

พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

นายศิริพงษ์ รักใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT AND TRENDS OF PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Mr. Siripong Rugmai

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Higher Education

Department of Educational Policy Management and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
โดย	นายศิริพงษ์ รักใหม่
สาขาวิชา	อุดมศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริฉันท์ สิริกุล เตชพาหพงษ์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษภูิบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.บัญชา ชลาภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา ไชวโรกุล)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริฉันท์ สิริกุล เตชพาหพงษ์)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

ศิริพงษ์ รักใหม่ : พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (DEVELOPMENT AND TRENDS OF PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร.สิริฉันท สติรกุล เตชพาหพงษ์, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ผศ. ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, 404 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และ 2) นำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต อาศัยวิธีการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เน้นการศึกษาในประเด็นสำคัญ 3 ด้าน คือ 1) ด้านปรัชญา วิทยทัศน์ และพันธกิจ 2) ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ และ 3) ด้านการบริหารและจัดการ โดยจำแนกผลการศึกษาออกเป็น 4 ยุค ได้แก่ ยุคก่อตั้ง (พ.ศ. 2512 - 2522) ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 - 2542) ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 - 2552) และยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน)

ผลการศึกษา พบว่า พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคที่ 1 มุ่งผลิตบัณฑิตเพื่อสนองความต้องการแรงงานของภาคธุรกิจ ต่อมายุคที่ 2 จึงเริ่มขยายบทบาทไปยังภารกิจอื่น แต่ก็ยังคงเน้นภารกิจการสอนเป็นหลัก ยุคที่ 3 มีการขยายการจัดการศึกษาอย่างไร้ขอบเขต ส่วนยุคที่ 4 เริ่มมีการพัฒนาคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของการประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความก้าวหน้าขึ้นทุกด้านหลังยุคปฏิรูปการศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาด้านคุณภาพของอาจารย์ และยังไม่สามารถพัฒนาผลงานการวิจัยได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน

ส่วนผลการวิจัยแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถสังเคราะห์ได้ภาพอนาคตทั้งสิ้น 91 ภาพอนาคต จำแนกออกเป็น 4 กลุ่มตามความเป็นไปได้และสิ่งที่พึงประสงค์ โดยสามารถสรุปประเด็นค้นพบจากการวิจัยได้ว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอยู่รอดได้ท่ามกลางการแข่งขันสูงในอนาคต ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพและความมั่นคงทางการเงิน

ภาควิชา	นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำ	ลายมือชื่อนิสิต
	ทางการศึกษา	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
สาขาวิชา	อุดมศึกษา	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม
ปีการศึกษา	2558	

5384259827 : MAJOR HIGHER EDUCATION

KEYWORDS: DEVELOPMENT / TRENDS / PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

SIRIPONG RUGMAI: DEVELOPMENT AND TRENDS OF PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.

ADVISOR: ASST. PROF. DR.SIRICHAN SATHIRAKUL TACHAPHAHAPONG, CO-ADVISOR: ASST. PROF. DR.PANSAK POLSARAM, 404 pp.

The objectives of this research were to 1) investigate the development of Private Higher Education Institutions and 2) propose trends of Private Higher Education Institutions. A documentary analysis, a form of Historical Research, was employed as well as the interview with experts which 3 relevant inquiries were emphasized: 1) philosophy, vision and mission; 2) implementation as the missions set; and 3) administration and management. The results of the study were categorized into 4 eras, including Emerging Age (B.E. 2512 – 2522), Escalating Age (B.E. 2522 – 2542), Reforming Age (B.E. 2542 – 2552) and Education Standard Age (B.E. 2552 – Present).

The findings revealed that in the first age, private higher education institutions focused more on producing graduates for the demand of business sector. In the second age, the role of private higher education institutions was expanded to different missions, but the teaching mission was still the main role. In the third age, the private higher education sector continued expanding with no direction. And in the last age, quality assurance has been utilized as a framework to further develop the private higher education institutions. In summary, after the Reforming Age, the private higher education institutions had developed themselves in all aspects as it was partially from an enforcement of quality assurance system. Despite the educational reform, most of private higher education institutions still, for many decades in the past until present, encountered a quality of professional teachers and obstacles in developing research works as the requirement set in the quality assurance standard.

In relation to trends of private higher education institutions, the findings revealed 91 future scenarios categorized into 4 groups, based on the promising and desirable consequences. It can be concluded that the important factors affecting the survival of the private higher education institutions in the highly competitive future were merely dependent on their quality and financial stability.

Department: Educational Policy Management
and Leadership

Field of Study: Higher Education

Academic Year: 2015

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์และให้ความช่วยเหลือของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริฉันท์ สติรกุล เตชพาหพงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่คอยให้คำปรึกษา ติดตาม และให้ข้อเสนอแนะที่ติดต่อระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์

ขอบพระคุณคณาจารย์สาขาอุดมศึกษาทุกท่านที่ถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจในการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ด้วยความปรารถนาดีอย่างสม่ำเสมอ

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา ไชวีโลกุล อาจารย์ ดร.ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์ ที่ให้ความอนุเคราะห์และให้คำแนะนำในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน ที่ให้ความเมตตาทั้งการเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ข้อมูลและตรวจสอบผลการวิจัย นอกจากนี้ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิภา ปรัชญพฤทธ์ และ อาจารย์ ดร.อัจฉรา ไชยูปถัมภ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ และให้คำแนะนำในการจัดทำโครงร่างวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่อนุมัติทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต ครั้งที่ 2 ประจำปีงบประมาณ 2558 เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณวิทยาลัยดุสิตธานี และอาจารย์วีรา พาสพัฒนพานิชย์ อธิการบดีวิทยาลัยดุสิตธานี เป็นอย่างสูง ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา รวมถึงขอขอบคุณ อาจารย์ภูวเรศ อับดุลस्ता ที่ช่วยเหลือด้านภาษาอังกฤษด้วยดีเสมอมา

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน ดร.ชวลิต หมื่นนุช รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมสรธัญ วงษ์อยู่น้อย นางวีรา พาสพัฒนพานิชย์ และ นางสาวอัมพา สุวรรณศรี ที่สละเวลาให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติม รวมทั้งช่วยตรวจสอบ และยืนยันผลการวิจัย

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อน ๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้การจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุดมศึกษาของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	7
วัตถุประสงค์การวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	11
กรอบแนวคิดในการวิจัย	13
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	25
ระเบียบวิธีการวิจัย	25
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
ตอนที่ 1 ความหมายและความเป็นมาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน.....	36
ตอนที่ 2 หลักการอุดมศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และภารกิจอุดมศึกษา.....	44
ตอนที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	50
ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวโน้มการศึกษา	60
ตอนที่ 5 การวิจัยประวัติศาสตร์	77
ตอนที่ 6 การวิจัยอนาคต.....	78

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	82
บทที่ 3 ยุคที่ 1 ยุคก่อนกำเนิด (พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2522).....	105
1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ	107
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ.....	112
3. ด้านการบริหารและจัดการ.....	117
บทที่ 4 ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2542)	128
1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ	129
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ.....	139
3. ด้านการบริหารและจัดการ.....	145
บทที่ 5 ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2552)	163
1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ	165
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ.....	179
3. ด้านการบริหารและจัดการ.....	193
บทที่ 6 ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน).....	221
1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ	223
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ.....	232
3. ด้านการบริหารและจัดการ.....	246
บทที่ 7 แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน.....	269
1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ	275
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ.....	276
3. ด้านการบริหารและจัดการ.....	283
บทที่ 8 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	307
สรุปผลการวิจัย.....	309

อภิปรายผลการวิจัย.....	345
ข้อเสนอแนะ.....	357
รายการอ้างอิง.....	363
ภาคผนวก.....	382
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิและสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ.....	383
ภาคผนวก ข เครื่องมือการวิจัย.....	391
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	404

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3-1 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งในยุคนอกกำหนด	109
ตารางที่ 4-1 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2522 – 2541	137
ตารางที่ 4-2 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยระหว่าง ปี พ.ศ. 2522 - 2541.....	138
ตารางที่ 5-1 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2542 – 2551	177
ตารางที่ 5-2 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยระหว่าง ปี พ.ศ. 2542 – 2551.....	178
ตารางที่ 5-3 จำนวนนักศึกษาต่างชาติในสถาบันอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2546 – 2551 จำแนกตาม เพศ.....	183
ตารางที่ 5-4 จำนวนนักศึกษาต่างชาติสูงสุด 5 อันดับแรกในสถาบันอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2551	183
ตารางที่ 6-1 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2558	231
ตารางที่ 6-2 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2558.....	231
ตารางที่ 6-3 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี สู่ชุมชนฐานราก.....	239
ตารางที่ 6-4 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2558 จำแนกตามประเภทสถาบัน	260
ตารางที่ 7-1 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า	290
ตารางที่ 8-1 สรุประเด็นค้นพบจากผลการวิจัยพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ...	342

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 3-1 สรุปผลการวิจัยพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคที่ 1	125
ภาพที่ 3-2 ภาพแผนโรดแมปพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 1	126
ภาพที่ 4-1 สรุปผลการวิจัยพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคที่ 2	158
ภาพที่ 4-2 ภาพแผนโรดแมปพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 2	159
ภาพที่ 5-1 สรุปผลการวิจัยพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคที่ 3	216
ภาพที่ 6-1 สรุปผลการวิจัยพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคที่ 4	264
ภาพที่ 6-2 ภาพแผนโรดแมปพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 4	265
ภาพที่ 7-1 การจัดกลุ่มภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	299
ภาพที่ 7-2 แนวทางพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากภาพอนาคต	302
ภาพที่ 7-3 ภาพแผนโรดแมปแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	303
ภาพที่ 8-1 สรุปประเด็นค้นพบจากผลการวิจัยพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ..	343
ภาพที่ 8-2 สรุปเหตุการณ์สำคัญ พัฒนาการ และแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	344

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย เริ่มต้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา โดยได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเมื่อ พ.ศ. 2441 และสถาปนาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2459 ถือเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกในประเทศไทย การขยายตัวของความต้องการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทำให้มีการเรียกร้องให้รัฐเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา นับตั้งแต่ พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 และมีการอนุญาตให้จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้น ส่งผลให้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย เป็นการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ขยายตัวและเติบโตควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จากการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยก่อนปี พ.ศ. 2528 ของ อรทัย โพธิสุข (2530) พบว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนถือกำเนิดขึ้นจากการขาดแคลนที่เรียนระดับอุดมศึกษา บทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในระยะแรกจนถึง พ.ศ. 2528 ยังเน้นภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิต อย่างไรก็ตามในปัจจุบันแม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ให้ความสำคัญกับภารกิจด้านอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการวิจัยและทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม แต่การผลิตบัณฑิตยังถือเป็นภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนดังเช่นในอดีต พัฒนาการด้านหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่อดีตส่วนใหญ่เน้นการเปิดสอนในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะแรกส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์การศึกษาและอาคารสถานที่ รวมถึงมีอัตราส่วนของอาจารย์ประจำต่อนักศึกษาทั้งหมดต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และขาดแคลนอาจารย์ที่มีตำแหน่งทางวิชาการ (นพรัตน์ ต้นประสิทธิ์, 2532)

ประเทศไทยได้เริ่มดำเนินการเพื่อการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพัฒนาประเทศชาติ อยู่ในสังคมโลกอย่างมีความสุข โดยกำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาใน 4 ด้าน คือ 1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา 2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และ 4) การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มี

กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554) จนนำไปสู่การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยทั้งระบบ ตั้งแต่การปฏิรูปการเรียนรู้ การปฏิรูปโครงสร้าง การปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา การปฏิรูปการเงินเพื่อการศึกษา การปฏิรูปการผลิตและพัฒนาครู รวมถึงการปฏิรูประบบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) นับเป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งที่สอง ซึ่งมีความแตกต่างจากครั้งแรกอย่างสิ้นเชิง มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และวิธีการจัดการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน บ้าน และสถานประกอบการสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม (สุพร ชัยเดชสุริยะ, 2550)

ต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขออกเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยระบุให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคลดำเนินการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการเป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้น ๆ (มาตรา 36) ส่วนมาตรา 34 วรรค 3 กำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอ นโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา

การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกอบด้วยแนวทางหลักในการปฏิรูปรวม 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การปฏิรูประบบอุดมศึกษา 2) การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารอุดมศึกษา และ 3) การปฏิรูปการบริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ผลการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา มีทั้งความสำเร็จและล้มเหลว แต่ก็เห็นได้ชัดว่าการศึกษาไทยได้ปรับปรุงพัฒนาขึ้นมา เพียงแต่ยังดำเนินการไม่บรรลุเป้าหมายในบางเรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 1 (พ.ศ. 2540 - 2550) ที่ค่อนข้างประสบผลสำเร็จ ได้แก่ การขยายโอกาสทางการศึกษา การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ การศึกษาทางเลือก การจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยสถานประกอบการ โดยสถาบันศาสนา การเพิ่มงบประมาณเพื่อการศึกษา และการมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) อย่างไรก็ตามมีบางเรื่องที่ยังเป็นปัญหาต้องเร่งพัฒนาปรับปรุง เช่น คุณภาพการศึกษา การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา การปฏิรูปการเงินเพื่อการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ต้องสานต่อหรือต่อยอดเช่น การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ การบริหารและการจัดการศึกษา การเพิ่มโอกาส

ทางการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

ในประเทศไทยแม้ว่าภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แต่การจัดการศึกษาของภาคเอกชนในระดับอุดมศึกษาเพิ่งเริ่มต้นอย่างจริงจังหลังประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 และมีพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชนปี พ.ศ. 2512 ทำให้มีการขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นครั้งแรกจำนวน 6 แห่งในปี พ.ศ. 2513 มีสถานะเป็นวิทยาลัย และรัฐอนุญาตให้เปิดสอนเพียงระดับประกาศนียบัตร ระยะเวลาศึกษาไม่ต่ำกว่า 2 ปี และไม่เกิน 3 ปี จากการศึกษาของ ปราชญ์ณี ประภามนตรีพงษ์ (Praphamontripong, 2008) วิเคราะห์ถึงปรัชญาและพันธกิจของการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศาสนา 2) กลุ่มที่ก่อตั้งโดยชนชั้นสูงหรือผู้มีฐานะในสังคม และ 3) กลุ่มที่มุ่งตอบสนองความต้องการ การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแต่ละครั้งได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งในประเทศไทย รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดขึ้นหลังการปฏิรูปการศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดให้มีการสนับสนุนภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ (หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา) โดยอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) อนุญาตให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาได้ เพื่อให้บริการด้านการศึกษาของประเทศนอกเหนือจากสถานศึกษาของรัฐ โดยคำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐานเดียวกันกับสถานศึกษาของรัฐภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจากผลของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งจากการปรับเปลี่ยนชื่อ และการยกระดับสถานะของสถาบันอุดมศึกษา ตามกฎหมายกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนดำเนินการได้ 3 สถานะ คือ มหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ณ เดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษารวมทั้งสิ้น 156 แห่ง จำแนกเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ 19 แห่ง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 62 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 75 แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558ค) การเพิ่มขึ้นของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนทำให้มีการแข่งขันกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าสถาบันอุดมศึกษาไม่ปรับตัวหรือพัฒนา ก็จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถาบัน (วิทวัส สัตยารักษ์, 2552) นอกจากนี้การเปิดเสรีทางด้านบริการภายใต้กรอบของ GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) ซึ่งมีเรื่องการศึกษาเป็นหนึ่งใน 12 สาขาที่ต้องเปิดเสรีจะส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาไทยที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทัน จะไม่สามารถแข่งขันได้ใน

ที่สุด และการขยายตัวของการศึกษาไร้พรมแดน อาจทำให้มีผลกระทบทางวัฒนธรรม (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2548 อ้างถึงในวิทวัส สัตยารักษ์, 2552) ซึ่งเป็นผลมาจากการเปิดเสรีด้านการศึกษาดังกล่าว

สภาพปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ การขยายตัวของจำนวนนักศึกษาในช่วงหลายปีที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีจำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้นจาก 3.09 แสนคนในปี พ.ศ. 2545 เป็น 1.76 ล้านคนในปี พ.ศ. 2553 หรือเพิ่มขึ้นถึง 5.7 เท่าตัว ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้นจาก 9.19 หมื่นคน ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 1.88 แสนคน ในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเพิ่มขึ้นเพียงประมาณ 2 เท่าตัว การขยายตัวในอัตราต่ำของจำนวนนักศึกษาจึงเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามแม้ว่าในช่วงหลังปี พ.ศ.2553 เป็นต้นมาจำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. 2557 ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2558) พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีจำนวนนักศึกษาสูงถึง 3.06 แสนคน แต่ยังคงมีจำนวนน้อยกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเกือบ 5 เท่าตัว จากการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของสิปปนนท์ เกตุทัต (2548, อ้างถึงในวิทวัส สัตยารักษ์, 2552) ได้สรุปประเด็นปัญหาการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะด้านคุณภาพการศึกษาของคณาจารย์ต่ำเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ คุณภาพการศึกษาค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัยเอกชนขนาดเล็ก งานวิจัยของอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีน้อย สถานะทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ไม่มีความเข้มแข็งด้านการเงินและงบประมาณ นอกจากนี้ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ การขาดแคลนอาจารย์ประจำ การจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มใหญ่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนมีน้อย ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ, 2548 อ้างถึงใน หนึ่งฤทัย ทิมย้ายงาม, 2552) ในขณะที่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิด การแข่งขันสูงขึ้นระหว่างสถาบันการศึกษา มีการใช้การตลาดเชิงรุก บ่งชี้ว่าในอนาคตสภาพการแข่งขันระหว่างสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐ เอกชน และจากต่างประเทศ จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น (มานิต บุญประเสริฐ และคณะ, 2546 อ้างถึงใน หนึ่งฤทัย ทิมย้ายงาม, 2552)

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ทั้งในด้านการบังคับใช้กฎหมาย และการสนับสนุนจากภาครัฐ ผลการวิจัยของบัญชา สอกจะบก (2544) พบว่า การบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจการของผู้ประกอบธุรกิจการศึกษาและการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กล่าวคือ กฎหมายมีมาตรการในการกำหนดขอบเขตและการควบคุมกำกับ ดูแลที่เข้มงวด คือใช้มาตรการควบคุมมากกว่าการกำกับดูแล และไม่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและการแข่งขันเสรีทางการศึกษา นอกจากนี้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินและ

งบประมาณจากรัฐเทียบเท่ากับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แต่จะต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และบรรลุมาตรฐานตามตัวบ่งชี้คุณภาพเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกประการกล่าวคือ ในปี 2553 งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2553 ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษารวม 66,784 ล้านบาท จัดสรรให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในกำกับ 23,282 ล้านบาท สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดของรัฐ 21,144 ล้านบาท มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 14,911 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554) แต่ไม่มีการจัดสรรเงินในรูปของงบประมาณประจำปีให้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่ารัฐมีการส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในรูปของการจัดตั้งกองทุน 2 กองทุน คือ เงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2532 และเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2540 มีเพียงช่วง 4 – 5 ปีแรกของการจัดตั้งกองทุนเท่านั้นที่มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งขอกู้ยืมเงินจากกองทุนไปใช้ดำเนินการ แต่นับจากปี พ.ศ. 2545 มาจนถึงปัจจุบัน แทบไม่มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสนใจกู้ยืมเงินทุนหมุนเวียนฯ นี้อีกเลย (สุภัทร จำปาทอง, 2553)

การศึกษาแนวโน้มอนาคตสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของศันศินีย์ จะสุวรรณ (2532) ได้มองแนวโน้มไว้ว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีแนวโน้มเปิดหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น และจะมีการขยายการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา และขยายวิทยาเขตไปยังเมืองใหญ่ หรือเมืองเขตอุตสาหกรรมที่มีเศรษฐกิจดีมากยิ่งขึ้น ทิศทางอนาคตของความเป็นเจ้าของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีแนวโน้มเปลี่ยนจากเจ้าของคนเดียวมาเป็นเจ้าของแบบกลุ่มบุคคล โดยเฉพาะมูลนิธิมากขึ้น ปัญหาสำคัญของการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับนโยบายการศึกษาที่ไม่แน่นอนของรัฐ การกำหนดกฎระเบียบเพื่อควบคุมมาตรฐานทำให้ขาดความคล่องตัว และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การกำหนดทิศทางการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหรือการศึกษาแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตจำเป็นต้องคำนึงถึงกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2551 – พ.ศ. 2565) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) ซึ่งกำหนดเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพ และพัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในโลกาภิวัตน์ โดยได้กำหนดภาพฉายปัจจุบันและอนาคตไว้ถึง 16 ประเด็น ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ อาทิ การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร ปัญหาพลังงานและสิ่งแวดล้อม การมีงานทำและตลาดแรงงานในอนาคต การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรง การกระจายอำนาจการปกครองเยาวชนไทย นักศึกษาไทย และบัณฑิตในอนาคต เศรษฐกิจพอเพียง การแก้ปัญหาอุดมศึกษา การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน และเครือข่ายอุดมศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องให้ความสำคัญและเร่งปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมรองรับการแข่งขันจากต่างประเทศ คือ การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนใน พ.ศ. 2558 แม้ว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเกือบทุกแห่ง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็น

ประชาคมอาเซียน รวมถึงสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2533) ที่ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาของไทยเร่งปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้านเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน อย่างไรก็ตามในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังมีข้อจำกัดหลายประการ จากผลการวิจัยของ สุบิน ยุระรัช และคณะ (2554) พบว่า สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยยังมีความพร้อมรองรับการเปิดเสรีของประชาคมอาเซียนไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาบัณฑิตในอาชีพที่ประชาคมอาเซียนคาดหวัง ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีความพร้อมเพียงร้อยละ 30.91 ในขณะที่ความพร้อมด้านหลักสูตร และด้านอาจารย์และบุคลากร มีความพร้อมร้อยละ 54.60 และ 51.80 ตามลำดับ

นับแต่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในช่วงระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมาสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้น และมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตามภารกิจหลักของ สถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม กอปรกับการมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance : QA) ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม กำกับดูแล และประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดในสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนทุกแห่ง เกิดเป็นพัฒนาการทั้งด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ โครงสร้างองค์กร และการ ดำเนินงานตามภารกิจและองค์ประกอบของตัวชี้วัดคุณภาพ การศึกษาพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงควรอาศัยแนวทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และพัฒนาการ นำมาประยุกต์ใช้ เพื่อการเตรียมการอนาคต เพราะประวัติศาสตร์การศึกษามีความสำคัญต่อการอุดมศึกษา ทำให้เห็นมิติของ ความเคลื่อนไหว การศึกษาในอดีตเพื่อเป็นรากฐานในการมองการศึกษาปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต อดีต ปัจจุบัน อนาคต เป็นเรื่องต่อเนื่องกัน การศึกษาอดีตกับอนาคตเป็นกระบวนการเดียวกัน เพราะ เป็นเรื่องที่ไม่ทราบ แต่สามารถใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ไปศึกษาค้นคว้าได้ การศึกษาประวัติศาสตร์ อุดมศึกษาจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงอดีตได้ เพราะประวัติศาสตร์จะก่อให้เกิดการพิจารณาในปัจจุบัน และ สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะบ่งชี้อนาคต (Saisang, 1978; Amara, 1978; Kerr, 1994 อ้างถึงใน สุวิมล ธารณะผลเลิศ, 2547) การศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากยังไม่มีเอกสารหลักฐานที่แสดงถึงการศึกษากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการ และปัญหาอุปสรรคใน การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีการวิเคราะห์สังเคราะห์ เก็บรวบรวม และเรียบเรียงไว้ อย่างจริงจังและเป็นระบบ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาในบริบทดังกล่าว รวมถึงการวิเคราะห์เพื่อ นำเสนอแนวโน้มการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัด การศึกษาของชาติ ในบริบทของปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของไทยและของโลก ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์

คำถามการวิจัย

1. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย มีพัฒนาการในแต่ละด้านอย่างไรบ้าง
2. แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในระยะ 10 ปีข้างหน้า ควรจะเป็นไปในทิศทางใด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาของประเทศ และสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย
2. นำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ ประชาคมอาเซียน และแผนอุดมศึกษาระยะยาว

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ครอบคลุมประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งมหาวิทยาลัย สถาบันและวิทยาลัยเอกชน รวมถึงกำหนดกรอบการศึกษาวิเคราะห์ตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จำแนกตามการแบ่งของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546) ออกเป็น 2 กลุ่ม คือสถาบันอุดมศึกษาสมบูรณ์แบบ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นมหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นบางกลุ่มสาขา ส่วนใหญ่จะเป็นสถาบันและวิทยาลัย
2. การศึกษาวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและปัจจัยจากต่างประเทศ
3. การศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตั้งแต่เริ่มมีพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ทำให้เริ่มมีการขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2513 โดยจำแนกยุคสมัยหรือช่วงเวลาศึกษาวิจัยตามเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ

ได้แก่ การประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละฉบับ การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การกำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา และการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualification Framework: TQF) ซึ่งส่งผลต่อ การเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการเกิดขึ้นในสถาบัน อุดมศึกษาในหลาย ๆ ด้าน เพื่อปรับตัวให้เป็นไปตามมาตรฐาน กฎเกณฑ์ การกำกับ ดูแลจากภาครัฐ การศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในแต่ละยุค ครอบคลุมการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอันเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในยุคนั้น ๆ ทั้งนี้กำหนดยุคในแต่ละยุคจะใช้ปี พ.ศ. ทับซ้อนกัน เนื่องจากการประกาศใช้กฎหมายที่เป็นปัจจัยหลักทำให้เกิดการเปลี่ยนไปสู่ยุคใหม่เกิดขึ้นระหว่างปี ทำให้เหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปีนั้นอาจคาบเกี่ยวอยู่ระหว่าง 2 ยุค อย่างไรก็ตามการศึกษาค้นคว้า และนำเสนอข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณจะอาศัยวันสิ้นปีปฏิทินสำหรับข้อมูลแต่ละยุค เช่น จำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งในยุคที่ 1 จะนับระหว่างปี พ.ศ. 2512 – 2521 เป็นต้น การวิจัยนี้ จึงกำหนดยุคสมัยตามปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1) ยุคที่ 1 ยุคก่อกำเนิด (พ.ศ. 2512 - พ.ศ. 2522) เริ่มต้นตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ทำให้เริ่มมีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างถูกต้องตามกฎหมายจนถึง พ.ศ. 2522 ก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ซึ่งครอบคลุมช่วงที่มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2520 ทำให้มีการโอนย้ายการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 11 แห่ง จากกระทรวง ศึกษาธิการไปอยู่ภายใต้ทบวงมหาวิทยาลัย สภาพปัญหาที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้คือข้อจำกัด ของกฎหมาย ในการอนุญาตให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาเพียงในระดับที่ต่ำกว่าระดับปริญญา

2) ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2542) เป็นช่วงที่มีการประกาศใช้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ขึ้นใช้แทนพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงในปี พ.ศ. 2535 เป็นพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นยุคที่เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถยกฐานะ เป็นมหาวิทยาลัยได้ และขยายขอบเขตภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ยุคนี้จึงมีการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างชัดเจน โดยมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่ถึง 30 แห่ง โดยยุคนี้จะครอบคลุมช่วงที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนดให้มีพระราชบัญญัติการศึกษา จนถึงก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก่อนเข้าสู่ช่วงของการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง สภาพปัญหาที่สำคัญของการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้แม้ว่ารัฐจะอนุญาตให้สามารถจัดการศึกษาได้สูงกว่าระดับปริญญา และขยายภารกิจให้

ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน แต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังขาดอิสระในการดำเนินงาน ในหลาย ๆ ด้าน โดยต้องอยู่ภายใต้การควบคุมจากรัฐ

3) ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2552) เป็นยุคที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นที่มาของการออกกฎกระทรวง และประกาศกระทรวงศึกษาหลายฉบับเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ การกำกับดูแล และควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดให้การบริหารจัดการศึกษาของเอกชนมีความเป็นอิสระภายใต้การกำกับติดตามประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ จนถึง พ.ศ. 2552 ก่อนมีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาอย่าง มีนัยสำคัญ ในยุคนี้มีการออกประกาศและกฎกระทรวงหลายฉบับที่ส่งผลกระทบต่อจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อกำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา อาทิ มาตรฐานการอุดมศึกษาเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร การประกันคุณภาพภายในและภายนอก เป็นต้น การศึกษาสภาพปัญหาในยุคนี้เป็นผลจากการปฏิรูปการศึกษา และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอิสระในการบริหารจัดการภายในได้มากขึ้น แต่การกำกับดูแลของรัฐกลับมีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น การประกาศใช้กฎหมาย กฎระเบียบ และประกาศกระทรวงในเรื่องต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการดำเนินการในหลายด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงปัญหาจากวิกฤติเศรษฐกิจ และกระแสการเปิดเสรีทางการค้าและบริการที่ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วย

4) ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน) เป็นยุคที่มีการออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เพื่อกำหนดมาตรฐานของการจัดทำหลักสูตร ทำให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการปรับตัวในการจัดการหลักสูตรเพื่อเข้าสู่กรอบมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างขนานใหญ่ ในยุคนี้ยังมีกฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดการเปลี่ยนแปลง และให้ความสำคัญต่อคุณภาพของการเปิดหลักสูตร รวมถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ของการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งอยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาในระดับนานาชาติ เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนใน พ.ศ. 2558 สามารถสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและการเทียบโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคอาเซียนได้ ในยุคนี้แม้จะมีช่วงระยะเวลาสั้นแต่นับว่าเป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จำเป็นต้องพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังมีการปรับหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาใหม่ ๆ เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 3 (พ.ศ. 2554 - พ.ศ. 2558) ที่จะมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น รวมถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการ

แข่งขันจากการเปิดเสรีทางการศึกษา ตลอดจนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2558 ที่จะส่งผลให้เกิด ความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียนทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับ การเป็นประชาคมอาเซียน การกำหนดนโยบายของภาครัฐ และการกำหนดยุทธศาสตร์สถาบันอุดมศึกษา เพื่อรองรับประชาคมอาเซียนของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และจะเป็นปัจจัยบ่งชี้แนวโน้มในอนาคตของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วย การมองสภาพปัญหาของยุคนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความสำคัญของ มาตรฐานการศึกษาในระดับนานาชาติ ตามกระแสโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันจากต่างประเทศ รวมถึง การรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน การประกาศใช้กฎระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อกำหนดมาตรฐาน การศึกษาและประกันคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนอย่างยากจะหลีกเลี่ยง

4. การศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย นอกจากศึกษาตามกรอบ ระยะเวลาของยุคสมัยที่ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยคำนึงถึงประเภทของสถาบัน อุดมศึกษา ยังศึกษาเพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์ภายใต้ขอบเขตของประเด็นเนื้อหาในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับปรัชญาการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา 4 ด้าน คือการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการกำหนดองค์ประกอบตัวชี้วัด ของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในแต่ละด้าน การวิจัยครั้งนี้จึงนำแนวทางจากปัจจัยข้างต้น ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากที่สุด เป็นกรอบในการ ศึกษาวิจัย โดยจำแนกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่

- 1) ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
- 2) ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ
 - 2.1 การเรียนการสอน
 - 2.2 การวิจัย
 - 2.3 การบริการวิชาการ
 - 2.4 การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 3) ด้านการบริหารและจัดการ

5. แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ศึกษาภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะเวลา 10 ปี ข้างหน้า โดยคำนึงถึงแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2551 – 2565) เพื่อเป็นกรอบแนวทางใน การกำหนดทิศทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตให้สอดคล้องกับนโยบายและ ความ

ต้องการของประเทศ การศึกษาแนวโน้มนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตอาศัยการวิเคราะห์ ถึงแนวโน้มนความเป็นไปได้ที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องเป็น และแนวโน้มนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่คาดว่าจะ เป็นเพื่อวิเคราะห์หาช่องว่างของความเป็นไปได้ และนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ในการเตรียมความพร้อมสำหรับสถาบัน ภายใต้กรอบสำคัญ 3 ด้าน เช่นเดียวกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แก่

- 1) แนวโน้มนด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
- 2) แนวโน้มนด้านการดำเนินงานตามภารกิจ
 - 2.1 การเรียนการสอน
 - 2.2 การวิจัย
 - 2.3 การบริการวิชาการ
 - 2.4 การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 3) แนวโน้มนด้านการบริหารและการจัดการ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เจริญขึ้น และดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องในแต่ละยุคสมัยตามปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ที่ได้รับอิทธิพลและเกิดผลกระทบจากกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และปัจจัยจากต่างประเทศ

บริบท หมายถึง สภาพเหตุการณ์ภายนอก ซึ่งเป็นสาเหตุส่งผลกระทบต่อพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เป็นผลมาจากปัจจัยด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และปัจจัยจากต่างประเทศ

ปัจจัยที่มีผลกระทบ หมายถึง สาเหตุหรือเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการ หรือการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งที่เป็นปัจจัยภายในประเทศและต่างประเทศ

ยุค หมายถึง การแบ่งช่วงของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามเหตุการณ์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยแบ่งออกเป็น 4 ยุค ตามปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดพัฒนาการซึ่งเกิดขึ้นระหว่างปี จึงจำแนกยุคโดยการใช้ปีที่ทับซ้อนกัน ได้แก่

- 1) ยุคที่ 1 ยุคก่อกำเนิด (พ.ศ. 2512 - พ.ศ. 2522)
- 2) ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2542)
- 3) ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 - 2552)
- 4) ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน)

สภาพปัญหา หมายถึง ประเด็นที่เป็นอุปสรรคหรือเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละยุคของพัฒนาการ

การอุดมศึกษา หมายถึง การศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นสูงสุดของศาสตร์ระดับสูงที่จัดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งตามบริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การพัฒนาประเทศ และอิทธิพลจากต่างประเทศ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมายถึง กฎหมายแม่บททางด้านการศึกษาของประเทศที่กำหนดให้สถาบันการศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการตามกฎหมายนั้น

กรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมายถึง สาระสำคัญที่ระบุไว้ในขอบเขตของกฎหมายการศึกษา ซึ่งกำหนดให้สถาบันการศึกษาต้องดำเนินการตามกฎหมาย

การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณภาพของบุคคลและสังคม เป็นการให้ความรู้ ประสบการณ์ ปลูกฝังค่านิยม และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม โดยการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษา ภายใต้กฎหมาย

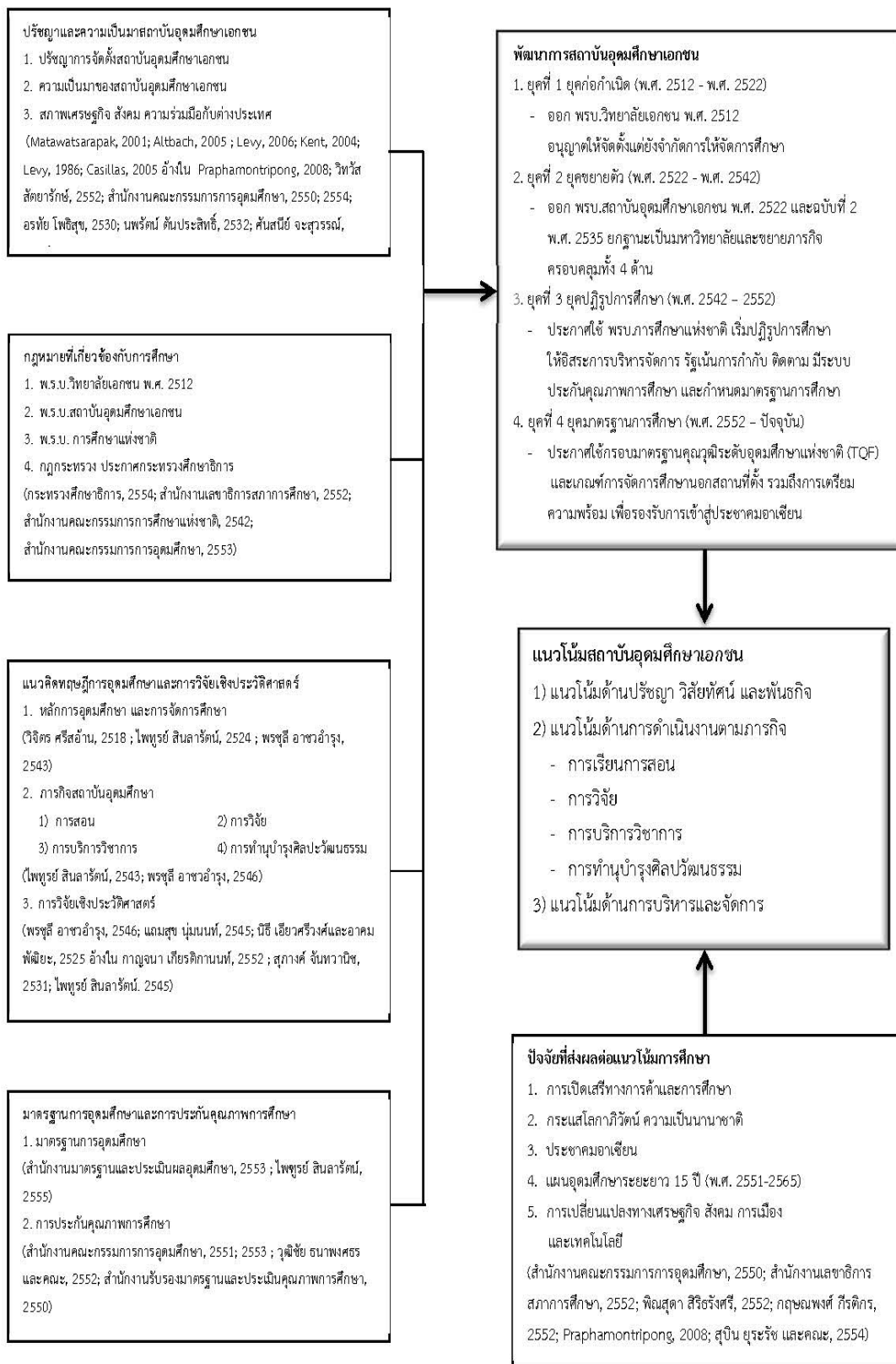
สถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับปริญญา ครอบคลุมมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับ รวมถึงสถาบัน และวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชนที่อยู่ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน หมายถึง สถานศึกษาของเอกชนที่จัดการศึกษาในระดับปริญญา ให้แก่บุคคลตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ครอบคลุมมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัยเอกชน

แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หมายถึง การคาดหมายที่มีต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ ประชาคมอาเซียน และแผนอุดมศึกษาระยะยาว ซึ่งส่งผลกระทบต่อการศึกษาของไทยและของโลก ครอบคลุมประเด็นด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ และด้านการบริหารและการจัดการ

ภาพอนาคต หมายถึง เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตระยะ 10 ปี ข้างหน้า ครอบคลุมประเด็นแนวโน้มด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ และด้านการบริหารและการจัดการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง “พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน”

คำอธิบายกรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มุ่งศึกษาสาระเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของการศึกษาไทย ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อันเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การศึกษาแนวคิดหลักสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ สามารถจำแนกเป็นประเด็น ๆ ได้ดังต่อไปนี้

ปรัชญาและความเป็นมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

แม้ว่าแนวคิดในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเอกชนในประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 แต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยกลับเริ่มก่อตั้งขึ้นอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2508 โดยมติของสภาการศึกษาแห่งชาติ (วิทวัส สัตยารักษ์, 2552) ซึ่งส่งผลให้มีการตราพระราชบัญญัติวิทยาลัย พ.ศ. 2512 และได้มีการอนุญาตให้จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นครั้งแรกพร้อมกันจำนวน 5 แห่ง ใน พ.ศ. 2513 ได้แก่ วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยเกริก วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ วิทยาลัยไทยสุริยะและวิทยาลัยพัฒนา หลังจากนั้นจึงมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอื่น ๆ ขออนุญาตจัดตั้งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามปรัชญาและวัตถุประสงค์การจัดตั้งที่แตกต่างกันไป ปราชญ์ณี ประภามอนตริพงษ์ (Praphamontripong, 2008) วิเคราะห์ปรัชญาเชิงประวัติศาสตร์องค์การของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยตามแนวคิดของ เลวี (Levy, 1986) ที่ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีวิวัฒนาการ มาจาก 3 ลักษณะ คือ ศาสนา (Catholic) ชนชั้นนำในสังคม (Elite) และการรองรับความต้องการ (Demand-absorbing) ความเป็นมาหรือวิวัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย จึงมีรากฐานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กลุ่มชนชั้นสูงหรือผู้มีฐานะ ในสังคม และกลุ่มที่มุ่งตอบสนองความต้องการ (Matawatsarapak, 2001; Altbach, 2005 ; Levy, 2006; Kent, 2004; Levy, 1986; Casillas, 2005 อ้างถึงใน Praphamontripong, 2008) ความเป็นเจ้าของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยปัจจุบันจะอยู่ในรูปแบบของมูลนิธิทางศาสนา (Religious Foundations) และภาคเอกชน (Business Sector) ปรัชญาและพันธกิจดั้งเดิมในการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และปัจจัยจากต่างประเทศที่ส่งผลต่อการปรับตัวเพื่อรองรับการแข่งขัน การพัฒนาสถาบันสู่ความเป็นนานาชาติ การร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศในการจัดการเรียนการสอน และการจัดการศึกษา รวมถึงพัฒนาการของกฎหมายด้านการศึกษาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปัจจุบันปรัชญาและพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ส่วนใหญ่มุ่งสนองความต้องการของผู้เรียน และสังคมเป็นสำคัญ (สำนักงาน

คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550; 2554; อรทัย โพธิสุข, 2530; นพรัตน์ ต้นประสิทธิ์, 2532; ศันสนีย์ จะสุวรรณ, 2532)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

กฎหมายสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยเฉพาะกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นับตั้งแต่เริ่มมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัย พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา และได้พัฒนามาเป็นพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนฉบับต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้มีกฎหมายทางการศึกษาของประเทศ จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับแรกในปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมาได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญมีการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กฎกระทรวงและประกาศกระทรวงอีกหลายฉบับ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแล ควบคุม และประเมินคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาของเอกชน ล้วนเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาอย่างต่อเนื่อง การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสาระสำคัญ ๆ ที่ถูกกำหนดไว้ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และส่งผลกระทบต่อพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน วิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญ ๆ ที่เป็นแนวปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากกฎหมายต่าง ๆ ได้แก่

- 1) พระราชบัญญัติวิทยาลัย พ.ศ. 2512
- 2) พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522
- 3) พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535
- 4) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- 5) พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546
- 6) พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550
- 7) กฎกระทรวง และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สำคัญ ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ

เปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เช่น ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่องมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร เรื่องการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) กฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง และกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดลักษณะ หลักเกณฑ์การจัดตั้ง ลักษณะที่ดิน เป็นต้น

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2554; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542; สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553; 2555)

แนวคิดทฤษฎีการอุดมศึกษาและการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

การอุดมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาในระดับหลังมัธยมศึกษา (Post-secondary Education) การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงเป็นการศึกษาของศาสตร์ชั้นสูง ต้องเป็นไปเพื่อสร้างปัญญา ความเชี่ยวชาญ ในวิชาชีพ และความสมบูรณ์ของนิสิตนักศึกษาและบัณฑิต (วิจิตร ศรีสอาน, 2518; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2524; พรชูลี อาชวอรุ่ง, 2543) เพื่อให้การดำเนินงานของสถาบัน อุดมศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาควรยึดหลัก การอุดมศึกษา 3 ประการในการดำเนินงาน (วิจิตร ศรีสอาน, 2518) ได้แก่

1) ความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence)

ความเป็นเลิศทางวิชาการจัดเป็นเครื่องมือวัดสถานภาพของสถาบันอุดมศึกษา สถาบัน อุดมศึกษาในฐานะเป็นสถาบันทางวิชาการชั้นสูง มีภารกิจด้านการสอนเพื่อผลิตบัณฑิตและบริการทาง วิชาการแก่สังคม มีหน้าที่หลักที่ควรเน้นเป็นพิเศษคือการค้นคว้าวิจัย เพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ

2) ความเป็นอิสระในการบริหาร (Academic Autonomy)

เป็นความรับผิดชอบในการดำเนินกิจการภายในของสถาบันอุดมศึกษา โดยปราศจาก การควบคุมหรือแทรกแซงจากอิทธิพลภายนอก กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาควรวินิจฉัยและดำเนินการ เรื่องภายในต่าง ๆ ในลักษณะของการปกครองตนเอง (Self-governance) ความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ของสถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดและควบคุมมาตรฐานการศึกษา การเลือกผู้เข้าศึกษา การบริหารบุคลากร และการบริหารการเงิน รัฐควรทำหน้าที่สนับสนุน และให้การสนับสนุนทางการเงิน เป็นมาตรการควบคุมไปด้วย ส่วนสถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่ควบคุมและดำเนินงานตามภารกิจที่ได้รับ มอบหมายจากสังคม โดยมีการจัดระบบบริหารภายในที่มีบุคคลหลายฝ่ายร่วมรับผิดชอบสถาบันอุดมศึกษา ต้องมีความเป็นอิสระเพื่อสร้างสรรคงานวิชาการ และสร้างองค์ความรู้ใหม่

3) เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom)

เสรีภาพทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง เสรีภาพในการดำเนินกิจกรรม ทางวิชาการของสมาชิกของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งคณาจารย์ และนิสิตนักศึกษา ครอบคลุมเสรีภาพด้าน การเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย หลักเสรีภาพทางวิชาการจะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์และ นิสิตนักศึกษาสามารถปฏิบัติภารกิจตามบทบาทหน้าที่ในอุดมศึกษาได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ การบริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคม การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและสิ่งแวดล้อม การธำรงรักษา สืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รวมถึงการเรียนรู้อันสูงและการศึกษาตลอดชีวิต การจัดการ ศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรยึดหลักการดังนี้ (พรชูลี อาชวอรุ่ง, 2546)

1. การบริหารจัดการอุดมศึกษาควรยึดหลักกระจายอำนาจ มีอิสระในการปกครองตนเอง มี อิสระและความคล่องตัวในการดำเนินงาน มีเสรีภาพทางวิชาการ มีระบบที่ตรวจสอบและวัดได้

2. สถาบันอุดมศึกษา มีหน้าที่และรับผิดชอบต่อผู้เรียน สาธารณชนและสังคม
3. สถาบันอุดมศึกษา พึงได้รับงบประมาณแบบหมวดเงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อความคล่องตัวใน

การบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2542 อ่างใน สุวิมล ธนะผลเลิศ, 2547) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการบริหารจัดการอุดมศึกษาประกอบด้วย

1. การประสานงาน สถาบันอุดมศึกษาซึ่งประกอบด้วย กลุ่มบุคคล กลุ่มวิชา และกลุ่มความสนใจตามลักษณะงาน และหน้าที่แตกต่างกัน รูปแบบการบริหารจัดการที่ดีที่สุดควรเป็นการประสานงานร่วมกันพิจารณา ร่วมกันปรึกษาหารือ

2. องค์คณะบุคคล เป็นกลุ่มบุคคลที่มาจากกลุ่มต่าง ๆ เพื่อร่วมกันคิดพิจารณาและเลือกทางเดินของสถาบัน

3. การกระจายอำนาจ โดยทั่วไปจะมีผู้รู้ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จึงควรใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้รู้เหล่านั้น นอกจากกระจายงาน ควรมีการกระจายความรับผิดชอบ และการตัดสินใจในการดำเนินงานให้กับกลุ่มตามความรู้ความสามารถด้วย

4. อิสระในการบริหารงาน สถาบันอุดมศึกษาต้องมีอิสระในการบริหารงานของตนเอง (Autonomy) ครอบคลุมการวางนโยบาย การบริหารด้านต่าง ๆ และการตัดสินใจ ควรสิ้นสุด ในสถาบันการศึกษานั้น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับภารกิจจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยภารกิจหลัก 4 ประการ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2543; พรชูลี อาชาวาร์ุง, 2546) ได้แก่

- 1) การสอน
- 2) การวิจัย
- 3) การบริการวิชาการ และ
- 4) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ทั้งนี้ตั้งแต่พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 จนถึงพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีภารกิจหลัก 4 ประการดังกล่าวเช่นเดียวกันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ พัฒนาการและการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์สอดคล้องกับภารกิจหลักทั้ง 4 ประการ ภายใต้การกำกับดูแลและควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานรัฐ ที่ถูกกำหนดไว้ภายใต้กฎหมายหลักการศึกษา และภารกิจสถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นแนวคิดหลักที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน และกำหนดทิศทางการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่ง นอกเหนือจากปรัชญาและวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง ที่มุ่งเสริมสร้างอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละสถาบัน

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานตามภารกิจหลักทั้ง 4 ด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ภายใต้กรอบของกฎหมาย แม้ว่ากฎหมายจะระบุให้เอกชนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างอิสระ และกำหนดให้รัฐให้การสนับสนุนให้เอกชนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ แต่จากงานวิจัยส่วนใหญ่ พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังประสบปัญหา และอุปสรรคในหลาย ๆ ด้าน การเติบโตและขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มีเพียงด้านปริมาณจำนวนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในขณะที่ด้านอื่น ๆ ยังคงประสบกับปัญหา ไม่ว่าจะเป็น ด้านคุณภาพการจัดการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาอาจารย์และบุคลากร ด้านการแข่งขันกับสถาบันการศึกษาของรัฐ และปัญหาอุปสรรคจากการควบคุมและบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ข้างต้น ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551 ; บุญสม วิสกุล, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552 ; เพ็ญศรี ฉรินัง, 2550 อ่างใน กัญญนันท์นฤกษ์ ยุคต์แผน, 2552 ; เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ, 2548 ; มานิต บุญประเสริฐ และคณะ อ่างใน หนึ่งฤทัย ทิมย้ายงาม, 2552)

การศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำเป็นต้องอาศัยแนวทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และพัฒนาการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเตรียมการอนาคต ประวัติศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีความสำคัญต่อการศึกษาพัฒนาการ ทำให้เห็นมิติของความเคลื่อนไหวในอดีตเพื่อเป็นรากฐานในการมองปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาเพื่อสร้างอดีตใหม่อย่างเป็นระบบ มีความเป็นปรนัย การเก็บรวบรวม ประเมิน พิสูจน์ และสังเคราะห์หลักฐาน เพื่อหาข้อเท็จจริง และข้อสรุปที่หาข้อโต้แย้งได้ยาก ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่สังเกตโดยผู้อื่นมากกว่าผู้วิจัยเอง ข้อมูลที่ได้มาจากการสืบค้นและนำมาวิเคราะห์ ต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความสำคัญของเอกสารที่เป็นแหล่งที่มาของข้อมูล มีการตรวจสอบข้อมูลโดยอาศัยการวิเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อใช้ข้อมูลในอดีตมาเป็นฐานในการสร้างความเป็นมาตรฐานในปัจจุบัน และเพื่อพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคตโดยอาศัยอดีตที่คล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยต้องวิเคราะห์หลักฐานตามกระบวนการ ตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของหลักฐาน โดยประเมินข้อเท็จจริงว่ามีมากน้อยเพียงใด ต้องไม่บังคับหลักฐานให้บอกข้อมูลเกินขีดจำกัด การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์จะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจเหตุการณ์ในอดีตมองเห็นความต่อเนื่องกับปัจจุบัน และมองเห็นช่องทางในอนาคตได้ดีขึ้น ช่วยวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคตได้ชัดเจนใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น (พรชูลี อาชวอำรุง, 2546; แถมสุข นุ่มนนท์, 2545; นิธิ เอียวศรีวงศ์และอาคม พัตถิยะ, 2525; Fraenkel and Wallen, 2000; สุภางค์ จันทวานิช, 2543 อ่างใน กาญจนา เกียรติกานนท์, 2552; ไพบูร์ย์ สินลาร์ตัน, 2545; Gall and Others, 1999)

มาตรฐานการอุดมศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีการจัดทำมาตรฐานการอุดมศึกษา (มาตรา 34) ใน พ.ศ. 2549 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกประกาศเรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษาไว้ 3 ด้าน (สำนักงานมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2553) ได้แก่

- 1) ด้านคุณภาพบัณฑิต
- 2) ด้านบริหารจัดการการอุดมศึกษา
- 3) ด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้

สาเหตุสำคัญของการผลักดันให้มีการประกาศใช้มาตรฐานการอุดมศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจาก การเปิดเสรีทางการศึกษาภายใต้ข้อกำหนดขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) จึงต้องการให้สถาบันอุดมศึกษาไทยมีการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาแบบสากล อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทย จะต้องมีความหลากหลายรูปแบบ จึงจะสนองความจำเป็นของประเทศชาติ และสังคมได้ แต่ละรูปแบบจะต้องมีเป้าหมายเฉพาะและค่านิยมของตนเอง ซึ่งมีส่วนในการกำหนดพันธกิจ นโยบาย และโครงสร้างของแต่ละสถาบัน ระบบการควบคุมมาตรฐานการอุดมศึกษาต้องเปิดโอกาสให้แต่ละสถาบันมีเป้าหมายและเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับบริบทของตนเอง (จรัส สุวรรณเวลา, 2555) มาตรฐานการอุดมศึกษาจึงเป็นกรอบสำคัญในการกำหนดพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ภายใต้บริบทของปรัชญา วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่ง

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก การเปิดเสรีด้านบริการ รวมถึงการเปิดเสรีทางการศึกษาได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดความตื่นตัวในด้านคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การศึกษาไทยสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐาน (หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา) ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ภายใน และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก การกำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพ (Key Performance Index : KPI) ในแต่ละองค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้สถาบันการศึกษาเอกชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนองค์กรให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้บรรลุคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นที่ยอมรับของสังคม และผู้มีส่วนได้เสีย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551; 2553 ; วุฒิชัย ธนาพงศธร และคณะ, 2552; สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550)

วัตถุประสงค์หลักของการประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550) ได้แก่

- 1) เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะวิชา หน่วยงาน และสถาบัน อุดมศึกษา ในภาพรวม
- 2) เพื่อให้คณะวิชาหรือหน่วยงานเทียบเท่าในสถาบันอุดมศึกษาทราบสถานภาพของตนเอง อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมาย (Target) และเป้าประสงค์ (Goals) ที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับหลักสากล
- 3) เพื่อให้คณะวิชาหรือ หน่วยงาน และสถาบันอุดมศึกษาทราบจุดแข็ง จุดที่ควรปรับปรุง ตลอดจนได้รับข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
- 4) เพื่อให้ข้อมูลสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสีย สร้างความมั่นใจต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา
- 5) เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดของสถาบันอุดมศึกษามีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการอุดมศึกษาในแนวทางที่เหมาะสม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (มาตรา 48) และกำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพศึกษามีฐานะเป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้ มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี (สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550)

พัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เริ่มตั้งแต่มีพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ซึ่งเป็นที่มาของการเริ่มอนุญาตให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเป็นทางการ ใน พ.ศ. 2513 โดยจำแนกยุคสมัยหรือช่วงเวลาศึกษาวิจัยตามเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มุ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ใน สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษา เอกชนแต่ละฉบับ การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การกำหนดให้มีการประกันคุณภาพ การศึกษา และการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualification Framework : TOF) ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการเกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาในหลายด้าน เพื่อ ปรับตัวให้เป็นที่ไปตามมาตรฐาน กฎเกณฑ์การกำกับ ดูแลจากภาครัฐ การวิจัยนี้จึงกำหนดยุคสมัยตาม ปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ยุคที่ 1 ยุคก่อนกำเนิด (พ.ศ. 2512 - พ.ศ. 2522) เริ่มต้นตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ทำให้เริ่มมีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จนถึง พ.ศ. 2522 ก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ซึ่งครอบคลุมช่วงที่มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยในปี 2520 ทำให้มีการโอนย้ายการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 11 แห่ง จากกระทรวงศึกษาธิการไปอยู่ภายใต้ทบวงมหาวิทยาลัย สภาพปัญหาที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้คือข้อจำกัดของกฎหมายในการอนุญาตให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาเพียงในระดับที่ต่ำกว่าระดับปริญญา

2) ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2542) เป็นช่วงที่มีการประกาศใช้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ขึ้นใช้แทนพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงในปี พ.ศ. 2535 เป็นพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นยุคที่เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถยกฐานะ เป็นมหาวิทยาลัยได้ และขยายขอบเขตภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ยุคนี้จึงมีการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างชัดเจน โดยมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่ถึง 30 แห่ง โดยยุคนี้จะครอบคลุมช่วงที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนด ให้มีพระราชบัญญัติการศึกษา จนถึงก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก่อนเข้าสู่ช่วงของการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง สภาพปัญหาที่สำคัญของการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้แม้ว่ารัฐจะอนุญาตให้สามารถจัดการศึกษาได้สูงกว่าระดับปริญญา และขยายภารกิจให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน แต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังขาดอิสระในการดำเนินงาน ในหลาย ๆ ด้าน โดยต้องอยู่ภายใต้การควบคุมจากรัฐ

3) ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2552) เป็นยุคที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นที่มาของการออกกฎกระทรวง และประกาศกระทรวงศึกษาหลายฉบับเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ การกำกับดูแล และควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษารวมถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดให้การบริหารจัดการศึกษาของเอกชนมีความเป็นอิสระ ภายใต้การกำกับติดตามประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ จนถึง พ.ศ. 2552 ก่อนมีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญ ในยุคนี้มีการออกประกาศและกฎกระทรวงหลายฉบับที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อกำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา อาทิ มาตรฐานการอุดมศึกษาเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร การประกันคุณภาพภายในและภายนอก เป็นต้น การศึกษาสภาพปัญหาในยุคนี้เป็นผลจากการ

ปฏิรูปการศึกษา และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอิสระในการบริหารจัดการภายในได้มากขึ้น แต่การกำกับดูแลของรัฐกลับมีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น การประกาศใช้กฎหมายกฎระเบียบ และประกาศกระทรวงในเรื่องต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการดำเนินการในหลายด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงปัญหาจากวิกฤติเศรษฐกิจ และกระแสการเปิดเสรีทางการค้าและบริการที่ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วย

4) ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน) เป็นยุคที่มีการออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เพื่อกำหนดมาตรฐานของการจัดทำหลักสูตร ทำให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการปรับตัวในการจัดการหลักสูตรเพื่อเข้าสู่กรอบมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างขนานใหญ่ ในยุคนี้ยังมีกฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและให้ความสำคัญต่อคุณภาพของการเปิดหลักสูตร รวมถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ของการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งอยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาในระดับนานาชาติ เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนใน พ.ศ. 2558 สามารถสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและการเทียบโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคอาเซียนได้ ในยุคนี้แม้จะมีช่วงระยะเวลาสั้นแต่ นับว่าเป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จำเป็นต้องพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังมีการปรับหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาใหม่ ๆ เพื่อรองรับ การประเมินคุณภาพภายนอก รอบ 3 (พ.ศ. 2554 - พ.ศ. 2558) ที่จะมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น รวมถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการแข่งขันจากการเปิดเสรีทางการศึกษา ตลอดจนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2558 ที่จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน การกำหนดนโยบายของภาครัฐ และการกำหนดยุทธศาสตร์สถาบันอุดมศึกษาเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจะเป็นปัจจัยบ่งชี้แนวโน้มในอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยการมองสภาพปัญหาของยุคนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความสำคัญของมาตรฐานการศึกษาในระดับนานาชาติตามกระแสโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันจากต่างประเทศ รวมถึงการรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน การประกาศใช้กฎระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อกำหนดมาตรฐานการศึกษาและประกันคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างยากจะหลีกเลี่ยง

การศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย นอกจากจะศึกษาตามกรอบระยะเวลาของยุคสมัยที่ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยคำนึงถึงประเภทของสถาบัน

อุดมศึกษาเอกชนแล้ว ยังมุ่งศึกษาเพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์ภายใต้ขอบเขตของประเด็นเนื้อหา ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการกำหนดองค์ประกอบ ตัวชี้วัดของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในแต่ละด้าน การวิจัยครั้งนี้จึงนำแนวทางจากปัจจัยข้างต้น ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากที่สุดเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย โดยจำแนกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่

- 1) ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
- 2) ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ
 - 2.1 การเรียนการสอน
 - 2.2 การวิจัย
 - 2.3 การบริการวิชาการ
 - 2.4 การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 3) ด้านการบริหารและจัดการ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวโน้มการศึกษา

การศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะทำให้สามารถคาดการณ์แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตได้ โดยการเชื่อมโยงข้อมูลและเหตุการณ์ ในอดีตมาสู่ปัจจุบัน และอนาคต ผ่านการศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการในแต่ละยุคจากปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น วิธีการแก้ไขปัญหา เพื่อเชื่อมโยงสู่แนวโน้มอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อทิศทางการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการกำหนดทางเลือกในการพยากรณ์แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต จากผลการวิจัยส่วนใหญ่ได้นำเสนอแนวโน้มหรือทิศทางการศึกษาไทยในอนาคตข้างหน้า ภายใต้ปัจจัยสำคัญ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางการเปลี่ยนแปลงในบริบทของการเปิดเสรีทางการค้าและการศึกษา กระแสโลกาภิวัตน์และความเป็นนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยใน พ.ศ. 2558 ที่จะส่งผลให้มีการเปิดเสรีทางการค้าและบริการ มีการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี โดยเฉพาะบุคลากรทางการศึกษา นอกจากนี้ยังวิเคราะห์แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตเชื่อมโยงกับแผนอุดมศึกษาระยะยาวของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่ถือเป็นกรอบนโยบายหลักสำคัญ ในการพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศ รวมถึงการนำแนวโน้มสถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคม และเทคโนโลยี ที่จะเป็นปัจจัยสำคัญนอกเหนือจากปัจจัยที่กล่าวมาในข้างต้น ใช้เป็นปัจจัยประกอบการวิเคราะห์แนวโน้ม และกำหนดทิศทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการ

อุดมศึกษา, 2530; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552; พิณสุดา สิริธรรังศรี, 2552; กฤษณพงศ์ กิรติกร, 2552; Praphamontripong, 2008; สุบิน ยุระรัช และคณะ, 2554)

แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ศึกษาภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะเวลา 10 ปีข้างหน้า โดยคำนึงถึงแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2551 – 2565) เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในอนาคตให้สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของประเทศ การศึกษาแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตอาศัยการวิเคราะห์ถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องเป็น และแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่คาดว่าจะ เป็น เพื่อวิเคราะห์หาช่องว่างของความเป็นไปได้ และนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ภายใต้กรอบสำคัญ 3 ด้านเช่นเดียวกับ พัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งจะเป็นข้อมูลและปัจจัยสำคัญที่จะเชื่อมโยงไปสู่แนวโน้มอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประกอบด้วย

- 1) แนวโน้มด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
- 2) แนวโน้มด้านการดำเนินงานตามภารกิจ
 - 2.1 การเรียนการสอน
 - 2.2 การวิจัย
 - 2.3 การบริการวิชาการ
 - 2.4 การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 3) แนวโน้มด้านการบริหารและจัดการ

การศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามแนวคิดและปรัชญาการจัดการ การศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงอันก่อให้เกิดพัฒนาการในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มุ่งจัดการศึกษาตามภารกิจหลัก ภายใต้มาตรฐานการอุดมศึกษา และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้สามารถดำเนินการตาม กรอบของกฎหมายได้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของโลก การศึกษาวิจัยจะทำให้สามารถรวบรวมสาระความรู้ และเรียบเรียงภาพของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษา เอกชนในช่วงระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมาได้ รวมถึงสามารถใช้สาระความรู้จากพัฒนาการของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน เชื่อมโยงกับการวิเคราะห์สถานการณ์ของปัจจัยเกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษา ด้านต่าง ๆ เพื่อบ่งชี้และทำนายแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต อันจะเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษา ของประเทศไทยต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรด้านการศึกษาที่จะใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย
2. ได้สาระบบของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย จากการรวบรวมเรียบเรียง และจัดระเบียบข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
3. เป็นฐานข้อมูลและแหล่งข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงนำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) เนื่องจากการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อเข้าใจรายละเอียดในส่วนที่ลึกลงไป โดยนำข้อมูลมาถ้อยแถลง จัดระบบ ตีความ และมีการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวได้มากที่สุด และมีความเที่ยงตรงที่สุด วิธีการวิจัยอาศัยลักษณะของการวิจัยเอกสาร (Document Research) และการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อทำนายแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต โดยอาศัยวิธีการวิจัยอนาคต (Future Research) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลในอดีต ปัจจุบัน ไปสู่ความเป็นไปได้ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อนำเสนอแนวโน้มในอนาคตสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการเตรียมความพร้อม และพัฒนาสถาบันรองรับเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตได้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) หมายถึง เอกสารต้นฉบับ เป็นหลักฐานที่บันทึกไว้โดยผู้เกี่ยวข้องโดยตรง หรือผู้อยู่ในเหตุการณ์นั้น ได้แก่ พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ เอกสารทางราชการ เอกสารส่วนบุคคล และอัตชีวประวัติ เป็นต้น
2. เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นหลังเหตุการณ์ โดยผู้เขียนไม่ใช่ผู้เห็นเหตุการณ์โดยตรง ได้แก่ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสืออ้างอิง รายงานประจำปี

คู่มือการศึกษา หนังสือ ตำรา เอกสารการประชุมวิชาการ เอกสารการสัมมนา เอกสารประวัติความเป็นมาของหน่วยงาน หรือบุคคล และข้อมูลที่สืบค้นทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3. กลุ่มบุคคล เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ หรือผลงานทางวิชาการเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แก่ ผู้บริหารหรืออดีตผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นักกฎหมาย นักบริหารการศึกษา และผู้บริหารหรืออดีตผู้บริหารหน่วยงานของรัฐที่เคยมีประสบการณ์ในการกำกับดูแลและเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาไม่น้อยกว่า 10 ปี

การคัดเลือกกลุ่มบุคคลในการศึกษาวิจัยอาศัยการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ การกำหนดจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ครอบคลุมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกประเภททั้งมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องในการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวนของผู้ทรงคุณวุฒิจะขึ้นอยู่กับผลการศึกษาวิจัย (วรรณดี สุทธิสารกร, 2556) โดยจะศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม และตรวจสอบผลการวิจัยจนกว่าจะไม่พบประเด็นใหม่ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การวิจัยในครั้งนี้ได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 คน

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มบุคคลเพื่อเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม และตรวจสอบผลการวิจัย โดยกำหนดให้มีคุณสมบัติเบื้องต้นดังนี้

1. เป็นผู้บริหารหรืออดีตผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และได้รับการยอมรับในวงการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
2. เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา หรือเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และได้รับการยอมรับในเชิงวิชาการมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี
3. เป็นผู้บริหารหรือมีประสบการณ์ในการบริหารหน่วยงานที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และได้รับการยอมรับในแวดวงการศึกษาระดับอุดมศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาศัยเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

1. แบบประเมินเอกสาร เป็นการบันทึกข้อมูลเอกสาร เพื่อการคัดเลือก ตรวจสอบตามหลักเกณฑ์การประเมินเอกสาร ตามหลักเกณฑ์การประเมินภายนอก (External Criticism) เพื่อพิจารณา

ว่าเป็นเอกสารแท้จริงเพียงใด ถูกต้องตามที่ควรจะเป็นหรือไม่ และตามเกณฑ์การประเมินภายใน (Internal Criticism) เพื่อพิจารณาว่าเนื้อหาที่ปรากฏในเอกสารนั้นเชื่อถือได้เพียงไร (Trustworthy) ผู้เขียนเห็นเหตุการณ์เอง หรือมีอคติในการเขียนหรือไม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและมีความเชื่อมั่นได้สูง (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2545; Gall and Others, 1999) แบบประเมินเอกสารประกอบด้วยตารางแสดงรายละเอียดต่าง ๆ ของเอกสาร ได้แก่ ประเภทเอกสาร ผู้บันทึก ปีที่บันทึก วัตถุประสงค์ แหล่งที่มา เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์เอกสาร และประเมินเอกสารตามเกณฑ์การประเมินเอกสาร (ดังแสดงในภาคผนวก)

2. แบบบันทึกข้อมูล เป็นแบบบันทึกข้อมูลแต่ละรายการ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมรายละเอียดของสาระเบื้องต้นของเอกสารแต่ละรายการ เพื่อจัดระบบข้อมูลให้สะดวกต่อการจัดเก็บ จำแนกกลุ่ม และนำไปใช้ต่อไป ประกอบด้วยรายการบันทึกหลัก ได้แก่ ชื่อเอกสาร แหล่งที่มา รายการอ้างอิง ประเด็นสำคัญ สรุปสาระสำคัญ เป็นต้น (ดังแสดงในภาคผนวก)

3. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดคำถามปลายเปิดแบบไม่เป็นทางการ ชนิดคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Questions) เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และมีความยืดหยุ่นสำหรับผู้วิจัยที่สามารถสร้างคำถามใหม่ ๆ ในระหว่างการสัมภาษณ์ได้ (Lindlof and Taylor, 2002) เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และผลกระทบที่ได้รับจากการบังคับใช้กฎหมายต่อการดำเนินงานของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน รวมถึงแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญที่คัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่กำหนดไว้ ตามจำนวนที่เหมาะสมแก่สาระในประเด็นการวิจัยแต่ละด้านที่ระบุไว้ในขอบเขตการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ อาศัยวิธีการดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัย เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยวิธีการประมวลสาระเอกสารทั้งจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ได้แก่ พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ เอกสารทางราชการ เอกสารส่วนบุคคล และอัตชีวประวัติ เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสืออ้างอิง รายงานประจำปี คู่มือการศึกษา หนังสือ ตำรา เอกสารการประชุมวิชาการ เอกสารการสัมมนา เอกสารประวัติความเป็นมาของหน่วยงาน หรือบุคคล และข้อมูลที่สืบค้น ทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยการอ่านสังเคราะห์ และประเมินเอกสารตามเกณฑ์การประเมินเอกสาร เพื่อจัดระบบ สรุปเรียบเรียงเป็นข้อมูลพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การประเมินคุณค่าของเอกสาร ประกอบด้วยเกณฑ์การประเมินภายนอก (External Criticism) เพื่อพิจารณาว่าเป็นเอกสารหลักฐานแท้จริงหรือไม่เพียงใด ถูกต้องตามที่ควรจะเป็นหรือไม่ และตามเกณฑ์การประเมินภายใน (Internal Criticism) เพื่อพิจารณาว่า ถ้าเอกสารหลักฐานนั้น เป็นของแท้ เนื้อหาที่ปรากฏในเอกสารนั้นเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร ผู้เขียนเห็นเหตุการณ์เอง หรือมีอคติและข้อจำกัดในการเขียนหรือไม่ การประเมินเอกสารอาศัยวิธีการ ดังนี้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัฒนัย, 2525; Fraenkel and Wallen, 2000 อ้างใน กาญจนา เกียรติกานนท์, 2552)

1) เกณฑ์การประเมินภายนอก (External Criticism) พิจารณาความแท้จริงของเอกสารหลักฐานจาก 6 ประเด็น คือ

- ใครเป็นผู้บันทึกเอกสาร
- จุดมุ่งหมายในการบันทึก เพื่ออะไร เพื่อใคร และทำไม
- เอกสารบันทึกเมื่อไร ปีที่บันทึกเอกสาร
- บอกแหล่งที่มาของเอกสารอย่างไร
- ผู้อ่านเป็นใคร
- ชนิดของเอกสารมีความแตกต่างจากเอกสารอื่นอย่างไร

2) เกณฑ์การประเมินภายใน (Internal Criticism) พิจารณาความน่าเชื่อถือ ความถูกต้อง และคุณค่าของข้อมูลในเอกสารหลักฐานจาก 4 ประเด็น คือ

- ผู้บันทึกเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญ มีศักยภาพในการเขียนเรื่องหรือไม่
- ผู้บันทึกใส่อารมณ์ความรู้สึกเข้าไปในเหตุการณ์หรือไม่
- ผู้บันทึกได้บันทึกขึ้นในขณะที่อยู่ในเหตุการณ์หรือไม่ ถ้าเป็นเอกสารชั้นต้น จะมีความน่าเชื่อถือกว่าเอกสารชั้นรอง

- เอกสารมีความชัดเจน บิดเบือนความหมายไปหรือไม่ มีหลักสนับสนุนหรือไม่

1.2 ศึกษาจากบุคคล เพื่อศึกษาข้อมูลและข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือศึกษาเชิงบุคคลจากประวัติศาสตร์ผ่านการบอกเล่า (Oral History) ด้วยวิธีการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษา เอกชน เพื่อรวบรวมแนวคิด ประสบการณ์และข้อมูลที่ไม่มีบันทึกไว้ เป็นการเพิ่มเติมหลักฐานในส่วนที่ยังขาดอยู่ และเป็นการยืนยันข้อมูลที่ปรากฏในเอกสาร การสัมภาษณ์ใช้วิธีการแบบ ไม่เป็นทางการและแบบมีจุดสนใจร่วมโดยใช้คำถามแบบปลายเปิด ชนิดกึ่งโครงสร้างในลักษณะแบบ ไม่กำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้า (สุภางค์ จันทวานิช, 2551; Lindlof and Taylor, 2002)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อาศัยวิธีการวิจัยอนาคต (Future Research Technique) มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

2.1 วิเคราะห์และสังเคราะห์สาระความรู้จากพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงวิเคราะห์เชื่อมโยงกับกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว และการเป็นประชาคมอาเซียน อาศัยการมองภาพอนาคต (Foresight) ด้วยวิธีการสร้างภาพอนาคต (Scenario Planning) (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2543) เพื่อกำหนดทางเลือกของแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2.2 ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อภาพอนาคต เพื่อสรุปและนำเสนอเป็นแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต โดยกำหนดจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิไว้จำนวน 3 คน อาศัยเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่กำหนดไว้ข้างต้น โดยเจาะจงคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการยอมรับ และเป็นผู้นำทางความคิดในแวดวงการอุดมศึกษาของไทยเป็นพิเศษ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการวิจัย จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์สาระ (Content Analysis) ของเอกสารที่ผ่านการประเมินตามเกณฑ์การประเมินเอกสาร โดยการรวบรวม จำแนกประเภท จัดกลุ่ม เพื่อสรุปเป็นตารางตามแบบการประเมินเอกสาร

ขั้นตอนการวิเคราะห์สาระประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ (Krippendorff, 1989; Elo and Kyngas, 2007)

1) ขั้นเตรียมการ (Preparation Phase) เป็นขั้นตอนการออกแบบ (Design) เพื่อกำหนดแนวคิด จัดทำหน่วยวิเคราะห์ (Unitization) และกำหนดตัวอย่างข้อมูล (Sampling)

2) ขั้นการรวบรวมจัดระบบ (Organizing Phase) เป็นการกำหนดรหัสข้อมูล (Coding) เพื่อการบันทึก มีการจัดกลุ่ม (Grouping) และจำแนก (Categorization) ข้อมูล เพื่อสกัดเนื้อหา (Drawing Inferences) ที่ผู้วิจัยต้องการ

3) ขั้นสรุปผลการวิเคราะห์ (Reporting the results) เป็นการสรุปสาระสำคัญจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการให้เหตุผล (Validation) ประกอบเนื้อหาสาระที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ต่าง ๆ

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญ ด้วยวิธีการสังเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่ม เรียบเรียง เพื่อสรุปสาระสำคัญตามประเด็นในแต่ละด้าน

3. สังเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์สาระ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการเปรียบเทียบจัดระบบสาระสำคัญ จำแนกประเด็น จัดกลุ่ม ลดทอนข้อมูล เรียงลำดับเวลา เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กับบริบทด้านต่าง ๆ ตามยุคที่กำหนดไว้

4. การมองภาพอนาคต ด้วยวิธีการสร้างภาพอนาคต (Scenario Planning) อาศัยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงคำนึงถึงแผนอุดมศึกษาระยะยาวของไทย และการเกิดประชาคมอาเซียน เพื่อสร้างภาพอนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ หรือมีโอกาสเป็นไปได้ในการกำหนดแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ระยะเวลา 10 ปีข้างหน้า โดยวิเคราะห์เชื่อมโยงภาพของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากข้อมูลอดีตเชื่อมโยงสู่ปัจจุบัน และวิเคราะห์สังเคราะห์ถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด และแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์จัดกลุ่มตามสิ่งที่พึงประสงค์ และสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อการนำเสนอแนวทางที่เหมาะสม แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ที่ควรส่งเสริมให้ดำเนินการสำหรับแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดและพึงประสงค์ รวมทั้งนำเสนอสิ่งที่ควรระวังสำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดแต่เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ ด้วยการสังเคราะห์แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนภายใต้กรอบสำคัญ 3 ด้านต่อเนื่องจากการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ

- 1) แนวโน้มด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
- 2) แนวโน้มด้านการดำเนินงานตามภารกิจ
 - 2.1 การเรียนการสอน
 - 2.2 การวิจัย
 - 2.3 การบริการวิชาการ
 - 2.4 การทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม
- 3) แนวโน้มด้านการบริหารและการจัดการ

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ประการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย

โดยมีวิธีการและขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร เพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีสาระเกี่ยวข้องกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยอาศัยกระบวนการดังนี้

1) สร้างแบบบันทึกข้อมูล เพื่อบันทึกรายละเอียดเบื้องต้นของเอกสาร สำหรับจัดระบบระบุประเด็น และสรุปสาระสำคัญที่ค้นพบจากการศึกษาเอกสารแต่ละฉบับ

2) สืบค้นและประมวลเอกสาร โดยการสำรวจ ค้นคว้าเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งรูปแบบเอกสารทั่วไป และเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งประเภทเอกสารขั้นต้น และเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อประมวลเอกสารสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไป

3) ประเมินค่าเอกสาร โดยวิธีการอ่านสกัดเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามกรอบแนวคิดการวิจัยและขอบเขตการวิจัย เพื่อประเมินเอกสารตามหลักเกณฑ์การประเมินภายนอก (External Criticism) และเกณฑ์การประเมินภายใน (Internal Criticism) เพื่อคัดเลือกเอกสาร

4) วิเคราะห์สาระ ทำการอ่านสกัดประเด็นสำคัญ ๆ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยการศึกษาตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปสาระข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และบันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูล สำหรับสรุปเป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในแต่ละยุคและด้านต่าง ๆ ครอบคลุมประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ระบุในขอบเขตการวิจัย

5) ตรวจสอบความถูกต้อง นำสาระสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์สาระ เรียบเรียงและจัดลำดับหมวดหมู่แล้ว ไปขอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจน ความสอดคล้องเหมาะสมของเนื้อหาสาระ นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อกำหนดประเด็นในการสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญ สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม

2. ศึกษาจากบุคคล เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1) สัมภาษณ์กลุ่มบุคคล เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่คัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงสอบถามถึงแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด และแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่ได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ตามบริบทของเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว และการเป็นประชาคมอาเซียนใน พ.ศ. 2558 โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ในลักษณะของคำถามปลายเปิด จำนวนกลุ่มบุคคลที่สัมภาษณ์เป็นไปตามความเหมาะสมของบริบทสาระสำคัญหรือผลวิจัยที่ได้รับจากการศึกษาเอกสาร โดยการวิจัยครั้งนี้ได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 คน

2) ประเมินและตรวจสอบ ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จัดกลุ่ม เรียบเรียง และเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาเอกสาร เพื่อสังเคราะห์เนื้อหาสาระที่น่าเชื่อถือ และสรุปเป็นสาระสำคัญเพิ่มเติม นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) ประมวลข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสังเคราะห์เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- 2) เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กับบริบทด้านต่าง ๆ ตามยุค ประเพณีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและประเด็นเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย
- 3) จัดระบบสาระสำคัญ โดยการจำแนกประเด็น จัดกลุ่ม ลดทอนข้อมูล เรียงลำดับเวลา และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เพื่อให้ได้ข้อสรุป สร้างเป็นตารางหรือแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กับบริบทด้านต่าง ๆ ตามยุคที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย
- 4) ตรวจสอบผลการวิจัย โดยการพิจารณาของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องเหมาะสมของผลการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนคำนึงถึงกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว และการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน

โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การมองภาพอนาคต ด้วยวิธีการสร้างภาพอนาคต (Scenario Planning) โดยอาศัยสาระสำคัญของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน วิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว และการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อกำหนดภาพอนาคต โดยการประเมินแนวโน้มด้านต่าง ๆ ในบริบทที่กำหนดไว้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญระบุในระยะ 10 ปีข้างหน้า เพื่อคาดคะเนเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ หรือเหตุการณ์ที่ไม่น่าเป็นไปได้ที่อาจเกิดขึ้นหรือได้รับผลกระทบมาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว และการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน จากนั้นสร้างภาพในอนาคตที่ครอบคลุมทั้งเรื่องที่ดีที่สุด (Best Case Scenario) และเลวร้ายที่สุด (Worst Case Scenario) เพื่อพิจารณาภาพอนาคต ที่เป็นไปได้มากที่สุด (Probable Futures) และภาพอนาคตที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ (Possible Futures) สำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตในช่วงระยะเวลา 10 ปีข้างหน้า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550) ภายใต้กรอบประเด็นเนื้อหา 3 ด้านหลักที่กำหนดไว้ ได้แก่ 1) แนวโน้มด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ 2) แนวโน้มด้านการดำเนินงานตามภารกิจ และ 3) แนวโน้มด้านการบริหารและจัดการ

ขั้นตอนการสร้างภาพอนาคต สามารถดำเนินการได้ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2543)

1) ระบุขอบเขตของการสร้างภาพอนาคตแนวโน้มนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ระยะ 10 ปีข้างหน้า ภายใต้บริบท และประเด็นเนื้อหาที่กำหนดไว้ข้างต้น และกำหนดจำนวนและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อร่วมสร้างภาพอนาคต

2) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิออกความคิดเห็น โดยระบุประเด็น หรือแนวโน้มสำคัญ ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่สามารถมองเห็นได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะคิดได้

3) ระบุและอธิบายปัจจัยสำคัญที่รู้ว่าจะเกิดหรือค่อนข้างแน่ใจว่าจะต้องเกิดขึ้นในอนาคต (Certain Factors หรือ Predetermined factors) โดยดูจากสัญญาณบ่งชี้

4) การระบุสิ่งที่ไม่แน่นอนในอนาคต (Uncertainties) ปัจจัยที่จะทำให้อนาคตไม่สืบเนื่องต่อจากปัจจุบัน สิ่งพลิกผัน และมีผลกระทบอย่างสูงต่อแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ ค่านิยมของประชาชน เป็นต้น

5) จัดกลุ่มปัจจัยตามบริบทที่กำหนดไว้ คือ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ แผนอุดมศึกษาระยะยาว และประชาคมอาเซียน พร้อมจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีต่ออนาคต และเลือกตรรกะของภาพอนาคต โดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญ

6) การพัฒนาภาพอนาคต โดยการระบุเหตุการณ์ และเขียนบรรยายลักษณะภาพอนาคตให้ต่อเนื่องกัน

7) การประเมินความชัดเจน และความเป็นเหตุเป็นผลของภาพอนาคต ครอบคลุมทุกประเด็น ให้ผลลัพธ์ที่ชัดเจน และเป็นภาพที่ต่างไปจากภาพอนาคตอื่น

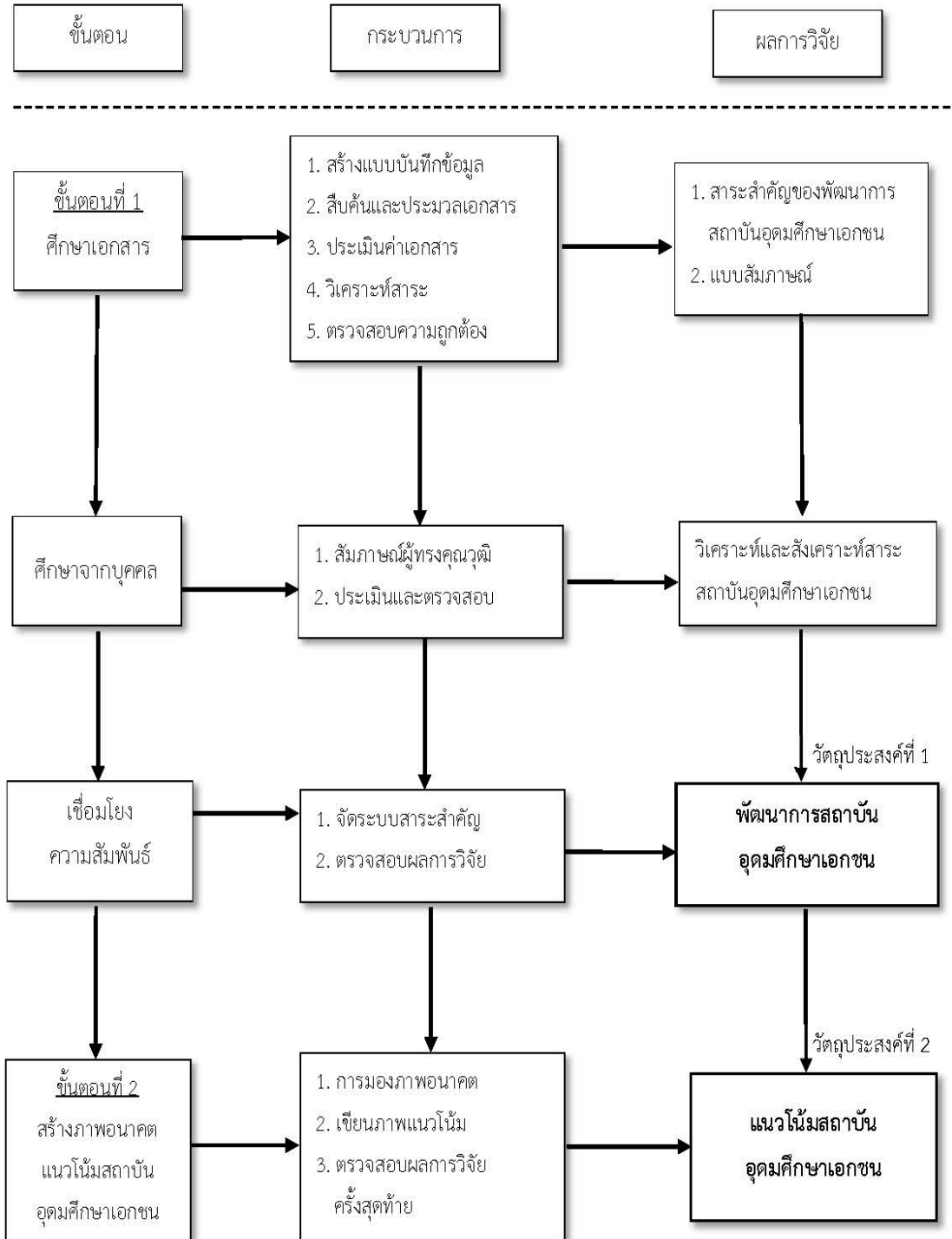
8) การประเมินความหมายของภาพอนาคต เพื่อการวางแผนยุทธศาสตร์ โดยมองว่าภาพอนาคตแต่ละภาพน่าจะก่อให้เกิดผลต่อเนื้ออะไรบ้าง ต้องมียุทธศาสตร์อย่างไรที่จะรับมือกับภาพอนาคตได้ทุกภาพ

2. สรุปผลกรมองภาพอนาคต โดยเขียนภาพอนาคตแนวโน้มนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน วิเคราะห์เชื่อมโยงภาพของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากข้อมูลอดีต เชื่อมโยงสู่ปัจจุบัน และวิเคราะห์สังเคราะห์ถึงแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เป็นไปได้มากที่สุด และแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ นำมาจัดกลุ่มเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (Preferable Futures) และภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ (Non-preferable Futures) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550) เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ภายใต้กรอบสำคัญ 3 ด้าน ต่อเนื่องจากการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้บริบท 3 ด้าน คือ 1) แนวโน้มด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ 2) แนวโน้มด้านการดำเนินงานตามภารกิจ และ 3) แนวโน้มด้านการบริหาร และจัดการ ในขั้นตอนนี้จะนำข้อมูลสำคัญ ๆ ในแต่ละด้านมาเขียนภาพอนาคตแนวโน้มนสถาบันอุดมศึกษาแต่ละด้าน เพื่อกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงมาจากพัฒนาการ และเปรียบเทียบ ตรวจสอบ ทบทวนกับแนวโน้มที่ได้จากการวิจัยในขั้นตอนของการมองภาพอนาคตก่อนหน้านี้ เพื่อประเมินและ

ตัดสินใจเลือกแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาที่ดี เหมาะสม และควรจะเป็นมากที่สุดสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต

3. ตรวจสอบผลการวิจัยครั้งสุดท้าย โดยนำภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละด้าน ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่คัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเจาะจงผู้ทรงคุณวุฒิที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อวงการศึกษาระดับอุดมศึกษาและมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นพิเศษ จำนวน 3 คน เพื่อให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงความเป็นไปได้ และสิ่งที่พึงประสงค์ สำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตระยะ 10 ปีข้างหน้า เพื่อนำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปปรับปรุงแก้ไขภาพอนาคตแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ เพื่อทบทวนและพิจารณาผลการวิจัยเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนนำไปสังเคราะห์เป็นแนวทางที่เหมาะสมแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินการ และนำเสนอสิ่งที่ควรระวังเพื่อการพัฒนาสำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ตลอดจนนำเสนอภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ควรมีมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต และนำเสนอเป็นผลการวิจัยทั้งหมดต่อไป

สรุปขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และนำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ ประชาคมอาเซียน และแผนอุดมศึกษาระยะยาว โดยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และนำเสนอสาระสำคัญจำแนกเป็น 7 ตอน ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ความหมายและความเป็นมาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ตอนที่ 2 หลักการอุดมศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และภารกิจอุดมศึกษา

ตอนที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวโน้มการศึกษา

ตอนที่ 5 การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

ตอนที่ 6 การวิจัยอนาคต

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ความหมายและความเป็นมาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ความหมายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยอาศัยปรัชญาและหลักการในการจัดการศึกษาเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ การให้ความหมายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ระบุว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ในการให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งเป็นการให้ความหมายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ครอบคลุมภารกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในทุกด้าน

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้ในบริบทที่ใกล้เคียงกัน (อ้างใน นพรัตน์ ต้นประสิทธิ์, 2532) อาทิ ไสว สุทธิพิทักษ์ (2523) กล่าวว่า วิทยาลัยเอกชน เป็นสถาบันอุดมศึกษาประเภทหนึ่งที่เป็นนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยเอกชนตามกฎหมาย และให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาแก่ผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ในขณะที่มานิต บุญประเสริฐ (2523) ให้ความหมายว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นสถาบันที่ช่วยแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐ มีความแตกต่างกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐด้านแหล่งเงินทุน และต้องปฏิบัติตาม

กฎระเบียบต่าง ๆ ของทบวงมหาวิทยาลัย รวมถึง Lyle (1994) ให้ความเห็นว่า วิทยาลัยเอกชน เป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่หวังผลกำไร และอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานเอกชนซึ่งมีอำนาจตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการจัดตั้งวิทยาลัย

จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมักกล่าวถึงในบริบทของความ เป็นเจ้าของและดำเนินการโดยภาคเอกชน อาศัยแหล่งเงินทุนในการจัดการศึกษาจากภาคเอกชน มากกว่าภาครัฐ การดำเนินการต่าง ๆ ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีกฎหมาย กำหนดไว้โดยเฉพาะ จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชน หมายถึง องค์กรหรือ สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นโดยเอกชน เพื่อจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา บริหารและดำเนินงานโดยเอกชน ปฏิบัติตามภารกิจและกฎเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และอยู่ภายใต้การกำกับ ดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งถูกจัดตั้งขึ้นตามปรัชญาและวิสัยทัศน์ของการก่อตั้งที่ แตกต่างกันไป จุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนคือการช่วยแบ่งเบาภาระการจัด การศึกษาของภาครัฐ เพื่อผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ พัฒนาประเทศและสังคมให้เจริญรุ่งเรืองทัดเทียม นานาประเทศ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาบทบาทของภาคเอกชนในการจัดการศึกษาได้ทวีความสำคัญมาก ยิ่งขึ้น หลายประเทศในเอเชียมีสัดส่วนของจำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสูงกว่าภาครัฐ อาทิ เกาหลีใต้ ร้อยละ 78 ญี่ปุ่น ร้อยละ 77 ฟิลิปปินส์ ร้อยละ 75 และได้หวัน ร้อยละ 72 ขณะที่ใน ประเทศอินเดีย และมาเลเซีย มีสัดส่วนของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประมาณร้อยละ 30 – 40 ในขณะที่ประเทศจีน และเวียดนาม มีสัดส่วนของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน น้อยกว่าร้อยละ 15 (Levy, 2006) ส่วนในประเทศไทยสัดส่วนของนักศึกษาที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนคิดเป็น ร้อยละ 13 ของนักศึกษาที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งหมด (Praphamontriping, 2008) ซึ่งจะเห็นได้ ว่าแม้สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้ถือกำเนิดและพัฒนามานานถึง 50 ปี แต่ยังมีบทบาทในการจัด การศึกษาน้อยเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในเชิงของปริมาณการผลิตบัณฑิต อย่างไรก็ตาม สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องคำนึงถึงบทบาทในการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงความแตกต่างจาก สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยณรงค์ อยู่ถนอม (2554) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนไว้ว่า สถาบัน อุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความแตกต่างกันในเชิงกฎหมายที่ ใช้ควบคุม และแนวทางการควบคุมมาตรฐานวิชาการ โดยสถาบันอุดมศึกษาของรัฐดำเนินการภายใต้ กฎหมายจัดตั้งของตนเอง มีรัฐลงทุนให้ทั้งในเรื่องที่ดิน อาคาร สิ่งก่อสร้าง สามารถควบคุมมาตรฐานทาง วิชาการของตนเองได้ภายใต้เกณฑ์มาตรฐานที่ส่วนกลางกำหนด มีโอกาสในการคัดเลือกนักศึกษา มากกว่า สามารถดำเนินการสรรหาสถาบันได้ภายใต้กฎหมายของตนเอง ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษา เอกชนต้องดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การดำเนินงานด้านวิชาการอยู่ ภายใต้การควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ต้องลงทุนด้วยตนเอง และไม่มีโอกาสใน

การคัดเลือกนักศึกษาเหมือนสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ต้องบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม เพราะต้องคำนึงถึงการลงทุนระยะยาว ส่วนที่ดีกว่าของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนคือนักศึกษาสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนคณะได้ และการบริหารการเงินที่มีความคล่องตัวกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ด้วยธรรมชาติที่แตกต่าง ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงต้องคิดโจทย์ที่แตกต่างกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรต้องคำนึงถึง คือ ทำอย่างไรจะได้นักศึกษาคุณภาพดี จำนวนมาก และจะพัฒนาคุณภาพบัณฑิตอย่างไรภายใต้ทรัพยากรที่ลงทุนเอง การบริหารงบประมาณต้องเน้นแนวคิดต้นทุนเพื่อให้มหาวิทยาลัยอยู่รอดได้

ปราชญาณี ประภามอนตรีพงษ์ (Praphamontripong, 2008) ศึกษาปรัชญาการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย โดยอาศัยแนวคิดการจำแนกประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของเลวี (Levy, 1986 อ้างใน Praphamontripong, 2008) ซึ่งจำแนกประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามปรัชญาของการจัดตั้งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. สถาบันที่จัดตั้งโดยกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (Religious-oriented Institutes) แม้ว่าประเทศไทยจะมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ แต่กลุ่มที่นับถือศาสนาคริสต์จะมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาภาคเอกชนของไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2515 โดยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ โดยมูลนิธิของกลุ่มคริสเตียน รวมถึงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยคริสเตียน วิทยาลัยมิชชัน และวิทยาลัยพยาบาลเซนต์หลุยส์ เพื่อเน้นการศึกษาด้านการแพทย์และสาธารณสุข ในขณะที่กลุ่มคาทอลิกได้จัดตั้งวิทยาลัยแสงธรรม ในขณะที่ศาสนาอื่นทั้งศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ เพิ่งเริ่มมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลัง พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา เช่น มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา และวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ เป็นต้น

2. สถาบันที่จัดตั้งโดยชนชั้นนำในสังคม (Semi-elite Institutes) ส่วนใหญ่จะเป็นนักธุรกิจหรือนักวิชาการ รวมถึงสภาหอการค้า การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเน้นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ โดยการเชื่อมโยงความรู้เชิงทฤษฎีกับประสบการณ์ทางธุรกิจ มีการสร้างเครือข่ายกับภาคธุรกิจสำหรับการฝึกประสบการณ์ของนักศึกษา ตัวอย่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนประเภทนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เป็นต้น

3. สถาบันที่จัดตั้งเพื่อรองรับความต้องการการศึกษา (Demand-absorbing Institutes) ส่วนใหญ่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั่วโลกมักจัดอยู่ในประเภทนี้ โดยทั่วไปสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมักดำเนินการเพื่อรองรับความต้องการที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้เพียงพอ และมักเปิดหลักสูตรที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ เช่น บัญชี บริหารธุรกิจ และกฎหมาย การท่องเที่ยว และเทคโนโลยี เป็นต้น ในประเทศไทยสถาบันอุดมศึกษาประเภทนี้มีประมาณร้อยละ 80 ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมด แต่มีจำนวนนักศึกษารวมกันประมาณร้อยละ 50 ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมด ตัวอย่างสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่

มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร และวิทยาลัยดุสิตธานี เป็นต้น

โดยทั่วไปการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มักมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (ศรีพิชรา สิริพิภพจร แก้วพิจิตร, 2551)

1. เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนของชาติให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้
2. เพื่อสนองความต้องการศึกษาของชาติ สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งการกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ส่วนภูมิภาค
3. เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ พัฒนาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของชาติ
4. เพื่อปลูกฝัง ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ความมีระเบียบวินัย ความเป็นประชาธิปไตยต่อสังคมและประเทศชาติ
5. เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐ
6. เพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคม
7. เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต และยกระดับการศึกษาของประชาชนในส่วนภูมิภาค

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยแม้จะมีปรัชญาและวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งแตกต่างกันตามความประสงค์ของผู้ก่อตั้ง แต่ส่วนใหญ่จะมีจุดมุ่งหมายที่ไม่แตกต่างกันคือมุ่งผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของประเทศ การพัฒนาและการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยจึงขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในแต่ละยุคสมัย ส่งผลให้ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะหลังจึงมุ่งสนองความต้องการในการศึกษาของผู้เรียนมากขึ้น

การจำแนกประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นอกเหนือจากการจำแนกตามความเป็นมาในการจัดตั้งแล้ว ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีสามประเภท คือ

1. มหาวิทยาลัย
2. สถาบัน
3. วิทยาลัย

ในขณะที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546) ได้เสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์จากผลการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ โดยเสนอให้มีการแบ่งประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เป้าหมายของอุดมศึกษา และสนองตอบความต้องการของผู้เรียน ไว้ว่า สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ควรแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. สถาบันที่มุ่งความเป็นเลิศด้านวิชาการและวิจัย
2. สถาบันที่มุ่งความเชี่ยวชาญทางด้านการสอนสาขาวิชาต่าง ๆ และ
3. สถาบันอุดมศึกษาสำหรับชุมชนท้องถิ่น

ส่วนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งมีความคล่องตัวในการบริหารบุคลากร และมีอิสระในการบริหารจัดการมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยควรแบ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนออกเป็น 2 ประเภท (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2546) คือ

1. สถาบันอุดมศึกษาสมบูรณ์แบบ
2. สถาบันอุดมศึกษาที่เน้นบางกลุ่มสาขา เช่น สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี

มนุษยศาสตร์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแม้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับขนาดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหรือจำนวนนักศึกษา อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะจำแนกสถาบันอุดมศึกษาอย่างไร ก็สามารถบ่งชี้ขนาดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแง่ของจำนวนนักศึกษาได้ กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยมักเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่ มีการเปิดสอนหลายสาขาวิชา และมีจำนวนนักศึกษาค่อนข้างมาก (มากกว่า 5,000 คน) สามารถจัดเป็นสถาบันอุดมศึกษาสมบูรณ์แบบได้ ส่วนสถาบันอุดมศึกษาที่มีสถานภาพเป็นสถาบัน หรือวิทยาลัย มักเป็นสถาบันอุดมศึกษาขนาดกลาง หรือขนาดเล็ก เปิดสอนเพียงไม่กี่สาขาวิชา มีจำนวนนักศึกษาน้อยกว่า 5,000 คน จึงจัดอยู่ในประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เน้นเพียงบางกลุ่มสาขา

ความเป็นมาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคเอกชน เริ่มต้นอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2502 สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีการจัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ เพื่อจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2503 โดยมีการประกาศใช้ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2504 ในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 1 ได้กล่าวถึงความคาดหวังที่จะให้ทั้งรัฐและเอกชนได้มีการจัดการศึกษา โดยระบุไว้ในข้อ 23 ว่า “การจัดให้มีสถานศึกษานั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรง คือ รัฐจัดเองบ้างและส่งเสริมให้คณะหรือเอกชนจัดบ้าง” ต่อมาในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 มีการแก้ไขข้อความข้างต้น เป็น “การจัดให้มีสถานศึกษานั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรง คือ รัฐจัดเองบ้าง และส่งเสริมให้คณะบุคคล หรือเอกชนจัดบ้าง” โดยได้ระบุให้รัฐมีอำนาจหน้าที่ควบคุมแนะนำ และตรวจสอบการศึกษาในสถานศึกษาตามระเบียบที่กำหนดไว้ (ข้อ 30) จึงถือได้ว่าแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 เป็นจุดเริ่มต้นของการอุดมศึกษาเอกชนครั้งแรกในประเทศไทย (เบญจมา มังคละพฤกษ์, 2552) ต่อมาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2508 คณะรัฐมนตรีได้มีมติรับหลักการเพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนสามารถจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาได้ โดยดำเนินการสอนในระดับไม่เกินสามปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐ และจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุม

ของกระทรวง ศึกษาธิการแบบโรงเรียนราษฎร์ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ขึ้นและได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 ซึ่งถือเป็นกฎหมายเกี่ยวกับอุดมศึกษาเอกชน ฉบับแรกของประเทศไทย เหตุผลสำคัญของ การประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน เนื่องจาก สถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่เพียงพอต่อความต้องการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประชาชนในสมัยนั้น และเพื่อไม่ให้ผู้พลาดหวังจากการสอบเข้าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐต้องไปศึกษาต่อในต่างประเทศ ทำให้ มีการเรียกร้องให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ เอกชนจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา โดยดำเนินการภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติและให้การจัดการศึกษา ชั้นอุดมศึกษาของเอกชน มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ จึงสมควรให้ตรากฎหมาย ว่าด้วยวิทยาลัยเอกชน (อรทัย โปธิสุข, 2530)

หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ใน พ.ศ. 2513 รัฐบาลได้ออกหมายให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 6 แห่ง ได้แก่

1. วิทยาลัยเกริก
2. วิทยาลัยกรุงเทพ
3. วิทยาลัยไทยสุริยะ (เปลี่ยนชื่อเป็นวิทยาลัยศรีปทุมเมื่อ พ.ศ. 2515)
4. วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
5. วิทยาลัยพัฒนา (เลิกกิจการ เมื่อ พ.ศ. 2520 เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินและผู้ดำเนินการ)
6. วิทยาลัยการพาณิชย์ (เปลี่ยนชื่อเป็นวิทยาลัยการค้าเมื่อ พ.ศ. 2516 และวิทยาลัยหอการค้าตามลำดับ)

ในระยะแรกของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้ง 6 แห่ง สามารถเปิดดำเนินการสอนได้ ในระดับประกาศนียบัตร กล่าวคือ ไม่เกิน 3 ปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐ หลักสูตรส่วนใหญ่เน้น ทางด้านบริหารธุรกิจ บัญชี และเศรษฐศาสตร์ ต่อมาในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 คณะรัฐมนตรีได้ ลงมติรับหลักการให้วิทยาลัยเอกชนดำเนินการสอนเกินกว่า 3 ปีได้ และให้คณะกรรมการบริหารสภา การศึกษาแห่งชาติกำหนดวิธีการให้การรับรองมาตรฐานการศึกษา ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติ วิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 รวมทั้งพิจารณามาตรการให้นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยเอกชน ก่อนหน้านี้ มีโอกาสศึกษาต่อจนได้รับปริญญาด้วย (ศันสนีย์ จะสุวรรณ, 2532) วิทยาลัยเอกชนทั้ง 6 แห่ง จึงได้ขอเปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรี ต่อมาใน พ.ศ. 2516 คณะกรรมการบริหารสภาการศึกษา แห่งชาติ ได้รับรองมาตรฐานการศึกษาให้แก่หลักสูตรของวิทยาลัยเอกชน 4 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเกริก วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยการค้า และวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เป็นต้นมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2522 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุญาตให้มีการจัดตั้งทั้งสิ้นจำนวน 12 แห่ง แต่ได้มีการถอนใบอนุญาตไป 1 แห่งใน พ.ศ. 2520 คือวิทยาลัยพัฒนา จึงมีวิทยาลัยเอกชนที่เปิดดำเนินการอยู่เพียง 11 แห่ง ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร 9 แห่ง และอยู่ในต่างจังหวัดเพียง 2 แห่ง เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงนี้ได้แก่ มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐเมื่อ พ.ศ. 2515 สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีมีหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ต่อมาใน พ.ศ. 2517 ได้มีการโอนย้ายวิทยาลัยเอกชนจากกระทรวงศึกษาธิการไปอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นทบวงมหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2520 มีฐานะเทียบเท่ากระทรวงและไม่อยู่ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีตั้งแต่นั้น นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ร่วมกันก่อตั้งชมรมผู้บริหารวิทยาลัยเอกชนแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2519 และจดทะเบียนเป็นสมาคมวิทยาลัยเอกชน เมื่อ พ.ศ. 2520 ภายหลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งทำให้การดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น

เนื่องจากการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการจัดการศึกษาของวิทยาลัยเอกชนภายใต้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ที่เป็นผลมาจากบทบัญญัติของกฎหมาย ทำให้การทำงานไม่คล่องตัว รวมถึงนโยบายในการส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยเอกชนของรัฐ จากการประเมินผลการจัดการศึกษาของวิทยาลัยเอกชนระหว่าง พ.ศ. 2513 จนถึง พ.ศ. 2519 พบว่า ได้ผลเป็นที่น่าพอใจและดีขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งรัฐยืนยันที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาให้ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป (ศันสนีย์ จะสุวรรณ, 2532) จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 และประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่เปลี่ยนแปลงไปจากฉบับที่ผ่านมา ได้แก่

1. การกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีสถานภาพเพิ่มขึ้นจากวิทยาลัย เป็นสถาบันและมหาวิทยาลัยได้
2. เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยกฐานะจากวิทยาลัย หรือสถาบันขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยได้
3. ขยายการจัดการศึกษาจากระดับปริญญาตรี เพิ่มเป็นระดับบัณฑิตศึกษา คือ ปริญญาโท และปริญญาเอกได้ ในสาขาที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะและได้รับรองมาตรฐานการศึกษาแล้ว
4. กำหนดให้มีสภาสถาบัน โดยมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา

ต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และประกาศใช้ เป็นพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้ขยายขอบเขตพันธ

กิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมภารกิจทั้ง 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย การบริการ วิชาการ และการทำงานบำรู้งศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการผ่อนคลายและยกเลิกกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และให้อิสระในการบริหารงานแก่สถาบันอุดมศึกษามากขึ้น ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ผลจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 และ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2522 - 2546 ได้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นใหม่อีกจำนวน 47 แห่ง ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร 16 แห่ง และตั้งอยู่ในต่างจังหวัด 31 แห่ง แนวโน้มของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีการขยายตัวไปยังต่างจังหวัดหรือส่วนภูมิภาคมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามได้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่งเลิกกิจการไป ได้แก่ วิทยาลัยคณาสวัสดิ์ (จังหวัดมหาสารคาม) และวิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร (จังหวัดสกลนคร) รวมถึงมีสถาบันอุดมศึกษา 1 แห่งที่ได้รับอนุญาตให้มีการจัดตั้ง แต่ไม่สามารถเปิดดำเนินการได้ คือ มหาวิทยาลัยนานาชาติศิรินสยาม (จังหวัดเชียงใหม่) ใน พ.ศ. 2527 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับการอนุมัติให้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยได้ คือ มหาวิทยาลัยพายัพ (ตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่) ซึ่งถือเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนเป็นแห่งแรกในประเทศไทย ต่อมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอื่น ๆ ได้มีการปรับเปลี่ยนสถานภาพจากวิทยาลัยไปเป็นมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2546 จำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดดำเนินการอยู่มีทั้งสิ้น 55 แห่ง

การปรับปรุงโครงสร้างกระทรวง ทบวง กรม และระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ตามการปฏิรูประบบราชการของไทยเมื่อ พ.ศ. 2545 ส่งผลให้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ใน พ.ศ. 2546 โดยยุบรวมทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ ให้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด ต่อมาจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 เพื่อใช้แทนพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาของเอกชนมีความเป็นอิสระ ให้มีการกำกับติดตาม ประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม และประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยมีสาระสำคัญได้แก่ การให้อิสระการอนุมัติหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด การอนุมัติการลงทุน หรือร่วมลงทุนกับนิติบุคคลหรือหน่วยงานอื่นเพื่อดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้อง หรือต่อเนื่องกับกิจการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หรือนำผลการค้นคว้าวิจัยไปเผยแพร่ หรือหาประโยชน์เพื่อเป็นรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นต้น ภายหลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอรับใบอนุญาตจัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้นอีก 14 แห่ง

โดยจัดตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร 6 แห่ง และจัดตั้งอยู่ในต่างจังหวัด 8 แห่ง ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2558 พบว่ามีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 75 แห่ง จำแนกตามสถานะเป็น มหาวิทยาลัย เอกชน 43 แห่ง สถาบันเอกชน 12 แห่ง และวิทยาลัยเอกชน 20 แห่ง

ตอนที่ 2 หลักการอุดมศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และภารกิจอุดมศึกษา

หลักการอุดมศึกษา

เนื่องจากการอุดมศึกษา ถือเป็นการศึกษาในระดับหลังมัธยมศึกษา (Post-secondary Education) เพราะเป็นการศึกษาที่ต่อจากระดับมัธยมศึกษา (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2518 ; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2524) เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องยึดหลักการอุดมศึกษาในการดำเนินงาน 3 ด้าน (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2518; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2524; พรชูลี อชาวร่ารุง, 2546) ได้แก่

1. ความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence)

ความเป็นเลิศทางวิชาการจัดเป็นเครื่องมือวัดสถานภาพของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในฐานะเป็นสถาบันทางวิชาการชั้นสูง มีภารกิจด้านการสอนเพื่อผลิตบัณฑิตและบริการทางวิชาการแก่สังคม มีหน้าที่หลักที่ควรเน้นเป็นพิเศษคือการค้นคว้าวิจัย เพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ

2. ความเป็นอิสระในการบริหาร (Academic Autonomy)

เป็นความรับผิดชอบในการดำเนินกิจการภายในของสถาบันอุดมศึกษา โดยปราศจากการควบคุมหรือแทรกแซงจากอิทธิพลภายนอก กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาควรวินิจฉัยและดำเนินการเรื่องภายในต่าง ๆ ในลักษณะของการปกครองตนเอง (Self-governance) ความเป็นอิสระในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดและควบคุมมาตรฐานการศึกษา การเลือกผู้เข้าศึกษา การบริหารบุคลากร และการบริหารการเงิน รัฐควรทำหน้าที่สนับสนุน และให้การสนับสนุนทางการเงินเป็นมาตรการควบคุมไปด้วย ส่วนสถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่ควบคุมและดำเนินงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากสังคม โดยมีการจัดระบบบริหารภายในที่มีบุคคลหลายฝ่ายร่วมรับผิดชอบ สถาบันอุดมศึกษาต้องมีความเป็นอิสระเพื่อสร้างสรรค์งานวิชาการ และสร้างองค์ความรู้ใหม่

3. เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom)

เสรีภาพทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง เสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางวิชาการของสมาชิกของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งคณาจารย์ และนิสิตนักศึกษา ครอบคลุมเสรีภาพด้านการเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย หลักเสรีภาพทางวิชาการจะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์และนิสิตนักศึกษาสามารถปฏิบัติภารกิจตามบทบาทหน้าที่ในอุดมศึกษาได้อย่างเต็มที่

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อสร้างปัญญา ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม และความสมบูรณ์ให้กับนิสิตนักศึกษาและบัณฑิต ตลอดจนเพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ การบริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคม การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและสิ่งแวดล้อม การชำระรักษาสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รวมถึงการเรียนรู้ขั้นสูงและการศึกษาตลอดชีวิต การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาควรมีหลักการดังนี้ (พรชูลี อาชวอรุณ, 2546)

1. การบริหารจัดการอุดมศึกษาควรมีหลักกระจายอำนาจ มีอิสระในการปกครองตนเอง มีอิสระและความคล่องตัวในการดำเนินงาน มีเสรีภาพทางวิชาการ มีระบบที่ตรวจสอบและวัดได้
2. สถาบันอุดมศึกษา มีหน้าที่และรับผิดชอบต่อผู้เรียน สาธารณชนและสังคม
3. สถาบันอุดมศึกษา พึงได้รับงบประมาณแบบหมวดเงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2542 อ้างใน สุวิมล ธนะผลเลิศ, 2547) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการบริหารจัดการอุดมศึกษาประกอบด้วย

1. การประสานงาน สถาบันอุดมศึกษาซึ่งประกอบด้วย กลุ่มบุคคล กลุ่มวิชา และกลุ่มความสนใจตามลักษณะงาน และหน้าที่แตกต่างกัน รูปแบบการบริหารจัดการที่ดีที่สุดควรเป็นการประสานงาน ร่วมกันพิจารณา ร่วมกันปรึกษาหารือ
2. องค์คณะบุคคล เป็นกลุ่มบุคคลที่มาจากกลุ่มต่าง ๆ เพื่อร่วมกันคิดพิจารณาและเลือกทางเดินของสถาบัน
3. การกระจายอำนาจ โดยทั่วไปจะมีผู้รู้ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จึงควรใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้รู้เหล่านั้น นอกจากกระจายงาน ควรมีการกระจายความรับผิดชอบ และการตัดสินใจในการดำเนินงานให้กับกลุ่มตามความรู้ความสามารถด้วย
4. อิสระในการบริหารงาน สถาบันอุดมศึกษาต้องมีอิสระในการบริหารงานของตนเอง (Autonomy) ครอบคลุมการวางนโยบาย การบริหารด้านต่าง ๆ และการตัดสินใจ ควรสิ้นสุดในสถาบันการศึกษานั้น ๆ

เสนห์ จามริก (2555) ให้ความเห็นว่า อุดมศึกษาประกอบไปด้วย 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ ญาณวิทยา ซึ่งก็คือความรู้ เรามีภูมิปัญญาชาวบ้านที่จะต้องมีการปรับและพัฒนาให้ขึ้นสู่ความเป็นอุดมศึกษา เพราะว่าหัวใจสำคัญของความเป็นอุดมศึกษาก็คือ ความเป็นการเรียนรู้ที่สามารถข้ามวัฒนธรรมได้ ไม่ได้จำกัดตัวอยู่ในขอบข่าย อยู่ในโลกชีวิตหรือวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาช้านาน ส่วนที่สอง อุดมศึกษาต้องมองในแง่เป็น สถาบันทางสังคม ความเป็นสถาบันทางสังคมนั้น ต้องพยายามที่จะพื้นฐานทางความคิดจากภายในของสังคม วัฒนธรรม ต้องพื้นฐานอัตลักษณ์ ความจำ สร้างรากฐานขึ้นมา

แนวคิดหลักที่สำคัญของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญเป็นอิสระในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถดำเนินการและบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ภาครัฐซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาจึงอาศัยแนวคิดและหลักการดังกล่าวในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ใช้มาตรการ 3 มาตรการ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ให้การดำเนินงานของสถาบันสิ้นสุดที่ระดับสภาสถาบันอุดมศึกษามากที่สุด ตามหลักการกระจายอำนาจการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา มาตรการที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาใช้เพื่อให้บรรลุหลักการดังกล่าว ประกอบด้วย (ภาวิช ทองโรจน์, 2554)

1. ลดบทบาททางด้าน การควบคุมและการดำเนินการ โดยยังคงบทบาทด้านการกำกับทางด้านนโยบายแผน การกำกับทางด้านมาตรฐานการศึกษา และหันไปเน้นบทบาทด้านการส่งเสริมสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาแทน

2. กระจายอำนาจ หรือมอบอำนาจให้การดำเนินการด้านต่างๆ สิ้นสุดที่ระดับสถาบันให้มากที่สุด เช่น การอนุมัติขอเปิดดำเนินการหลักสูตรหรือสาขาวิชาต่างๆ การพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ เป็นต้น

3. เปลี่ยนวิธีการกำกับสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐและเอกชนจากระบบ ซึ่งมีลักษณะการตรวจสอบก่อนและอนุมัติ แล้วจึงดำเนินการได้ หรือเรียกว่า Pre-audit เป็นระบบ Post-audit คือมอบอำนาจให้สภาสถาบันอุดมศึกษารับผิดชอบดำเนินการให้มากที่สุด แล้วมีระบบสอบทานหรือประเมินผลสิ่งที่มอบอำนาจไปนั้นว่าเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือไม่ ซึ่งอาจใช้ระบบตรวจสอบกลไกการประกันคุณภาพ ระบบการรายงานต่อสาธารณะ ผลการดำเนินการในภาพรวมประกอบเข้าด้วยกันได้

การประยุกต์ใช้หลักการอุดมศึกษาแก่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้มีการพัฒนาไปตามยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม เพื่อมุ่งหวังให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันหลักที่มีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และมีบทบาทต่อการพัฒนาบุคลากร สร้างสรรค์งานวิจัย เพื่อสนองความต้องการของเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นบทบาทของการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Brennan, 2002, อ้างใน วิทวัส สัตยารักษ์, 2552) หน่วยงานภาครัฐซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา พยายามลดบทบาทในการควบคุมไปสู่การให้อิสระในการบริหารจัดการ แต่หันไปเน้นวิธีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน การประกันคุณภาพ และการประเมินผลเพื่อให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ สามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของตนเองได้มากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐานด้านการศึกษา

ภารกิจสถาบันอุดมศึกษา

ตลอดระยะเวลาของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา แม้ว่าภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ได้ปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของประเทศชาติ และสังคม แต่โดยทั่วไปแล้ว ภารกิจหลักที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

1. ภารกิจด้านการสอน

สถาบันอุดมศึกษามีภารกิจหลักในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมและจริยธรรม การผลิตบัณฑิตเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ภารกิจด้านการสอนของสถาบันอุดมศึกษาต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพของมนุษย์ในสังคมวงกว้าง ไม่ควรผูกขาดการส่งเสริมสมรรถภาพและความรู้ไว้เฉพาะคนกลุ่มน้อยเท่านั้น แต่ควรเปิดโอกาสอย่างยุติธรรมแก่ คนวัยหลังการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้กว้างขวางที่สุด การจัดโอกาสในการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามแนวทางของตนเอง (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2524)

2. ภารกิจด้านการวิจัย

การวิจัยเป็นภารกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในการช่วยพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศผ่านองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา เป็นภารกิจที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการและส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างไม่จำกัด ไม่ผูกขาด หรือไม่ถูกควบคุมบังคับด้วยอคติ ของบุคคลและการเมือง งานของสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นการสร้างสมความรู้ และบุกเบิกความรู้ใหม่ให้มีความต่อเนื่อง (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2524) สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทหน้าที่พัฒนาปัญญาและความเจริญทางความคิด เป็นแหล่งวิชาการบุกเบิกหาความรู้ใหม่ วิจัยสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประเทศชาติเพื่อใช้ในการพัฒนา ช่วยให้เกิดความเข้าใจในสังคม วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ทำให้สามารถเลือกทางแก้ปัญหาได้ถูกต้อง และวางนโยบายที่ดี อันจะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นผลดีต่อส่วนรวม (จรัส สุวรรณเวลา, 2540 อ่างใน เรวดีทรรศน์ รอบคอบ, 2550)

3. ภารกิจด้านการบริการวิชาการ

สถาบันอุดมศึกษาควรดำเนินภารกิจด้านการให้บริการวิชาการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และชุมชน สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมุ่งเน้นในการใช้ความเชี่ยวชาญ และองค์ความรู้จากภายในสถาบันไปสู่การสร้างสรรค์ประโยชน์ เพื่อช่วยพัฒนาสังคม และประเทศชาติ กิจกรรมการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาต้องสามารถเชื่อมโยงกับภารกิจด้านการเรียนการสอน และการวิจัยได้ เพื่อให้มีการถ่ายโอนองค์ความรู้ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับชุมชนได้ สถาบันอุดมศึกษาต้องนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ไปช่วยพัฒนาชุมชนและสังคม และนำปัญหาอุปสรรคของชุมชนและสังคม กลับมาศึกษาวิจัย เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญก้าวหน้า นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษายังสามารถ

ดำเนินงานด้านการบริการชุมชนได้ โดยการนำความรู้และบัณฑิตไปช่วยพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น (พรชูลี อาชวอำรุง, 2546)

4. การกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของไทย เพื่อมุ่งอนุรักษ์ และจรรโลงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงามที่มีมาอย่างช้านาน ส่งเสริมความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ประจำชาติ รูปแบบการดำเนินการตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาที่มีความหลากหลายสามารถเชื่อมโยงเข้ากับภารกิจอื่นทั้งการจัดการเรียนการสอน การบรรจุไว้ในหลักสูตรรายวิชา การส่งเสริมให้มีการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และการให้บริการทางวิชาการ งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษา จึงถือเป็นบทบาทหน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องดำเนินการให้ชัดเจน สอดคล้องกับอุดมการณ์และเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อประโยชน์ของสังคมและมนุษยชาติ (วิจิตร ศรีสอาน, 2518) ในประเทศไทยมักรวมภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไว้ แต่ในทางปฏิบัติได้แยกกิจกรรมด้านนี้ออกไป สถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นองค์กรสำคัญของสังคมที่จะช่วยเป็นสมอง ปัญญาและสติของสังคม จึงต้องทำหน้าที่ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสังคมโดยรวมด้วย (จรัส สุวรรณเวลา, 2540 อ้างใน เรวดีพรรณ รอบคอบ, 2550)

ภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ไม่ได้แตกต่างจากภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดลักษณะของมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2549 ในข้อ 1(3) กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีภารกิจด้านการสอน การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 ด้านที่กล่าวไว้ในข้างต้น นอกจากนั้น ประกอบ คุปรัตน์ และคณะ (2529) ได้กล่าวถึงภารกิจและบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการจัดการศึกษา โดยให้รายละเอียดถึงแนวทางในการดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการ ไว้ที่น่าสนใจดังนี้

1. ด้านการสอนและผลิตบัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีหน้าที่รับผิดชอบผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถระดับสูงเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ต้องดำเนินการตามกฎหมายในขอบเขตที่ถูกต้องเหมาะสม เป้าหมายในการจัดการศึกษาจะต้องสนองตอบความต้องการของประเทศชาติในด้านการศึกษา หรือการผลิตกำลังคน และต้องเป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยมีการกำหนดเป้าหมายทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

2. ด้านการวิจัย กฎหมายกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีภารกิจในด้านการวิจัยควบคู่ไปกับการสอนและการผลิตบัณฑิต ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบในการวิจัย เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลและแหล่งความรู้ในการวิจัย ประสานงานกับหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้อาจารย์ทำวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัยของอาจารย์ มีการจัดสรรทุนอุดหนุนการวิจัยให้กับอาจารย์ประจำตามสมควร สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรส่งเสริมให้มีงานวิจัยพื้นฐาน วิจัยประยุกต์ และการวิจัยประเภทอื่น ๆ ควบคู่กันไป โดยเน้นการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอน และการบริหารงานของสถาบันเป็นอันดับแรก และมีการวิจัยประเภทอื่นเป็นอันดับรองลงมา

3. การบริการวิชาการแก่สังคม ซึ่งสามารถกระทำได้หลายทาง เช่น การจัดโครงการต่าง ๆ ที่ให้บริการวิชาการแก่สังคม อาทิ โครงการด้านกฎหมาย ด้านบริหารธุรกิจ ด้านสุขภาพอนามัย และการประกอบอาชีพอื่น ๆ เป็นต้น

4. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยมีการจัดตั้งหน่วยงานในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่ และพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้น ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และการวิจัยความรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมไทยอย่างกว้างขวาง ปลูกฝังให้นักศึกษาได้ซาบซึ้งและภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ รวบรวมประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการช่วยเหลือทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ ตลอดจนรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง

นอกเหนือจากภารกิจสำคัญทั้ง 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ของสถาบันอุดมศึกษา สุธรรม อารีกุล (2543) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับภารกิจที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาว่าควรประกอบด้วย

1. ภารกิจในการนำอุดมศึกษาไทยไปสู่ความทันสมัย เป้าหมายของบัณฑิตไม่ควรจำกัดแค่การเป็นผู้นำสังคมในชุมชน หรือในประเทศเท่านั้น แต่ควรให้มีความสามารถในการเป็นผู้นำโลกด้วย

2. ภารกิจในการนำอุดมศึกษาสู่การเปิดเสรี มีการแข่งขันในด้านประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ การระดมทุนและทรัพยากร ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน และการแข่งขันกันในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

3. ภารกิจในการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชน สถาบันอุดมศึกษาต้องมีความหลากหลาย มีความเสมอภาค ตอบสนองได้ทุกที่ทุกเวลา มีความต่อเนื่อง ศึกษาได้ตลอดชีวิต และพัฒนาให้เหมาะสมกับสังคม และวัฒนธรรมไทย

4. ภารกิจในการนำอุดมศึกษาสู่สากล มีความสัมพันธ์กับนานาชาติ ดูดซับความรู้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจากนานาชาติ อุดมศึกษาที่สร้างสรรค์กลมกลืน มีดุลยภาพระหว่างสังคม วัฒนธรรมไทยกับความเป็นสากล เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

จึงอาจกล่าวได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไปควรมีภารกิจหลักที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1) การสอนหรือการผลิตบัณฑิต 2) การวิจัย 3) การบริการวิชาการ และ 4) การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การดำเนินภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละด้านสามารถเชื่อมโยงเกี่ยวพันกัน เพื่อให้

สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดเป้าหมายของการดำเนินการตามภารกิจอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่มีต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติเป็นสำคัญ นอกจากนี้เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ การเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร และความสัมพันธ์กับนานาชาติ ที่ส่งผลให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ ภาษา ศิลปะและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ การดำเนินการกิจของสถาบันอุดมศึกษา จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวด้วย เพื่อพัฒนาบัณฑิต และสถาบันให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้

ตอนที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน และถูกประกาศใช้เพื่อกำกับการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละยุคสมัย โดยได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญในพระราชบัญญัติแต่ละฉบับ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยสรุปได้ ดังนี้

พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512

ถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยตรง เป็นจุดกำเนิดให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นในประเทศไทย สาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดเรื่องการหลักเกณฑ์การขอจัดตั้งวิทยาลัยเอกชน ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีคณะกรรมการบริหารเป็นผู้บริหารและควบคุมดูแล สามารถจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตร อนุปริญญา ประกาศนียบัตรชั้นสูง และปริญญา โดยต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาจากสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ หรืออาจเพิกถอนใบรับรองมาตรฐานการศึกษาได้ กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการตั้งกรรมการเข้าดำเนินการแทนผู้บริหารวิทยาลัยถ้าไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้

พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522

ได้มีการปรับปรุงเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาให้มากขึ้น โดยเพิ่มประเภทการขออนุญาตจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคล กำหนดให้มีสภาสถาบัน ทำหน้าที่วางนโยบายและควบคุมดูแลกิจการทั่วไป สามารถจัดการศึกษาได้ตั้งแต่ระดับปริญญาบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต โดยต้องได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาในสาขาที่เปิดสอน อนุญาตให้สามารถเปิดวิทยาเขตสาขาได้ กำหนดบทลงโทษกรณีสถาบันอุดมศึกษาไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเป็นลำดับขั้นตอน เช่น ตักเตือน สั่งให้งดรับนักศึกษา เพิกถอนการรับรองมาตรฐานการศึกษา เพิกถอนการรับรองวิทยฐานะ และ เพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้ง

พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ ฉบับที่ 2 นี้ เพื่อขยายภารกิจสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน โดยกำหนดเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินของสถาบัน และเพิ่มอำนาจหน้าที่ของสภาสถาบันให้อำนาจในการอนุมัติการเปิดหลักสูตร แต่งตั้งและถอดถอนกรรมการบริหารสถาบัน จัดสรรเงินกองทุนและอนุมัติงบประมาณ รวมถึงสนับสนุนการวิจัยและการฝึกอบรม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

กำหนดเรื่องระบบการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาของเอกชน (ส่วนที่ 3 มาตรา 43 – มาตรา 46) มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา บุคลากรทางการศึกษา หน่วยงาน (ทบวงมหาวิทยาลัย / กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปฏิรูปการศึกษา)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีการสนับสนุนภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ ภายใต้หมวด 5 การบริหาร และการจัดการศึกษา ส่วนที่ 3 การบริหาร และการจัดการศึกษาเอกชนตามมาตรา 43 44 45 และมาตรา 46

มาตรา 43 การบริหารและการจัดการศึกษาเอกชนให้มีความเป็นอิสระ โดยมีการกำกับ ติดตามการประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การ ประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ

มาตรา 44 ให้สถานศึกษาเอกชนตามมาตรา 18 (2) เป็นนิติบุคคล และมีคณะกรรมการ บริหาร ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผู้รับใบอนุญาต ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์การชุมชน ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ

มาตรา 45 ให้สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับ และทุกประเภทการศึกษาตามที่ กฎหมายกำหนด โดยรัฐต้องกำหนดนโยบาย และแผนมาตรการที่ชัดเจน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเอกชนในด้านการศึกษา

มาตรา 46 รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุน การลดหย่อนภาษี หรือการยกเว้นภาษี และสิทธิประโยชน์อื่นที่เป็นประโยชน์ในทางการศึกษาแก่สถานศึกษาเอกชนตามความเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนด้านวิชาการให้สถานศึกษาเอกชนมีมาตรฐาน และสามารถพึ่งตนเองได้

ในสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการให้ การสนับสนุนภาคเอกชนในการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 45 ที่ระบุให้ สถานศึกษาเอกชนที่จัดการศึกษาระดับปริญญา สามารถดำเนินการได้โดยอิสระ บริหารจัดการตนเอง มี ความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการและมาตรา 46 กำหนดให้รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุน การลดหย่อนภาษี หรือยกเว้นภาษี โดยการดำเนินงานทั้งหมดให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน

ส่วนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมจากฉบับที่ 1 ในส่วนของการปรับระบบการกำกับใหม่ โดยกำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการดูแลการศึกษาทุกระดับ และมีสภาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา และคณะกรรมการการอุดมศึกษา พร้อมกำหนดอำนาจหน้าที่

พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 กำหนดครอบคลุมเรื่องการจัดตั้ง การบริหาร การดำเนินการ การอุดหนุนและส่งเสริม การกำกับควบคุม รวมถึงการเลิกกิจการ และการกำหนดโทษ ส่วนพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มีการยกเลิก หรือแก้ไขเพิ่มเติมบางมาตรา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม เช่น ที่มาของคณะกรรมการสภาสถาบัน อำนาจสภาสถาบันเกี่ยวกับการอนุมัติปริญญา การลงทุนหรือร่วมทุน การให้ปริญญา การตั้งกรรมการสอบสวนอธิการบดี รวมถึงการกำหนดบทลงโทษกรณีไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นต้น

สาระสำคัญที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 คือ การให้อิสระการอนุมัติหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด การอนุมัติการลงทุน หรือร่วมลงทุนกับนิติบุคคลหรือหน่วยงานอื่นเพื่อดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้อง หรือต่อเนื่องกับกิจการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หรือนำผลการค้นคว้าวิจัยไปเผยแพร่ หรือหาประโยชน์เพื่อเป็นรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นต้น การให้อิสระในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายมาตรา ได้ให้อิสระในการดำเนินงานของสภาสถาบัน และการบริหารงานของสถาบัน ขณะเดียวกันได้กำหนดบทลงโทษผู้บริหารสถาบันที่ไม่ได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติ และกฎระเบียบที่ออกตามพระราชบัญญัติดังกล่าว การอุดหนุนและส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากรัฐ พระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดให้รัฐอุดหนุนและส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนดังต่อไปนี้ (มาตรา 70)

1. ให้ข้าราชการ และพนักงานของรัฐไปปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยได้รับเงินเดือน และค่าตอบแทนตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะรัฐมนตรีกำหนด
2. จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในด้านต่างๆ
3. ยกเว้นอากรขาเข้าสินค้าประเภทครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา และการวิจัยโดยการรับรองของคณะกรรมการ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากร
4. ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ รวมถึงรัฐบาลได้ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาอุดมศึกษาเอกชนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกู้ยืมในรูปของกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนา

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ใน พ.ศ. 2535 มีจำนวนเงินทุนหมุนเวียนเริ่มต้น 500 ล้านบาท เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกู้ยืมเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษา ก่อสร้างอาคารเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และส่งเสริมให้มีคุณภาพ และมาตรฐาน ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้เพิ่มวงเงินกองทุนหมุนเวียนเป็น 2,000 ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีโครงการเงินกู้สนับสนุนการจัดตั้งสถานศึกษาเอกชนโดยจัดตั้งกองทุนเพื่อให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา และการจัดตั้งสถานศึกษาในวงเงิน 20,000 ล้านบาท และโครงการส่งเสริมการพัฒนาการทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาอาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนวงเงินรวม 200 ล้านบาท เพื่อให้อาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กู้ยืม เพื่อศึกษาต่อต่างประเทศ นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับการสนับสนุนเงินทุนกู้ยืมแก่นักศึกษา ผ่านกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ให้อิสระแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยการกำหนดให้สภาสถาบันมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (มาตรา 34)

1. อนุมัติแผนพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
2. ออกข้อกำหนด ระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินงานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
3. จัดสรรทุนออกเป็นกองทุนประเภทต่าง ๆ และออกข้อบังคับเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินกองทุน
4. อนุมัติแผนการเงิน งบดุล งบการเงินประจำปีของกองทุนประเภทต่างๆ
5. อนุมัติการโอนเงินของกองทุนประเภทหนึ่งไปเป็นของกองทุนอีกประเภทหนึ่ง
6. อนุมัติหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด
7. อนุมัติการรับนักศึกษา การให้ประกาศนียบัตร อนุปริญาญา ปริญญา หรือประกาศนียบัตรบัณฑิต
8. อนุมัติการให้ปริญญาเกิตติมศักดิ์แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ
9. อนุมัติการจัดตั้ง ยุบ รวม และเลิกส่วนงานภายใน
10. อนุมัติความร่วมมือทางวิชาการหรือความร่วมมืออื่นกับสถาบันการศึกษาหรือบุคคลใดตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด

(10/1) อนุมัติการลงทุนหรือร่วมลงทุนกับนิติบุคคลหรือหน่วยงานอื่นเพื่อดำเนินกิจการที่เกี่ยวกับหรือต่อเนื่องกับกิจการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หรือนำผลการค้นคว้าวิจัยไปเผยแพร่หรือหาประโยชน์เพื่อเป็นรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

11. สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยระดมทรัพยากรบุคคลจากในประเทศและต่างประเทศ การนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อเพิ่มคุณภาพบัณฑิต
12. อนุมัติการรับหรือการเข้าสมทบกับสถาบันการศึกษาในประเทศหรือต่างประเทศตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด
13. พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการแก้ไขข้อกำหนดตามมาตรา 11 วรรคสาม
14. พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและถอดถอนศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษ
15. แต่งตั้งและถอดถอนอธิการบดี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ และถอดถอนคณาจารย์ประจำตามมาตรา 97
16. ให้ความเห็นชอบการแต่งตั้งและถอดถอนรองอธิการบดี และผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่า
17. ให้ความเห็นชอบการแต่งตั้งและถอดถอนรองศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์พิเศษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ
18. ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาหรือให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสและบุคคลผู้มีความสามารถพิเศษ
19. ออกข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่งอัตราเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน สวัสดิการ ประโยชน์เกื้อกูลอื่น วินัย หลักเกณฑ์การจ้างและการเลิกจ้างของผู้บริหาร คณาจารย์ ผู้ช่วยอาจารย์ และเจ้าหน้าที่
20. พัฒนาความสามารถของคณาจารย์ บุคลากร และคุณภาพของบัณฑิตเพื่อการผลิตบุคลากรที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ
21. ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย การฝึกอบรมคณาจารย์ และบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
22. ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและประสานความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถานประกอบการกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
23. ให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาตามข้อบังคับของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
24. พิจารณาวິธีที่จะทำให้การศึกษา การวิจัย และการฝึกอบรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเจริญก้าวหน้าและมีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น
25. ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะ

นอกพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแล้ว ยังได้มีการออกกฎกระทรวง ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งออกตามอำนาจที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับ ดูแล และควบคุมการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถสรุปสาระสำคัญของกฎหมายแต่ละฉบับได้ดังนี้

กฎกระทรวงกำหนดลักษณะของมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัยของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2549 ได้กำหนดลักษณะที่แตกต่างกันตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยมีลักษณะให้การศึกษา และส่งเสริมวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูงหลายสาขาวิชา หรือหลายกลุ่มสาขาวิชา สำหรับสถาบันมีลักษณะให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเน้นการสอนในสาขาวิชาใดหรือกลุ่มสาขาวิชาใดโดยเฉพาะ ส่วนวิทยาลัยมีลักษณะให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงในบางสาขา โดยกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาทุกประเภทสามารถให้ประกาศนียบัตร อนุปริญญา ปริญญาทุกชั้น และประกาศนียบัตรบัณฑิต รวมถึงกำหนดภารกิจด้านการสอน การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

กฎกระทรวงกำหนดลักษณะและเนื้อที่ที่ดิน พ.ศ. 2549 ที่จะใช้เป็นที่ตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยกำหนดให้วิทยาลัยหรือสถาบัน ต้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 10 ไร่ ส่วนมหาวิทยาลัย ต้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 100 ไร่ และต้องเป็นที่ดินที่ติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน หรือเชื่อมโยงติดต่อกันในลักษณะที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษา

กฎกระทรวงว่าด้วยการขอให้รับรองและการรับรองวิทยฐานะของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2551 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยื่นคำขอให้รับรองวิทยฐานะ เพื่อแสดงศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ก่อนการเปิดรับนักศึกษาในสาขาที่ได้รับอนุญาต โดยให้การรับรองวิทยฐานะมีระยะเวลาคราวละ 5 ปีการศึกษา

กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2551 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการศึกษาในสถานที่ตั้งเป็นหลัก เว้นแต่มีเหตุผลเพื่อความจำเป็นแก่ผู้เรียน โดยต้องจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรเดิมที่ได้เปิดสอนในสถานที่ตั้งแล้ว ต้องมีการจัดสิ่งสนับสนุนการศึกษาให้เพียงพอ และมีการจัดการศึกษาที่มีมาตรฐานเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในสถานที่ตั้ง

กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองการทำงานและผลประโยชน์ตอบแทนของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2549 เพื่อคุ้มครองการทำงานของคณาจารย์ และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน การกำหนดภาระงาน ผลประโยชน์ตอบแทน และกำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองการทำงานประจำสถาบัน เพื่อรับเรื่องร้อง

ทุกข์ หรือรับอุทธรณ์ กรณีเกิดความขัดแย้งระหว่างคณาจารย์ หรือบุคลากรกับสถาบัน เพื่อหาแนวทาง ยุติความขัดแย้งก่อนนำคดีสู่ศาลแรงงาน

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาต และการอนุญาตให้เปลี่ยน ชื่อ หรือเปลี่ยนประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2552 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถเปลี่ยนชื่อและเปลี่ยนประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ โดยจะเปลี่ยนประเภทได้หลังเปิด ดำเนินการมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีการศึกษา มีผู้สำเร็จการศึกษาอย่างน้อย 1 รุ่น และต้องได้รับการ รับรองวิทยฐานะแล้ว รวมถึงต้องได้รับการรับรองตามมาตรฐานคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ตลอดจนระบุให้มีผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและ มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ อย่างน้อยสาขาละ 3 เรื่อง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงที่ออก ตามพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายในการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อควบคุมดูแลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังได้มีการออก กฎหมายเพื่อกำหนดมาตรฐานการอุดมศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษาไว้โดยเฉพาะ เพื่อให้ สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัด การศึกษาภายใต้มาตรฐาน และคุณภาพการศึกษาเดียวกัน

มาตรฐานการอุดมศึกษา

คณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้จัดทำมาตรฐานการอุดมศึกษา โดยออกเป็นประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา, 2553) โดยกำหนดให้มาตรฐานการอุดมศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

1. มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต

บัณฑิตระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการ เรียนรู้ และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก

2. มาตรฐานด้านบริหารจัดการอุดมศึกษา

มีการบริหารจัดการการอุดมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล และพันธกิจของการอุดมศึกษา อย่างมีดุลยภาพ

3. มาตรฐานด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ การ แสวงหา การสร้างและการจัดการความรู้ตามแนวทางหรือหลักการอันนำไปสู่สังคมฐานความรู้ และสังคม แห่งการเรียนรู้

การดำเนินการตามมาตรฐานการอุดมศึกษา ได้มีการออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดทำ และบริหารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงหลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนระดับปริญญาเข้าสู่ การศึกษาในระดับ เพื่อรักษามาตรฐานการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน

ในปี พ.ศ. 2552 กระทรวงศึกษาธิการ โดยคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ออกประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 โดยกำหนด กรอบมาตรฐานให้สถาบันอุดมศึกษา ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร การจัดการ เรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และเพื่อ ประโยชน์ต่อการรับรองมาตรฐานคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษา โดยกำหนดคุณวุฒิไว้ครอบคลุม 6 ระดับ คือ อนุปริญญา (3 ปี) ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง และปริญญาเอก รวมถึงกำหนดคุณภาพของบัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิ ให้มีมาตรฐานผลการเรียนรู้ ครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม
2. ด้านความรู้
3. ด้านทักษะทางปัญญา
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ทั้งนี้ ได้กำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษาพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิสาขาวิชาต่าง ๆ ของ แต่ละระดับคุณวุฒิ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา หรือปรับปรุงรายละเอียดของ หลักสูตร และจัดการเรียนการสอน เพื่อให้คุณภาพของบัณฑิตในสาขาวิชาของระดับคุณวุฒิเดียวกัน มี มาตรฐานที่เทียบเคียงกันได้ทั้งในระดับชาติ และระดับสากล

การประกันคุณภาพการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพภายนอก (มาตรา 47) และ กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่าง ต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผย ต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกัน คุณภาพภายนอก (มาตรา 48) การประกันคุณภาพภายนอก กำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและ

ประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อดำเนินการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี (มาตรา 49) โดยเริ่มมีการประเมินคุณภาพภายนอกครบแรกระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2548

สำหรับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกกฎกระทรวง ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2546 กำหนดองค์ประกอบคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ 9 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนดำเนินงาน
2. การเรียนการสอน
3. กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา
4. การวิจัย
5. การบริการทางวิชาการแก่สังคม
6. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
7. การบริหารและการจัดการ
8. การเงินและงบประมาณ
9. ระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวง ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 แทนฉบับเดิม โดยรวมการประกันคุณภาพภายในและภายนอกของการศึกษาทุกระดับไว้ในฉบับเดียวกัน โดยกำหนดองค์ประกอบคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ 9 องค์ประกอบเช่นเดียวกัน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553)

1. ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนดำเนินการ
2. การผลิตบัณฑิต
3. กิจกรรมการพัฒนานักศึกษา
4. การวิจัย
5. การบริการทางวิชาการแก่สังคม
6. การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
7. การบริหารและการจัดการ
8. การเงินและงบประมาณ
9. ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ

ในปี พ.ศ. 2557 มีการออกประกาศคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557 เพื่อให้

สถาบันอุดมศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตั้งแต่ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไป โดยกำหนดให้มีการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน 3 ระดับ คือ ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน โดยมีองค์ประกอบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามพันธกิจทั้ง 4 ด้านของสถาบันอุดมศึกษา และเพิ่มเติมด้านอื่น ๆ ที่จำเป็น โดยมีรายละเอียดดังนี้ (คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา, 2558)

1. การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ
ได้แก่

- 1) การกำกับมาตรฐาน
- 2) บัณฑิต
- 3) นักศึกษา
- 4) อาจารย์
- 5) หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน
- 6) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

2. การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับคณะ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ
ได้แก่

- 1) การผลิตบัณฑิต
- 2) การวิจัย
- 3) การบริการวิชาการ
- 4) การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 5) การบริหารจัดการ

3. การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับสถาบัน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ
ได้แก่

- 1) การผลิตบัณฑิต
- 2) การวิจัย
- 3) การบริการวิชาการ
- 4) การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 5) การบริหารจัดการ

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษาระบุให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระในการเลือกใช้หรือพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในของตนเองได้ ทั้งนี้ต้องสนองต่อเจตนารมณ์ของสถาบันอุดมศึกษา หรือเป็นระบบที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เช่น ระบบ AUN-QA หรือระบบ EdPEX เป็นต้น

ส่วนการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกนั้น สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพรอบแรก (พ.ศ. 2544 – 2548) เป็นการประเมินเพื่อยืนยันสภาพจริงของสถานศึกษา และสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักการประกันคุณภาพการศึกษา โดยไม่มีการตัดสินผลการประเมิน และดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองระหว่างปี พ.ศ. 2549 – 2553 โดยกำหนดมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษาไว้ทั้งสิ้น 7 มาตรฐาน ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550)

1. ด้านคุณภาพบัณฑิต
2. ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์
3. ด้านการบริการวิชาการ
4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
5. ด้านการพัฒนาสถาบันและบุคลากร
6. ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน
7. ด้านระบบการประกันคุณภาพ

การประกันคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554 – 2558) นอกจากกำหนดให้มีการประเมินตัวบ่งชี้มาตรฐานทั้ง 7 ด้านข้างต้นซึ่งถือเป็นกลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐานแล้ว ยังได้มีการประเมินกลุ่มตัวบ่งชี้อัตตลักษณ์ และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมเพิ่มเติมด้วย (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555ก)

การพัฒนาระบบกลไกการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษา วัตถุประสงค์หลักที่สำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาได้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน และข้อที่ควรปรับปรุง เพื่อพัฒนาผลการดำเนินงานของสถาบันอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลจากการประเมินคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสีย ในการสร้างความเชื่อมั่นต่อคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวโน้มการศึกษา

การศึกษาแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษาทั้งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน และคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต อันจะส่งผลกระทบต่อการทำงานของสถาบันอุดมศึกษา จรัส สุวรรณเวลา (มปป.) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพอนาคตที่คาดหวังของสถาบันอุดมศึกษาในอีก 10 ปีข้างหน้าว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในอุดมศึกษา

โดยมีปัจจัยสำคัญ 8 ด้าน ได้แก่ 1) การระเบิดองค์ความรู้ 2) เศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยความรู้ 3) เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ 4) ทุนนิยม (กลไกตลาด) 5) การเปลี่ยนแปลงของประชากร 6) การแสสังคมการเมือง 7) บทบาทของระบบอุดมศึกษาโลกและประเทศ และ 8) การบริหารจัดการแนวใหม่ โดยกล่าวถึงวิกฤตอุดมศึกษาไทยทั้งด้านคุณภาพ ความเสมอภาคในโอกาส ความตรงเป่าตรง ปัญหา และความสามารถในการแข่งขัน พร้อมทั้งเสนอแนวทางการบริหารจัดการอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นด้านคุณภาพ ความสามารถด้านภาษาและเทคโนโลยี ความเป็นมืออาชีพของอาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษา การสร้างวัฒนธรรมวิชาการ และความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา การสร้างวัฒนธรรมการแข่งขัน การยอมรับนับถือผู้อื่น รวมถึงความรับผิดชอบของสภาสถาบัน เพื่อให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

นอกจากนี้จรัส สุวรรณเวลา (2555) ยังได้เสนอแนวคิดเพิ่มเติมว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องมีหลากหลายรูปแบบ จึงจะสนองความจำเป็นของชาติในอนาคตได้ แต่ละรูปแบบจะต้องมีเป้าหมายเฉพาะ และมีค่านิยมของตนเอง ซึ่งจะมีส่วนในการกำหนดพันธกิจ บทบาท นโยบาย และโครงสร้างของแต่ละสถาบัน ระบบต้องยอมให้แต่ละสถาบันมีเป้าหมายและเอกลักษณ์ของตนเองที่เหมาะสมที่สุด และจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ในอนาคตภายใต้ภาวะโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง รวมถึงการแข่งขันด้านบริการอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาที่ด้อยคุณภาพมักเป็นผลมาจากการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพจะไม่สามารถแข่งขันได้ จึงควรให้มีการเปิดเสรีในการบริการอุดมศึกษา ให้มีการแข่งขันอย่างเต็มที่และยุติธรรม พร้อมกับการกำกับเชิงคุณภาพ และการให้ข้อมูลที่โปร่งใส จึงจะเกิดคุณภาพของอุดมศึกษาที่จำเป็นสำหรับการแข่งขันของชาติในอนาคต รวมทั้ง ยังได้เสนอให้มีการปฏิรูประบบอุดมศึกษา โดยการปรับโครงสร้างของระบบอุดมศึกษา ปรับบทบาทของระบบบริหารกลาง ให้ความเป็นอิสระแก่มหาวิทยาลัยของรัฐ ให้การส่งเสริมสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ลดการควบคุม แต่เน้นการสร้างระบบ

มูลนิธิเพื่อสถาบันการศึกษาวิชาการจัดการแห่งประเทศไทย (2555) ได้จัดประชุมผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการแข่งขันและการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยควรผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการทั้งในประเทศและอาเซียน ควรปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอนให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ในโลกกว้างได้หลายมิติ เร่งพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพระดับสากล และสร้างเครือข่ายโดยเฉพาะระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อแข่งขันกับต่างประเทศ การดำเนินการด้านหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษานั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TOF) จะมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดทำและดำเนินการด้านหลักสูตร และการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามการดำเนินการเรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติให้ประสบความสำเร็จนั้น ภาครัฐ

จำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบาย และติดตามการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งระบบรองรับการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา โดยศึกษาจากกรอบคุณวุฒิของยุโรป เช่น ระบบการเทียบโอนหน่วยกิต เป็นต้น ควรมีระบบที่รองรับการเชื่อมโยงการศึกษาในระบบกับนอกระบบ และการเทียบโอนประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีมาก่อน (Recognition of Prior Learning) รวมถึงการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ (ศรเนตร อารีโสภณพิเชษฐ, มปป.)

อย่างไรก็ตามปัจจัยสำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง ก็คือ แผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรวมเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดทิศทางการพัฒนาและจัดการศึกษาของสถาบัน เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ และรองรับการแข่งขันจากการเปิดเสรีทางการศึกษาภายใต้ข้อตกลงประชาคมอาเซียน

แผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – พ.ศ. 2565)

นับตั้งแต่ แผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 1 ถูกจัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2533 เพื่อเป็นแผนเชิงรุกไปสู่อนาคต โดยใช้ฐานข้อมูลจากงานวิจัยเชิงนโยบายที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของประเทศ แผนดังกล่าวมีระยะเวลา 15 ปี ครอบคลุมระหว่าง พ.ศ. 2533 - 2547 ซึ่งถือได้ว่าได้วางแนวทางการพัฒนาที่เป็นพื้นฐานสำคัญ สำคัญของแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 1 ได้วางหลักการพื้นฐานไว้ 4 ประการ คือ 1) ภารกิจอุดมศึกษาเพื่อการกระจายโอกาสและความเสมอภาค 2) ภารกิจเพื่อประสิทธิภาพของอุดมศึกษา 3) ภารกิจเพื่อคุณภาพและความเป็นเลิศของอุดมศึกษา และ 4) ความเป็นสากลของอุดมศึกษาไทย ผลจากการใช้แผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 1 สามารถสรุปได้พอสังเขป ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550)

- 1) มีการจัดตั้งและดำเนินการด้านมาตรฐานการอุดมศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)
- 2) การมีส่วนร่วมในการรับภาระค่าใช้จ่ายของผู้เรียน นอกเหนือจากค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียม รวมถึงมีการร่วมรับภาระในรูปแบบของเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา
- 3) คุณวุฒิของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีสัดส่วนปริญญา เอก โท และตรี เป็นร้อยละ 25 ต่อ 60 และ 15 ตามลำดับ จากที่กำหนดไว้ร้อยละ 30 ต่อ 60 และ 10 ตามลำดับ
- 4) ได้มีการนำเอาแผนอุดมศึกษาระยะยาวมาใช้เป็นกรอบการปฏิบัติเพียงครั้งหนึ่งของช่วงเวลาของแผน
- 5) สถาบันอุดมศึกษาของรัฐเพียงจำนวนหนึ่งที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มีความเป็นอิสระ คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ

6) การผลิตบัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อสาขาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มีอัตราส่วนร้อยละ 25 ต่อ 75 จากที่ตั้งเป้าไว้ร้อยละ 50 ต่อ 50

7) การจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนา โดยรวมของประเทศมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.25 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ จากที่กำหนดไว้ร้อยละ 1.5

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้มีการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551-2565) โดยกำหนดเป้าหมายของกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 2 เมื่อสิ้นสุดแผนในปี พ.ศ.2565 คือ ยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาในการสร้างความรู้และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในโลกาภิวัตน์ สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นไทย โดยใช้กลไกของธรรมาภิบาล การเงิน การกำกับมาตรฐาน และเครือข่ายอุดมศึกษา บนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ ความหลากหลาย และเอกภาพเชิงระบบ

สาระสำคัญของกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2550) ได้จัดทำกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 ได้วิเคราะห์ประเด็นที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร

เนื่องจากแนวโน้มประชากรไทยเพิ่มขึ้นช้า ในขณะที่จำนวนเด็กและเยาวชนลดลง ผู้สูงอายุที่อัตราเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ส่งผลต่ออุดมศึกษาโดยเฉพาะประชากรวัยอุดมศึกษา 18-22 ปี ที่มีแนวโน้มลดลง สถาบันอุดมศึกษาต้องเน้นคุณภาพ เพิ่มบทบาทด้านการเพิ่มผลิตภาพเศรษฐกิจของกลุ่มวัยทำงาน เน้นการศึกษาต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนงานและอาชีพ การเกิดอาชีพใหม่ อุดมศึกษาต้องส่งเสริมผู้สูงอายุให้ยังมีผลิตภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (Social and economic productivity)

2. ปัญหาด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากประเทศไทยพึ่งพิงพลังงานนำเข้าสูง ส่งผลต่อเศรษฐกิจประเทศ ราคาพลังงาน โดยเฉพาะน้ำมันเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง การใช้พลังงานจากฟอสซิลสร้างปัญหาเรือนกระจก ส่งผลต่อความอยู่รอดของมนุษยชาติ อุดมศึกษาต้องสร้างความตระหนักการอนุรักษ์พลังงาน สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ในการศึกษาทุกระดับและในหมู่ประชาชน ผลิตบัณฑิตให้รู้จักด้านการอนุรักษ์ การจัดการพลังงาน และพลังงานหมุนเวียนโดยเฉพาะพลังงานชีวภาพ และพลังงานทางเลือก ทำงานกับภาคการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน เร่งสร้างความเข้าใจสาธารณะ จนถึงการสร้างคนและองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และระบบนิเวศ

3. การมีงานทำและตลาดแรงงานในอนาคต

ปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงาน ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ โลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และสารสนเทศ การเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไทย คือ การเติบโตของภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม ส่งผลสำคัญทั้งต่อการจ้างงานและผลผลิตในรายได้ประชาชาติ อุดมศึกษาต้องทำงานกับภาคการผลิตจริง จำแนกบทบาทความสำคัญของกลไกที่ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจทั้งผู้ประกอบการขนาดเล็กขนาดกลาง (SME) ธุรกิจครอบครัว รวมถึงบริษัทข้ามชาติ เพื่อให้เข้าถึงปัญหาและสร้างผลงานได้ชัดเจน อุดมศึกษาต้องทำงานทั้งกับอุตสาหกรรมรายสาขา และกลุ่มอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะนิคมอุตสาหกรรม เน้นการผลิตบัณฑิต และการฝึกอบรมภาคเกษตรแม้จะลดสัดส่วนในรายได้ประชาชาติ แต่คนยังอยู่ภาคเกษตรในสัดส่วนที่สูง มีแรงงานออกจากภาคเกษตรจำนวนมากในแต่ละปี อุดมศึกษาต้องช่วยเตรียมความรู้และสร้างทักษะให้แรงงานที่ออกจากภาคเกษตรจนมีความพร้อมระดับหนึ่งก่อนเข้าสู่ภาคการผลิต สร้างมูลค่าเพิ่มและความสำคัญของระบบเกษตร ทั้งเกษตรน้ำฝน เกษตรก้าวหน้า เน้นความสำคัญของภาคเกษตรต่อความมั่นคงทางอาหาร ด้านอุตสาหกรรมอาหารและการแปรรูปวัตถุดิบการเกษตร ในส่วนกระแสโลกาภิวัตน์ อุดมศึกษาจะถูกกระทบทั้งโอกาสที่จะเติบโตจากโลกาภิวัตน์ และการเปิดเสรีทางบริการการศึกษา โดยเฉพาะตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) ข้อตกลงพหุภาคี และทวิภาคี จากการศึกษาที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่พลเมืองส่วนใหญ่เป็นมุสลิมและพูดภาษาบาฮาซาอินโดนีเซีย อุดมศึกษาไทยสามารถวางตำแหน่งผู้นำหลักในอาเซียนได้โดยการดูต้นแบบจากประชาคมยุโรป เช่น การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เกิดมาตรฐานการศึกษาและปริญญาที่ยอมรับร่วมกันได้ (Mutual Recognition) อุดมศึกษาไทยต้องเตรียมความพร้อมสำหรับ “ศตวรรษแห่งเอเชีย” ที่จีนและอินเดียเป็นผู้เล่นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ก่อให้เกิดผลิตภาพ (Productivity) และนวัตกรรม (Innovation) ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ เรียนรู้จากนักคิดอนาคต (Futurists) ต่อเทคโนโลยีที่มองไม่เห็น

4. การกระจายอำนาจการปกครอง

แนวทางการกระจายอำนาจประกอบด้วย การถ่ายโอนภารกิจ การกระจายอำนาจการเงิน การถ่ายโอนบุคลากร การพัฒนาระบบตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชน การปรับปรุงการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) การที่อุดมศึกษาทำงานกับท้องถิ่นจะช่วยเสริมภารกิจหลักด้านการบริการสังคมให้โดดเด่น รองรับเหตุผลของการจัดตั้งและการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาบางกลุ่มที่อยู่ในภูมิภาคและท้องถิ่น งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นแหล่งรายได้ที่เพิ่มความสำคัญให้กับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ในการทำงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อุดมศึกษาควรร่วมตัวกันทำงานเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ (เชิงภูมิสังคมและเขตการปกครอง) และเครือข่ายเชิงประเด็น เพราะโจทย์ท้องถิ่นเป็นโจทย์บูรณาการต้องการความรู้หลายระดับและหลากหลายสาขา

5. การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรง

สงครามสมัยใหม่เป็นการต่อสู้ระหว่างประชาชน ไร้รูปแบบสงครามและภาพศัตรูชัดเจน ความขัดแย้งและความรุนแรงในโลก กระทบประเทศไทยมากบ้างน้อยบ้าง ความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้ที่เป็นผลมาจากปัจจัยภายในที่สะสมมาหลายร้อยปี ผสมกับการนำเข้าวิธีการทารุณโหดร้ายเพื่อแยกสามจังหวัดภาคใต้ รัฐกำลังแก้ปัญหาและสร้างความเข้าใจ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและอาชีพในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างความเข้าใจและโอกาสอย่างถาวรในอนาคตด้วยการศึกษา ทั้งนี้อุดมศึกษาจะเป็นปัจจัยชี้ขาดในระยะกลางและระยะยาว ทุกประเทศให้ความสำคัญต่อเด็กและเยาวชนของตนเอง ซึ่งถือเป็นผู้ได้รับผลโดยตรงจากแผนอุดมศึกษาระยะยาว

6. เยาวชนไทย นักศึกษาไทย และบัณฑิตในอนาคต

เด็กเยาวชนและนักศึกษาในวันนี้เปลี่ยนแปลงทั้งในมิติการใช้ชีวิต การเรียนรู้ ครอบครัวยุคใหม่ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ มีความไม่สอดคล้องกันระหว่างการศึกษาและทักษะอาชีพที่พึงประสงค์ในอนาคต อุดมศึกษาควรเพิ่มพื้นที่การเรียนรู้ของเยาวชนและนักศึกษาในแบบของทักษะชีวิต ทักษะสังคม สมรรถนะพื้นฐานร่วม (Base Line Competencies) ที่ข้ามพ้นความรู้วิชาการที่เป็นแท่ง ความรู้และความสามารถเชิงบูรณาการที่ฝังตัว (Tacit Knowledge and Ability) ที่หาไม่ได้จากการเรียนการสอนในห้องเรียนที่ขาดการปฏิสัมพันธ์ สร้างความพร้อมเพื่อเปิดโลกทัศน์สำหรับบัณฑิตในสภาวะโลกาภิวัตน์ ด้านภาษาและวัฒนธรรม รู้และเห็นคุณค่าของพหุลักษณะ พหุวัฒนธรรม และความหลากหลาย (Diversity) ของนักศึกษาต่างวัย ต่างภูมิหลังวัฒนธรรมและสังคม ต่างเผ่าพันธุ์ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและการจัดหลักสูตรสองภาษา

7. เศรษฐกิจพอเพียง

สถาบันอุดมศึกษาควรเป็นผู้นำในการสร้างความเข้าใจและปฏิบัติได้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานทรัพยากรภูมิสังคม สร้างความรู้ใหม่ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ทั้งระดับบุคคล ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชน และพื้นที่

8. รอยต่อกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการอาชีวศึกษา

นักเรียนมัธยมที่เป็นตัวบ่อนอุดมศึกษามีคุณภาพโดยรวมต่ำลงเมื่อพิจารณาจากสัมฤทธิ์ผลการศึกษา จนถึงความสามารถพื้นฐานการอ่านภาษาไทยซึ่งเป็นฐานของการเรียนรู้วิชาการ อุดมศึกษาต้องให้เวลากับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษาใน 3 ประเด็น คือ 1) การพัฒนาและสร้างครูคุณภาพสูงซึ่งเป็นตัวคูณ (Multiplier) จูงใจคนเก่งให้เรียนครู โดยมีการทบทวนการผลิตครูนอกระบบ 5 ปี ครูมัธยมศึกษาและครูช่างเทคนิคต้องมีความรู้ทางวิชาการที่แน่น ทั้งการฝึกสอน การฝึกทักษะจริงในสถานประกอบการ ส่วนครูช่างเทคนิคอาจต้องการเวลาเพิ่มมากกว่าหนึ่งปี 2) การพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งเป็นเสมือนหัวรถจักรสำหรับประเทศในอนาคต 3) อุดมศึกษาต้องเปิดโอกาส

ให้ผู้จบอาชีวศึกษาและกำลังทำงานสามารถเข้าศึกษาต่อในอุดมศึกษาได้ด้วยความยืดหยุ่นประกอบอาชีพต่อไป ไม่ต้องทิ้งงาน ทั้งอาชีพ ควรมีการสะสมหน่วยกิตในทำนองธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank)

9. การแก้ปัญหาอุดมศึกษาในปัจจุบัน

ต้องใช้กลไกมาตรฐานและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อลดเลิกหลักสูตรที่ไม่ใช่ความต้องการของสังคม หรือการพัฒนาเศรษฐกิจ ปิดหน่วยงานที่มีคุณภาพการศึกษาต่ำ เกิดระบบอุดมศึกษาที่แบ่งงานกันทำ วางตำแหน่ง (Positioning) ของแต่ละสถาบันให้เหมาะสม แบ่งอุดมศึกษาเป็น 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มวิทยาลัยชุมชน 2) กลุ่มมหาวิทยาลัยสี่ปี และมหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์ 3) กลุ่มมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง และ 4) กลุ่มมหาวิทยาลัยวิจัย หรือมหาวิทยาลัยบัณฑิตศึกษา ทั้งสี่กลุ่มจะตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล ภาคการผลิตจริง การพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน การรองรับการเปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนงาน การเลิกจ้างงาน การพัฒนาผลผลิตภาพของผู้ทำงานต่อเนื่อง ผู้ที่พ้นวัยทำงาน จนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต

10. ธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการ

อุดมศึกษาไทยต้องปรับปรุงเรื่องนี้ตั้งแต่ระดับองค์กรกำหนดและกำกับนโยบาย คือ สภามหาวิทยาลัย ผู้บริหารทุกระดับ ข้อเสนอของแผนอุดมศึกษาระยะยาวคือสร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารระดับต่าง ๆ ปรับระบบธรรมาภิบาลซึ่งรวมถึงโครงสร้างสภามหาวิทยาลัยให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกเป็นหลัก สภามหาวิทยาลัยมีสำนักงานเลขาธิการทำงานเต็มเวลาสนับสนุน จนถึงการปรับคณะกรรมการการอุดมศึกษาให้ทำหน้าที่คณะมนตรีหรือคณะกรรมการ (Commission) ที่มีมนตรีหรือกรรมการ (Commissioners) เต็มเวลา และปรับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาให้สอดคล้องกัน

11. การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

อุดมศึกษาต้องเน้นโจทย์วิจัยและสร้างกลไกความเป็นเลิศ ระบบการประเมินสมรรถนะการวิจัยของกลุ่มวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา นำ ระบบประเมินการวิจัย (Research Assessment Exercise: RAE) ที่ใช้ในต่างประเทศมาประยุกต์และปรับใช้ เพื่อการประเมินความสามารถการวิจัยและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการวิจัยสำหรับอุดมศึกษาไทย สถาบันอุดมศึกษาควรผลักดันให้เกิดระบบวิจัยแห่งชาติที่ควรประกอบด้วยองค์กรระดับชาติ ที่กำหนดนโยบายวิจัย องค์กรจัดสรรเงินทุนวิจัย และหน่วยงานวิจัยที่สถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้เล่นสำคัญ สร้างระบบความเชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษาและภาคการผลิต

12. การปฏิรูปการเงินอุดมศึกษา

การลงทุนในอุดมศึกษาผ่านระบบงบประมาณปัจจุบัน ยังไม่สะท้อนคุณภาพการศึกษา และยังมีได้ใช้เป็นกลไกกำกับเงินนโยบายอย่างเต็มที่ การแบ่งภาระค่าใช้จ่ายเพื่ออุดมศึกษาระหว่าง

ผู้เรียน รัฐ และผู้ได้รับประโยชน์จากผลผลิตอุดมศึกษาไม่เหมาะสม แผนอุดมศึกษาระยะยาวเสนอให้รัฐปรับการจัดสรรงบประมาณประจำปีสำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ยังเป็นระบบการเงินตามอุปทาน (Supply-side Financing) ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศและเป็นไปตามผลการดำเนินงาน (Performance-based) มากขึ้น ตั้งกองทุนพัฒนาอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาอาจารย์และบุคลากร เชื่อมโยงอุดมศึกษากับภาคการผลิต สนับสนุนการจัดตั้งวิสาหกิจโดยสถาบันอุดมศึกษา การพัฒนาความรู้ของแรงงานและเกษตรกรที่เลิกอาชีพ การเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนท้องถิ่น สร้างกลไกการกำหนดและจัดสรรงบประมาณควบคู่กับการทำแผนยุทธศาสตร์ การกำกับคุณภาพด้วยองค์กรกั้นชน (Buffer Organization) ใช้หลักการอิสระภาพทางการเงิน (Financial Autonomy) ในการบริหารการเงิน อุดมศึกษาบนฐานการแบ่งกลุ่มอุดมศึกษา

13. การพัฒนาบุคลากรในอุดมศึกษา

การพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต้องคำนึงถึงการพัฒนาหลายมิติ เช่น ด้านวิชาการ ความเป็นครู ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ความสามารถด้านการวิจัย สมรรถนะทางวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาที่ตนรับผิดชอบ การบริหารจัดการ การขัดเกลาทางสังคม คำนึงถึงช่วงวัยต่าง ๆ ของการทำงานและพัฒนา (Life Cycle Development) จัดให้มีกระบวนการให้คำปรึกษาโดยผู้มีความรู้และประสบการณ์บนฐานของการพัฒนาจากการทำงานจริง แผนอุดมศึกษาระยะยาวได้เสนอให้มีทิศทางชัดเจนในการจัดทุนการศึกษา การมีส่วนร่วมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและผู้เรียนในการออกค่าใช้จ่าย ในการส่งนักศึกษาไปต่างประเทศ และการสร้างทิศทางสำหรับมหาวิทยาลัยรัฐใหม่ด้วยอัตรากำลังคน ที่รัฐบาลกำหนด ให้มหาวิทยาลัยไทยมีความแตกต่างสูงและมีช่องว่างของระดับการพัฒนา (University Divide) หลายมิติ เช่น ขนาด งบประมาณ ประเภท อายุ สถานที่ตั้ง บุคลากร คุณภาพของนักศึกษา คุณภาพของสถาบัน ตลอดจนชื่อเสียง เป็นต้น หลายปัญหาของอุดมศึกษาแก้ไม่ได้หากมหาวิทยาลัยยังแยกส่วนกันทำงาน ไม่รวมพลัง (Synergy) หรือแบ่งงานกันทำ (Division of Labor)

14. เครือข่ายอุดมศึกษา

เป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนและผลักดันด้วยนโยบายและกลไกงบประมาณ สถาบันอุดมศึกษาควรควมรวมการเรียนการสอน การทำงานและการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน จนนำไปสู่การควมรวมสถาบันเมื่อพร้อม รัฐสนับสนุนให้สถาบันที่เข้มแข็งสร้างความสามารถสถาบันใหม่ สร้างเครือข่ายพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร การทำงานภาคสังคม เป็นต้น

15. การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประกอบด้วยการพัฒนาเด็กเยาวชนและนักศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรในพื้นที่ การสร้างความเข้มแข็งของสถาบัน อุดมศึกษา และการพัฒนาอุดมศึกษาสู่อาเซียน แนวทางหลักเป็นการใช้ปัญญาให้เข้าถึง เข้าใจ ยอมรับและเห็นคุณค่าของสังคมไทยที่มีความเป็นพหุลักษณะ พหุวัฒนธรรม

การสร้างกลไกขับเคลื่อนสำหรับเด็กเยาวชนและประชาชนในภาคใต้ สร้างโอกาสการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ การประกอบอาชีพในภาคใต้ ความเชื่อมต่อกับอาเซียนและประชาคมมุสลิมในโลก

16. โครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ของอุดมศึกษา

จัดเป็นปัจจัยสำคัญของอุดมศึกษา ครอบคลุมโครงสร้างสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ โครงสร้างหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและสังคมในปัจจุบันและอนาคต ส่วนที่เป็นปัจจัย คือ สังคมสารสนเทศ สังคมฐานความรู้ ทรัพยากรการเรียนรู้ ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ นอกจากความรู้เทคนิค วิชาการ วิชาชีพแล้ว รัฐพึงสนับสนุนการศึกษาศิลปศาสตร์ (Liberal Arts Education) ในฐานะโครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ ทั้งในลักษณะหลักสูตรเพิ่มเติม จนการปรับบางสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นมหาวิทยาลัยด้านศิลปศาสตร์เต็มรูปแบบ ออกแบบหลักสูตรศิลปศาสตร์ในยุคหลังอุตสาหกรรม (Post Modern Liberal Arts) ที่สามารถรองรับความต้องการ ของคนรุ่นใหม่และตลาดแรงงาน เช่น ดนตรี ศิลปะ เทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาการสมอง การบริหารจัดการ พลังงานและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและนักคิดของโลก เป็นต้น รวมทั้งคำนึงถึงการสนับสนุนการศึกษาพิเศษในรูปแบบต่างๆ ส่งเสริมให้อุดมศึกษาพัฒนาและใช้ศักยภาพทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อรองรับนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของชาติ รัฐพึงกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องให้ความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลของตนเองที่ทันสมัยอยู่เสมอจัดระบบการคุ้มครองผู้บริโภคจากการให้บริการข้อมูลสารสนเทศของมหาวิทยาลัย โดยผู้เรียนและผู้ปกครองมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลอุดมศึกษาที่มีความถูกต้องและทันสมัย สนับสนุนอุดมศึกษาใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รัฐลงทุนให้อุดมศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ วิจัยทดลองและสาธิต จัดทำสื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยออกสู่สาธารณะ ลงทุน และจัดการในการจัดระบบเครือข่ายห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ศึกษาและเตรียมการรองรับผลกระทบเชิงลบ อันเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จัดตั้งกองทุนพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพของสถาบันอุดมศึกษา ประการสุดท้ายในการรักษาผลิตภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ อุดมศึกษาควรจัดทำกรอบนโยบายการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของอุดมศึกษา วางระบบธรรมาภิบาลของการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเกี่ยวข้องกับภาคส่วนต่างๆในสังคม โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้างกรอบการประกันคุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุรพล ศรีบุญทรง (2555) ได้กล่าวถึงปัญหาของระบบการศึกษาในประเทศไทย แม้จะมีความพยายามแก้ไขปัญหาความผันผวนในระบบบริหารการศึกษาของไทยด้วยการวางแผนพัฒนาอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2533 – 2547) และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – 2566) แต่ก็มีผลการปฏิบัติที่ไม่ค่อยเป็นไปตามแผนนัก ทั้งนี้เป็นผลมาจากความไม่ต่อเนื่องของผู้ที่เข้ามากำกับดูแลอุดมศึกษา ดังจะเห็นได้จากช่วงที่เว้นว่างไปถึง 4 ปี (พ.ศ. 2545 – 2551) ระหว่างแผนระยะยาว ฉบับที่ 1 และ ฉบับที่ 2 การปฏิรูปการศึกษาในช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 แทนที่จะได้ผลดีในแง่ของความต่อเนื่องของการศึกษา

ปรากฏว่าการบริหารของกระทรวงศึกษาธิการผ่านกลไก สำนักงานปลัดกระทรวง สภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานการอาชีวศึกษา สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษานอกระบบ ยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ ส่งผลให้ผลผลิตของสถานศึกษาระดับพื้นฐานไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถาบันอุดมศึกษา ผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีลักษณะต่างคนต่างผลิต มุ่งตอบสนองความต้องการด้านปริญญาเป็นหลัก มากกว่าตอบสนองด้านความรู้ ด้านทักษะการประกอบอาชีพ สภาพการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนที่ดำรงมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยากจะมีความเข้มแข็งที่แท้จริงได้

ประชาคมอาเซียน

เนื่องจากประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศที่มีแผนจะรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ใน พ.ศ. 2558 การศึกษาแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประชาคมอาเซียนด้วย โดยเฉพาะผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

อาเซียน (ASEAN) หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 มีประเทศสมาชิกเริ่มแรก 6 ประเทศ ได้แก่ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย และประเทศสมาชิกใหม่อีก 4 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552) ในปี 2546 ผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบร่วมกันที่จะพัฒนาให้เป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี 2563 (ค.ศ.2020) ต่อมาได้เห็นชอบร่วมกันว่าควรเร่งให้เกิดประชาคมอาเซียนเร็วขึ้นเป็นภายในปี 2558 (ค.ศ.2015)

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community หรือ AC) ประกอบไปด้วย 3 เสาหลัก คือ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เป็นกรอบพื้นฐานทางด้านกฎหมายรองรับ และเป็นแนวทางสร้างกฎเกณฑ์ให้สมาชิกปฏิบัติตาม โดยทั้ง 3 เสาหลักมียุทธศาสตร์สำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553)

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: APSC) มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ ประชาธิปไตยและความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียน มุ่งยุทธศาสตร์สำคัญ 5 ด้าน คือ

- 1.1 พัฒนาการทางการเมือง
- 1.2 การเสริมสร้างบรรทัดฐานร่วมกัน
- 1.3 การเสริมสร้างความเข้าใจ
- 1.4 การแก้ไขปัญหาภายในโดยสันติ
- 1.5 การสร้างสันติภาพและการป้องกันข้อพิพาท

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ มุ่งยุทธศาสตร์สำคัญ 12 ด้านคือ

2.1 การรวมกลุ่มของสินค้าและบริการ 12 สาขา เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการได้อย่างเสรี และสร้างการรวมกลุ่มในด้านการผลิตและการจัดซื้อวัตถุดิบ เพื่อส่งเสริมการเป็นฐานการผลิตร่วม และมีการใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 เขตการลงทุนอาเซียน ส่งเสริมการเปิดเสรีด้านการลงทุน และการอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน

2.3 ลดอุปสรรคด้านภาษีสำหรับการค้าสินค้า การอำนวยความสะดวกด้านการค้าศุลกากร การพัฒนาความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมและการพัฒนาวิสาหกิจ

2.4 การเปิดเสรีด้านบริการและการท่องเที่ยว

2.5 ความร่วมมือด้านการเงิน

2.6 การขนส่ง ทั้งการเคลื่อนย้ายคนและสินค้าอย่างเสรี

2.7 โตรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงและความมั่นคงในประชาคมอาเซียน

2.8 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความกินดีอยู่ดี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การบริการด้านวิชาการเพื่อตอบสนองต่อการรวมตัวด้านเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์เชิงธุรกิจและอุตสาหกรรม

2.9 การพัฒนาพลังงานอย่างยั่งยืน เชื่อมโยงระบบพลังงานทั้งไฟฟ้า และก๊าซธรรมชาติ รวมถึงการอนุรักษ์พลังงานและการรักษาความปลอดภัย

2.10 สาขาการเกษตร สินค้าโภคภัณฑ์ และป่าไม้ เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มผลผลิต และส่งเสริมการค้าทั้งภายในภูมิภาคอาเซียน และภูมิภาคอื่น ๆ

2.11 การเสริมสร้างสถาบันของอาเซียน การกำหนดกลไกการยุติข้อพิพาท การจัดทำข้อมูลสถิติและเผยแพร่ระหว่างประเทศสมาชิก

2.12 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่เจรจาของอาเซียน

การรวมตัวทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอาเซียนในนามของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ซึ่งจะมีผลภายในปี 2558 จะนำไปสู่การเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน (Single Market and Single Production Base) ทำให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี ตลาดสินค้าและบริการที่ใหญ่ขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อสินค้าได้หลากหลายขึ้น รวมถึงสามารถเดินทางภายในอาเซียนได้อย่างสะดวกและเสรีมากขึ้น

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) มีแนวคิดหลักในด้านการทำนุบำรุงทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของอาเซียน โดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง มียุทธศาสตร์สำคัญ 4 ด้าน คือ

3.1 การสร้างสังคมที่มีความเอื้ออาทร เน้นการพัฒนาสังคมทุก ๆ ด้าน เช่น การยกระดับคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง การขจัดปัญหาความยากจน ปัญหาเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและคนพิการ เป็นต้น

3.2 การจัดการผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเสริมสร้างขีดความสามารถของรัฐบาลในการติดตามตรวจสอบตลาดแรงงาน และดัชนีด้านทรัพยากรมนุษย์ การคุ้มครองทางสังคม และระบบการจัดการความเสี่ยงในสังคม เป็นต้น

3.3 การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

3.4 การส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน สร้างจิตสำนึกความเป็นอาเซียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การศึกษา ศิลปะ การท่องเที่ยวและการกีฬา เป็นต้น การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน การส่งเสริมความเข้าใจในหมู่ประชาชนอาเซียน และสถานะของอาเซียนในเวทีนานาชาติ ทั้งบทบาทในเชิงรุก และการปรับปรุงกลไกการติดต่อสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ

การรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน ทุกประเทศในอาเซียนจะพยายามสร้างกลไกความร่วมมือในแต่ละด้านเพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันกับสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ แม้ว่าจะมีความแตกต่างทั้งทางด้านจำนวนประชากร เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา รวมถึงด้านการศึกษา ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศพยายามสร้างความร่วมมือด้านการศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพในการศึกษาของประชาชนในภูมิภาคอาเซียนให้มีคุณภาพทัดเทียมนานาชาติ

ความร่วมมือด้านการศึกษาของอาเซียน

การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 15 ที่ประเทศไทย (ชะอำ-หัวหิน) ความร่วมมือด้านการศึกษายกย่องความร่วมมือของอาเซียน ได้มีการประกาศปฏิญญาชะอำ-หัวหิน ว่าด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของภาคการศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภายใต้

ข้อตกลงตามบทบาทด้านการศึกษาที่เชื่อมโยงกับเสาหลักอาเซียนทั้ง 3 เสาหลักดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553จ)

1. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาการเมืองและความมั่นคง

มุ่งให้การสนับสนุนความรู้และความเข้าใจเรื่องกฎบัตรอาเซียนผ่านหลักสูตรอาเซียนศึกษาในโรงเรียน รวมถึงการแปลเป็นภาษาประจำชาติในอาเซียน การเน้นหลักการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนและสันติภาพในหลักสูตรโรงเรียน การส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายผ่านการฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนและการจัดทำข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องที่เข้าถึงได้ และการจัดให้มีรูปแบบของการแลกเปลี่ยนทัศนคติในด้านต่าง ๆ ของผู้นำโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

2. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาเศรษฐกิจ

การพัฒนากรอบทักษะฝีมือในแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อนำไปสู่การจัดทำกรอบการยอมรับคุณสมบัติร่วมของอาเซียน การส่งเสริมการเคลื่อนย้ายนักเรียนด้วยการพัฒนาบัญชีรายการระดับภูมิภาคของวัสดุสารสนเทศด้านการศึกษาที่มีในอาเซียน การสนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือในอาเซียนด้วยความพยายามที่จะปกป้องและปรับปรุงมาตรฐานวิชาชีพและการศึกษาในอาเซียน การพัฒนามาตรฐานด้านอาชีพบนขีดความสามารถของอาเซียนสู่ระดับภูมิภาค และนานาชาติ และตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และการผลักดันให้มีการพัฒนามาตรฐานสมรรถนะร่วมสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษา

3. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาสังคมและวัฒนธรรม

การพัฒนาเนื้อหาพร้อมด้านอาเซียนสำหรับโรงเรียน การเสนอให้มีหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาด้านศิลปะและวัฒนธรรมของอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษา การเสนอให้ภาษาของอาเซียนเป็นวิชาเลือกภาษาต่างชาติในโรงเรียน การส่งเสริมโครงการระดับภูมิภาคที่สร้างความตระหนักในความเป็นอาเซียน (ASEAN Awareness) ในหมู่เยาวชน การสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในชุมชนชนบท การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดให้มีการประชุมวิจัยด้านวิชาการของอาเซียนเพื่อส่งเสริมการวิจัยเพื่อการพัฒนาในภูมิภาค การส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม และประเด็นสำคัญอื่น ๆ ในอาเซียนด้วยการประมวลไว้ในหลักสูตรโรงเรียน และการมอบรางวัลโรงเรียนสีเขียวของอาเซียน และการร่วมจัดกิจกรรมฉลองวันเกิดของอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม) ตลอดเดือนสิงหาคม

นอกจากนี้ในการประชุมรัฐมนตรีด้านการศึกษาของอาเซียน (ASEAN Education Ministers Meeting: ASED) และการประชุมสภารัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO Council Conference: SEAMEC) ได้มีการเน้นย้ำในประเด็นความร่วมมือด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมที่มีความหลากหลายเชื้อชาติ และประเด็นด้านคุณภาพการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อ

เป้าหมายในการพัฒนาประเทศ โดยเห็นพ้องกันในการส่งเสริมความร่วมมือด้านต่าง ๆ รวมถึงการศึกษา ด้านภาษา ความท้าทายในด้านการสอน โดยเฉพาะการสอนภาษาแม่ ภาษาประจำชาติ และภาษาอังกฤษ และตระหนักถึงความจำเป็นในการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์และการนำ เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอนด้านภาษา

ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดทำยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ภายใต้วิสัยทัศน์ “บัณฑิตไทยมีความสามารถในระดับสากล และมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก” และได้กำหนดเป้าหมายไว้ 5 ด้านดังนี้

1. ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิตไทยอยู่ในระดับที่ทัดเทียมกับบัณฑิตในประเทศสมาชิกอาเซียน
 2. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเป็นประชาคมอาเซียนภายใน พ.ศ. 2558
 3. สถาบันอุดมศึกษาไทยมีจำนวนกิจกรรมทางวิชาการที่ทำร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี
 4. จำนวนบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาไทยสามารถทำงานทั้งในหน่วยงานระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติในประเทศ และ/หรือประกอบการในกลุ่มประเทศอาเซียนเพิ่มขึ้นในแต่ละปี
 5. จำนวนนักศึกษาอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษาไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ต่อปี
- ทั้งนี้ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนใน พ.ศ. 2558 ประกอบด้วยยุทธศาสตร์หลัก 3 ด้านได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553จ)

1. การเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานในระดับสากล โดยกำหนดกลยุทธ์ไว้ 2 ประการ คือ
 - 1.1 พัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยในระดับที่สามารถใช้ในการทำงานได้
 - 1.2 พัฒนาสมรรถนะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตไทย

มาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการ ประกอบด้วย

- 1) ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและระบบการวัดผลการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การศึกษาระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา

2) ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนภาษาอังกฤษ รวมทั้งภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

3) ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนและความรู้เกี่ยวกับอาเซียนตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และการวิจัยด้านอาเซียนศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนด้านอาเซียนศึกษาและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอน

4) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษาโดยสนับสนุนการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

5) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโลกทัศน์และเปิดโอกาสให้นักศึกษาไทยได้แสดงความสามารถในเวทีระดับนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอาเซียน รวมถึงกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองอาเซียน

2. การพัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาคมอาเซียน

โดยกำหนดกลยุทธ์ไว้ 5 กลยุทธ์ คือ

2.1 พัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสากล

2.2 ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับอาเซียนในสถาบัน อุดมศึกษา

2.3 พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีคุณภาพระดับสากล

2.4 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพระดับสากล

2.5 พัฒนาวិชาการและการวิจัยสู่ความเป็นเลิศ

2.6 พัฒนาระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน

มาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการ ได้แก่

1) ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดสัดส่วนอาจารย์ระดับปริญญาเอกให้สูงขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้อาจารย์ผลิตผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับศาสตราจารย์ให้มากขึ้น

2) สร้างเครือข่ายด้านการวิจัยระหว่างศูนย์ความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษา หน่วยงาน หรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศและในอาเซียนในสาขาที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและทิศทางของอาเซียน

3) สนับสนุนทุนวิจัยระดับปริญญาเอก ทุนพัฒนาอาจารย์ และทุนสนับสนุนเพื่อผลิตผลงานวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัย เช่น ในการประชุมทางวิชาการระดับภูมิภาค และวารสารทางวิชาการในระดับนานาชาติ เป็นต้น

4) ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยของนักวิชาการไทยและอาเซียน

5) ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติสาขาที่ประเทศไทยมีความเชี่ยวชาญและเป็นที่ต้องการของตลาดงานในอาเซียน

6) ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นสองภาษา เช่น ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น

7) ส่งเสริม/สนับสนุน/จัดสรรงบประมาณให้อาจารย์ชาวต่างประเทศที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญสูง เช่น ผู้ที่ได้รับรางวัลโนเบลมาสอน บรรยาย และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่อุดมศึกษาไทย และ/หรือทำวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานการอุดมศึกษาไทย

8) ส่งเสริมกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยและสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียนเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบัน

9) ส่งเสริมให้สถาบันสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าใช้ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ หอพัก นักศึกษานานาชาติ เป็นต้น

10) ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นนานาชาติ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมนอกหลักสูตร และดำเนินกิจกรรมทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์

11) ส่งเสริมการสร้างความกลมกลืนของการอุดมศึกษาในอาเซียน โดยเฉพาะในด้านคุณภาพและคุณวุฒิทางการศึกษาผ่านกลไกความร่วมมือระดับอุดมศึกษาที่มีอยู่ เช่น SEAMEO REHED และ AUN เป็นต้น

3. การส่งเสริมบทบาทของอุดมศึกษาไทยในประชาคมอาเซียน

มีกลยุทธ์ 4 ด้าน ได้แก่

3.1 ส่งเสริมบทบาทความเป็นผู้นำของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เกี่ยวข้องกับสามเสาหลักในการสร้างประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเสาด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

3.2 สร้างความตระหนักในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนและบทบาทของอุดมศึกษาไทยในการพัฒนาประชาคมอาเซียนทั้งในด้านบวกและด้านลบ

3.3 ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

3.4 พัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน

มาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการ ได้แก่

1) ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานสู่การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน และความเคลื่อนไหวในการเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาในอาเซียน และระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาแก่สถาบันอุดมศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

2) ส่งเสริมการสร้างความตระหนักในเรื่องเอกลักษณ์ของไทยและประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสัมพันธ์ในหมู่ประชาชน ประชาคมอุดมศึกษาและเยาวชนอาเซียน

3) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเตรียมการเพื่อใช้ประโยชน์และป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายกำลังคนข้ามชาติ เช่น การระบาดของโรค ยาเสพติด และอาชญากรข้ามชาติ เป็นต้น

4) จัดทำ Mapping สถาบันอุดมศึกษาแกนหลักในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นความต้องการของเขตพื้นที่เศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยที่มีความเชี่ยวชาญและตอบสนองต่อการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจต่าง ๆ กับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน

5) ส่งเสริมให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปสอน วิจัย ให้บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแก่สถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน

การจัดทำยุทธศาสตร์อุดมศึกษาของไทย เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาขีดความสามารถของบัณฑิตไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถด้านภาษา ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาของประเทศอื่นในอาเซียน รวมถึงมุ่งส่งเสริมศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาไทย ทั้งในด้านการพัฒนาศักยภาพของอาจารย์และบุคลากร การส่งเสริมการวิจัย และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศ เพื่อผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาไทยมีความเข้มแข็ง มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับจากนานาชาติ นอกจากนี้ยุทธศาสตร์อุดมศึกษายังให้ความสำคัญในการผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาของประชาคมอาเซียน ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษา เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคอาเซียน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ รวมถึงศิลปะและวัฒนธรรมระหว่างกัน

การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนใน พ.ศ. 2558 สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ของไทย จะต้องศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ภายใต้ความร่วมมือตามกรอบของอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือด้านการศึกษา และกรอบความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ รวมถึงการกำหนดมาตรฐานสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพต่าง ๆ ภายใต้ข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยการท่องเที่ยว (ASEAN Tourism Agreement: ATA) ได้กำหนดความตกลงยอมรับร่วม (Mutual Recognition Arrangement: MRA) เพื่อส่งเสริมการเปิดเสรีทางด้านบริการท่องเที่ยว สนับสนุนการเคลื่อนย้ายบุคลากรวิชาชีพด้านการท่องเที่ยว ภายใต้โครงการพัฒนามาตรฐานสมรรถนะหลักของบุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยวแห่งอาเซียน (ASEAN Common Competency Standards for Tourism Professionals: ACCSTP) โดยกำหนดเป็นมาตรฐานสมรรถนะอาเซียนขึ้นมาสำหรับบุคลากรในวิชาชีพการท่องเที่ยว เพื่อใช้ฝึกอบรมและประเมินสมรรถนะผู้ประกอบวิชาชีพด้านการท่องเที่ยว สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะที่จัดการศึกษาด้านการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมบริการ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงมาตรฐานสมรรถนะอาเซียนดังกล่าว ในการจัดทำหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานที่อาเซียน

กำหนดไว้ (ศิริพงษ์ รักใหม่ และ ภูวเรศ อับดุลสตา, 2555) นอกจากนี้สุบิน ยุระรัช และคณะ (2554) ได้ศึกษาความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยได้เสนอแนะให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหลักสูตรโดยให้ความสำคัญกับกลุ่มสาขาอาชีพที่เป็นความต้องการของประชาคมอาเซียน อาทิ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล นักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ผู้เชี่ยวชาญการประมง นักเทคโนโลยีการอาหาร วิศวกร สถาปนิก ผู้ประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยว เป็นต้น รวมถึงการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาคมอาเซียน และส่งเสริมให้บัณฑิตออกไปประกอบอาชีพในกลุ่มประเทศอาเซียน+3 และอาเซียน+6 เป็นต้น

ตอนที่ 5 การวิจัยประวัติศาสตร์

การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) เป็นกระบวนการสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อเข้าใจรายละเอียดในส่วนที่ลึกลงไป โดยนำข้อมูลมาถ้อยแถลงจัดระบบ ตีความ และมีการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวได้มากที่สุด และมีความเที่ยงตรงที่สุด ดังนั้น วัตถุประสงค์หลักที่สำคัญของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่ การช่วยให้ผู้วิจัยมีความรู้ในส่วนที่ทำวิจัยอย่างลึกซึ้ง ผลงานวิจัยที่ได้รับสามารถทำให้ผู้วิจัยได้พัฒนาคุณภาพทางความคิด ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ มีการลงมติวินิจฉัยและทำให้เป็นนักวิชาการหรือนักปฏิบัติงานที่เข้าใจปัญหาอย่างกว้างขวาง รู้จักประเมินค่าความคิดและผลงานของผู้อื่น (ธิดา สระยา, 2520 : ภารดี มหาพันธ์, 2431 อังไฉ สุวิมล ณะผลเลิศ, 2547)

การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าข้อมูลอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีต เพื่อสร้างความเข้าใจในเหตุการณ์และสาเหตุอย่างมีลำดับขั้นตอน งานวิจัยทางประวัติศาสตร์จึงเป็นงานที่ได้วิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ในอดีตอย่างลึกซึ้งกว้างขวาง และเห็นภาพรวมที่ชัดเจน (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2545; Gall and Others, 1999) ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากการวิจัยในลักษณะอื่น (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2545) ได้แก่

1. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ต้องอาศัยข้อมูลที่เกิดจากการสังเกตและบันทึกของบุคคลอื่น ไม่ใช่ของผู้วิจัย จึงต้องพยายามให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมถูกต้องใกล้เคียงกับความจริงให้มากที่สุด
2. เหตุการณ์ปัญหาหรือหัวข้อที่จะศึกษาจะนำมาทดลองใหม่ ปฏิบัติใหม่ไม่ได้อีกแล้ว เป็นธรรมชาติในตัวของมันเอง ผู้วิจัยจึงต้องเลือกเก็บข้อมูลที่ตรงกับข้อเท็จจริงให้มากที่สุด
3. เหตุการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตไม่ใช่เรื่องที่จะจินตนาการทำขึ้นเพื่อการวิจัย เอกสารข้อมูลหรือบันทึกต่าง ๆ จึงกระจัดกระจายไม่เป็นระบบ ผู้วิจัยจะต้องเลือกสรรอย่างดี
4. เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้บันทึกเอง และข้อมูลกระจัดกระจายมาก จึงต้องมีความอดทนในการค้นคว้าเอกสารสูง

5. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์แม้จะมีผู้ช่วยวิจัยได้บ้าง แต่ผู้วิจัยต้องมีความรับผิดชอบสูง และคุณค่าหรืองานที่ดีมักจะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเป็นสำคัญ

กระบวนการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ หรือขั้นตอนการวิจัยในลักษณะของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (แถมสุข นุ่มนนท์, 2545 อ้างใน กาญจนา เกียรติกานนท์, 2552) ดังต่อไปนี้

1) การกำหนดเป้าหมาย

ผู้วิจัยต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าจะศึกษาอะไรในอดีตส่วนไหน สมัยไหน เพราะอะไร

2) การค้นหาหลักฐาน

ผู้วิจัยต้องรวบรวมหลักฐานให้ได้มากที่สุด เพราะหลักฐานเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในอดีตให้ใกล้ความเป็นจริง และให้ความรู้ใน 3 ลักษณะ คือ ให้ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับเหตุการณ์ และให้ทัศนะเกี่ยวกับเหตุการณ์

3) การวิเคราะห์หลักฐาน

ผู้วิจัยต้องใช้หลักฐานและวิเคราะห์หลักฐานตามกระบวนการ มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน และรักษาความซื่อสัตย์ต่อหลักฐานและความซื่อสัตย์ต่อผู้อ่านประวัติศาสตร์

4) การประเมินความสำคัญของข้อเท็จจริง

เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงว่ามีมากน้อยเพียงใด และต้องสรรหาสาเหตุที่จะอธิบายความสัมพันธ์ของเหตุการณ์แต่ละเรื่อง โดยนำหลักฐานมาเลือกสรร จัดรูปแบบใหม่ และตีความ โดยไม่บังคับหลักฐานให้บอกข้อมูลเกินขีดจำกัด

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2545) ได้สรุปกระบวนการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ว่า เนื่องจากการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์จะมีหัวข้อ มีขอบเขต และมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาไว้เป็นแนวทางสำหรับเก็บข้อมูลอยู่แล้ว โดยทั่วไปกระบวนการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์จึงประกอบด้วย 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Collection of Data)

2) การวิเคราะห์ข้อมูล (Criticism of Data)

3) การเสนอข้อมูล (Presentation of Data)

ตอนที่ 6 การวิจัยอนาคต

ความหมายของการวิจัยอนาคต

อนาคต หมายถึง ระยะเวลาที่ยังมาไม่ถึง หรืออนาคตก็ยังไม่ปรากฏอยู่ ยิ่งไปกว่านั้นอนาคตจะไม่ปรากฏอยู่แม้ในอนาคต จึงทำให้เกิดแนวความคิดที่จะศึกษาอนาคตเกิดขึ้น (นาตยา ปิรันธนานนท์, 2526, อ้างถึงในสุดาวดี ลิ้มไพบูลย์, 2553) เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549) ได้ให้ความหมายของ

อนาคตศึกษา (Future Studies) ไว้ว่าหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับอนาคตโดยการศึกษาอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้มีความสามารถในการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาอนาคต เริ่มได้รับความนิยมน้อยกว่าหลายในปี 1970 จากอิทธิพลของหนังสือ Future Shock ของทอर्फเฟอร์ (Toffler, 1970) หลักการสำคัญของการศึกษาอนาคตมาจากความเชื่อพื้นฐานที่ว่าอนาคตไม่ใช่สิ่งแปลกประหลาดหรือเพ้อฝันแต่เป็นสิ่งที่สามารถทำนายได้และมีความเป็นไปได้ (Allen, 1978 อ้างใน ชมพูนุช ร่วมชาติ, 2548)

เท็กซ์เตอร์ (Textor, 1980) ได้ให้ความหมายของการวิจัยอนาคต (Future Research) ไว้ว่า หมายถึง การแสวงหาทางเลือกของอนาคตอย่างมีระบบ โดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้หรือสิ่งที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ อัลเลน (Allen, 1978 อ้างในชมพูนุช ร่วมชาติ, 2548) กล่าวถึง การวิจัยอนาคตว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต อันเนื่องมาจากการตัดสินใจและนโยบายในปัจจุบัน จึงอาจสรุปได้ว่า การวิจัยอนาคต หมายถึง การศึกษาค้นคว้าเพื่อแสวงหาทางเลือกที่เป็นไปได้ทั้งหมดสำหรับวางแผนหรือกำหนดแนวทางในอนาคตของสิ่งที่สนใจ

จุดมุ่งหมายสำคัญของการวิจัยอนาคต คือ การศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้หรือเกิดขึ้นได้ (Possible or Probable) เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจและวางแผนในอนาคต ตามความเชื่อพื้นฐานที่ว่าการศึกษาอนาคตเป็นการเน้นการควบคุมอนาคต และสร้างอนาคตได้จากปัจจุบัน เนื่องจากจุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคตนั้นมิใช่การทำนายที่ถูกต้อง แต่ต้องการสำรวจเพื่อศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อที่จะหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์เกิดขึ้น และป้องกันแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือถ้าไม่สามารถจัดให้หมดไปได้ ทำอย่างไรจึงจะเผชิญหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากว่าแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้นจริง ๆ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2548)

เทคนิคการวิจัยอนาคต

ปัจจัยสำคัญของการศึกษาวิจัยอนาคตที่ควรคำนึงถึงมากที่สุดคือเรื่องมิติของเวลา (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2548, 20) เนื่องจากการวิจัยอนาคตเป็นการศึกษาถึงแนวโน้มอนาคตซึ่งอาจเป็นช่วงเวลา 1 ปี 3 ปี 5 ปี หรือ 10 ปี หรืออาจยาวนานกว่านั้น การกำหนดระยะเวลาในการศึกษาวิจัยอนาคตควรขึ้นอยู่กับลักษณะธรรมชาติของหัวข้อเรื่องที่ศึกษาวิจัย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549) กล่าวคือ หากเป็นเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ หรือรวดเร็วเป็นไปตามกระแสของสังคมหรือของโลก เช่น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายรัฐบาล เรื่องเทคโนโลยี การกำหนดกลยุทธ์ ภาวะการแข่งขัน หรือกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นต้น ควรกำหนดระยะเวลาในการศึกษาวิจัยเพียง 2 - 5 ปี หากเป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เช่น เรื่องสภาวะแวดล้อม เรื่องพลังงาน หรือเรื่องของสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น อาจสามารถกำหนดระยะเวลาการศึกษาวิจัยในการพยากรณ์อนาคตได้นาน

กว่า 5 – 10 ปี หรืออาจจะนานถึง 15 – 20 ปี ถ้าต้องการพยากรณ์ภาพอนาคตของคนที่เปลี่ยนแปลงจากรุ่น (Generation) หนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

การวิจัยอนาคตโดยส่วนใหญ่จะอาศัยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ให้ข้อมูล เพราะการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตเป็นเรื่องที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนมีความเป็นไปได้หลายรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญจึงน่าจะเป็นบุคคลที่มองหรือคาดการณ์อนาคตได้ชัดเจนถูกต้องกว่าคนธรรมดา (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2548) ผู้เชี่ยวชาญอาจหมายถึงกลุ่มผู้บริหาร ผู้มีอำนาจ ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ (Stakeholders) และกลุ่มนักวิชาการ เป็นต้น เทคนิคการวิจัยอนาคตเป็นเครื่องมือสำคัญที่นักวิจัยพยายามใช้หาคำตอบเพื่อคาดการณ์แนวโน้มที่เป็นไปได้ในอนาคต

การมองอนาคต

การมองอนาคต (Foresight) เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่มุ่งพิจารณาความเป็นไปได้ในอนาคตซึ่งมีหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อสิ่งที่สนใจศึกษาในระยะยาวหลายปีข้างหน้า ทั้งนี้เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกระทำในปัจจุบัน ดังนั้นผลวิจัยที่ได้จากการมองอนาคต จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมการรองรับสถานการณ์ หรือหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อองค์กรและหน่วยงานได้

หลักการสำคัญของการมองอนาคตอยู่ที่กระบวนการ (Process) เนื่องจากการดำเนินการมองอนาคต เป็นกิจกรรมปรึกษาหารือหรือให้ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ที่ผู้วิจัยกำลังมุ่งศึกษา วิธีการมองอนาคตมีหลายวิธี อาทิ การสำรวจเดลไฟ (Delphi Surveys) การขยายแนวโน้ม (Extrapolation) การปรึกษาหารือ (Consultation) และการสร้างภาพอนาคต (Scenario Planning) เป็นต้น

การมองอนาคต (Foresight) หมายถึง ความพยายามอย่างเป็นระบบที่จะคาดการณ์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมระยะยาว เพื่อบ่งชี้เทคโนโลยีพื้นฐานใหม่ ๆ และขอบเขตของการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ที่จะเอื้อประโยชน์สูงสุดแก่เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. 2543) ตามความหมายของการมองอนาคต จึงสามารถจำแนกลักษณะสำคัญของการมองอนาคตดังนี้

1. การมองอนาคตเป็นการมองไปข้างหน้าอย่างเป็นระบบ
2. ระยะเวลาของการมองอนาคตอาจเป็น 5 – 10 ปี
3. การมองอนาคตเป็นเรื่องของกระบวนการ ไม่ใช่วิธีการ และต้องอยู่บนพื้นฐานของการปรึกษาหารือ และร่วมมือกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด
4. ต้องให้ความสำคัญกับประโยชน์ และโทษทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ

การมองภาพอนาคตประกอบด้วยวิธีการดังนี้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2543)

1. การขยายแนวโน้ม (Extrapolation)

เป็นวิธีการมองในระยะสั้น โดยสันนิษฐานว่าอนาคตเป็นตอนต่อจากปัจจุบัน

2. การสำรวจความคิดเห็น (Surveys)

โดยให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในสิ่งที่สนใจศึกษาระบุแนวโน้มที่เป็นไปได้ในช่วง 5 – 20 ปีข้างหน้า และคาดการณ์ความเป็นไปได้ และช่วงเวลาที่คาดว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้นจริง

3. การปรึกษาหารือ (Consultation)

เป็นการขอความเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อพัฒนามุมมองในอนาคตที่คาดหวัง อนาคตที่เป็นไปได้ และอนาคตที่พึงปรารถนาในระยะเวลาที่ต้องการศึกษาวิจัย อนาคตที่คาดหวังอยู่บนพื้นฐานการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งการขยายแนวโน้มต่อจากปัจจุบัน อนาคตที่เป็นไปได้เป็นการให้ทางเลือกหลายทาง ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในระยะยาว อนาคตที่พึงปรารถนา คือ อนาคตที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องการจะบรรลุ

4. การสร้างภาพอนาคต (Scenario Planning)

เป็นการประเมินแนวโน้มต่าง ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้เสียระบุในระยะ 5 – 20 ปีข้างหน้า แล้วคาดคะเนเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ หรือเหตุการณ์ที่ไม่น่าเป็นไปได้ที่อาจเกิดขึ้น จากนั้นสร้างภาพในอนาคตที่ครอบคลุมทั้งเรื่องที่ดีที่สุด (Best Case Scenario) และเลวร้ายที่สุด (Worst Case Scenario) เพื่อพิจารณาภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด (Possibility Case Scenario)

ขั้นตอนการสร้างภาพอนาคต สามารถดำเนินการได้ดังนี้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2543)

1) ระบุขอบเขตของการสร้างภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตระยะ 10 ปีข้างหน้า ภายใต้บริบทและประเด็นเนื้อหาที่กำหนดไว้ข้างต้น และกำหนดจำนวนและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อร่วมสร้างภาพอนาคต

2) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิออกความคิดเห็น โดยระบุประเด็น หรือแนวโน้มสำคัญ ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่สามารถมองเห็นได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะคิดได้

3) ระบุและอธิบายปัจจัยสำคัญที่รู้ว่าจะเกิดหรือค่อนข้างแน่ใจว่าจะต้องเกิดขึ้นในอนาคต (Certain Factors หรือ Predetermined factors) โดยดูจากสัญญาณบ่งชี้

4) การระบุสิ่งที่ไม่แน่นอนในอนาคต (Uncertainties) ปัจจัยที่จะทำให้อนาคตไม่สืบเนื่องต่อจากปัจจุบัน สิ่งพลิกผัน และมีผลกระทบอย่างสูงต่อแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ ค่านิยมของประชาชน เป็นต้น

5) จัดกลุ่มปัจจัยตามบริบทที่กำหนดไว้ คือ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี โลกาภิวัตน์ แผนอุดมศึกษาระยะยาว และประชาคมอาเซียน พร้อมจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีต่ออนาคต และเลือกตรรกะของภาพอนาคต โดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญ

6) การพัฒนาภาพอนาคต โดยการระบุเหตุการณ์ และเขียนบรรยายลักษณะภาพอนาคตให้ต่อเนื่องกัน

7) การประเมินความชัดเจน และความเป็นเหตุเป็นผลของภาพอนาคต ครอบคลุมทุกประเด็น ให้ผลลัพธ์ที่ชัดเจน และเป็นภาพที่ต่างไปจากภาพอนาคตอื่น

8) การประเมินความหมายของภาพอนาคต เพื่อการวางแผนยุทธศาสตร์ โดยมองว่าภาพอนาคตแต่ละภาพน่าจะทำให้เกิดผลต่อเรื่องอะไรบ้าง ต้องมียุทธศาสตร์อย่างไรที่จะรับมือกับภาพอนาคตได้ทุกภาพ

การมองอนาคต จัดเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นความพยายามที่มุ่งเน้นระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีส่วนได้เสียในการคาดการณ์อนาคตของสิ่งที่สนใจ วิธีการหนึ่งของการมองอนาคตที่ได้รับความนิยม คือ การสร้างภาพอนาคต ซึ่งไม่ใช่การทำนายอนาคต แต่เป็นความพยายามในการมองอนาคตจากสถานการณ์แวดล้อมในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถจัดการกับเหตุการณ์ความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต หน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถกำหนดมาตรการหรือกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อรองรับสถานการณ์ในอนาคตไว้ล่วงหน้าได้

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถสรุปโดยจำแนกออกเป็นด้าน ๆ ได้ดังนี้

ด้านพัฒนาการและแนวโน้ม

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2516) ศึกษาพัฒนาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยตั้งแต่ยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงปี พ.ศ. 2515 โดยอาศัยวิธีการศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ จำแนกการศึกษาออกเป็น 4 ยุค ได้แก่ ยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2459 – 2474) ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475 – 2485) ยุคมหาวิทยาลัยในความต้องการของหน่วยงาน (พ.ศ. 2480 – 2501) และยุคสมัยของการเร่งรัดพัฒนาประเทศ (พ.ศ. 2402 – ปัจจุบัน) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในประเทศไทย คือ แนวคิดที่ผู้นำประเทศได้รับมาจากต่างประเทศ และความต้องการข้าราชการพลเรือน เพื่อช่วยงานราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จุดเริ่มต้นของมหาวิทยาลัยไทยคือโรงเรียนอาชีวะ โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย หลังจากนั้นได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัย

เพิ่มขึ้นในแต่ละยุคสมัยตามความต้องการของหน่วยงานทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ด้านหลักสูตรและการสอน เริ่มต้นตั้งแต่การจัดสอนในระดับประกาศนียบัตร จนพัฒนาขึ้นมาเป็นระดับปริญญา สาขาวิชาที่เปิดสอนเป็นไปตามพัฒนาการของการจัดตั้งมหาวิทยาลัย เมื่อเริ่มก่อตั้งเพื่อส่งเสริมอาชีพจะเป็นสอนสาขาด้านการแพทย์ วิศวกรรม และการปกครอง ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็มีการเปิดสอนสาขากฎหมาย และการปกครอง หลังปี พ.ศ. 2502 ยุคเร่งรัดพัฒนาประเทศ ต้องการปรับปรุงมหาวิทยาลัยให้สมบูรณ์แบบมากขึ้น มีการเปิดสอนสาขาต่าง ๆ หลากหลายขึ้น ด้านการวิจัยในมหาวิทยาลัยของไทยมีพัฒนาการช้ามาก ถือว่าอยู่ในยุคเริ่มต้น การวิจัยส่วนใหญ่เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล เพื่อประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ เกษตร เป็นต้น หรือเป็นการวิจัยในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ ซึ่งยังไม่มีคุณค่าที่แท้จริง ส่วนด้านบริการชุมชน ในระยะแรกมหาวิทยาลัยไม่ได้ให้ความสำคัญในด้านนี้เลย เพิ่งเริ่มมีพัฒนาการในช่วงปี พ.ศ. 2498 เป็นต้นมา ในขณะที่ด้านกิจกรรมของนิสิตนักศึกษานั้น ได้มีพัฒนาการเร็วมาก โดยมีการออกค่ายในต่างจังหวัด และกิจกรรมด้านอาสาสมัคร

อรทัย โปธิสุข (2530) ศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์จุดกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใน 5 ด้าน คือ การจัดตั้ง หลักสูตรและการสอน การบริหารงาน ความรับผิดชอบของรัฐต่อการอุดมศึกษาเอกชน และบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พร้อมทำนายแนวโน้มในอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนระยะหลังปี พ.ศ. 2528 โดยอาศัยวิธีการวิจัยพรรณนาเชิงประวัติศาสตร์ (Descriptive historical research) และการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนถือกำเนิดจากการขาดแคลนที่เรียนระดับอุดมศึกษา โดยเอกชนเรียกร้องขอร่วมจัดการศึกษาในปี 2508 รัฐจึงอนุมัติให้เอกชนสามารถจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ขึ้น ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็น พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นไปตามนโยบายของรัฐ และมีข้อกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา มีเอกชนขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งสิ้น 32 ราย ได้รับอนุญาตจัดตั้ง 19 ราย เป็นวิทยาลัยเอกชน 15 ราย และเป็นมหาวิทยาลัย 4 ราย ด้านหลักสูตรการสอนระยะแรกเป็นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรและได้รับอนุญาตให้จัดการศึกษาถึงระดับปริญญาตรีได้ เมื่อรัฐมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยรัฐได้เริ่มรับรองมาตรฐานการศึกษาครั้งแรก พ.ศ. 2515 และใน พ.ศ. 2522 มีการประกาศใช้กฎหมายฉบับใหม่ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาได้ถึงระดับปริญญาเอก โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีแนวโน้มเปิดสอนด้านเกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มากขึ้น ด้านการบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นไปตามหลักการบริหารงานโดยองค์คณะบุคคล รัฐเน้นกำกับดูแลในเรื่องความมั่นคง มาตรฐานการศึกษา และคุณภาพของบัณฑิต บทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในระยะแรกจนถึงปัจจุบันยังคงเน้นภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิต ด้านแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนระยะหลัง พ.ศ. 2528 รัฐ

จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมาย เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เอกชนสามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องคำนึงถึงความพร้อมของเอกชนโดยเฉพาะเรื่อง ความมั่นคง มาตรฐานการศึกษา และคุณภาพบัณฑิตในสาขาที่เปิดสอน และต้องสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของรัฐ และความต้องการของตลาดแรงงาน แนวโน้มด้านการบริหารงาน การบริหารบุคลากร และการบริหารการเงิน ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐมากขึ้น โดยเฉพาะด้านแหล่งเงินในการลงทุน ส่วนบทบาทในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในอนาคต สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีแนวโน้มเริ่มปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไปตามความพร้อมของแต่ละสถาบัน

นพรัตน์ ต้นประสิทธิ์ (2532) ศึกษาศักยภาพและการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในด้านหลักสูตรสาขาวิชาที่เปิดสอน นักศึกษาและผู้จบการศึกษา อาคารสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา บุคลากร การเงิน ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ เปิดสอนหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ เนื่องจากเปิดสอนมานานและมีความถนัด ด้านนักศึกษาจำนวนผู้สมัครสอบในสาขาวิชาต่าง ๆ ส่วนใหญ่มากกว่าจำนวนที่สถาบันจะรับเข้าศึกษา โดยมีอัตราส่วนสูงในกลุ่มสาขาวิชาแพทยศาสตร์ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพซึ่งเปิดสอนมากในสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ จากการประมาณการแนวโน้มจำนวนนักศึกษาใน 15 ปีข้างหน้า พบว่า จำนวนนักศึกษาที่เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เกือบทุกกลุ่มสาขาวิชาทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด โดยมีการเพิ่มสูงสุดในกลุ่มสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ เพราะเป็นสาขาวิชาที่ขาดแคลนและตลาดแรงงานต้องการมาก ด้านบุคลากร อัตราส่วนอาจารย์ประจำต่อนักศึกษาทั้งหมด อัตราส่วนอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษต่อนักศึกษาทั้งหมดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ตั้งในปริมณฑล กรุงเทพฯ ส่วนใหญ่มีอัตราส่วนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในต่างจังหวัดส่วนใหญ่มีอัตราส่วนดังกล่าวเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ เนื่องจากหลายแห่งมีจำนวนนักศึกษาน้อยกว่าเป้าหมาย สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอัตราส่วนอาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิปริญญาตรี และต่ำกว่า ต่ออาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิสองปริญญาตรี โดยเฉลี่ยเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ส่วนกลุ่มสาขาวิชาอื่น มีอัตราส่วนโดยเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ และอาจารย์ประจำมีภาระงานสอนโดยเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ในทุกกลุ่มสาขาวิชา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีจำนวนบุคลากรที่มีตำแหน่งด้านวิชาการคิดเป็นอัตราส่วนน้อยกว่าบุคลากรที่ไม่ได้มีตำแหน่งด้านวิชาการ ด้านอุปกรณ์การศึกษาและอาคารสถานที่ พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มีอุปกรณ์แต่ละประเภทไม่มากนัก มีจำนวนหนังสือต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ห้องต่ำกว่าเกณฑ์ที่เหมาะสม ส่วนด้านการเงินสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีค่าใช้จ่ายรวมในการจัดการศึกษาต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในทุกสาขาวิชา ในขณะที่ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสูงกว่าของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดดำเนินการมานานกว่า 10 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย

ศันสนีย์ จะสุวรรณ (2532) ศึกษาทิศทางของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2531 – 2545 ในเรื่องของความเป็นเจ้าของ การลงทุน การบริหาร ความก้าวหน้าทางวิชาการและเอกลักษณ์ของสถาบัน โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจากผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 25 แห่ง และผู้ทรงคุณวุฒิทางการอุดมศึกษา 25 คน ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนใน 15 ปีข้างหน้า (2531 – 2545) จะมุ่งพัฒนาทางด้านคุณภาพ สร้างชื่อเสียงของสถาบันเพื่อดึงดูดนักศึกษา มีการเปิดหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น แต่ยังคงเน้นหลักสูตรสังคมศาสตร์ด้านบริหารธุรกิจที่มีความถนัดและต้นทุนต่ำเป็นหลัก โดยหลักสูตรจะมีลักษณะแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและมีเอกลักษณ์เฉพาะ จะมีการขยายในระดับบัณฑิตศึกษามากขึ้น การขยายวิทยาเขตของสถาบันที่มั่นคงมีชื่อเสียงแล้วเป็นไปได้มาก ทิศทางในอนาคตของความเป็นเจ้าของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะมีแนวโน้มเปลี่ยนจากเจ้าของคนเดียวมาเป็นแบบกลุ่มบุคคล โดยเฉพาะมูลนิธิมากขึ้น การบริหารงานจะผสมผสานการใช้มืออาชีพบริหารมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนประสบปัญหาหลายอย่างเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาที่ไม่แน่นอนของรัฐ และกฎระเบียบของทบวงมหาวิทยาลัยที่ควบคุมมาตรฐาน จนทำให้ขาดความคล่องตัวในการแก้ปัญหาตามสภาพของแต่ละแห่ง และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถาบัน เช่น เกณฑ์อัตราส่วนอาจารย์ประจำต่ออาจารย์พิเศษ การเก็บค่าเล่าเรียน การเตรียมอุปกรณ์ ภาชี อาคารสถานที่ และการลงทุน อย่างไรก็ตามทบวงมหาวิทยาลัยได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นบ้างแล้ว แต่ยังรักษามาตรฐานอยู่ และได้จัดตั้งกองทุนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกู้ยืมระยะยาวไปพัฒนาสถาบันด้วยดอกเบี้ยต่ำ อีกทั้งยอมให้การจัดเก็บค่าหน่วยกิตลดหย่อนตัว และวางมาตรการนำเงินรายได้กลับมาลงทุนเพื่อการศึกษา

ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง (2545) ศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบริษัทในประเทศไทย โดยการศึกษาวิวัฒนาการมหาวิทยาลัยบริษัทในต่างประเทศ อาศัยการวิเคราะห์สาระ และใช้วิธีการวิจัยแบบ EDNR เพื่อพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยบริษัทในประเทศไทยจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 คน ตรวจสอบรูปแบบและกำหนดกลยุทธ์โดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยบริษัทในต่างประเทศมีวิวัฒนาการมาจากหลายสาเหตุ มีลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) การเป็นหน่วยอบรม 2) การรองรับการขยายตัวขององค์กร 3) สนับสนุนการปรับโครงสร้างองค์กร 4) การส่งเสริมการเป็นผู้นำธุรกิจและการได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร 5) การผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 6) การส่งเสริมองค์กรแห่งการเรียนรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรตามความต้องการและกลยุทธ์ขององค์กร และ 8) การนำปรัชญา หลักการ แนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กรมาเป็นหลักในการจัดการศึกษา ส่วนรูปแบบของมหาวิทยาลัยบริษัทในประเทศไทย ประกอบด้วยโครงสร้าง 12 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ วิทยุทัศน์ การเงิน องค์กร การมีส่วนร่วม ผู้เรียน หลักสูตรและการเรียนการสอน เทคโนโลยีการศึกษา การวัดและประเมินผล การสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งและเปิดดำเนินการ และการรับรองมาตรฐานการศึกษา ด้านกลยุทธ์การ

จัดตั้งมหาวิทยาลัยบริษัท ประกอบด้วยกลยุทธ์ 3 ด้าน คือ ด้านบริหารจัดการทั่วไป ด้านบริการจัดการวิชาการ และด้านกลไกการอุดมศึกษาของรัฐ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546) ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถาบัน อุดมศึกษา แนวใหม่ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยคล้ายคลึงกับต่างประเทศในด้านต่าง ๆ คือ มีการใช้เทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศ มีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเป็นเครือข่าย มีการแสวงหารายได้และการควบคุมรายจ่าย มีอิสระในการปกครองตนเอง ผู้เรียนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายมากขึ้น และมุ่งเน้นการควบคุมคุณภาพและปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายการอุดมศึกษาเพื่อปวงชน ด้านการบริหารทรัพยากรที่จำกัดและการมุ่งเน้นคุณภาพและประสิทธิภาพ ด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและด้านการปกครองตนเอง ส่วนแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการภายในสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ สรุปได้ 4 รูปแบบ คือ 1) แบบองค์กรที่เน้นกระบวนการ 2) แบบผู้ประกอบการหรือบริษัท 3) แบบวิสาหกิจหรือนวัตกรรม และ 4) แบบเครือข่าย ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ในประเทศไทย พบว่า สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมักมีปัญหาเงินงบประมาณที่ลดลง โครงสร้างการบริหาร นโยบายการใช้ทรัพยากรร่วมกัน งบประมาณการวิจัยมีจำกัด และความสามารถของบุคลากรในการใช้เทคโนโลยี ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมักประสบปัญหาด้านการบริหารการเงิน ความไม่ชัดเจนของนโยบายรัฐ และการแข่งขันด้านการศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รัฐบาล และจากต่างประเทศ

พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ (2549) ศึกษาแนวโน้มเพื่อการวิจัยและพัฒนาการศึกษาสำหรับอนาคต โดยการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งสังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับทิศทางการวิจัยด้านการศึกษา และประเด็นการวิจัยด้านการศึกษาที่จำเป็นต้องดำเนินการในปัจจุบันเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต ประเทศที่ศึกษาวิจัยได้แก่ จีน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฝรั่งเศส นอร์เวย์ สวีเดน สหรัฐอเมริกา และแคนาดา ผลการศึกษาพบว่า แนวโน้มการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในประเทศต่าง ๆ มีทิศทางการบูรณาการองค์ความรู้หลายสาขาวิชาเพื่อแนวทางในการดำรงชีวิต การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ การพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนรู้ถึงปัจจัยและวิธีการนำไปใช้ และการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาแก่ท้องถิ่น และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจากชุมชน สภาพปัจจุบันและทิศทางการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย ส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการขยายโอกาส การยกระดับวิชาชีพครู ปัญหาจากการปฏิรูปโครงสร้างการบริหาร ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และไม่มีการนำผลการรายงานจากการประเมินคุณภาพ

ภายนอกไปสู่การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ส่วนผลการวิจัยสภาพปัญหาของการวิจัยไทย พบว่า ค่าใช้จ่ายทางการวิจัยและพัฒนาของไทยค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับต่างประเทศ มีจำนวนนักวิจัยน้อย งานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นวิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัยถูกนำไปใช้ประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาน้อยมาก งบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากภาครัฐยังน้อย อย่างไรก็ตามได้มีความพยายามปฏิรูประบบการวิจัยและพัฒนาให้มีทิศทางที่ชัดเจนมากขึ้น ทิศทางวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยจึงควรให้ความสำคัญในการศึกษาวิถีชีวิตทางการศึกษา เน้นการสร้างทฤษฎีเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ผสมผสานแนวทางการพัฒนาประเทศกับแนวทางการเตรียมการในอนาคตเข้าด้วยกัน กำหนดทิศทางการวิจัยที่ชัดเจน สร้างวัฒนธรรมในการทำงานด้านการวิจัย และเพิ่มคุณภาพในงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ศึกษาผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย ใน 5 ปีข้างหน้า โดยการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและอนาคตของสังคมโลกและสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ศึกษาผลกระทบสังคมโลกและสังคมไทยภายใต้โลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า และจัดทำข้อเสนอสำหรับการศึกษาไทยเพื่อรองรับสภาพโลกาภิวัตน์ ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มอนาคตการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า ซึ่งเป็นภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน (Probable Futures) ได้แก่ ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงขึ้น การศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานเพิ่มขึ้น การอาชีวศึกษาและการศึกษานอกระบบมีบทบาทมากขึ้น การเปิดหลักสูตรใหม่และหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น การศึกษาที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ การศึกษาบนฐานอิเล็กทรอนิกส์ การศึกษาที่มุ่งแสวงหาเอกลักษณ์ด้านคุณภาพและด้านความแตกต่าง การศึกษาที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย การที่ครูพัฒนาตนเองมากขึ้น และการศึกษาที่สถานประกอบการมีบทบาทมากขึ้น เป็นต้น โดยได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาการศึกษาไทยไว้หลากหลายประการ อาทิ การพัฒนาการศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงาน การพัฒนาหลักสูตรใหม่ที่หลากหลายตอบสนองความต้องการตลาดและมีคุณภาพมาตรฐาน การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและความเสี่ยงของสถาบันการศึกษา

ปราชญาณี ประภามอนตรีพงษ์ (Praphamontripong, 2008) ศึกษาการเจริญเติบโตของสถาบันอุดมศึกษาไทยในบริบทของความเป็นนานาชาติ วิเคราะห์คุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้านโครงสร้างองค์กรเชิงประวัติศาสตร์ตามแนวคิดของเลวี (Levy, 1986) พบว่า ในบริบทด้านสังคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยมีพื้นฐานของการก่อตั้งมาจากด้านศาสนาและภาคธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงคล้ายคลึงกับนานาชาติแต่ยังคงแสดงถึงจุดเน้น โดยสถาบันที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (Religious-oriented Institutes) ได้ขยายตัวจากการมุ่งเน้นด้านศาสนา และสถาบันที่ก่อตั้งโดยชนชั้นนำ (Elite) ได้ปรับตัวไปเป็นสถาบันกึ่งชนชั้นนำ (Semi-elite) ส่วนใหญ่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนใน

ประเทศไทย จัดเป็นสถาบันที่มุ่งสนองความต้องการ (Demand-absorbing Institutions) ซึ่งมีความหลากหลายภายในมากที่สุด อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาไทยมีแนวโน้มเจริญเติบโตและพัฒนาไปสู่รูปแบบผสมผสาน (Hybrid) มากขึ้น

สุบิน ยุระรัช และคณะ (2554) ศึกษาความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า อาชีพที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 16 สาขาอาชีพ ส่วนคุณลักษณะที่คาดหวังมี 3 ด้าน 26 คุณลักษณะ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีความพร้อมรองรับการเปิดเสรีของประชาคมอาเซียน ร้อยละ 49.48 โดยด้านอาชีพมีความพร้อมเพียงร้อยละ 30.91 ในขณะที่ความพร้อมด้านหลักสูตร และด้านอาจารย์และบุคลากร มีความพร้อมร้อยละ 54.60 และ 51.80 ตามลำดับ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านอาชีพ ด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต และด้านคุณลักษณะบัณฑิต โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มสาขาอาชีพที่เป็นความต้องการของประชาคมอาเซียน อาทิ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล นักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ผู้เชี่ยวชาญการประมง นักเทคโนโลยีการอาหาร วิศวกร สถาปนิก ผู้ประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยว เป็นต้น รวมถึงการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาคมอาเซียน และส่งเสริมให้บัณฑิตออกไปประกอบอาชีพในกลุ่มประเทศอาเซียน+3 และอาเซียน+6 เป็นต้น

สุนทรี วรรณไพเราะ (2555) ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจำนวน 148 แห่ง และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเป็นเลิศในเอเชีย จำนวน 7 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการผลิตบัณฑิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน มีค่าเฉลี่ยในด้านที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการวิจัย รองลงมา คือ ด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม และด้านการผลิตบัณฑิต ตามลำดับ ยุทธศาสตร์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก คือ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพบัณฑิตสู่สากลตามบริบทที่เป็นจริงจากหลากหลายมุมมอง 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายการวิจัยด้านอาเซียน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านอาเซียนเพื่อการจัดการความรู้และการบริการสังคม และ 4) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเพื่อสานสัมพันธ์ในอาเซียน

สรุปผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในส่วนของงานวิจัยด้านพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่าในระยะหลัง ๆ จะมีงานวิจัยที่ศึกษาถึงพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะน้อยมาก อย่างไรก็ตามการศึกษาด้านพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของงานวิจัยข้างต้น แม้จะผ่านระยะเวลามานานกว่า 20 ปี แต่ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ยังสามารถเทียบเคียงกับปัจจุบันได้ การศึกษาวิจัยด้านพัฒนาการส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาพัฒนาการตามกฎหมายที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย ซึ่งส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ และประชาคมอาเซียน ซึ่งยังคงเป็นปัจจัยที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันและยังคงส่งผลต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต

ด้านการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรค

ประกอบ คู่ปรัตน์ และคณะ (2529) ศึกษาบทบาทสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อวิเคราะห์ภารกิจ แนวโน้มหลักสูตร สภาพและปัญหาการเรียนการสอน โครงสร้างการบริหาร ศักยภาพ และการขยายตัว และทิศทางของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในโครงการแผนอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปี ของทบวงมหาวิทยาลัย โดยศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมด 25 แห่ง ผลการวิจัย พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เปิดสอนสาขาสังคมศาสตร์ คือ บริหารธุรกิจ (19 แห่ง) วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (12 แห่ง) และน้อยที่สุด คือ สาขาเกษตรศาสตร์ (2 แห่ง) บางแห่งเปิดสอนเฉพาะสาขาพยาบาลศาสตร์ เกษตรศาสตร์ หรือบริหารธุรกิจเท่านั้น ทุกแห่งเปิดสอนระดับปริญญาตรีเป็นหลัก มี 4 แห่งสอนระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และมี 9 แห่งที่ขยายถึงปริญญาโท สภาพความเป็นเจ้าของมี 2 รูปแบบ คือ บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล (อาจเป็นมูลนิธิ องค์การศาสนา และบริษัท) มีจำนวนนักศึกษาตั้งแต่ร้อยคนจนถึงหมื่นเศษ การลงทุนผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อยกว่าของรัฐประมาณ 2 – 5 เท่า ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของนักศึกษาเอกชนสูงกว่าของรัฐประมาณ 4 เท่า บทบาทตามภารกิจ 4 ด้าน ส่วนใหญ่เน้นการสอนเป็นหลักโดยมุ่งให้บัณฑิตทำงานภาคเอกชน สถาบันที่เปิดมานาน มีนักศึกษาจำนวนมาก และมั่นคงแล้ว เริ่มเน้นการวิจัยมากขึ้น การบริการสังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มีดำเนินการบ้างตามนโยบาย และความพร้อมของแต่ละสถาบัน ส่วนใหญ่อยู่ในรูปการฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ด้านบริการจัดการ สถาบันที่เจ้าของเป็นบุคคลธรรมดา มักให้เจ้าของหรือญาติเป็นอธิการ นายกสภา หรือผู้บริหารระดับสูง รวมทั้งคณะกรรมการสภาสถาบัน ส่วนสถาบันที่มีเจ้าของเป็นนิติบุคคลส่วนใหญ่จะใช้นักวิชาการหรือผู้บริหารมืออาชีพ แนวโน้มใน 15 ปีข้างหน้า จะมีการเปิดสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น เน้นสาขาวิชาตามความถนัดของแต่ละสถาบัน จะมีการขยายระดับบัณฑิตศึกษามากขึ้น การขยายตัวในการรับ

นักศึกษายังติดขัดเกณฑ์สัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษา ปัญหาสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ ความอยู่รอด โดยมีจำนวนนักศึกษาเป็นปัจจัยบ่งชี้หลัก สถาบันในต่างจังหวัดจะมีปัญหาขาดแคลนอาจารย์มากกว่าสถาบันในกรุงเทพฯ การดำเนินงานยังขาดความคล่องตัว เพราะภาครัฐออกกฎระเบียบในลักษณะครอบคลุม และนโยบายการศึกษาของรัฐมักไม่แน่นอน

สิริลักษณ์ คอมนันต์ (2533) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการอุดมศึกษาในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์จุดมุ่งหมายและทิศทางการจัดการอุดมศึกษา ประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรในการจัดการอุดมศึกษา ความเหลื่อมล้ำ การกระจายความรับผิดชอบระหว่างรัฐและเอกชนในการจัดการอุดมศึกษา ความเสมอภาคของโอกาสของการศึกษาและปัญหาการว่างงาน ผลการศึกษาพบว่า การจัดการอุดมศึกษาระยะต้นยังขาดการเน้นหนักทางด้านการพัฒนาความคิด วิเคราะห์วิจารณ์ และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ทิศทางการผลิตบัณฑิตจึงควรเน้นการขยายสาขาวิชาเฉพาะด้านเพื่อสร้างความชำนาญพิเศษแทนที่จะขยายจำนวนนักศึกษา ประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรให้แก่การศึกษา ระดับอุดมศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพ ในสาขาที่ทั้งรัฐและเอกชนจัดการศึกษาอยู่ ภาคเอกชนทำได้มีประสิทธิภาพกว่าภาครัฐหลายเท่าตัว โดยมีค่าใช้จ่ายรวมเฉลี่ยต่ำกว่าถึง 4 เท่าของค่าใช้จ่ายของการจัดการศึกษาในสาขาเดียวกัน การกระจายภาระความรับผิดชอบระหว่างภาครัฐและเอกชน ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมและความรับผิดชอบของรัฐทั้งในเรื่องจำนวนสถาบันและจำนวนนักศึกษา โดยเฉพาะจำนวนนักศึกษาส่วนใหญ่สัดส่วนถึงร้อยละ 87 อยู่ในสถาบันของรัฐ มีเพียงร้อยละ 13 อยู่ในสถาบันเอกชน ด้านความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา แม้ว่าจะมีสถาบันอุดมศึกษาอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศไทย แต่มีสัดส่วนของนักศึกษาจากภูมิภาคอื่นศึกษาอยู่ถึงร้อยละ 30 – 45 ของนักศึกษาทั้งหมด และส่วนใหญ่ของนักศึกษาต่างถิ่นมี พื้นเพจากกรุงเทพฯ รวมทั้งนักศึกษาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่าซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนมีข้อได้เปรียบมากกว่านักศึกษาในชนบทที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

ชวลิต หมื่นนุช (2535) ศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำของคณบดีที่มีต่อประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการของคณบดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คณบดีส่วนใหญ่มีพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งกิจสัมพันธ์หรือมีพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งกิจสัมพันธ์และมุ่งมิตรสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารงานวิชาการของคณบดีมีประสิทธิผลสูงมี 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านสถานการณ์ที่เอื้อต่อการบริหารงาน 2) ปัจจัยด้านพฤติกรรมผู้นำ ได้แก่ พฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งกิจสัมพันธ์หรือมุ่งกิจสัมพันธ์สูงในสถานการณ์เอื้อสูง 3) ปัจจัยด้านความสามัคคีของอาจารย์ในคณะวิชา 4) ปัจจัยด้านการฝึกอบรมด้านการบริหาร และ 5) ปัจจัยด้านประสบการณ์ในการบริหารงาน สำหรับตัวแปรที่สามารถประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการของคณบดีได้ดีที่สุด คือ การฝึกอบรมทางด้านการบริหาร รองลงมา ได้แก่

ประสบการณ์ทางการบริหาร ส่วนประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการของคณบดีจะสูงถ้าหัวหน้าภาควิชามีพฤติกรรมผู้นำสอดคล้องกับคณบดี

อุไรวรรณ ธนสถิตย์ (2541) ศึกษาภารกิจของมหาวิทยาลัยเอกชนในการจัดการอุดมศึกษาของชาติ โดยศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการช่วยแบ่งเบาภาระของประเทศ เน้นการศึกษาภารกิจในด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการให้กับสังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลการวิจัย พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ช่วยแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐเป็นอย่างมาก บทบาทด้านการผลิตบัณฑิตเป็นพันธกิจที่เน้นหนักและทุ่มเทเพื่อให้บัณฑิตมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม บัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคเอกชน การจัดหลักสูตรสอดคล้องกับธุรกิจเอกชน มีบัณฑิตทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มากกว่าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภารกิจด้านการวิจัย เป็นภารกิจที่รองลงมา แต่มหาวิทยาลัยมีการกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของสถาบัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน การขอตำแหน่งทางวิชาการ และการมีรายได้จากการวิจัย ภารกิจด้านการบริการทางวิชาการให้กับสังคมของแต่ละมหาวิทยาลัยเป็นไปตามความชำนาญเฉพาะด้านของแต่ละสถาบัน ส่วนภารกิจด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ถือเป็นภารกิจที่ความสัมพันธ์กับการผลิตบัณฑิตให้มีลักษณะความเป็นไทยและการธำรงไทย

เรื่อนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2541) ศึกษาบทบาทของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมไทย โดยมุ่งศึกษาถึงรูปแบบกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อทำภารกิจด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 11 สถาบัน ผลการวิจัยสรุปว่า รูปแบบกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่าง ๆ มีทั้งกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันและเหมือนกัน ขณะที่บางกิจกรรมก็มีลักษณะเฉพาะเป็นสัญลักษณ์ของแต่ละแห่ง สามารถจำแนกกลุ่มสถาบันตามกลุ่มกิจกรรมเป็น 3 แห่ง คือ 1) กลุ่มสถาบันที่เน้นการจัดกิจกรรมทางด้านศาสนา 2) กลุ่มสถาบันที่เน้นการจัดกิจกรรมด้านวิชาการ และ 3) กลุ่มสถาบันที่มีการจัดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย บทบาทของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในการมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมไทย มีปริมาณน้อยหรือไม่มีเลยในบางสถาบัน ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อจุดมุ่งหมายเฉพาะกลุ่มนักศึกษา บุคลากร และคณาจารย์ภายในสถาบัน กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นวันสำคัญทางศาสนา และของสถาบันกษัตริย์ เช่น วันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา วันแม่ และวันพ่อ เป็นต้น สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งมีกิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีไทยและศิลปวัฒนธรรม อาทิ พิธีรับบัว การประกวดดนตรีไทย วัฒนธรรมไทยคืนถิ่น เป็นต้น ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่ง ได้แก่ ปัญหาด้านโครงสร้าง ด้านการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสถาบัน ด้านบุคลากรของศูนย์ฯ และด้านงบประมาณ

บัญชา ศอกจะบก (2544) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการประกอบธุรกิจการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและข้าราชการระดับสูงจำนวน 5 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้แก่ ปัญหาการลงทุนด้านที่ดิน ปัญหาการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ปัญหาด้านแหล่งเงินทุน ปัญหาทางด้านกองทุนภายใน ปัญหาเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการ รัฐควรแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องและผ่อนคลายกฎระเบียบหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถพัฒนาได้อย่างมีคุณภาพ

ธนินาฏ ญ สุนทร (2545) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบและกลยุทธ์การบริหารคุณภาพสำหรับกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน โดยศึกษาถึงสภาพการบริหารกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน มาตรฐานการบริหารกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน และสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพสำหรับกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน ผลการวิจัยพบว่า กิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนมีภารกิจ 2 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาการศึกษา ได้แก่ งานกิจกรรมนักศึกษาและงานวิจัยนักศึกษา 2) ด้านการบริการนักศึกษา ได้แก่ งานบริการสวัสดิการ ทุนการศึกษา แนะแนว และงานอนามัย เกณฑ์มาตรฐานกิจการนักศึกษามี 7 ด้าน ได้แก่ 1) สภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) ความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นความต้องการของนักศึกษา 4) การนำเสนอสารสนเทศมาวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจ 5) การบริหารทรัพยากรบุคคล 6) การควบคุมกระบวนการทำงาน 7) การประเมินผลการดำเนินงาน รูปแบบการบริหารคุณภาพ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ภารกิจ โครงสร้าง ความรับผิดชอบในการบริหารคุณภาพ และวิธีการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังได้นำเสนอกลยุทธ์การบริหารคุณภาพไว้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบและความมุ่งมั่นของผู้บริหาร ด้านการจัดสรรและจัดหาทรัพยากร ด้านการควบคุมกระบวนการปฏิบัติงาน ด้านการตรวจติดตามและประเมินผล

ชำนาญ บูรณ์โอสถ (2547) ศึกษากระบวนการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการและปัญหาการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ อธิการบดีหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการวางแผนพัฒนาที่ได้รับมอบหมายจากอธิการบดี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและความเรียง ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีการดำเนินการในกระบวนการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัยดังนี้ 1) การเตรียมการวางแผน มีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ มีการศึกษาสภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัย มีการพยากรณ์หรือคาดคะเนแนวโน้มเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนา มีการคาดคะเนความต้องการ

ทรัพยากรต่าง ๆ 2) การวางแผน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ วัตถุประสงค์ นโยบาย มาตรการ และเป้าหมายระยะยาวตามช่วงแผนพัฒนา และแผนปฏิบัติการประจำปี 3) การนำแผนไปปฏิบัติ มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แผนพัฒนามหาวิทยาลัย และแผนปฏิบัติการประจำปี 4) การติดตามและประเมินผล มีการกำหนดวิธีการและเครื่องมือ การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินผล 5) การทบทวน ปรับแผนหรือจัดทำแผนใหม่ มีการนำผลการประเมินแผนพัฒนามหาวิทยาลัยไปใช้ในการทบทวน ปรับแผน

สิริวิมล ปันณราช (2547) ศึกษาภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนในมุมมองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและนักเรียนสายอาชีวศึกษา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสนใจที่จะเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชน จากเหตุผลตัดสินใจเข้าศึกษาใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ พิจารณาชื่อเสียงของสถาบันมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐไม่ได้ และความสะดวกในการเดินทาง ตามลำดับ ในด้านการเปิดรับข่าวสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเอกชน กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเคยได้รับข่าวสารประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้โดยผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่น่าสนใจ คือ โทรทัศน์ รองลงมาคือแผ่นพับและหนังสือพิมพ์ ส่วนที่ได้รับข่าวสารน้อยที่สุดคือ สื่อพิเศษ นอกจากนั้นยังได้รับข่าวสารผ่านรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การแนะนำเข้าศึกษาต่อตามโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่การจัดโครงการต่าง ๆ ของสถาบัน และการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยสังคมของมหาวิทยาลัยเอกชนส่วนมุมมองเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนที่ศึกษา ทั้งหมด 15 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีชื่อเสียงของสถาบัน ด้านความมั่นคง ด้านอาคารสถานที่ ด้านสภาพแวดล้อมภายใน ด้านผู้บริหาร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านค่าหน่วยกิต ด้านความเป็นสากล ด้านเทคโนโลยี ด้านคุณภาพบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านการประชาสัมพันธ์ของสถาบัน ผลการวิจัยด้านภาพลักษณ์ พบว่า โดยภาพรวมภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนอยู่ในเชิงบวก ระดับสูงเรียงตามลำดับจากมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์ของสถาบัน ด้านอาคารสถานที่และด้านความมั่นคงของสถาบัน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในด้านภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์กลุ่มตัวอย่างคาดหวังในระดับที่สูงกว่าที่เป็นอยู่ในตัวแปรทุกด้าน นอกจากนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าภาพลักษณ์ในบางด้านของมหาวิทยาลัยเอกชนเป็นในเชิงลบมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ มีภาพลักษณ์ด้านค่าหน่วยกิตของสถาบันในระดับต่ำสุด ซึ่งมีความใกล้เคียงกับภาพลักษณ์ในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการวิจัย

สำราญ บุญเจริญ (2547) ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อศึกษาสภาพตลาดและช่องทางการสรรหานักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อสังเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดและนำเสนอกลยุทธ์การตลาดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามภูมิภาคที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 18 สถาบันจำนวน 515 คน และสัมภาษณ์อาจารย์แนะแนวของโรงเรียนมัธยมศึกษา และวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 54 คน และ

ตรวจสอบผลการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 คน ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของตลาดอุดมศึกษาและช่องทางการสรรหานักศึกษาใหม่และส่วนประสมการตลาดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนำไปพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเรียกว่า A-PIPE Mu Model ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การเจาะตลาดปัจจุบัน 2) กลยุทธ์การขยายตลาด 3) กลยุทธ์ราคา 4) กลยุทธ์การสร้างภาพพจน์สถาบัน 5) กลยุทธ์พันธมิตร 6) กลยุทธ์หน่วยงานการตลาด

กรรชรส วันดี (2550) ศึกษาการบังคับใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 เพื่อศึกษาแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ผลการวิจัย พบว่าการบังคับใช้กฎหมายยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด โดยได้สรุปผลการศึกษาจำแนกออกเป็นด้าน ๆ ได้แก่ การให้มีรายได้เหนือรายจ่ายเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนดำเนินกิจการต่อไปได้ กฎหมายกำหนดให้รัฐต้องให้เงินอุดหนุนแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน รัฐจึงควรให้เงินอุดหนุนแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และสนับสนุนมาตรการจูงใจด้านภาษี เพื่อมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและรับรู้ถึงสถานะทางการเงิน ด้านการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ รัฐควรกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีสภาวิชาการเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ด้านการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีประสิทธิภาพและคล่องตัว และการมีความเสมอภาคระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนในกิจการบางด้านที่จะยกฐานะของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ดีขึ้น และควรยกเลิกการรับรองวิทยฐานะ ส่วนด้านการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการเสริมต่อการพัฒนาประเทศ รัฐควรส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่รัฐลงทุนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เพื่อแบ่งเบาภาระและควรจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นรายปี

ศรุดา ชัยสุวรรณ (2550) ศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชน ผลการศึกษาพบว่า ระดับมหาวิทยาลัยมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุน และให้ความสำคัญต่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ระดับคณะ มีการกระตุ้นและให้กำลังใจอาจารย์ในคณะวิชา ระดับสาขาวิชามีการจัดและลดภาระงานสอนให้กับอาจารย์ ส่วนระดับอาจารย์ที่ผ่านมาต้องใช้ระยะเวลาในขั้นตอนการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ และอาจารย์ขาดความรู้และความชัดเจนในระเบียบและกฎเกณฑ์ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชน คือ ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ ค่านิยมในการทำงานของผู้บริหาร การส่งเสริมสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย และปัจจัยด้านอาจารย์ ได้แก่ แรงจูงใจ เจตคติต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และการพัฒนาตนเองด้านวิชาการ ผลจากการตรวจสอบและยืนยันปัจจัย ที่เอื้อต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชน พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชน คือ ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ ค่านิยมในการทำงานของผู้บริหาร การส่งเสริมสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย และปัจจัยด้านตัวอาจารย์ ได้แก่ แรงจูงใจ เจตคติต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และการพัฒนาตนเองด้านวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า

การพิจารณาผลงานทางวิชาการ ของผู้ทรงคุณวุฒิระหว่างกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์อยู่ภายใต้ระเบียบและวิธีการเดียวกัน คือจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา การพิจารณาผลงานทางวิชาการของกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะพิจารณาจากบทความ ซึ่งเป็นการสรุปผลสุดท้ายของการศึกษาวิจัย ลักษณะตามธรรมชาติของวิชาเป็นกายภาพ ผลงานทางวิชาการเป็นรูปธรรม ส่วนการพิจารณาผลงานทางวิชาการของกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จะพิจารณาจากรายงานการศึกษาวิจัยที่เต็มรูปแบบซึ่งเป็นรูปเล่ม ผลงานทางวิชาการส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นนามธรรม

สุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์ (2550) ศึกษาเพื่อพัฒนาเครื่องมือตรวจวินิจฉัยองค์การสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ด้วยวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า เครื่องมือตรวจวินิจฉัยองค์การสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ และเทคโนโลยี 2) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย คน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และเทคโนโลยี 3) กระบวนการ ประกอบด้วย พันธกิจและกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ โครงสร้างองค์การ การปฏิบัติหน้าที่ทางการจัดการ ระบบปฏิบัติการ บรรยากาศในการทำงาน ข้อกำหนดของงาน การจูงใจ และความต้องการและค่านิยมของบุคคล 4) ผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย คุณภาพและความพึงพอใจ และ 5) การรายงานข้อมูลป้อนกลับ เครื่องมือตรวจวินิจฉัยองค์การสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 25 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 61 องค์ประกอบ ตัวชี้วัด 243 ตัวชี้วัด เกณฑ์การตรวจวินิจฉัย 3 ระดับ และระดับความต้องการมีการพัฒนาองค์การ 3 ระดับ เครื่องมือตรวจวินิจฉัยองค์การสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยที่พัฒนาขึ้นมีความตรงตามเนื้อหาและความตรงตามโครงสร้างในระดับสูง เหมาะสมกับบริบทสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย และมีคุณภาพในระดับสูงสำหรับการนำไปใช้ตรวจวินิจฉัยองค์การสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย

ศรีพัชรา สิทธกัจจร แก้วพิจิตร (2551) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยอาศัยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคกลางจำนวน 14 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 475 คน จากผู้บริหารคณะวิชา 20 คน และอาจารย์ประจำคณะวิชา 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) และสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) หลักความรับผิดชอบ 2) หลักนิติธรรมและความเสมอภาค 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักความคุ้มค่า 5) หลักความมั่นคง 6) หลักความมีส่วนร่วม 7) หลักคุณธรรม และ 8) หลักการใช้อำนาจหน้าที่ การใช้หลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 8 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมเป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ให้สอดคล้องกับขอบข่ายของการวิจัย

นพดล ปกรณ์นิมิตดี (2551) ศึกษาขอบอำนาจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 เพื่อวิเคราะห์สถานะความเป็นนิติบุคคล อำนาจหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ รูปแบบบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในฐานะนิติบุคคลที่ควรมีในกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ได้กำหนดอำนาจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ชัดเจน ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล แต่กลับมีบทบัญญัติเรื่องจำกัดขอบเขตอำนาจตามความในมาตรา 74 ว่าด้วยการกำกับและควบคุม มีการกำหนดโทษทางอาญาในกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนถึง 20 มาตรา ในขณะที่กฎหมายสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีเพียง 1 – 2 มาตรา หากมีการยกเลิกและบัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายให้ชัดเจน จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกันทางกฎหมายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน โดยเสนอแนะให้ยกเลิกบทบัญญัติในหมวดการกำกับและควบคุมให้เหลือเท่าที่จำเป็น และควรยกเลิกบทลงโทษให้เหลือเพียง 1 – 2 มาตรา ควรเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และควรแบ่งประเภทและระดับการกำกับและควบคุมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้ในกฎหมาย

เกษม พิพัฒน์เสรีธรรม (2552) ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีทัศนคติต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครโดยรวมในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายได้พบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับดี ส่วนด้านชื่อเสียงและอาจารย์ผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง ผลการพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษามีทัศนคติดีต่อมหาวิทยาลัยที่มีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์ความเจริญแก่สังคม มหาวิทยาลัยเปิดสอนหลักสูตรที่ผู้เรียนและตลาดแรงงานต้องการ การประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยมีความครอบคลุม และคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่ออาจารย์ผู้สอนด้านปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา อาจารย์ผู้สอนมีความยืดหยุ่นในการสอน และอาจารย์ผู้สอนมีจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริง

กัญญนันท์ ยุกต์แผน (2552) ศึกษารูปแบบการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชนไทย โดยศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชนไทย และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชนไทย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนไทยที่ดำรงตำแหน่งอธิการบดี และคณบดี หรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายจากอธิการบดี และคณบดีในมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งมีประสบการณ์การปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยเอกชน 34 แห่งทั่วประเทศที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในปีการศึกษา 2551 ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างมหาวิทยาลัยเอกชนไทย 14 แห่ง โดยวิธีสุ่มอย่างง่ายแบบจับสลาก และสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อหา กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยเอกชนไทยแห่งละ 2 คน รวมจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น

165 คน ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชนไทย 5 ด้าน มีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน และความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาอาจารย์อยู่ในระดับมากทุกด้าน รูปแบบการพัฒนาอาจารย์ เริ่มจากปรัชญาของมหาวิทยาลัย การกำหนดจุดยืนหรือทิศทางของมหาวิทยาลัยว่าจะเน้นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยด้านใด ได้แก่ เน้นด้านการสอน เน้นด้านการวิจัย เน้นด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา เน้นด้านการเขียนตำราและบทความทางวิชาการ หรือเน้นด้านการให้บริการวิชาการ กำหนดแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาอาจารย์ที่สนับสนุนและส่งเสริมความแข็งแกร่งในสมรรถภาพของความเป็นอาจารย์

วิทวัส สัตยารักษ์ (2552) ศึกษากลยุทธ์การสร้างแบรนด์มหาวิทยาลัยเอกชน ผลการวิจัยพบว่า จาก 8 องค์ประกอบเดิมของการสร้างแบรนด์มหาวิทยาลัยเอกชน หลังจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจัดองค์ประกอบใหม่ และตั้งชื่อใหม่ 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) ด้านความเป็นนานาชาติ 2) ด้านองค์การแห่งการเปลี่ยนแปลง 3) ด้านการรับรู้ชื่อเสียง 4) ด้านอัตลักษณ์ 5) ด้านวัฒนธรรมองค์การ 6) ด้านสัมพันธ์ภาพผู้วิจัยนำองค์ประกอบหลักทั้ง 6 ของการสร้างแบรนด์มหาวิทยาลัยเอกชนสู่การพัฒนากลยุทธ์การสร้างแบรนด์มหาวิทยาลัยเอกชนในตอนต้นที่ 2 ของการวิจัย โดยจัดเวทีสัมมนาระดมความคิดเห็น ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อเสนอข้อคิดเห็น ตรวจสอบแบบมาตรฐาน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายนำเสนอความคิดเห็น ซึ่งผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการสื่อสารแบรนด์ของมหาวิทยาลัยเอกชน การประเมินแบรนด์ของมหาวิทยาลัยเอกชน การมุ่งเน้นกลยุทธ์พัฒนามหาวิทยาลัยสู่ความเป็นนานาชาติ การพัฒนาให้เป็นองค์กรแห่งการเปลี่ยนแปลง และการกำหนดรูปแบบแบรนด์ของมหาวิทยาลัย และการกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ ดังนี้ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการการสร้างแบรนด์ 2) การจัดตั้งคณะกรรมการสร้างแบรนด์ 3) โครงการสร้าง แบรนด์ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาทั้งภายใน และภายนอกองค์กร 4) การสร้างแบรนด์ร่วมกับหน่วยงานภายนอก 5) การพัฒนาเครือข่ายและสร้างแบรนด์ผ่านสื่อมวลชน 6) โครงการสำรวจความคิดเห็นและประเมินการรับรู้แบรนด์ และกำหนดเกณฑ์ในการประเมินแบรนด์ 7) การจัดทำคู่มือการสร้างแบรนด์มหาวิทยาลัย

พิศสุภา ปัจฉิมสวัสดิ์ (2552) ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงบรรยาย อาศัยแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลองค์การจำแนกเป็น 3 กลุ่มปัจจัย คือ ปัจจัยด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านบทบาทภาวะผู้นำ และปัจจัยด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำ และใช้องค์ประกอบประสิทธิผลของ Hoy and Miskel (1991) ได้แก่ การปรับตัว การบรรลุเป้าหมาย การบูรณาการ และการรักษาแบบแผนวัฒนธรรม เพื่อวัดประสิทธิผลของภาควิชา กลุ่มตัวอย่างภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 278 ภาควิชา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณวิธี Hierarchical Stepwise ผลการวิจัย พบว่า ภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีประสิทธิผลองค์การในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความสามารถ

ในการรักษาแบบแผนวัฒนธรรม มีประสิทธิผลสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการบูรณาการ และความสามารถในการปรับตัว ส่วนปัจจัยภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กร ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านบทบาทภาวะผู้นำ และปัจจัยด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำ ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรร้อยละ 61.20

นพวรรณ บุญธรรม (2553) ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยสู่การเป็น มหาวิทยาลัยวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของไทย และต่างประเทศ ศึกษาสภาพปัจจุบันและความพร้อมที่จะพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย และนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยสู่ การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยปัจจัยความสำเร็จที่จะนำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัย วิจัย ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานขององค์กรและเทคโนโลยีที่ทันสมัย วัฒนธรรมองค์กรที่มีอิสระทางวิชาการ สภาพแวดล้อม และสิ่งสนับสนุนต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการผลิตผลงานวิจัย เช่น งบประมาณ อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือในการวิจัย เป็นต้น ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จสูงสุด คือ มีอาจารย์และ นักศึกษาที่มีศักยภาพในการทำวิจัย มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ สร้างสรรค์ รวมถึงมีแผนกลยุทธ์ที่นำทางสู่การพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย สภาพปัจจุบันและความ พร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทย พบว่า ยังขาดแคลนอาจารย์ที่ทำวิจัยทั้งด้านปริมาณและ คุณภาพ ขาดระบบจูงใจส่งเสริม ขาดงบประมาณในการลงทุนระบบฐานข้อมูลวิจัย ผลวิจัยได้นำเสนอกล ยุทธ์ประกอบด้วย กลยุทธ์วิสัยทัศน์สร้างสรรค์ กลยุทธ์สู่การรับรองคุณภาพและคุณค่างานวิจัย กลยุทธ์ ผลิตผลงานและการใช้ประโยชน์ กลยุทธ์สร้างเครือข่ายและความร่วมมือด้านวิจัย และกลยุทธ์เพิ่ม ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

ธีรารัตน์ รัตนภานุเดช (2553) ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารงานสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทย ตามหลักธรรมาภิบาล โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือวิจัย ศึกษาจากกลุ่ม ตัวอย่างผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง คณาจารย์และบุคลากรระดับปฏิบัติงาน และกลุ่มนิสิตนักศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทย ตามหลักธรรมาภิบาลมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทย ในระดับมาก ยุทธศาสตร์การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของ ไทยที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถนำแผนยุทธศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการบริหารงาน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทยได้ตามบริบทของแต่ละสถาบัน

ปทุมพร เปี้ยถนอม (2554) ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหาร สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีลักษณะภาวะผู้นำเชิง

บูรณาการในสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และมีลักษณะภาวะผู้นำเชิงบูรณาการในสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปัจจุบัน คือ การฝึกอบรมเชิงรุก การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง การสร้างกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง การออกแบบ กระบวนการสร้างจิตสำนึก การสนับสนุนกระบวนการสร้างจิตสำนึก ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความต้องการพัฒนาภาวะผู้นำโดยวิธีการฝึกอบรมมากที่สุด รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ รูปแบบการฝึกอบรมเชิงรุกเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการที่เน้นการเปลี่ยนความตั้งใจหรือหลักคิด โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการจัดการตนเอง

พิชญ์ รัตนเพียร (2554) ศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ เพื่อวิเคราะห์เส้นทางการเข้าสู่ตำแหน่งและการบริหารงานของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน วิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมืออาชีพ นำเสนอรูปแบบการพัฒนา และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แก่ องค์ประกอบด้านผู้มุ่งมั่น และด้านนักวิชาการ สมรรถนะขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกระดับใช้ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการคิด และทักษะเฉพาะด้าน ส่วนสมรรถนะตามหน้าที่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนระดับมหาวิทยาลัย คือ มีความรู้ด้านการบริหารอุดมศึกษา ระดับคณะ คือ มีทักษะด้านการบริหาร ระดับภาควิชา คือ มีความรู้ในระดับข้อบังคับของสถาบัน

ธนส์ถ์ เกษมไชยานันท์ (2555) ศึกษากลยุทธ์การบริหารการตลาดสำหรับหลักสูตรบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา โดยอาศัยระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประธานคณะกรรมการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา จำนวน 365 ตัวอย่าง จากสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่จัดหลักสูตรบัณฑิตศึกษา 105 สถาบัน ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการตลาดสำหรับหลักสูตรบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาโดยภาพรวมมีสภาพควรปฏิบัติให้เกิดขึ้นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดการส่วนประสมทางการตลาด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด และด้านการวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด กลยุทธ์การบริหารการตลาด ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก 14 กลยุทธ์รอง และ 37 วิธีดำเนินการ

จรัญญา เทพพรปัญญากิจ (2556) ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารจัดการที่มีการเรียนการสอนหลักสูตรนานาชาติของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรนานาชาติของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารมหาวิทยาลัยเอกชน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชน และนักวิชาการที่สอนในมหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 9 คน และ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการหลักสูตรนานาชาติของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยมี 4 รูปแบบหลัก แต่ละรูปแบบ

มี 6 องค์ประกอบหลัก และมีสภาพการบริหารงานหลักสูตร 6 ประการ ส่วนแนวทางการบริหารจัดการ หลักสูตรนานาชาติของมหาวิทยาลัยเอกชนควรให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการหลักสูตรทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการจัดการทั่วไป ด้านการวิจัย ด้านการเงินและด้านทรัพยากรมนุษย์ และมีข้อเสนอแนะให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนที่จัดการศึกษาหลักสูตรนานาชาติ ควรพิจารณาแนวทางที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วรุตม์ วรรณะเอี่ยมพิกุล และคณะ (2556) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบสหกิจศึกษา สาขา อุตสาหกรรมบริการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับ สถานประกอบการในการดำเนินงานสหกิจศึกษาสาขาอุตสาหกรรมบริการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก นักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 2 - 3 สาขาวิชาอุตสาหกรรมบริการในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 400 คน นักศึกษาสาขาอุตสาหกรรมบริการที่เคยหรือกำลังปฏิบัติงานสหกิจศึกษาในสถานประกอบการ จำนวน 30 คน บัณฑิตสาขาอุตสาหกรรมบริการที่ผ่านการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาจำนวน 30 คน บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องและมีโครงการสหกิจศึกษาในสาขาอุตสาหกรรมบริการจำนวน 30 คน และบุคลากรของสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวหรือโรงแรมที่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา จำนวน 30 คน โดยอาศัยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัย พบว่า อาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการสหกิจศึกษาอยู่ในระดับดี การจัดการศึกษามีประโยชน์ ต่อนักศึกษา และสถานประกอบการอยู่ในระดับดี นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการจัดสหกิจศึกษาอยู่ใน ระดับดีมาก และมีความพึงพอใจในการให้คำแนะนำของพนักงานที่เลี้ยงสถานประกอบการ และ ประโยชน์ที่ได้รับจากหลักสูตรสหกิจศึกษาอยู่ในระดับดีมาก พนักงานที่เลี้ยงมีความพึงพอใจต่อนักศึกษา อยู่ในระดับดี บัณฑิตมีความพึงพอใจในโครงการสหกิจศึกษาอยู่ในระดับดีมาก และผู้บังคับบัญชาบัณฑิต มีความพึงพอใจต่อผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตด้านความสามารถในการปฏิบัติงานอุตสาหกรรมบริการ และเจตคติต่อวิชาชีพงานบริการอยู่ในระดับดีมาก แนวทางการจัดการสหกิจศึกษาร่วมกันระหว่างสถาน บันอุดมศึกษาเอกชนและสถานประกอบการ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ ก่อน ระหว่าง และหลัง การปฏิบัติงานสหกิจศึกษา หรือตั้งแต่การประกาศรับสมัครคัดเลือก การปฏิบัติงาน ไปจนถึงการ ประเมินผลการปฏิบัติงาน

สมยศ ชีแจง (2556) ศึกษาการพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารความเสี่ยงใน สถาบันอุดมศึกษาไทย และพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสมสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย รวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานด้านการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 172 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันของระบบบริหาร ความเสี่ยงในสถาบันอุดมศึกษาไทยในภาพรวมและรายด้านของสภาพที่พึงประสงค์มีค่าเฉลี่ยมากกว่า สภาพปัจจุบัน โดยมีขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการกำกับติดตามและ

ประเมินผลการบริหารความเสี่ยง ค่าดัชนีเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ การระบุความเสี่ยง การกำกับติดตามและประเมินผลการบริหารความเสี่ยง ตามลำดับ ระบบบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสมสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย คือ ระบบบริหารความเสี่ยงแบบมุ่งเน้นการระบุความเสี่ยง และการกำกับติดตามและประเมินผลการบริหารความเสี่ยง

สุภัทร บุญส่ง (2557) ศึกษายุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารองค์กรวิชาชีพ และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารองค์กรวิชาชีพและผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษามีความต้องการจำเป็นของความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ตรงกัน 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านหลักสูตร และด้านบริการวิชาการ จุดแข็งของความร่วมมือ คือ คณะกรรมการขององค์กรวิชาชีพส่วนใหญ่เป็นคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา และพันธกิจและเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรวิชาชีพมีความคล้ายคลึงกันในการมุ่งพัฒนาระดับคุณภาพและมาตรฐานระดับสากล ส่วนจุดอ่อน คือ องค์กรประกอบของสภาสถาบันอุดมศึกษาไม่มีผู้แทนจากองค์กรวิชาชีพ และองค์กรวิชาชีพทำงานในรูปคณะกรรมการ ส่วนใหญ่มีงานประจำและบางส่วนอยู่ต่างจังหวัด ทำให้การทำงานขาดความต่อเนื่องและจริงจัง โอกาส คือ สังคมรู้จักและให้การยอมรับองค์กรวิชาชีพมากขึ้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพเพื่อสร้างความเชื่อมั่นจากสังคม ส่วนภาวะคุกคาม คือ รัฐบาลให้การสนับสนุนด้านงบประมาณแก่องค์กรวิชาชีพน้อย ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย คือ ยุทธศาสตร์ฉันทะร่วมรวมกันเป็นเลิศ โดยการร่วมกันพัฒนาระบบบริหารจัดการให้สอดคล้องต่อความเปลี่ยนแปลง และร่วมกันยกระดับคุณภาพและมาตรฐานหลักสูตร

รุ่งลาวัลย์ สุกุลมาลัยทอง (2557) ศึกษากลยุทธ์การเสริมสร้างวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษานักวิชาการ ผู้บริหารขององค์กรสร้างสรรค์ ผู้บริหารสาขาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ อาจารย์ผู้สอนในสาขาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสาขาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ที่ศึกษาในสาขาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุดของสภาพแวดล้อมภายใน คือ ระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานสร้างสรรค์ ส่วนของสภาพแวดล้อมภายนอก คือ ด้านสภาพสังคม กลยุทธ์การเสริมสร้างวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่สำคัญได้แก่ การกำหนดนโยบายและเป้าหมายการส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ทั่วทั้งมหาวิทยาลัย การพัฒนาสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ การพัฒนาระบบแปลงความคิดสร้างสรรค์ การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ผู้นำ และการบริหารคนเก่งสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม

บุรินทร์ เทพสาร (2557) ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารการเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษา เอกชนสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและแนวทางขององค์กรแห่งความสุข วิเคราะห์และเปรียบเทียบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับองค์กรภาคเอกชนตามแนวคิด องค์กรแห่งความสุข สสำรวจระดับสุขภาวะของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และพัฒนายุทธศาสตร์ การบริหารการเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยรวบรวมข้อมูล จากผู้เชี่ยวชาญเรื่ององค์กรแห่งความสุข ผู้บริหารองค์กรแห่งความสุขภาคเอกชน ผู้บริหาร สถาบันอุดมศึกษาเอกชน บุคลากรสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลการศึกษาพบว่า มิติสุขภาวะตามแนวคิด องค์กรแห่งความสุขประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ มิติสุขภาพ มิติครอบครัว มิติเศรษฐกิจ มิติการทำงาน มิติ สังคมและสิ่งแวดล้อม และมิติปัญญา ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญตรงกับผู้บริหาร องค์กรภาคเอกชนในด้านทรัพยากรบุคคล ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการทั่วไป และด้านการเงิน ผลการสำรวจระดับสุขภาวะของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ควรจัดศูนย์เลี้ยงดู บุตรของบุคลากร การให้โบนัสตามผลประกอบการประจำปี และมีสวัสดิการรถประจำทางฟรี นำเสนอ ยุทธศาสตร์ Happy HERMES Strategies ประกอบด้วย การสร้างเสริมบุคลากรมีความสุขกับสุขภาวะดี การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ การมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การสร้างสุขทางการเงิน การสร้างความผูกพันระหว่างบุคลากรกับองค์กร และการมีความสุขกับผู้มีส่วนได้เสีย พร้อมทั้งเสนอให้มี กระบวนการประเมินและติดตามการดำเนินโครงการและกิจกรรมด้านองค์กรแห่งความสุข เพื่อคงสภาพ การเป็นองค์กรแห่งความสุขที่ยั่งยืน

จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์ (2558) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการอุดมศึกษาโดยการ ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทย โดยอาศัยแบบสอบถามใน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 297 คน เพื่อจัดทำร่างรูปแบบการบริหารจัดการอุดมศึกษาเอกชนโดยการประยุกต์ใช้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง นำไปสอบถามถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจากผู้บริหารจำนวน 25 คนด้วยเทคนิคเดลไฟ ผลการวิจัยพบว่า การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้มีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ในด้านการบริหารจัดการงานวิชาการ งานทั่วไป งบประมาณ ทรัพยากรมนุษย์ และการวิจัย มีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติโดยกำหนดเป็นปรัชญาสถาบัน และวิสัยทัศน์อันเป็นภาพการบริหารจัดการอุดมศึกษาในอนาคตที่ชัดเจน

สรุปผลการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในด้านการดำเนินงาน และปัญหาอุปสรรค งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการ หรือการ ดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสร้างแบรนด์ การพัฒนากลยุทธ์ การวางแผน และการพัฒนา อาจารย์ เป็นต้น เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของสถาบัน

ให้เจริญเติบโต นอกจากนี้งานวิจัยบางเรื่องได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านกฎหมายที่ใช้ควบคุมดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงการศึกษายุทธศาสตร์สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตลอดจนเจตคติของนักเรียนนักศึกษาซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียสำคัญที่ส่งผลการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อมุ่งหวังให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ใช้เป็นข้อมูล และแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และวางแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

งานวิจัยต่างประเทศ

เกียมมาตติ (Giamatti แปลโดย อุทุมพร จามรมาน, 2531) ศึกษาวิเคราะห์มหาวิทยาลัยเอกชนและความต้องการศึกษาของนักศึกษา ที่ต้องการให้รัฐบาลและมหาวิทยาลัยมีความเข้าใจร่วมกัน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องการความไว้วางใจจากรัฐนอกเหนือจากการสนับสนุนเงินทุนและงบประมาณการวิจัย รัฐบาลยังมีความเข้าใจธรรมชาติของสถาบันอุดมศึกษาน้อย สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถดำเนินการโดยมุ่งหวังกำไรเพียงอย่างเดียว และใช้แรงงานจำนวนมากได้

คินเซอร์ และเลวี (Kinser and Levy, 2005) ศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแง่ของกิจการมุ่งกำไร (For-profit Sector) ในหลายประเทศ พบว่า การเติบโตของกิจการมุ่งกำไรได้รับอิทธิพลมาจากหลาย ๆ ปัจจัย ในกลุ่มปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของการอุดมศึกษาเอกชนทั่วโลก รวมถึงการพาณิชย์ (Commercialization) และการแปรรูปให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุดมศึกษา (Privatization) ผลการวิจัยแสดงลักษณะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมุ่งกำไรในมิติของกฎหมายและระเบียบ สถานภาพของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในหลาย ๆ ประเทศยังคงคลุมเครือ

ซากุไร (Sakurai, 2002) ศึกษาเปรียบเทียบความเป็นอิสระในการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า หลังวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยเริ่มผลักดันนโยบายการศึกษาตลอดชีวิต (Life-long Learning) ไปยังคนทำงาน ปัญหาด้านเศรษฐกิจทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องใช้และบริหารทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เป้าหมายนโยบายให้ความเป็นอิสระในการบริหารงานแก่สถาบันอุดมศึกษาทั้งในประเทศไทยและญี่ปุ่น คือ การปฏิรูประบบการเงินและการบริหารเพื่อลดภาระด้านงบประมาณของชาติ แม้ว่ารัฐบาลพยายามให้อิสระในการบริหารเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสนองความต้องการในการศึกษาของสังคม แต่คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กลับไม่มีความกดดันที่จะต้องปรับตัวเพื่อรองรับความต้องการของสังคม ซึ่งแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สิ่งสำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาต้องเผชิญ คือ การพัฒนาไปสู่สากลภายใต้ความเป็นอิสระในการบริหารด้วยนโยบายการปฏิรูประบบการเงินและการบริหารของรัฐบาล ในขณะที่ยังขาดความเข้าใจและระบบการประเมินผลสถาบันอุดมศึกษาที่ดี

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการศึกษาในบริบทที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา การก่อตั้ง และการศึกษาถึงบทบาทของภาครัฐที่มีต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผู้วิจัยสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ และการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อชี้ให้เห็นที่มาของปัญหา และสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เป็นผลมาจากนโยบายของภาครัฐ

บทที่ 3

ยุคที่ 1 ยุคก่อกำเนิด (พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2522)

การนำเสนอผลการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยยุคก่อกำเนิดระหว่างปี พ.ศ. 2512 จนถึง พ.ศ. 2522 จะนำเสนอเป็น 3 ด้านดังนี้

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ โดยการจำแนกตามภารกิจหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ และด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
3. ด้านการบริหารและจัดการ

ความต้องการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 โดยการผลักดันของชาวอเมริกัน และคณะมิชชันนารี แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ และความต้องการยังมีไม่มาก (วิทยากร เชียงกูล, 2546) ต่อมาในปี พ.ศ. 2490 คณะมิชชันนารีเพรสไบทีเรียน ได้ขอจัดตั้งมหาวิทยาลัย แต่ไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลในสมัยนั้น เนื่องจากเกรงว่าจะมีการอาศัยมหาวิทยาลัยเผยแพร่ลัทธิทางการเมือง เพราะเป็นช่วงที่ลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังขยายตัวในภูมิภาคนี้ รวมถึงในปี พ.ศ. 2498 นายทิม ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้น ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2498 แต่ไม่ได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร (จิ๋ว สัตยารักษ์, 2552) จนกระทั่ง พ.ศ. 2502 มีการจัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ และประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 จึงได้มีการศึกษาเหตุผลในการอนุญาตให้เอกชนจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยได้ผลสรุปว่ารัฐยังไม่สนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากเกรงว่าเอกชนไม่สามารถจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานได้ และเกรงปัญหาการแทรกซึมของลัทธิทางการเมืองที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงได้ (สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 2539) อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2508 เมื่อกระแสเรียกร้องของภาคเอกชนในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของประชาชนมีมากขึ้น รัฐบาลจึงยอมรับให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ จนนำมาสู่การประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เป็นจุดเริ่มต้นของการอนุญาตให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นในประเทศไทยอย่างเป็นทางการ

การศึกษาในยุคที่ 1 จึงกำหนดให้อยู่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2522 เป็นช่วงระยะเวลาของการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ถือเป็นยุคเริ่มต้นของการก่อกำเนิดสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ยุคนี้เป็นช่วงที่ประเทศไทยเริ่มมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ด้าน หลังจากประเทศไทยเริ่ม

จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 – 2509) ซึ่งเป็นช่วงรอยต่อระหว่างรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร มุ่งเน้นการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่ง และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ต่อเนื่องไปถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 – 2514) ที่เน้นการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ การลงทุนในอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ความต้องการแรงงานของประเทศเพิ่มสูงขึ้น ประชาชนต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยมีอยู่จำกัด ผู้เรียนจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีอยู่ได้ทั้งหมด เกิดปัญหาการขาดแคลนสถานที่เรียนในระดับอุดมศึกษา ภาคเอกชนจึงเรียกร้องเพื่อขอมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 นี้ รัฐบาลเริ่มมีนโยบายสนับสนุนภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมจัดการศึกษาอย่างชัดเจน ในการแถลงนโยบายการศึกษาเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2512 ซึ่งรัฐบาลระบุว่า จะสนับสนุนให้เอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการให้การศึกษแก่ประชาชนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, 2512) อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติรัฐบาลได้เริ่มดำเนินการสนับสนุนให้เอกชนสามารถจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามาก่อนหน้านี้แล้ว เนื่องจากสภาการศึกษาแห่งชาติมีมติเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2508 ให้เอกชนสามารถจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาได้ โดยอนุญาตให้ดำเนินการสอนในระดับอุดมศึกษาได้ไม่เกิน 3 ปีแรกของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ต่อมารัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2512 เพื่อรองรับการจัดตั้งและจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเป็นทางการฉบับแรกของประเทศไทย นับเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อกำเนิดสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยอย่างเป็นทางการ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นมาจากปัจจัยหลักต้นที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก คือ ความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยของชาวต่างชาติ ซึ่งมีแนวคิดริเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2425 (อรทัย โพธิสุข, 2530) แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากรัฐบาลไม่มีนโยบายสนับสนุนให้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของชาวต่างชาติในประเทศไทย ส่วนประการที่สอง คือ ปัญหาการขาดแคลนสถานที่เรียนในระดับอุดมศึกษาของเยาวชนไทยที่มีความต้องการศึกษาต่อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของเอกชน เริ่มต้นจากการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา (ศันสนีย์ จะสุวรรณ์, 2532) โดยสำนักงานหอการค้าไทย ได้จัดตั้ง “วิทยาลัยการค้า” เมื่อ พ.ศ. 2483 จัดหลักสูตรการสอนระดับอาชีวะ 2 ปี ภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 เปิดสอนได้เพียง 1 ปี ต้องปิดดำเนินการเนื่องจากเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา และได้เปิดดำเนินการอีกครั้งในปี พ.ศ. 2506 เปิดสอนหลักสูตร 3 ปี ได้รับ

ประกาศนียบัตรการค้ำขั้นสูง ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 สำนักงานหอการค้าไทยจึงได้ขออนุญาตจัดตั้งวิทยาลัยการพาณิชย์ เมื่อ พ.ศ. 2513 ความพยายามในการขอเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของภาคเอกชนจึงประสบความสำเร็จภายหลังมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เริ่มแรกในปี พ.ศ. 2513 มีการขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 6 แห่ง คือ วิทยาลัยเกริก (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยเกริก) วิทยาลัยกรุงเทพ (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยกรุงเทพ) วิทยาลัยไทยสุริยะ (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยศรีปทุม) วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์) วิทยาลัยพัฒนา (ถูกเพิกถอนใบอนุญาต) และวิทยาลัยการค้า (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย)

การศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในยุคก่อนกำเนิดระหว่างปี พ.ศ. 2512 จนถึง พ.ศ. 2522 ตลอดระยะเวลา 10 ปีของการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชนสามารถนำเสนอผลการศึกษาจำแนกออกเป็นด้าน ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

ปัจจัยทางด้านการเมืองมีอิทธิพลต่อการก่อกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นอย่างมาก แม้ว่าความพยายามของภาคเอกชนในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยจะมีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 สืบเนื่องจากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2503 เน้นเรื่องขยายโอกาสทางการศึกษาไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา รัฐบาลจึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาขึ้นหลายแห่งในภูมิภาคต่าง ๆ (ธัญรัตน์ จันทร์ปลั่ง, 2550) ในช่วงนี้จึงมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยของรัฐขึ้นใหม่ในต่างจังหวัดอีก 3 แห่ง โดยรัฐบาลได้อนุมัติให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในขณะที่รัฐบาลยังไม่อนุญาตให้เอกชนสามารถจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแม้จะมีเสียงเรียกร้องจากภาคเอกชน และความต้องการศึกษาต่อของประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เหตุผลหลักที่สำคัญก็คือ รัฐยังไม่เชื่อมั่นว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานเทียบเท่ากับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้ รวมถึงปัญหาด้านการเมืองระหว่างประเทศที่กำลังมีการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ (สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 2539) ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2512 มีเหตุการณ์สำคัญ ๆ หลายเหตุการณ์ที่แสดงถึงความพยายามผลักดันให้มีการอนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นในประเทศไทย แต่ยังไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันไป อาทิ ปี พ.ศ. 2498 นายทิม ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากจังหวัดอุบลราชธานี เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2498 โดยให้เหตุผลว่าประเทศไทยในขณะนั้นมีมหาวิทยาลัยไม่เพียงพอ มีแต่ของรัฐบาล ซึ่งรวมอยู่ในกรุงเทพฯ เพียง

แห่งเดียว จึงสมควรให้มีมหาวิทยาลัยขึ้นหลาย ๆ แห่ง กระจายไปทั่วราชอาณาจักร ควรอนุญาตให้เอกชนช่วยจัดตั้งขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระรัฐบาล แต่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่รับหลักการ ด้วยเหตุผลหลายประการ และที่สำคัญ คือ ขัดกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 ที่อนุญาตให้เอกชนจัดการศึกษาได้เพียงต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2502 หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ได้เขียนคอลัมน์กล่าวถึงการขอจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในประเทศไทยขององค์การการกุศลของสหรัฐอเมริกา แต่รัฐบาลสมัยนั้นไม่อนุมัติเนื่องจากขัดกับนโยบายของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2505 นายแพทย์ ร.ต.กุศล จันทรวงศ์ ได้ยื่นขออนุญาตจัดตั้งมหาวิทยาลัยประจำชึก แต่รัฐบาลไม่รับพิจารณาโดยให้เหตุผลว่าไม่ได้เสนอโครงการอย่างละเอียดมาด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 มีเอกชนอีก 2 ราย ได้ยื่นเสนอขอจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา รายแรก คือ นายยุกต์ ณ ถลาง ซึ่งเป็นเจ้าของโรงเรียนกรุงเทพโพลิเทคนิค ได้ขออนุญาตจัดตั้ง มหาวิทยาลัยบริหารธุรกิจ ส่วนอีกราย คือ นายชอบ อุทัยเฉลิม เจ้าของโรงเรียนอินทศึกษา ได้ขออนุญาตจัดตั้ง อุทัยเฉลิมมหาวิทยาลัย เพื่อเปิดสอนในระดับอุดมศึกษา ผลการพิจารณาของคณะกรรมการวิจัย สภาการศึกษาแห่งชาติ สรุปว่ายังไม่สมควรเปิดโอกาสให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัยในขณะนั้น (อรทัย โปธิสุข, 2530) อย่างไรก็ตามแนวคิดที่จะเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐเป็นไปอย่างรอบคอบ ภายหลังมีการจัดตั้งสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2499 เพื่อสร้างมาตรฐานการศึกษา และปรับปรุงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 สภามหาวิทยาลัยแห่งชาติมีความเห็นว่ารัฐบาลควรเปิดโอกาสให้เอกชน หรือต่างประเทศจัดตั้งมหาวิทยาลัยได้เช่นเดียวกับในต่างประเทศ จึงได้แต่งตั้งอนุกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง เพื่อพิจารณาเรื่องการให้โอกาสเอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (อรทัย โปธิสุข, 2530) ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาอีกกว่า 10 ปี รัฐจึงได้เริ่มอนุญาตให้เอกชนสามารถจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้

ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มแรกทั้ง 6 แห่งดำเนินไปตามวัตถุประสงค์หลักของผู้ก่อตั้งเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่เป็นสถาบันที่เคยมีประสบการณ์จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือระดับอาชีวศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนเอกชนมาก่อน เช่น วิทยาลัยเกริก (โรงเรียนภาษาและอาชีพ) วิทยาลัยกรุงเทพ (โรงเรียนไทยเทคนิค) วิทยาลัยไทยสุริยะ (โรงเรียนเทคโนโลยีไทยสุริยะ) วิทยาลัยการค้า (วิทยาลัยการพาณิชย์) เป็นต้น หลังจากนั้นในยุคเริ่มต้นก่อนกำเนิดสถาบันอุดมศึกษาเอกชนภายใต้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุมัติให้จัดตั้งและเปิดดำเนินการเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคสยาม (จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2516 ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยสยาม) วิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ (จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2516 ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์) วิทยาลัยพายัพ (จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2517 ในจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยพายัพ) วิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ (จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2518 ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ) และวิทยาลัยแสงธรรม (จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2519 ที่จังหวัดนครปฐม) การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย เมื่อพิจารณาตามการประเพณีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

(Levy, 1986 อ้างใน Praphamontripong, 2008) พบว่า วิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยยุคแรก ส่วนใหญ่เป็นสถาบันที่ถูกจัดตั้งโดยชนชั้นนำในสังคม (Semi-elite Institutes) ที่แก่นักธุรกิจ หรือนักวิชาการ รวมถึงสภาหอการค้า นอกจากนี้อีกส่วนหนึ่งเป็นสถาบันที่จัดตั้งโดยกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (Religious-oriented Institutes) ซึ่งกลุ่มที่นับถือศาสนาคริสต์จัดเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุด โดยเฉพาะมูลนิธิของกลุ่มคริสเตียน ซึ่งได้เริ่มจัดตั้งวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ ในขณะที่กลุ่มคาทอลิก ได้จัดตั้งวิทยาลัยแสงธรรม (Praphamontripong, 2008) ตลอดระยะเวลาของการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 จนถึงปี พ.ศ. 2521 มีวิทยาลัยเอกชนได้รับอนุญาตให้จัดตั้งทั้งสิ้นจำนวน 11 แห่ง แต่ถูกเพิกถอนใบอนุญาตไป 1 แห่งในปี พ.ศ. 2520 คือ วิทยาลัยพัฒนาเนื่องจากประสบปัญหาเกี่ยวกับที่ดินและผู้ดำเนินการ (ศันสนีย์ จะสุวรรณ, 2532) ในยุคก่อนกำเนิดจึงมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุญาตให้จัดตั้งและเปิดดำเนินการอยู่ทั้งสิ้นจำนวน 10 แห่ง (ดังแสดงในตาราง 3-1)

ตารางที่ 3-1 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งในยุคก่อนกำเนิด

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
1. วิทยาลัยเกริก	2513	
2. วิทยาลัยกรุงเทพ	2513	
3. วิทยาลัยไทยสุริยะ	2513	
4. วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	2513	
5. วิทยาลัยพัฒนา	2513	ถูกเพิกถอนใบอนุญาต พ.ศ. 2520
6. วิทยาลัยการพาณิชย์	2513	
7. วิทยาลัยเทคนิคสยาม	2516	
8. วิทยาลัยเอเชียอาคเนย์	2516	
9. วิทยาลัยแพทย์	2517	
10. วิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ	2518	
11. วิทยาลัยแสงธรรม	2519	

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในยุคนี้ ได้รับอิทธิพลและผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองค่อนข้างสูง การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยในยุคนี้ เป็นผลพวงจากการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่เริ่มจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2509) ที่ยึดตามแนวทางของธนาคารโลก มุ่งพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยตามแบบตะวันตก พยายามปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเกษตรกรรมให้กลายเป็นอุตสาหกรรม (กำจร หลุยยะพงศ์

และดวงมน จิตรจำนงค์, 2550) การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงแรกเน้นการส่งออกสินค้าเกษตร ส่วนภาคอุตสาหกรรมยังเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ประเทศไทยเปิดรับการลงทุนและความช่วยเหลือจากต่างชาติ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่กำลังขยายอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านความช่วยเหลือจากธนาคารโลก ผลจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และความช่วยเหลือจากต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมหลายประการ การพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการส่งออกสินค้าเกษตร ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อส่งออกแทนการปลูกพืชแบบยังชีพ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2519) ถือเป็นยุคทองของการเกษตรไทย (สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2550) เนื่องจากราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น เกษตรกรไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ ทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน พ่อค้าปัจจัยการผลิต อย่างไรก็ตามในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 ประเทศไทยได้เปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ โดยเน้นอุตสาหกรรมส่งเสริมการส่งออก และใช้แรงงานเข้มข้น (เฉลิมพงษ์ คงเจริญ, 2553) นอกจากนี้การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่เน้นการส่งเสริมการลงทุนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา ก่อให้เกิดปัญหาการขยายตัวของความเป็นเมืองอย่างไร้ทิศทาง เกิดปัญหาชุมชนแออัด ประกอบกับการใช้ไทยเป็นฐานทัพในสงครามเวียดนามของสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดแหล่งบันเทิงจนเกิดปัญหาสังคมโดยเฉพาะปัญหายาเสพติดและโสเภณี (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2551) มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ว่าตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจในฉบับแรก ๆ จะมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการคมนาคมเป็นสำคัญ แต่ก็ได้กำหนดเป้าหมายของการขยายการศึกษาให้ประสานกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการส่งเสริมอาชีวศึกษาเป็นพิเศษ (อมรวิชัย นาครทรรพ และคณะ, 2556) อย่างไรก็ตามในระยะแรกของการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และแผนพัฒนาการศึกษา มีการประสานสัมพันธ์กันน้อยมาก เนื่องจากอยู่ในความรับผิดชอบของต่างหน่วยงานกัน (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, 2549) การประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ได้มีการประกาศจัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ เพื่อรับผิดชอบในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ เป็นที่มาของการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับต่อมา ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศ สมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2506 – พ.ศ. 2515) มีการขยายการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา โดยจัดการศึกษาจนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยเฉพาะใน พ.ศ. 2512 ส่วนในระดับอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เริ่มเข้ามาร่วมจัดการศึกษา แต่ในระยะแรกรัฐบาลอนุญาตให้เอกชนจัดการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาเท่านั้น (อมรวิชัย นาครทรรพ และคณะ, 2556) เพื่อรองรับความต้องการกำลังแรงงานที่เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ช่วงทศวรรษ 2500

โครงสร้างการผลิตของไทยแปลงแปลงค่อนข้างมาก ความสำคัญของภาคเกษตรกรรมลดลงจากสัดส่วนร้อยละ 30.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ เหลือเพียงร้อยละ 20.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศช่วงทศวรรษ 2520 (เฉลิมพงษ์ คงเจริญ, 2553) ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความต้องการแรงงานของภาคธุรกิจ และภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาจึงเริ่มเห็นความสำคัญและหันมาผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับความต้องการกำลังแรงงานของภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรม

ในช่วงปี พ.ศ. 2514 – พ.ศ. 2516 ปัจจัยทางด้านการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งเป็นผลมาจากความขัดแย้งทางแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างรัฐบาลกับนิสิตนักศึกษาและประชาชน จนทำให้เกิดการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2514 มีการเสนอให้สถาบันอุดมศึกษาไปสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อควบคุมการแสดงออกของนิสิตนักศึกษา ผู้บริหารมหาวิทยาลัยหลายแห่งในสมัยนั้น จึงเสนอให้มีการจัดตั้งทบวงอุดมศึกษาสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ในที่สุดจึงได้มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐขึ้นในปี 2515 (อนงค์ อนันตริยเวช, 2539) ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 ได้มีการยกฐานะเป็นทบวงมหาวิทยาลัย เทียบเท่ากระทรวง และได้โอนย้ายสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยด้วย ในปี พ.ศ. 2516 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญของประวัติศาสตร์ไทย คือ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่เป็นผลมาจากการประท้วงรัฐบาลของนิสิตนักศึกษาที่ตระหนักถึงปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (สุวิมล ณะผลเลิศ, 2547) รวมทั้งการได้รับอิทธิพลทางความคิดแบบเสรีนิยมจากต่างประเทศ ของกลุ่มที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ เกิดกระแสตื่นตัวทางการเมืองอย่างกว้างขวาง (คณะกรรมการปุมประวัติศาสตร์มหิดลเพื่อประชาธิปไตย, 2546) ในปี พ.ศ. 2517 รัฐบาลเห็นความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปการศึกษา จึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา เพื่อศึกษาและวางพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษา มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2524) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะเร่งพัฒนาการศึกษาในทุกระดับ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, 2549) พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงนี้ จึงได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความขัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาของการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน (พ.ศ. 2512 – 2522) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้รับการยอมรับในด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ รัฐบาลจึงเห็นความสำคัญของบทบาทสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการมีส่วนร่วมแบ่งเบาภาระของรัฐในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา รัฐบาลจึงได้พยายามปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมายต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการควบคุม กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อลดข้อจำกัด และให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่

เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทำให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ในเวลาต่อมา

2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

หลักการและเหตุผลในการขอจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในยุคเริ่มต้น ซึ่งถูกกำหนดไว้ในการขออนุญาตจัดตั้งนั้น ส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการขอจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในด้านการจัดการศึกษา และเพื่อส่งเสริมนโยบายรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ (อรทัย โพรธิสุข, 2530) ภารกิจหลักที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษามีภารกิจ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้จำแนกพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้านการดำเนินงานตามภารกิจหลักทั้ง 4 ด้านดังนี้

2.1 ด้านการเรียนการสอน

ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ไม่ได้กำหนดภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้อย่างชัดเจน เพียงระบุให้เสนอข้อกำหนด รายละเอียดของวิธีจัดการศึกษา จำนวนนักเรียน อาจารย์ หลักสูตร และทุนที่จะใช้ลงทุนเท่านั้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมดในยุคนี้จึงมุ่งเน้นภารกิจหลักในการสอนและผลิตบัณฑิต ในระยะแรกของการขออนุญาตจัดตั้งวิทยาลัยเอกชน หลักสูตรส่วนใหญ่จะเน้นหนักการจัดการเรียนการสอนด้านบริหารธุรกิจ บัญชี และเศรษฐศาสตร์ เพราะค่าใช้จ่ายไม่สูง และมีผู้สนใจศึกษามาก เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถประกอบอาชีพได้ (จารุบุตร เรืองสุวรรณ, 2512 อ้างในศันสนีย์ จะสุวรรณ, 2532) ในช่วงเริ่มต้นของการขออนุญาตจัดตั้งวิทยาลัยเอกชนทั้ง 6 แห่งที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งใน พ.ศ. 2513 ได้จัดการเรียนการสอนเพียงระดับประกาศนียบัตรตามที่รัฐบาลอนุญาตให้จัดการสอนได้ในระดับไม่เกิน 3 ปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐ อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2514 คณะรัฐมนตรีได้มีมติรับหลักการให้วิทยาลัยเอกชนสามารถจัดการสอนเกินกว่า 3 ปี ในระดับปริญญาได้ โดยให้สภาการศึกษาแห่งชาติกำหนดวิธีการให้การรับรองมาตรฐานการศึกษาตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ที่ระบุให้วิทยาลัยเอกชนสามารถให้ปริญญาได้เอง เมื่อได้รับใบรับรองมาตรฐานการศึกษาจากสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรก เมื่อปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ช่วงแรกของการพัฒนาการศึกษาของไทยส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคลากรในประเทศด้านทักษะและวิชาชีพสาขาต่างๆ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนกำลังแรงงาน การจัดการอุดมศึกษาในระยะนี้จึงไม่ได้เน้นหนักทางด้านการพัฒนาความคิด และคุณธรรม จริยธรรม (สิริลักษณ์ คอมนันต์, 2533) การพัฒนาการศึกษาของไทย

ในยุคนี้ จึงมุ่งเป้าหมายด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยพยายามพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ทำให้การศึกษากลายเป็นเครื่องมือของระบบทุนนิยม (ไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2526) สาเหตุ สำคัญส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการยอมรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่ พยายามถ่ายทอดแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย และระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ปัจจัย ทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจจึงมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของการศึกษาไทยในยุคนี้เป็นอย่างมาก รวมถึง การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มุ่งเน้นเป้าหมายของการผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับการ พัฒนาเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตของประเทศเป็นสำคัญ

ใน พ.ศ. 2508 ก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ประเทศไทยใน ขณะนั้น ยังขาดแคลนสถาบันอุดมศึกษาที่ให้ความรู้ทางด้านธุรกิจการค้า ผู้จบการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาไม่มีที่เรียนในระดับอุดมศึกษาจำนวนมาก การจัดการศึกษาของวิทยาลัยการพาณิชย์ (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย) ในสมัยนั้น แม้ไม่มีกฎหมายรองรับ ต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียน ราษฎร์ของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ผู้สำเร็จการศึกษาทุกคนทำงานภาคธุรกิจเอกชน หรือประกอบ กิจการของตนเอง จึงไม่มีปัญหาการเทียบวุฒิ (ศันสนีย์ จะสุวรรณ์, 2532) เมื่อมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นการจัด การศึกษาด้านบริหารธุรกิจ ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในด้านการสอนและการผลิต บัณฑิต ในขณะที่เป้าประสงค์ส่วนใหญ่ของวิทยาลัยเอกชนมุ่งจัดการเรียนการสอนด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (สมหมาย จันทรเรือง, 2529 อ้างในศันสนีย์ จะสุวรรณ์, 2532) ในช่วง ทศวรรษ 2510 การขยายตัวของสถาบันการศึกษาที่เป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ เริ่มเกิดปัญหา ส่วนราชการและภาคเอกชนไม่มีตำแหน่งงานรองรับผู้จบการศึกษาในระดับสูงที่เพียงพอ เกิดภาวะการ หางานทำไม่ได้ โดยเฉพาะผู้ที่จบสาขาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ขึ้นเป็นครั้งแรก (ไพฑูรย์ สีนล รัตน์, 2548) อย่างไรก็ตามการขยายการจัดการศึกษาก็ยังเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ด้วยความจำเป็นที่จะต้อง เร่งพัฒนานักวิชาการ และนักเทคนิค เพื่อรองรับการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมของประเทศ และการ พัฒนาประเทศในอนาคต (อมรวิชัย นาคทรพรพ และคณะ, 2556) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงยังมุ่งมั่น จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อรองรับความต้องการบุคลากรของตลาดแรงงานที่กำลังขยายตัวตาม การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ภารกิจด้านการเรียนการสอนจึงถือเป็นภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษา เอกชนให้ความสำคัญมากกว่าภารกิจด้านอื่น ๆ ในช่วงปลายของยุคนี้รัฐพยายามสนับสนุนให้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถขยายการจัดการเรียนการสอนได้มากขึ้นตามความต้องการและความ เชี่ยวชาญของสถาบัน โดยได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) เพื่อให้การสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขยายการศึกษาในสาขาวิชาที่มีความพร้อม และร่วม รับภาระในสาขาวิชาที่มีความถนัดได้อย่างเต็มที่ (ทพวงมหาวิทยาลัย, 2540 อ้างถึงใน นพรัตน์ ต้นประสิทธิ์, 2532) อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาของมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา หลักสูตรอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดปรัชญาหลักสูตร และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้กลุ่มสาขาวิชาที่เปิดสอนส่วนใหญ่ยังไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2524) พัฒนาการของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรที่ใกล้เคียงกัน เน้นหนักทางด้านบริหารธุรกิจ และสังคมศาสตร์มากกว่าทางด้านวิทยาศาสตร์

2.2 ด้านการวิจัย

การวิจัยถือเป็นภารกิจหลักที่สำคัญภารกิจหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคเริ่มต้นยังมีบทบาทและผลงานด้านการวิจัยที่ชัดเจนน้อยมาก เมื่อเทียบกับการดำเนินการตามภารกิจด้านการเรียนการสอน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการขยายตัวของการเปิดหลักสูตร และการผลิตบัณฑิต แม้ว่าแนวคิดสำคัญในการอนุญาตให้เอกชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนสถานที่เรียนในระดับ อุดมศึกษาของประชาชน โดยรัฐได้ให้ความสำคัญต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาของเอกชน มุ่งหวังให้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีมาตรฐานเทียบเท่าสากล ในช่วงแรกของการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้น สามารถรองรับนักศึกษา และผลิตบัณฑิตได้จำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – 2519) ผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นที่น่าพอใจ และเป็นไปด้วยดี (อรทัย โทธิสุข, 2530) รัฐเห็นควรที่จะส่งเสริมให้เอกชนขยายการจัดการศึกษาโดยการเพิ่มบทบาทภารกิจด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอน ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) มีการสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเน้นบทบาทในเรื่องการวิจัยมากขึ้น รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเอง แสดงให้เห็นว่าการอนุญาตให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในช่วงเริ่มต้นนั้น รัฐมีบทบาทและให้ความสำคัญต่อการควบคุมดูแลด้านคุณภาพการผลิตบัณฑิต และการจัดการเรียนการสอนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยในยุคแรก ๆ ยังมีพัฒนาการด้านการวิจัยช้ามาก การวิจัยส่วนใหญ่เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเพื่อการประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ เกษตร เป็นต้น หรือเป็นการวิจัยในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ ซึ่งมีคุณค่าแท้จริงน้อย (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2516) แม้แต่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐเองที่มีพัฒนาการมายาวนานกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังไม่สามารถดำเนินบทบาทตามภารกิจด้านการวิจัยได้อย่างน่าพอใจ

เมื่อพิจารณาจากเอกสารหลักฐานการขออนุญาตจัดตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการขออนุญาตจัดตั้งไว้อย่างชัดเจน ในด้านการวิจัย เช่น วิทยาลัยกรุงเทพ ระบุวัตถุประสงค์ในการเป็นสถาบันการค้นคว้าและวิจัยด้าน วิทยาการเพื่อก่อประโยชน์แก่ประเทศชาติและมวลมนุษยชาติ วิทยาลัยพัฒนา ระบุวัตถุประสงค์ไว้ว่า เป็น สถานศึกษาและการวิจัย ที่มุ่งส่งเสริมวิชาการชั้นสูง และเพื่อผลิตนักวิจัย และวิชาการที่มีบุคลิกภาพ อุปนิสัย ทศนคติ เป็นคนดี มีคุณประโยชน์แก่สังคมอย่างแท้จริง รวมถึงวิทยาลัยแสงธรรม ที่ระบุ วัตถุประสงค์ข้อหนึ่งไว้ว่า เพื่อเป็นศูนย์วิจัยค้นคว้าสำหรับอาจารย์และนักวิชาการ (อรทัย โพรธิสุข, 2530) เป็นต้น อย่างไรก็ตามบทบาทในการดำเนินงานตามภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใน ยุคนี้ยังมีผลงานด้านการวิจัยเป็นที่ประจักษ์น้อยมาก ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากไม่มีการระบุนโยบายด้านการ วิจัยไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 รวมถึงไม่มีกลไกใด ๆ คอยกำกับดูแล และประเมินผลการดำเนินการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเป็นทางการจากรัฐ เพียงแต่ในสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – 2519) ได้กล่าวถึง นโยบายในระดับอุดมศึกษาในการส่งเสริมการผลิตบัณฑิตในสาขาที่จำเป็น การวิจัยและการสร้างตำรา (อรทัย โพรธิสุข, 2530) ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้พัฒนาคุณภาพด้านวิชาการเท่า เทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมดในยุคนี้ ยังมุ่ง ดำเนินงานตามภารกิจด้านการเรียนการสอน และการผลิตบัณฑิตเป็นหลัก

บทบาทของภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านการวิจัยของการจัด การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทย รวมถึงการพัฒนาด้านการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยผ่านกลไกการส่งเสริมการลงทุนเพื่อทดแทนการ นำเข้า ต่อมาเปลี่ยนเป็นการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการส่งออก อาศัยนโยบายการส่งเสริมการลงทุนที่เน้น การสร้างงาน เพิ่มจำนวนกำลังแรงงาน และส่งเสริมให้มีการขยายการศึกษาทั้งในระดับอาชีวศึกษา และ อุดมศึกษา เพื่อมุ่งผลิตกำลังคนรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้าง ความเข้มแข็งของการศึกษาวิจัย และการถ่ายทอดเทคโนโลยี การพัฒนาการศึกษาในระดับ อาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษาของไทย จึงแยกจากภาคการผลิต (Real Sector) อย่างสิ้นเชิง การ พัฒนาความสามารถทางเทคโนโลยีและการวิจัยจึงไม่เกิดขึ้นเหมือนอย่างประเทศจีน ฮองกง ไต้หวัน เกาหลี และสิงคโปร์ (กฤษณพงศ์ กิรติกร, 2552) จึงเป็นที่น่าเสียดายว่า นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ ของไทยในช่วงแรกของการพัฒนาประเทศ ได้ส่งผลให้ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ในขณะที่นโยบายด้านการศึกษากลับไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มุ่งผลิตกำลังคนทางด้านเชิงปริมาณ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนา ความรู้ และเทคโนโลยีจากภารกิจด้านวิจัยเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศมาตั้งแต่ยุคเริ่มต้น ส่งผลให้

ประเทศไทยมีการนำเอาเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาใช้เป็นส่วนใหญ่ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาด้วย

2.3 ด้านการบริการวิชาการ

การให้บริการด้านวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาในยุคแรก ๆ นั้นสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ทั้งของรัฐและเอกชนยังให้ความสำคัญในด้านนี้น้อยมาก พัฒนาด้านการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเพิ่งเริ่มต้นอย่างจริงจังหลังปี พ.ศ. 2498 (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2516) รูปแบบการดำเนินการส่วนใหญ่เน้นหนักด้านกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาโดยการออกค่ายอาสาพัฒนาในต่างจังหวัด และกิจกรรมอาสาสมัคร ในด้านการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคเริ่มต้นนั้น วิทยาลัยเอกชนหลายแห่งที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งในกลุ่มแรก ไม่ได้ระบุนวัตกรรมประสงคฺ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการวิชาการแก่สังคมไว้อย่างชัดเจน มีเพียงวิทยาลัยพายัพเท่านั้น ที่ระบุวัตถุประสงค์ในการขอจัดตั้งไว้ข้อหนึ่งว่าเพื่อเป็นแหล่งบริการสังคม (อรทัย โพธิสุข, 2530) บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามภารกิจด้านการบริการวิชาการแก่สังคมในยุคนี้จึงยังไม่เด่นชัดมากนัก การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ส่วนใหญ่รวมอยู่กับการให้บริการจัดการศึกษาด้านหลักสูตร เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มต้นก่อตั้งด้วยการจัดการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี เมื่อได้รับอนุมัติให้สามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้แล้วเมื่อปี พ.ศ. 2514 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งยังคงจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรหรือระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรี ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในหลักสูตรระดับปริญญาตรี รวมถึงการออกค่ายอาสาในต่างจังหวัดของนักศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

2.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

พัฒนาการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทยในยุคเริ่มต้นของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญต่อภารกิจด้านการจัดการเรียนการสอน บทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้พัฒนาไปตามยุคสมัย และอิทธิพลของปัจจัยภายนอกทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยของรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลา การส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 เป็นไปเพื่อมุ่งอนุรักษ์ความเป็นไทย อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้รับเอาวัฒนธรรมจากต่างประเทศเข้ามาจนเกิดความสับสนทางวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมถูกทอดทิ้งมานาน คนไทยรับเอาวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมไทย โดยไม่ได้สนใจวัฒนธรรมไทยด้วยความรู้อย่างซาบซึ้ง แต่ต้องการรักษา ถ่ายทอด และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เพราะเห็น

ว่าเป็นของไทยเท่านั้น (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2537) การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคก่อนการปฏิรูป บทบาทของภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทยจึงยังมีค่อนข้างน้อย

ในยุคนี้อิทธิพลของปัจจัยทางการเมืองส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของการจัดการศึกษา และการจัดกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ความพยายามส่งเสริมประชาธิปไตยในสถาบันอุดมศึกษาเกิดจากปัจจัย 3 ประการ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2526) ได้แก่

1) ความต้องการให้ประเทศเป็นประชาธิปไตย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

2) อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่มีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ผ่านมาตรการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ การทหาร และการศึกษา

3) เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่เป็นผลมาจากกระแสตื่นตัวในการเรียกร้องประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา นักวิชาการ และประชาชน

สถาบันอุดมศึกษาเกือบทุกแห่ง รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงหันมาให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษาในการแสดงออกทางการเมือง และการสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศด้านประชาธิปไตยในสถาบันอุดมศึกษา

3. ด้านการบริหารและการจัดการ

รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายที่อนุญาตให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาตั้งแต่ยุคเริ่มต้น ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 อนุญาตให้เอกชนที่เป็นบุคคลทุกประเภทสามารถขออนุญาตจัดตั้งสถาบัน อุดมศึกษาได้ โดยให้สถานภาพของวิทยาลัยเอกชนมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งอย่างชัดเจน สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ เพื่อช่วยรัฐในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยไม่มุ่งหวังผลประโยชน์จากนักศึกษาในเชิงพาณิชย์ (ศันสนีย์ จะสุวรรณ, 2532) วิทยาลัยเอกชนในยุคนี้ กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบดูแลกิจการทั่วไป โดยมีผู้แทนจากกระทรวงศึกษาหนึ่งคนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย การบริหารจัดการวิทยาลัยเอกชนกำหนดให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้อำนวยการ ดำเนินกิจการภายใต้ระเบียบของคณะกรรมการบริหารวิทยาลัย และพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ทั้งนี้กฎหมายได้ระบุมาตรการลงโทษไว้อย่างชัดเจนในกรณีที่วิทยาลัยเอกชนไม่สามารถดำเนินการตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากมีฐานะการเงินไม่มั่นคง ฝ่าฝืนกฎหมาย หยุดการสอนนานเกินควร และดำเนินการขัดต่อความมั่นคง ความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี โดยกระทรวงศึกษาจะเข้าควบคุมดูแลวิทยาลัยเอกชนที่ประสบปัญหาดังกล่าว ท้าทีของรัฐที่มีต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นไป

ในลักษณะการควบคุมมากกว่าการมุ่งส่งเสริมและพัฒนา เพราะรัฐเชื่อว่าเอกชนลงทุนเพื่อหวังกำไร (สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 2539) อย่างไรก็ตามรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์ปฏิบัติเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคแรก โดยสภาการศึกษาแห่งชาติได้วางระเบียบและข้อบังคับในการอนุมัติให้เอกชนจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา ด้วยการกำหนดให้แยกทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ก่อตั้งวิทยาลัยออกจากทรัพย์สินของวิทยาลัย เพื่อเป็นหลักประกันว่าวิทยาลัยเอกชนจะดำรงอยู่ได้ตลอดไป แม้ว่า ผู้ก่อตั้งวิทยาลัยจะมีปัญหาส่วนตัวทางการเงิน (อรรถัย โพรธิสุข, 2530) ทั้งนี้เพื่อให้สถานะทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่ขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของผู้ก่อตั้งสถาบัน การกำกับดูแลสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในยุคเริ่มต้นนั้น ในช่วงแรกรัฐบาลมอบหมายหน้าที่ให้สภาการศึกษาแห่งชาติ ต่อมาให้โอนย้ายมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งขึ้นอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ และโอนไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา

ปัจจัยทางด้านการเมืองมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาตั้งแต่เริ่มอนุญาตให้มีการจัดตั้ง โดยรัฐบาลมอบหมายหน้าที่ให้สภาการศึกษาแห่งชาติ วางระเบียบและข้อบังคับในการอนุมัติให้เอกชนจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา และกำหนดแนวทางเกี่ยวกับการบริหารงานของวิทยาลัยเอกชน ให้มีคณะกรรมการวิทยาลัย ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทางธุรกิจ อย่างน้อย 5 คน เพื่อให้มีคณะบุคคลเข้ามารับผิดชอบการดำเนินงานของวิทยาลัยเอกชน ทำให้วิทยาลัยเอกชนมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น จะมีความก้าวหน้าทางวิชาการ ดีกว่าให้บุคคลเพียงผู้เดียวเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารสถาบันอุดมศึกษา (อรรถัย โพรธิสุข, 2530) การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงแรกไม่ได้รับการรับรองจากราชการ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่ง ต้องแสวงหาความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ ในยุคนั้นวิทยาลัยกรุงเทพได้ขอความร่วมมือทางวิชาการกับ Farleigh Dickinson University จากสหรัฐอเมริกา เพื่อรับรองวิทยฐานะของปริญญา โดยผู้ที่สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญาจากทั้งสองสถาบัน (สถาบันคลังสมองของชาติ, 2554) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2515 รัฐเริ่มรับรองมาตรฐานการศึกษาแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และอนุญาตให้มีการจัดตั้งคณะวิชา และภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ในปี พ.ศ. 2517

แม้ว่ารัฐพยายามกำหนดกฎเกณฑ์ และมาตรการต่าง ๆ เพื่อกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น และมั่นคง แต่ยังมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งในยุคนี้นี้ประสบปัญหาในการดำเนินงาน คือ วิทยาลัยพัฒนา (ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2513) ซึ่งไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา เนื่องจากวิทยาลัยมีอุปกรณ์การเรียนการสอน และห้องสมุดยังไม่เหมาะสม การจัดการศึกษาของวิทยาลัยยังไม่ค่อยราบรื่น และประการสำคัญพบว่าวิทยาลัยยังไม่ได้จัดทำบุคลากรเงินให้เป็นที่เรียบร้อย โดยวิทยาลัยพัฒนาประสบปัญหาเรื่องที่ดิน และปัญหาทางการเงินมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ในที่สุดรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

วิทยาลัยเอกชน มีคำสั่งให้เพิกถอนใบอนุญาตให้จัดตั้งวิทยาลัยพัฒนา เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2520 โดยนำนักศึกษาของวิทยาลัยพัฒนาไปฝากเรียนไว้ที่วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต (อรทัย โปธิสุข, 2530) สาเหตุหลักสำคัญที่ส่งผลให้วิทยาลัยพัฒนาประสบปัญหาและไม่สามารถดำเนินการจัดการศึกษาต่อไปได้ ก็คือ ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ ทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางการเงิน ส่งผลให้วิทยาลัยขาดความมั่นคง ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษา และไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้

แนวคิดปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยเริ่มมีมาตั้งแต่หลังเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516 แต่ยังไม่ได้เกิดการปฏิรูปขึ้นอย่างจริงจัง เนื่องจากระบบการเมืองและการบริหารที่ผูกขาดอำนาจโดยผู้บริหารแนวคิดอนุรักษนิยม รวมทั้งประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองบ่อยครั้ง (วิทยากร เชียงกูล, 2541) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – 2519) ได้กำหนดนโยบายพัฒนาการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้การศึกษามีบทบาทพัฒนาคน แก้ปัญหาสังคม และนำพาประเทศไปสู่สังคมที่พึงประสงค์ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, 2549) จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานปฏิรูปการศึกษาขึ้นในปี พ.ศ. 2517 เพื่อวางพื้นฐานเสนอแนวทางการปฏิรูปการศึกษา จนนำไปสู่การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 (พ.ศ. 2520 – 2524) ซึ่งได้กำหนดให้การศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมต่อเนื่องกันตลอดชีวิต มีการแบ่งระบบการศึกษาออกเป็น 2 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ ปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาระดับประถมศึกษาจาก 7 ปี เป็น 6 ปี (ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6) และมัธยมศึกษาจาก 5 ปี เป็น 6 ปี (มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6) โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 นี้ ได้ประกาศใช้ไปพร้อมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) เพื่อพัฒนาการศึกษาทุกระดับให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของประเทศ และตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ระบบการศึกษาซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาในยุคนี้ กลายเป็นรากฐานของระบบการศึกษาในระดับพื้นฐานของประเทศไทยในยุคต่อ ๆ มา

แม้ว่ารัฐบาลจะเริ่มต้นอนุญาตให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยด้วยความระมัดระวัง และรอบคอบ รวมถึงความไม่เชื่อมั่นว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเทียบเท่ากับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผลการดำเนินงานในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ประสบปัญหา และมีอุปสรรคในการดำเนินงานอยู่บ้าง แต่โดยภาพรวมรัฐค่อนข้างพอใจต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (อรทัย โปธิสุข, 2530) เป็นอย่างมาก จึงพยายามปรับปรุงกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถดำเนินการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการตราพระราชบัญญัติ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ขึ้นใช้แทนพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เนื่องจากกฎหมายเดิมไม่สอดคล้องและไม่เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวและการดำเนินภารกิจด้านต่าง ๆ (นพรัตน์ ตันประสิทธิ์, 2532) ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างครบถ้วน ส่งผลให้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในยุคต่อมา มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในด้านจำนวนของสถาบัน หลักสูตร และจำนวนนักศึกษา

สรุปพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคก่อนกำเนิด (พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2522) การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย แม้ว่าภาคเอกชนจะมีความต้องการขอมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามาตั้งแต่ พ.ศ. 2484 แต่รัฐบาลเพิ่งเริ่มอนุญาตให้สามารถมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ในปี พ.ศ. 2512 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการถือกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคแรก ได้แก่ ปัจจัยทางด้านการเมือง โดยเฉพาะในช่วงก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เนื่องจากปัญหาคอมมิวนิสต์และความมั่นคงระหว่างประเทศ รวมถึงรัฐบาลไม่เชื่อมั่นว่าภาคเอกชนสามารถจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มีคุณภาพเทียบเท่ากับสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐได้ ในขณะที่ความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้รัฐบาลจะมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่งแล้วก็ตาม ใน พ.ศ. 2508 รัฐบาลจึงอนุญาตให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้โดยดำเนินการสอนในระดับอุดมศึกษาได้ไม่เกิน 3 ปี ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 จึงเริ่มมีการขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก เมื่อสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนดำเนินการไปได้ระยะเวลาหนึ่งจึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายและประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 แทนกฎหมายเดิมเพื่อรองรับการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พัฒนาการที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคก่อนกำเนิด สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สรุปพัฒนาการด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

พัฒนาการด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มแรกทั้ง 6 แห่ง คือ วิทยาลัยเกริก วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยไทยสุริยะ วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ วิทยาลัยพัฒนา และวิทยาลัยการค้า ที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2513 หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์หลักของผู้ก่อตั้งเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือระดับอาชีวศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนเอกชนมาก่อน ต่อมาเมื่อมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่งรวมเป็น 11 แห่ง แต่ถูกเพิกถอนใบอนุญาตไป 1 แห่งเมื่อ พ.ศ. 2520 คงเหลือสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคก่อนกำเนิดเพียง 10 แห่ง การจัดตั้ง

วิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยในยุคแรกส่วนใหญ่ถูกจัดตั้งโดยกลุ่มนักธุรกิจ นักวิชาการ สภาก่อการค้า และกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมือง เนื่องจากเป็นช่วงที่ประเทศไทยมุ่งพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยตามแบบตะวันตก เริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ มีการปรับเปลี่ยนการผลิตภาคเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ความต้องการแรงงานภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาเริ่มหันมาผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับความต้องการแรงงานของภาคธุรกิจ และภาคอุตสาหกรรม ส่วนปัจจัยทางด้านการเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2514 – 2516 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยและให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. 2516 ภายหลังเหตุการณ์ตุลาคม พ.ศ. 2516 ทำให้เกิดแนวความคิดการปฏิรูปการศึกษา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้รับการยอมรับในด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ รัฐบาลจึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการควบคุม กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เพื่อลดข้อจำกัด และให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น

2. สรุปพัฒนาการด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

2.1 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการเรียนการสอน

เนื่องจากพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ไม่ได้กำหนดภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้อย่างชัดเจน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมดในยุคนี้จึงมุ่งเน้นภารกิจด้านการสอนและผลิตบัณฑิต หลักสูตรส่วนใหญ่จะเน้นหนักด้านบริหารธุรกิจ บัญชี และเศรษฐศาสตร์ เพราะค่าใช้จ่ายไม่สูง มีผู้สนใจศึกษามาก และสามารถประกอบอาชีพได้ ในช่วงเริ่มต้นของการขออนุญาตจัดตั้งวิทยาลัยเอกชนทั้ง 6 แห่งได้รับอนุญาตให้จัดการสอนได้ในระดับไม่เกิน 3 ปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐ แต่ในปีต่อมาก็ได้รับอนุญาตให้สามารถขยายการจัดการสอนจนถึงระดับปริญญาตรี เนื่องจากในยุคนี้ประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้จึงมุ่งเน้นเป้าหมายของการผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตของประเทศเป็นสำคัญ พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรที่ใกล้เคียงกัน เน้นหนักทางด้านบริหารธุรกิจ และสังคมศาสตร์มากกว่าทางด้านวิทยาศาสตร์

2.2 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการวิจัย

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคเริ่มต้นยังมีบทบาทและผลงานด้านการวิจัยที่ชัดเจนน้อยมากเมื่อเทียบกับการดำเนินการตามภารกิจด้านการเรียนการสอน เมื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับและมีผลการจัดการศึกษาเป็นที่น่าพอใจ รัฐเห็นควรที่จะส่งเสริมให้เอกชนขยายการจัดการศึกษาโดยการเพิ่มบทบาทภารกิจด้านอื่นนอกเหนือจากการสอน โดยเฉพาะการสนับสนุนให้เน้นบทบาทในการวิจัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามแม้จะมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการวิจัยไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – 2519) รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการขออนุญาตจัดตั้งไว้อย่างชัดเจนในด้านการวิจัย แต่โดยภาพรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ยังมีผลงานด้านการวิจัยเป็นที่ประจักษ์น้อยมาก

2.3 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการบริการวิชาการ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งในกลุ่มแรก ส่วนใหญ่ไม่ได้ระบุวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการให้บริการวิชาการแก่สังคมไว้ บทบาทตามภารกิจด้านการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้จึงยังไม่เด่นชัด การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมส่วนใหญ่รวมอยู่กับการจัดการศึกษาด้านหลักสูตร เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มต้นก่อตั้งด้วยการจัดการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี เมื่อได้รับอนุมัติให้สามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้แล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2514 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งยังคงจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตร หรือระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรี ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในหลักสูตรระดับปริญญาตรี รวมถึงการออกค่ายอาสาในต่างจังหวัดของนักศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

2.4 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ยังมีบทบาทภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย กิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้พัฒนาไปตามอิทธิพลของปัจจัยภายนอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ การดำเนินกิจกรรมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทยของรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลา ในยุคนี้อิทธิพลของปัจจัยทางการเมืองส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย สถาบันอุดมศึกษาเกือบทุกแห่งจึงให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

3. สรุปพัฒนาการด้านการบริหารและการจัดการ

รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารวิทยาลัย เป็นผู้บริหาร

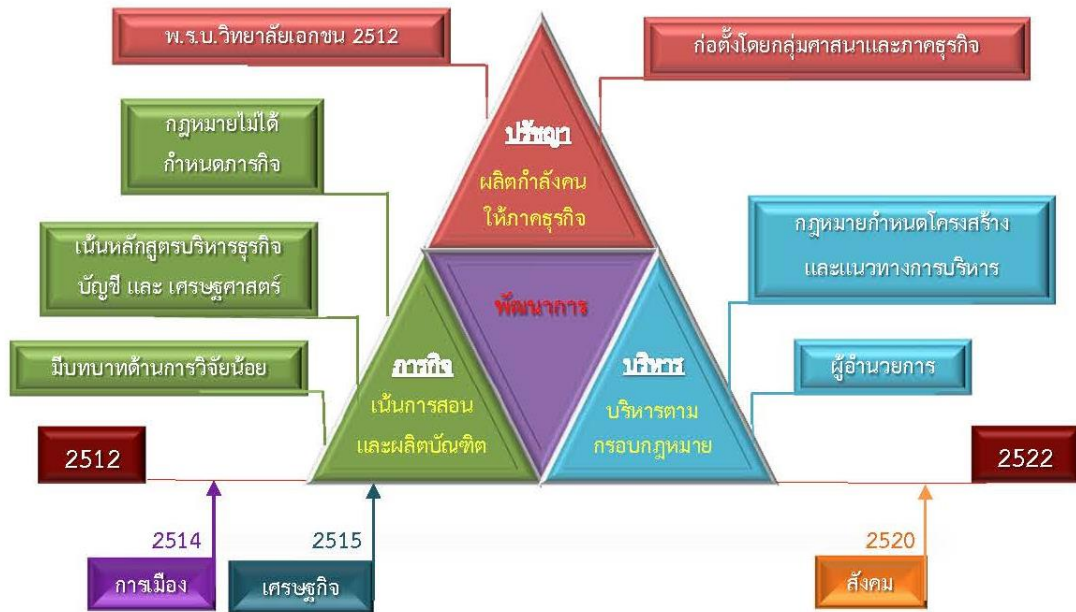
ควบคุมดูแลกิจการทั่วไป โดยมีผู้แทนจากกระทรวงศึกษาหนึ่งคนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย การบริหารจัดการวิทยาลัยเอกชนกำหนดให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้อำนวยการ ดำเนินกิจการภายใต้ระเบียบของคณะกรรมการบริหารวิทยาลัยโดยกำหนดให้แยกทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ก่อตั้งออกจากทรัพย์สินของวิทยาลัย เพื่อให้สถานะทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่ขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของผู้ก่อตั้งสถาบัน การกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ช่วงแรกเป็นหน้าที่ของสภาการศึกษาแห่งชาติ ต่อมาให้โอนมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งขึ้นอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ และโอนไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา แม้ว่ารัฐพยายามกำหนดกฎเกณฑ์และมาตรการเพื่อกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและมั่นคง แต่ยังมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ถูกเพิกถอนใบอนุญาต 1 แห่ง คือ วิทยาลัยพัฒนา เนื่องจากประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการและปัญหาทางการเงิน ทำให้ขาดความมั่นคง ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนจนไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้

หลังเหตุการณ์ตุลาคม พ.ศ. 2516 เริ่มมีแนวคิดปฏิรูปการศึกษา มีการปรับระบบการศึกษา ระดับประถมศึกษาจาก 7 ปีเป็น 6 ปี และระดับมัธยมศึกษาจาก 5 ปี เป็น 6 ปี และจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถือเป็นรากฐานของระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยในเวลาต่อมา ส่วนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยภาพรวมแล้วค่อนข้างมีผลการดำเนินงานเป็นที่น่าพอใจ จึงมีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการตราพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ขึ้นใช้แทนพระราชบัญญัติเดิม เพื่อรองรับการขยายตัวและกำหนดภารกิจในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ชัดเจน

สรุปพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยรวมในยุคก่อนกำเนิด (พ.ศ. 2512 - 2522) ตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2513 หลังประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคเอกชน และการขาดแคลนสถานที่เรียนในระดับอุดมศึกษาของประชาชน อย่างไรก็ตามในช่วงแรกรัฐบาลอนุญาตให้วิทยาลัยเอกชนสามารถจัดการศึกษาได้เพียงไม่เกิน 3 ปีแรกของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จนกระทั่ง พ.ศ. 2514 จึงอนุญาตให้สามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาได้ เริ่มแรกมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นจำนวน 6 แห่ง ทั้งหมดตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือระดับอาชีวศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนเอกชนมาก่อน หลักสูตรส่วนใหญ่เน้นการจัดการเรียนการสอนด้านบริหารธุรกิจ บัญชี และเศรษฐศาสตร์ เพราะค่าใช้จ่ายไม่สูง และมีผู้สนใจศึกษามาก การดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้เน้นหนักด้านการผลิตบัณฑิต ปัจจัยหลักสำคัญที่ส่งผลต่อ

พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคแรก คือ ปัจจัยทางด้านการเมือง ที่ภาครัฐไม่เชื่อมั่นในคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และไม่ไว้วางใจในด้านความมั่นคงจากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้รัฐบาลเข้มงวดในการกำกับดูแลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในช่วงแรกของการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะอยู่ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ จนกระทั่ง พ.ศ. 2520 มีการเปลี่ยนเป็นทบวงมหาวิทยาลัยเพื่อกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากกระแสเรียกร้องประชาธิปไตยในยุคตุลาคมน 2514 ทำให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนอยู่ภายใต้สังกัดหน่วยงานเดียวกัน นอกจากนี้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในยุคนี้ ยังได้รับอิทธิพลและผลกระทบจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2509) ที่ยึดตามแนวทางของธนาคารโลก มุ่งเน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ส่งเสริมการลงทุน และการส่งออก ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรม มีการขยายตัวของสังคมเมืองอย่างรวดเร็ว ความต้องการแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อการขยายตัวของการศึกษาตามการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาหลักที่สำคัญของการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ คือการพัฒนาที่มุ่งเน้นเฉพาะด้านปริมาณ ผลิตบัณฑิตเพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานเป็นสำคัญ ยังขาดการพัฒนาด้านคุณภาพวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการวิจัย ตลอดระยะเวลา 10 ปี ของการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 (พ.ศ. 2512 - 2522) มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุญาตให้จัดตั้งและเปิดดำเนินการอยู่ทั้งสิ้นจำนวน 11 แห่ง (รวมวิทยาลัยคณาจารย์ที่เลิกกิจการไปในยุคต่อมา) การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ สามารถแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ดี รัฐบาลจึงเห็นควรที่จะส่งเสริมให้เอกชนขยายการจัดการศึกษาโดยการปรับปรุงกฎหมายให้เพิ่มบทบาทภารกิจด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากการผลิตบัณฑิต

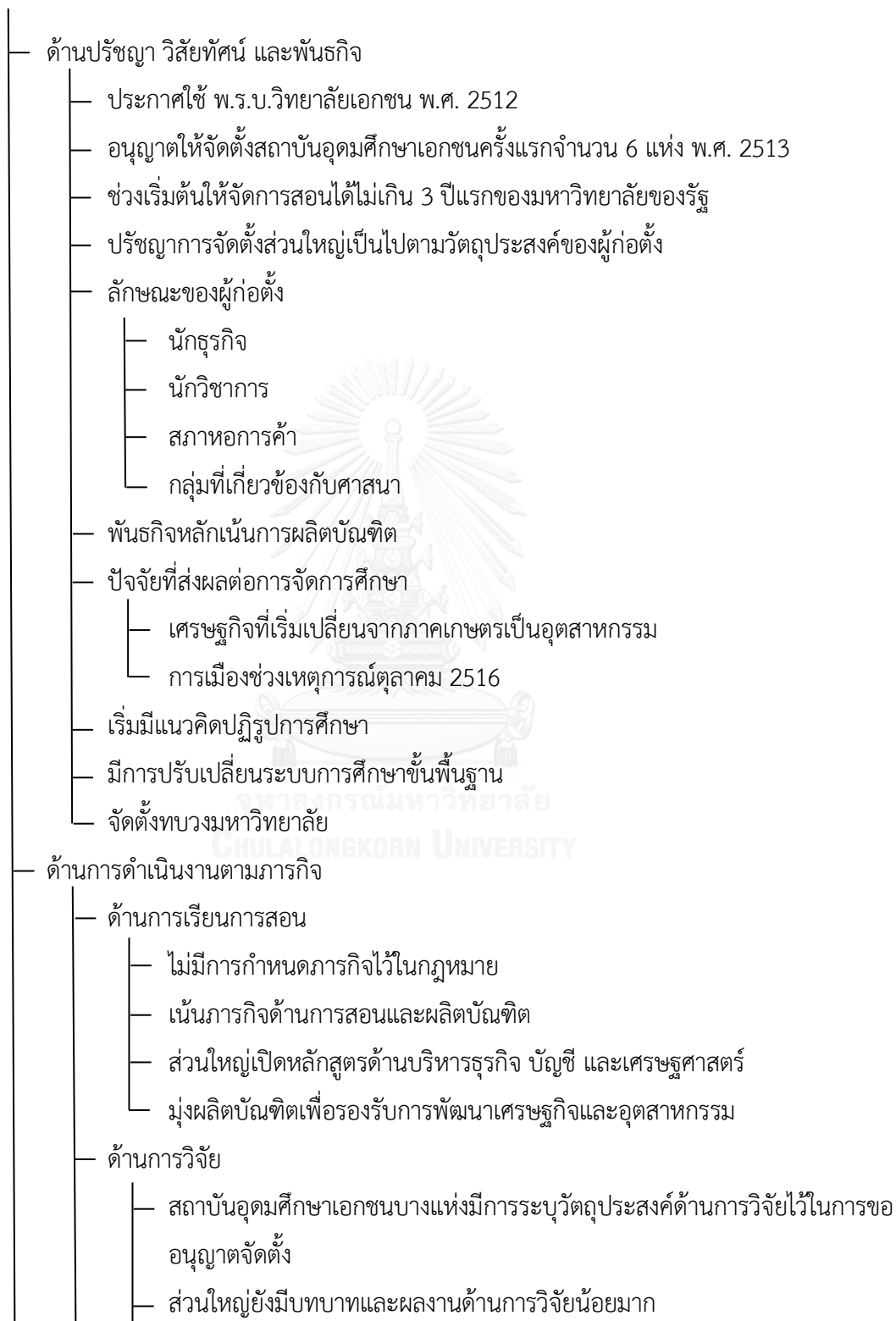
จากผลการศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคที่ 1 ยุคก่อนกำเนิด (พ.ศ. 2512 - 2522) สามารถสรุปประเด็นการค้นพบสำคัญในแต่ละด้านได้ดังภาพที่ 3-1 โดยแสดงให้เห็นเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของแต่ละด้าน รวมถึงปัจจัยสำคัญในยุคนี้ที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นยุคที่ประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาเศรษฐกิจ ปรับเปลี่ยนจากเศรษฐกิจการเกษตรไปสู่อุตสาหกรรม สังคมเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว ความต้องการแรงงานในภาคธุรกิจเพิ่มสูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้จึงมีปรัชญาการจัดการศึกษาที่มุ่งผลิตกำลังคน เพื่อตอบสนองความต้องการแรงงานของภาคธุรกิจอุตสาหกรรม เน้นภารกิจ การเรียนการสอนเพื่อการผลิตบัณฑิต มีการบริหารจัดการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด โดยผู้บริหารที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าของหรือผู้ก่อตั้ง

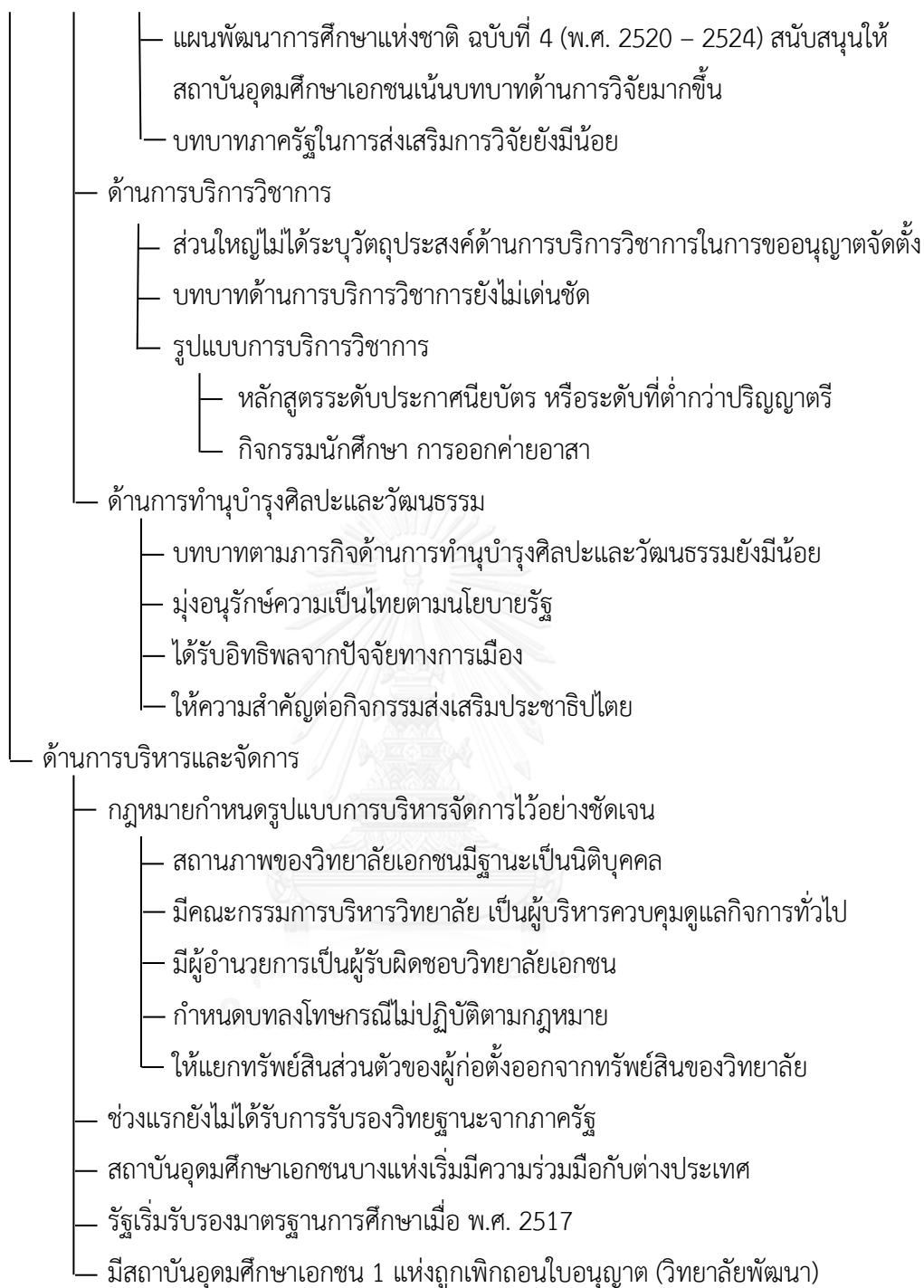

ภาพที่ 3-1 สรุปผลการวิจัยพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคที่ 1

ภาพที่ 3- 2 ภาพแผนโรดแมพพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 1
พัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 1 ยุคก่อนกำเนิด (พ.ศ. 2512 – 2522)

บทที่ 4

ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2542)

ก่อนปี พ.ศ. 2512 มีกระแสเรียกร้องให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากเหตุผลทางด้านการเมือง และความไม่ไว้วางใจจากรัฐในการจัดการศึกษาของเอกชน จนกระทั่ง พ.ศ. 2512 หลังประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เริ่มต้นมีการขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเป็นทางการ ช่วงปี พ.ศ. 2512 – 2522 จึงถือเป็นยุคก่อกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ เป็นไปในลักษณะที่มุ่งดำเนินการตามปรัชญาและวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสถาบัน เน้นภารกิจหลักสำคัญด้านการสอนและผลิตบัณฑิตเพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาสำคัญในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคเริ่มต้น ได้แก่ ข้อจำกัดด้านกฎหมาย มาตรการควบคุมจากภาครัฐภายใต้กฎหมาย ระเบียบและกฎเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจน และไม่ครอบคลุมภารกิจงานของสถาบันอุดมศึกษาตามที่ควรจะเป็น เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในมาตรการส่งเสริมและควบคุมดูแลระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ต่อมารัฐบาลจึงได้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาขึ้นใหม่ โดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ขึ้นใช้แทนพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เพื่อเป็นการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถดำเนินการจัดการศึกษาครอบคลุมภารกิจของสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 – 2542 เป็นช่วงที่มีการประกาศใช้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงในปี พ.ศ. 2535 เป็นพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นยุคที่เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยได้ มีการกำหนดประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นวิทยาลัย สถาบัน และมหาวิทยาลัย และขยายขอบเขตภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ยุคนี้จึงมีการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างชัดเจน โดยมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่ถึง 30 แห่ง โดยยุคนี้จะครอบคลุมช่วงที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนดให้มีพระราชบัญญัติการศึกษา จนถึงก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก่อนเข้าสู่ช่วงของการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง ในยุคนั้นนอกจากมีการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเป็นจำนวนมากแล้ว ยังมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐขึ้นใหม่อีกหลายแห่ง โดยสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งใหม่โดยเฉพาะในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ส่วนใหญ่มีสถานที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคเกือบทั้งสิ้น ได้แก่ การจัดตั้งมหาวิทยาลัยของรัฐ 3 แห่ง ใน 3 จังหวัด คือ

นครศรีธรรมราช มหาสารคาม และสงขลา สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 10 แห่งใน 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด เพชรบุรี อุบลราชธานี พระนครศรีอยุธยา เชียงใหม่ พทุมธานี พิษณุโลก และกรุงเทพฯ สถาบันราชภัฏ 2 แห่ง ในจังหวัดนครพนม และศรีสะเกษ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มีการขยายวิทยาเขต เพิ่มขึ้นจำนวน 10 แห่ง ซึ่งรับนักศึกษาแล้ว 5 แห่ง คือ ในวิทยาเขตเชียงราย สกลนคร สุพรรณบุรี นครปฐม และนครศรีธรรมราช และอีก 5 แห่งยังไม่ได้รับนักศึกษา คือ วิทยาเขตทักษิณ (ปัตตานี) อุบลราชธานี หนองบัวลำภู ปราจีนบุรี และนครพนม นับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้กับประชาชนใน ส่วนภูมิภาคอย่างกว้างขวางขึ้น (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาไปยังประชาชนในภูมิภาคต่างจังหวัดที่มีความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐบาลได้พยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนสามารถมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น มีการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไปบ้างแล้วก็ตาม แต่การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนก็ยังคงประสบกับปัญหาต่าง ๆ ในหลาย ๆ ด้าน สภาพปัญหาที่สำคัญของการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้แม้ว่ารัฐจะอนุญาตให้เอกชนสามารถจัดการศึกษาได้สูงกว่าระดับปริญญาตรี และขยายภารกิจให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน แต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังขาดอิสระในการดำเนินงานหลาย ๆ ด้าน และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมจากรัฐอย่างเข้มงวด

พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคขยายตัว ตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ไปจนถึงก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สามารถจำแนกรายละเอียดพัฒนาการแต่ละด้าน โดยการนำเสนอเป็น 3 ด้าน ดังนี้

4. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

5. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ โดยการจำแนกตามภารกิจหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ และด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม

6. ด้านการบริหารและการจัดการ

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

ตลอดระยะเวลาตั้งแต่รัฐบาลได้อนุญาตให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา รัฐเริ่มให้การยอมรับถึงศักยภาพในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคเอกชนมากขึ้น โดยได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่อรองรับการขยายตัวและส่งเสริมการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 แทนพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ถือเป็น การเพิ่มบทบาทการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของภาคเอกชนมีความเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากขึ้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาได้ทุกระดับ และสามารถยกระดับสถาบัน

อุดมศึกษาเอกชนจากเดิมที่กำหนดให้เป็นเพียงวิทยาลัยขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยได้ โดยกฎหมายฉบับนี้ได้เริ่มมีการกำหนดประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้อย่างชัดเจนเป็น 3 ประเภท คือ วิทยาลัย สถาบัน และมหาวิทยาลัย โดยกฎหมายระบุให้การกำหนดลักษณะของวิทยาลัย สถาบัน และมหาวิทยาลัยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎทบวง ซึ่งทบวงมหาวิทยาลัยได้ออกกฎทบวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525) กำหนดลักษณะของมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย ไว้ว่า มหาวิทยาลัย ให้ดำเนินการให้การศึกษาในด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงหลายสาขาวิชาหรือหลายกลุ่มสาขาวิชา ส่วนสถาบันให้ดำเนินการให้การศึกษาในด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเน้นการสอนในสาขาวิชาใดหรือกลุ่มสาขาวิชาใดโดยเฉพาะ และวิทยาลัย ให้ดำเนินการให้การศึกษาในด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงในบางสาขาวิชา (ราชกิจจานุเบกษา, 2525) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีความหลากหลายประเภทมากขึ้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถเลือกประเภทของตนได้ตามความเหมาะสมแก่ปรัชญาและวิสัยทัศน์ของสถาบัน โดยในปี พ.ศ. 2527 วิทยาลัยพายัพได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย พายัพ ซึ่งนับเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งแรกของประเทศไทย และในปีเดียวกันนี้ยังมีวิทยาลัยเอกชนอีก 3 แห่งได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ได้ระบุข้อกำหนดตามบทบัญญัติ มาตรา 13 ให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งต้องมีข้อกำหนดรวม 11 รายการ โดย 10 รายการแรกมีสาระครอบคลุมพันธกิจหลักของการจัดการศึกษาในฐานะสถาบันอุดมศึกษา และรายการที่ 11 เป็นข้อกำหนดเพิ่มเติมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดสาระประกอบให้การส่งเสริมและกำกับการศึกษาให้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎทบวง (สำนักกิจการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน, 2546) ข้อกำหนดทั้ง 11 รายการ มีรายละเอียดดังนี้

1. ชื่อและเครื่องหมายสถาบัน
2. ปรัชญาและวัตถุประสงค์
3. ที่ตั้ง แผนผังแสดงบริเวณ และอาคาร
4. เงินทุนประเดิม ทรัพย์สินของสถาบัน และโครงการค่าใช้จ่าย
5. อัตราค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง และค่าธรรมเนียม
6. โครงการจัดการศึกษา หลักสูตร การสอน อุปกรณ์การศึกษา และการวัดผลการศึกษา
7. วิธีการรับนักศึกษา และการพัฒนาสภาพนักศึกษา
8. การกำหนดเครื่องแบบ การแต่งกายของนักศึกษา และเครื่องหมายของสถาบัน
9. โครงการจัดหา / พัฒนาอาจารย์ และเจ้าหน้าที่
10. การกำหนดตำแหน่ง และคุณสมบัติทางวิชาการของอาจารย์และเจ้าหน้าที่

11. รายการอื่น ๆ ตามที่กำหนดในกฎทบวงฯ ได้แก่ ชื่อ และอักษรย่อปริญญา ครุวิทยฐานะ และเข็มวิทยฐานะ

นอกจากนี้ข้อกำหนดดังกล่าวยังได้ระบุให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดเตรียมเอกสารตามข้อกำหนด 2 ไว้ในภาคผนวก โดยมีเอกสารสำคัญได้แก่ สำเนาเอกสารโฉนดที่ดิน แผนการก่อสร้างอาคาร และสิ่งปลูกสร้างระยะเวลา 5 ปี พื้นที่ใช้สอยอาคารระยะเวลา 5 ปี แผนการเงิน ประมาณการรายได้ ค่าใช้จ่าย และการเปลี่ยนแปลงเงินกองทุนระยะเวลา 5 ปี แผนการจัดหาและพัฒนาอาจารย์ประจำระยะเวลา 5 ปี ระเบียบบริหารงานบุคคล การจ้าง สวัสดิการ การพัฒนาของบุคลากร และบัญชีอัตราเงินเดือน เป็นต้น ทั้งนี้ข้อกำหนดดังกล่าวในพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้มีการเพิ่มเติมจากข้อกำหนดในพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เพียงแค่การเพิ่มเติมเครื่องหมายสถาบัน และปรัชญาในการขอจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเท่านั้น ส่วนข้อกำหนดอื่น ๆ ยังคงเดิม การระบุให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ขอจัดตั้ง มีข้อกำหนดในการดำเนินงานจัดการศึกษาอย่างชัดเจนตามข้างต้น ทำให้รัฐสามารถเชื่อมั่นได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้ง จะสามารถดำเนินการในการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความมั่นคงทางการเงินที่จะจัดการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายจะมีข้อกำหนดให้สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนที่ขอจัดตั้งระบุปรัชญาและวัตถุประสงค์ของสถาบันไว้อย่างชัดเจน แต่การกำหนดปรัชญา วัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ในยุคนี้ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ยังขาดเอกลักษณ์ของตนเองที่ชัดเจน พันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เป็นการกำหนดให้ครอบคลุมภารกิจทั้ง 4 ด้าน คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับการจัดตั้งของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนก่อนหน้านี้ กล่าวคือเริ่มดำเนินการจัดการศึกษาในด้านที่ถนัดและมีความเชี่ยวชาญมาก่อน เช่น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งโดยนักธุรกิจ จะเริ่มจัดการศึกษาด้านบริหารธุรกิจ ในขณะที่สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนที่มีพื้นฐานมาจากกิจการโรงพยาบาล จะเริ่มจัดการศึกษาด้านการพยาบาล เป็นต้น

ในยุคนี้เริ่มมีแนวคิดการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของไทยให้เป็นสากล เนื่องจากเริ่มมีกระแสทุนนิยมเสรีจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย นับตั้งแต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 และการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยภายใต้ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT: General Agreement on Tariffs and Trade) ซึ่งเริ่มมีการเจรจากันตั้งแต่ พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา รัฐบาลในสมัยนั้นจึงมีนโยบายผลักดันให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยมีความเป็นสากลมากขึ้น โดยได้กำหนดเป็นนโยบายในแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533 – 2547) และแผนพัฒนาอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 – 9 (พ.ศ. 2533 – 2547) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านทั้งการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษา เพื่อการพัฒนาทักษะให้อยู่ในระดับ

นานาชาติ และนำไปสู่ความเป็นเลิศระดับสากล (วราภรณ์ คล้ายประยงค์, 2556) สาธารณรัฐของแผนอุดมศึกษาระยะยาวดังกล่าว ได้วางหลักการพื้นฐานไว้ 4 ประการ คือ ภารกิจอุดมศึกษาเพื่อการกระจายโอกาสและความเสมอภาค ภารกิจเพื่อประสิทธิภาพของอุดมศึกษา ภารกิจเพื่อคุณภาพและความเป็นเลิศของอุดมศึกษา และความเป็นสากลของอุดมศึกษาไทย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งทั้งของรัฐและเอกชนจึงเริ่มพัฒนาสถาบันให้มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยเริ่มมีการเปิดสอนหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ (English Program) และหลักสูตรนานาชาติ (International Program) เพื่อส่งเสริมนักศึกษาไทยให้มีทักษะด้านภาษาอังกฤษ และเพิ่มจำนวนนักศึกษาต่างชาติในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่ เริ่มให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาในหลักสูตรนานาชาติ และพัฒนาไปสู่ความเป็นสากลอย่างต่อเนื่อง มีการแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศในด้านต่าง ๆ ในขณะเดียวกันรัฐบาลได้มีนโยบายให้การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม โดยในปี พ.ศ. 2539 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้เริ่มดำเนินโครงการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งเสริมการสร้างเชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา ข้อมูลข่าวสาร และการวิจัยร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) โดยครอบคลุมประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา พม่า ลาว เวียดนาม ไทย และจีน (เฉพาะมณฑลยูนนาน และมณฑลกว่างสี) และได้เริ่มแลกเปลี่ยนคณาจารย์ และนักศึกษาไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในปี พ.ศ. 2542 โดยมีกิจกรรมภายใต้โครงการสำหรับการแลกเปลี่ยนบุคลากร ได้แก่ การสอน และบรรยาย การทำวิจัย หรือวิจัยร่วม การให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน ส่วนการแลกเปลี่ยนนักศึกษาเพื่อการศึกษา หรือการวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และสามารถถ่ายโอนหน่วยกิตได้ ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดสรรเงินทุนสนับสนุนให้แก่สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนในการเข้าร่วมโครงการนี้ด้วย

ในช่วงปลายของยุคนี้มีการกล่าวถึงปรัชญาในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่มีแนวคิดเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจโดยตรง มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางเพื่อผลิตบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรธุรกิจตามแนวคิดมหาวิทยาลัยบริษัท (Corporate University) ในต่างประเทศ ซึ่งก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 อาทิ โมโตโรลา วอลท์ดิสนีย์ และแมคโดนัลด์ เป็นต้น (อุราเพ็ญ ยิ้มประเสริฐ และ ภณพร สิงหรา ณ อยุธยา, 2557) โดยในปี พ.ศ. 2539 กลุ่มธุรกิจโรงแรมดุสิตธานี ได้ก่อตั้งวิทยาลัยดุสิตธานี เพื่อผลิตบุคลากรด้านการโรงแรม นอกจากนี้องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย มีนโยบายจัดตั้งสถาบัน TOT Academy ให้เป็นสถาบันการศึกษาด้านเทคโนโลยีชั้นนำระดับโลก (ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง,

2545) อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าวยังไม่ได้มีการแพร่หลายและเป็นรูปธรรมมากนักตลอดระยะเวลาของยุคนี้ ขณะที่องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยยังไม่สามารถจัดตั้งสถาบันการศึกษาได้ตามนโยบาย

ยุคนี้ปัจจัยทางด้านการเมืองส่งผลกระทบต่อการทำงานของสถาบันอุดมศึกษาน้อยกว่าในยุคที่ผ่านมาก่อนหน้านี้ เนื่องจากการล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ที่ทำให้ความกังวลต่อปัญหาความมั่นคงระหว่างประเทศหมดไป การตื่นตัวของประชาชนในด้านสิทธิตามระบอบประชาธิปไตยทางการเมืองของไทยที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้พรรคการเมืองได้หันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางการศึกษาอย่างจริงจัง แม้ว่าในบางช่วงเวลาจะประสบกับปัญหาทางการเมืองอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2535 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ จากการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตย สะท้อนให้เห็นปัญหามาตรฐานของประชาธิปไตยที่มีรากฐานมาจากความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นกลางหรือคนในเขตเมืองกับชาวชนบทหรือชาวไร่ชาวนาก่อให้เกิดความแตกแยกเป็นสองความคิด สองความต้องการและสองพฤติกรรม (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538) แต่หลังจากนั้นประเทศไทยกลับมาเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว นโยบายสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการศึกษาไทยซึ่งเกิดขึ้นในยุคนี้ คือ การจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) โดยในปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลมีนโยบายให้การสนับสนุนการขยายโอกาสทางการศึกษา และต้องการพัฒนาการศึกษาของประเทศ เพื่อให้เยาวชนสามารถได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานอย่างเท่าเทียมกัน จึงได้มีการจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา โดยเริ่มดำเนินการกองทุนในลักษณะเงินทุนหมุนเวียน จัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2538 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2539 ให้เริ่มดำเนินการกองทุนในลักษณะเงินทุนหมุนเวียนตามนัยมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติเงินคงคลัง พ.ศ. 2491 และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2541 มีผลให้กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคล อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง (กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา, 2558) โดยกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาได้เริ่มดำเนินการให้กู้ยืมแก่นักเรียนและนักศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญ และสายอาชีพ (ระดับปวช. และปวส.) จนถึงระดับปริญญาตรีที่ขาดแคลนทุนทรัพย์มาตั้งแต่ ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา มีวัตถุประสงค์ให้กู้ยืมเพื่อเป็นค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการครองชีพระหว่างศึกษาโดยผู้ขอกู้ต้องเป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ที่ครอบครัวมีรายได้ไม่เกิน 150,000 บาทต่อปี (ยกเว้นผู้กู้รายเก่าก่อนหน้าปีการศึกษา 2541 ครอบครัวต้องมีรายได้ไม่เกิน 300,000 บาท) จากผลการศึกษาของธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asia Development Bank: ADB) บ่งชี้ว่า กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา มีผลในการช่วยลดการออกจากการศึกษาของนักเรียนนักศึกษาได้ระดับหนึ่ง และช่วยให้นักเรียนนักศึกษาสามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากขึ้น (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และอาริยา มนัสบุญเพิ่มพูล, 2549) กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาจึงนับเป็นกลไกสำคัญของรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนการขยายโอกาสและพัฒนาการศึกษาของประเทศ เพื่อให้

เยาวชนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างเท่าเทียมกัน และนับเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ช่วยเพิ่มจำนวนนักศึกษาให้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ อย่างมีนัยสำคัญ นับตั้งแต่เศรษฐกิจไทยเริ่มขยายตัวในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยได้รับการคาดหมายว่าจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs: Newly Industrial Countries) ที่ส่งผลต่อการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ เพื่อผลิตบัณฑิตรองรับความต้องการของตลาดแรงงานและภาคอุตสาหกรรมที่เจริญเติบโต ตามภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทย จนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโต พึ่งพาเงินทุนกู้ยืมจากต่างประเทศ ไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาจากศักยภาพและพื้นฐานด้านทรัพยากรของประเทศ การเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในหลายด้าน อาทิ รัฐบาลต้องปรับลดงบประมาณด้านการศึกษา นักศึกษาบางส่วนต้องหยุดเรียนหรือลาออกกลางคันเพราะครอบครัวประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งจำนวนนักศึกษาใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ (วิทยากร เชียงกูล, 2542) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาสูงกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ อย่างไรก็ตาม การเกิดวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าว ได้ส่งผลดีทำให้เกิดการตื่นตัวของประชาชนในการมีส่วนร่วมช่วยแก้ปัญหาของประเทศ มีการเผยแพร่แนวคิดทางเลือกใหม่ๆ เพื่อพัฒนาประเทศ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง และการปฏิรูปการศึกษา เป็นต้น รวมทั้งนำไปสู่แนวคิดการผลักดันสถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้ออกจากระบบราชการ โดยถูกกำหนดให้เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) โดยคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อแผนปฏิบัติการของทบวงมหาวิทยาลัยในการเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล เมื่อปี พ.ศ. 2542 และกำหนดจะทยอยปรับมหาวิทยาลัยของรัฐออกนอกระบบให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2545

กระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2537 ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการอดอาหารของ ร.ต.ฉลาด วรฉัตร เพื่อเรียกร้องให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ทำให้รัฐบาลแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) ที่มีศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นประธาน โดยได้จัดทำข้อเสนอกรอบความคิดในการปฏิรูปการเมืองไทย (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2545) ภายหลังจากเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้เริ่มดำเนินการปฏิรูปการเมืองโดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 เพื่อเปิดทางให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ จึงเป็นที่มาของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นับเป็นรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดและมีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดเท่าที่ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ถือได้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีบทบาทต่อพัฒนาการด้านการศึกษาของไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ เพื่อปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทาง

เศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นที่มาของการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งเน้นประเด็นสำคัญคือการปฏิรูปการศึกษา มีการกำหนดให้ยุบรวมทบวงมหาวิทยาลัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการในชื่อ คณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เป็นหน่วยงานหลักที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์การกำกับดูแลการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยอีกครั้ง รวมทั้งมีการกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นทางการเป็นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเริ่มมีการพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษามาแล้วก่อนหน้านี้ เพื่อเป็นกลไกในการรักษาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 - 2539) เป็นต้นมา สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งจึงเริ่มมีความตื่นตัวในการจัดระบบและกลไกการประกันคุณภาพภายในสถาบันอย่างหลากหลาย ตลอดจนมีการเริ่มดำเนินการให้มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกด้วย (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยอย่างจริงจัง สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งหันมาให้ความสำคัญต่อคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

เทคโนโลยีเริ่มมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา เริ่มมีการนำเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้งานในสถาบันอุดมศึกษา และในปี พ.ศ. 2530 ได้มีการริเริ่มโครงการเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในมหาวิทยาลัย (ทวิศกดิ์ กอนันตกุล, 2544) โดยการทดลองใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และเริ่มมีการใช้งานจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โดยเริ่มใช้งานที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย และมีคณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งเข้าร่วม ได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เป็นต้น นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในสถาบันอุดมศึกษาของไทยได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านการเรียนการสอน การติดต่อสื่อสาร และ การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลได้อนุญาตให้มีการเปิดบริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ นับแต่นั้นเป็นต้นมาการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเริ่มได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในสถาบันอุดมศึกษา ภาคธุรกิจ และการสื่อสารชีวิตประจำวันของประชาชน ประเทศไทยจึงก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและทำให้เกิดพัฒนาการต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในหลาย ๆ ด้านอย่างมีนัยสำคัญอย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ค่อนข้างช้ากว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เนื่องจากในระยะแรกเทคโนโลยี และเครื่องคอมพิวเตอร์ยังมีราคาค่อนข้างสูง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมักจะได้รับ การสนับสนุนจากรัฐบาล เพื่อเป็นการทดลองนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา

ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ คือ ภาวะการแข่งขัน ทั้งการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกันเอง ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นใหม่ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเดิมที่มีการขยายวิทยาเขต ตลอดจนการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกฐานะวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาขึ้นเป็นสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในปี พ.ศ. 2531 และการยกฐานะวิทยาลัยครูขึ้นเป็นสถาบันราชภัฏในปี พ.ศ. 2538 เพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ส่งผลให้มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ในช่วงทศวรรษ 30 ยังมีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐหลายแห่งได้ขยายการจัดการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาค โดยการจัดตั้งเป็นวิทยาเขต และเปิดเป็นศูนย์การศึกษาในสถาบันการศึกษาอื่น เช่น โรงเรียน วิทยาลัย อาชีวศึกษา เป็นต้น ทำให้เกิดการแข่งขันในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จนส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาที่เริ่มมุ่งเน้นด้านปริมาณของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตลอดระยะเวลาเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยมีพัฒนาการ และเจริญก้าวหน้าตามลำดับ มีการจัดทำแผนอุดมศึกษาเป็นแนวทางในการดำเนินงานและบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษา อย่างไรก็ตามผลจากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายตามแผนอุดมศึกษาระยะยาว ตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ดำเนินการ ได้ส่งผลต่อพัฒนาการของอุดมศึกษาไทยทั้งในส่วนที่สัมฤทธิ์ผลตามแผนฯ อาทิ การดำเนินการด้านมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมความเป็นนานาชาติ และบางส่วนยังไม่สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายของแผนฯ เช่น การพัฒนาคุณภาพบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา และสัดส่วนการผลิตบัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) พัฒนาการและการเจริญเติบโตของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน ก็เป็นไปในทิศทางดังกล่าวเช่นเดียวกัน กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งในด้านจำนวนสถาบันที่จัดตั้งใหม่ และจำนวนนักศึกษา ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ความเป็นนานาชาติ และการจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์มากขึ้น ในยุคนี้ถือว่าเป็นยุคที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขออนุญาตจัดตั้งใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2522 – 2541 เพิ่มขึ้นอีกจำนวน 30 แห่ง (ดังรายชื่อในตารางที่ 4-1) โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยจำนวน 15 แห่ง (ดังรายชื่อตามตาราง 4-2) สิ้นปี พ.ศ. 2541 จึงทำให้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 39 แห่ง

ตารางที่ 4-1 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2522 – 2541

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
1. วิทยาลัยคณาสิทธิ์	2522	ถูกเพิกถอนใบอนุญาต พ.ศ. 2533
2. วิทยาลัยหัวเฉียว	2524	
3. วิทยาลัยคริสเตียน	2526	
4. วิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล	2527	
5. วิทยาลัยศรีโสภณ	2527	
6. วิทยาลัยรังสิต	2528	
7. วิทยาลัยพยาบาลเซนต์หลุยส์	2528	
8. วิทยาลัยภาคกลาง	2529	
9. วิทยาลัยมิชชัน	2529	
10. วิทยาลัยเกษมบัณฑิต	2530	
11. วิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2531	
12. วิทยาลัยโยนก	2531	
13. วิทยาลัยเซนต์จอห์น	2532	
14. วิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร	2533	
15. วิทยาลัยรัชต์ภาคย์	2536	
16. วิทยาลัยเทคโนโลยีราชธานี	2536	
17. วิทยาลัยทองสุข	2537	
18. วิทยาลัยนานาชาติสแตมฟอร์ด	2538	
19. วิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย	2539	
20. วิทยาลัยดุสิตธานี	2539	
21. มหาวิทยาลัยเอเชีย	2540	
22. มหาวิทยาลัยเว็บสเตอร์ (ประเทศไทย)	2540	
23. วิทยาลัยรัตนบัณฑิต	2540	
24. วิทยาลัยเมืองหาดใหญ่	2540	
25. มหาวิทยาลัยนิวัฒนา	2540	
26. วิทยาลัยลุ่มน้ำปิง	2540	เปลี่ยนชื่อเป็นวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น พ.ศ. 2541

ตารางที่ 4-1 (ต่อ) รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2522 – 2541

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
27. วิทยาลัยเจ้าพระยา	2541	
28. วิทยาลัยธนบุรี	2541	
29. วิทยาลัยอิสลามยะลา	2541	
30. วิทยาลัยสันตพล	2541	

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 4-2 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยระหว่าง ปี พ.ศ. 2522 - 2541

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	ปีที่เป็น มหาวิทยาลัย	หมายเหตุ
1. มหาวิทยาลัยพายัพ	2517	2527	
2. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	2513	2527	
3. มหาวิทยาลัยศรีปทุม	2513	2527	เดิมชื่อวิทยาลัยไทยสุริยะ
4. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	2513	2527	
5. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	2513	2527	เดิมชื่อวิทยาลัยการพาณิชย์
6. มหาวิทยาลัยสยาม	2516	2529	เดิมชื่อวิทยาลัยเทคนิคสยาม
7. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	2518	2533	เดิมชื่อวิทยาลัยอัสสัมชัญ บริหารธุรกิจ
8. มหาวิทยาลัยรังสิต	2528	2533	
9. มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์	2516	2535	
10. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิม พระเกียรติ	2524	2535	
11. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	2530	2536	
12. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล	2527	2537	
13. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร	2533	2537	
14. มหาวิทยาลัยวิทยาลัยเกริก	2513	2538	เปลี่ยนชื่อจากสถาบัน เทคโนโลยีสังคม (เกริก)
15. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	2532	2539	

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษา เอกชน พ.ศ. 2522 ต้องการขยายภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมภารกิจทั้ง 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามในกฎทวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525) เรื่องการกำหนดลักษณะของมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย (ราชกิจจานุเบกษา, 2525) ได้กำหนดภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้แตกต่างกันไปตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษา เอกชน โดยกำหนดให้มหาวิทยาลัยมีภารกิจครบทุกด้าน คือ ทั้งด้านการสอน การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในขณะที่สถาบันให้มีภารกิจ ด้านการสอนการผลิตบัณฑิต และการวิจัย โดยอาจทำภารกิจเกี่ยวกับการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม หรือทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติด้วยก็ได้ ส่วนวิทยาลัยกำหนดให้มีภารกิจเพียงด้านการสอน และการผลิตบัณฑิต โดยอาจทำภารกิจเกี่ยวกับการวิจัย หรือการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม หรือทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติด้วยก็ได้ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละประเภทมีแนวทางการ ดำเนินงานตามภารกิจที่ชัดเจนขึ้น พัฒนาการด้านการดำเนินงานตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถจำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านการเรียนการสอน

การดำเนินงานตามภารกิจด้านการเรียนการสอนหรือการผลิตบัณฑิตยังคงเป็นภารกิจหลักที่ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ เปิดสอนหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ เนื่องจากเปิดสอนมานานและมีความถนัด (นพรัตน์ ต้นประสิทธิ์, 2532) โดยส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นหลักสูตรบริหารธุรกิจ (ประกอบ คุปรัตน์ และคณะ, 2529) เพื่อมุ่งผลิตบัณฑิตให้ทำงานในภาคเอกชน บทบาทด้านการผลิตบัณฑิตจึงยังคงเป็น พันธกิจที่เน้นหนัก และทุ่มเท เพื่อให้บัณฑิตมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม บัณฑิตส่วนใหญ่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทำงานอยู่ในภาคเอกชน การจัดหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะสอดคล้องกับความต้องการของ ธุรกิจเอกชน การผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จึงเน้นผลิตบัณฑิต ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มากกว่าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2541) อย่างไรก็ตามการตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา การขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ขึ้นใหม่หลายแห่งที่มีรากฐานมาจากการดำเนินธุรกิจด้านโรงพยาบาล ส่งผลให้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เริ่มจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตรพยาบาลเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งขึ้น ใหม่เพื่อเปิดสอนหลักสูตรพยาบาล ได้แก่ วิทยาลัยหัวเฉียว วิทยาลัยคริสเตียน วิทยาลัยรังสิต และ วิทยาลัยมิชชัน เป็นต้น นอกจากนี้พัฒนาการด้านการเปิดหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ได้เริ่มให้ความสำคัญต่อการเปิดสอนหลักสูตรด้านอุตสาหกรรม และวิศวกรรมศาสตร์เพิ่มมากขึ้น เพื่อ

รองรับความต้องการแรงงานช่างฝีมือ และวิศวกร เนื่องจากในช่วงนี้ประเทศไทยมีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว และมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความโดดเด่นในการจัดการศึกษาหลักสูตรด้านอุตสาหกรรมและวิศวกรรมศาสตร์ ส่วนใหญ่มักเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกับสถาบันอาชีวศึกษามาก่อน อาทิ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยาม และมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ เป็นต้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเหล่านี้เมื่อจัดการศึกษาไปได้ระยะหนึ่งและมีความพร้อมมากขึ้น เริ่มขยายการจัดการศึกษาในสาขาอื่น ๆ เช่น ด้านศิลปศาสตร์ และบริหารธุรกิจ เป็นต้น

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นับตั้งแต่เริ่มมีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้งานในสถาบันอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา การเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการใช้สื่อการสอน (วรัท พุกษากุลนันท์, 2549) มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน การจัดทำสื่อการสอน และการจัดทำเอกสารของอาจารย์และนิสิตนักศึกษา มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ ในลักษณะของสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Aided Instruction: CAI) ต่อมาเมื่อการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมมากขึ้น รัฐบาลจึงเริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยในปี 2539 เริ่มมีการพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกล (Distance Education) ในลักษณะที่ใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์โทรคมนาคมเพื่อการสื่อสารสองทาง มีการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการศึกษาเพื่อกระจายการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาค เพื่อช่วยให้ผู้เรียนในต่างจังหวัดมีโอกาสเท่าเทียมทางการศึกษามากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยลดปัญหาขาดแคลนอาจารย์ และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนจากการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ เป็นการเรียนการสอนผ่านคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์โทรคมนาคมมากขึ้น (ถนอมพร เลาจรัสแสง, 2540) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แม้ว่าในช่วงแรกต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ยังคงอยู่ในระดับสูงก็ตาม การเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยีนอกจากจะส่งผลต่อพัฒนาการของรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแล้ว ยังส่งผลต่อพัฒนาการด้านหลักสูตรด้วย โดยสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนเริ่มมีการเปิดสอนในรายวิชาคอมพิวเตอร์ และมีการจัดการสอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้ความรู้ด้านการใช้คอมพิวเตอร์ และผลิตบุคลากรเพื่อรองรับการเติบโตของเทคโนโลยีดังกล่าว

ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา การเกิดขึ้นของสถาบันราชชมงคล และสถาบันราชภัฏ ซึ่งได้มีการขยายการจัดการหลักสูตรระดับปริญญาตรีด้านศิลปศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกเหนือไปจากหลักสูตรครุศาสตร์เดิม ทำให้มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาในด้านนี้อยู่ก่อนแล้ว นอกจากนี้ในยุคนี้เริ่มมีการ

ขยายการจัดการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคมากขึ้น โดยเริ่มมีการเปิดสอนในหลักสูตรภาคพิเศษ หรือภาคสมทบ โดยเรียนนอกเวลาปกติ เช่น ภาคค่ำ หรือวันเสาร์ อาทิตย์ เป็นต้น ส่วนหนึ่งเพื่อรองรับความต้องการศึกษาต่อของคนที่ทำงานที่ยังไม่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี และความต้องการศึกษาต่อของผู้จบการศึกษาด้านวิชาชีพหรืออาชีวศึกษา กอปรกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้ผู้สมัครรัฐเลือกตั้งต้องมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ทำให้นักการเมืองจำนวนมากมีความต้องการศึกษาต่อเพื่อให้ได้วุฒิการศึกษา การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการจัดการศึกษาในหลักสูตรภาคพิเศษหรือภาคสมทบ นับเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยในยุคต่อมา

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะให้ความสำคัญกับภารกิจการผลิตบัณฑิตเป็นหลัก แต่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในด้านการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสมกับความเป็นสถาบันชั้นสูง ไม่ว่าจะเป็นการสอนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ วิจัย รู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง หลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังขาดความหลากหลายยืดหยุ่น มักเลียนแบบซึ่งกันและกัน และลอกเลียนต่างประเทศ มีความซ้ำซ้อนกัน ไม่เพียงพอที่ผู้เรียนจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในสภาพการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีความต้องการเนื้อหาวิชาความรู้ที่หลากหลาย หลักสูตรยังล้าสมัย และไม่สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต (สุธรรม อารีกุล, 2540) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ อาจารย์ยังขาดเทคนิคการสอนที่เหมาะสม ยังเน้นการสอนแบบบรรยาย ไม่ส่งเสริมให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์ (พนม หวัดสว่าง, 2542) ในขณะที่สังคมไทยมีค่านิยมให้ความสำคัญกับปริญญา รวมถึงการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสำเร็จปริญญา ก็ยิ่งส่งเสริมให้เกิดกระแสการเรียนเพื่อปริญญามากกว่าความรู้ (สุรพล ศรีบุญทรง, 2555) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมทั้งการแข่งขันในการเปิดหลักสูตรเพิ่มมากขึ้นระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในขณะที่การเรียนการสอนของอาจารย์ยังไม่มีคุณภาพเพียงพอ ประกอบกับในยุคนี้ประเทศไทยยังไม่มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้ผู้เกี่ยวข้องในวงการศึกษามีการผลักดันให้มีระบบประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม

ภายหลังมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการจัดตั้งและรับรองวิทยฐานะของสถาบัน ระบบรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพอุดมศึกษา ระบบการเทียบโอนผลการเรียน ระบบการประสานและสนับสนุนกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) ทำให้การจัดการเรียนการสอน และการดำเนินการด้านหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ต้องดำเนินการให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับคุณภาพของหลักสูตรและการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้เริ่มให้ความสำคัญต่อภารกิจด้านอื่น ๆ มากขึ้น นอกเหนือจากภารกิจด้านการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับใหม่ที่มุ่งส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ขยายการดำเนินงานให้ครอบคลุมภารกิจทั้งด้านการเรียนการสอนหรือการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

2.2 ด้านการวิจัย

เป้าหมายหลักที่สำคัญของการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เพื่อรองรับการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนดำเนินงานด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากภารกิจด้านการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับภารกิจด้านการวิจัยมากยิ่งขึ้น ประกอบกับทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดให้บทบาทด้านการวิจัยเป็นเงื่อนไขหลักประการหนึ่งในการขอยกฐานะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากวิทยาลัยไปเป็นมหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเริ่มปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ เพิ่มขึ้น นอกเหนือจากภารกิจด้านการเรียนการสอน (อรทัย โพธิ์สุข, 2530) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจด้านการวิจัย ซึ่งถือเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดดำเนินการมานาน มีนักศึกษาจำนวนมาก และมั่นคงแล้ว เริ่มเน้นส่งเสริมการวิจัยมากขึ้น (ประกอบ คู่ปรัตน์ และคณะ, 2529) อย่างไรก็ตามพัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ยังเป็นไปอย่างช้า ๆ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ ยังเห็นว่าภารกิจด้านการวิจัย เป็นภารกิจที่รองลงมาจากการเรียนการสอน แต่ละสถาบันมักมีการกำหนดภารกิจด้านการวิจัยเป็นวัตถุประสงค์ของสถาบันเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน การขอตำแหน่งทางวิชาการ และการมีรายได้จากการวิจัย (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2541) อย่างไรก็ตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การนำคอมพิวเตอร์มาใช้งานในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่งผลดีต่อพัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นอย่างมาก การศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ทำได้ง่ายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น มีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการสืบค้น ระบบห้องสมุด และการเชื่อมโยงเครือข่ายระบบฐานข้อมูล ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ส่งผลให้สามารถเข้าถึงข้อมูลการวิจัยได้ทั่วโลก นักศึกษา คณาจารย์ และนักวิจัยสามารถศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้จากงานวิจัยต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

ตลอดระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมาพัฒนาการด้านการวิจัยที่เป็นไปอย่างช้า ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเท่านั้น แต่เป็นปัญหาระดับชาติของประเทศไทยที่ประสบปัญหาในหลาย ๆ ด้านมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการผลิตผลงานวิจัย นักวิจัย การสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ไม่เพียงพอและทันกับความต้องการ (สุธรรม อารีกุล, 2540) เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ต่าง

มุ่งเน้นภารกิจด้านการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่ละเลยภารกิจการวิจัยและสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ สาเหตุสำคัญเนื่องจากงบประมาณสนับสนุนการวิจัยของประเทศมีอัตราส่วนต่ำมากเพียงประมาณร้อยละ 5 ของงบประมาณอุดมศึกษา และขาดแรงจูงใจในการทำวิจัย ทำให้ไม่สามารถพัฒนางานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาได้เท่าที่ควร นอกจากนี้ยังไม่สามารถผลิตบัณฑิตศึกษาเพื่อเป็นกำลังการผลิตผลงานวิจัยได้ตามเป้าหมาย (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) การสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยของประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำมากเมื่อเทียบกับต่างประเทศ พิจารณาจากค่าใช้จ่ายทางการวิจัยและพัฒนาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของไทยยังคงล้าหลังประเทศอุตสาหกรรมใหม่มาก รวมทั้งจำนวนนักวิจัยในประเทศไทยยังมีตัวเลขที่ต่ำกว่านานาประเทศเช่นเดียวกัน (พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย, 2549) นับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พัฒนาการด้านการวิจัยในประเทศไทยรวมถึงพัฒนาการของการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาไทยยังคงล้าหลังกว่าต่างประเทศ ทำให้มีกระแสเรียกร้องจากผู้เกี่ยวข้องให้มีการปฏิรูประบบการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รัฐบาลจึงได้มีการจัดตั้งองค์กรเพื่อส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถงานวิจัยที่มีการบริหารจัดการโดยอิสระและคล่องตัวไม่เป็นราชการ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้มีการจัดสรรทุนอุดหนุนวิจัยในหลายสาขาวิชา เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนาประเทศ นับเป็นโอกาสที่ดีที่จะพัฒนางานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) ส่งผลให้ประเทศไทยมีการปฏิรูประบบการวิจัยอย่างจริงจัง มีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบการวิจัยในแต่ละด้านอย่างเป็นรูปธรรม เริ่มมีการกำหนดทิศทางและเป้าหมายการวิจัย และเริ่มมีการบูรณาการด้านการวิจัย สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเริ่มหันมาให้ความสำคัญต่อการวิจัยผ่านการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานดังกล่าว

2.3 ด้านการบริการวิชาการ

พัฒนาการด้านบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้ มีความต่อเนื่องจากยุคก่อนหน้านี้ โดยส่วนใหญ่ยังคงเชื่อมโยงกับภารกิจด้านการเรียนการสอน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเน้นหนักด้านการให้บริการวิชาการโดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับบุคคลทั่วไปตามความเชี่ยวชาญของแต่ละสถาบัน ภารกิจในการบริการทางวิชาการให้กับสังคมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งจึงมักเป็นไปตามความชำนาญเฉพาะด้านของแต่ละสถาบัน (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2541) แม้ว่าการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 จะมุ่งหวังให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากภารกิจด้านการสอน แต่รูปแบบของการให้บริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังไม่ค่อยเด่นชัดและเป็นรูปธรรมมากนัก การบริการสังคมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีดำเนินการอยู่บ้างตามนโยบาย และความพร้อมของสถาบันแต่ละแห่ง (ประกอบ

คุปรัตน์ และคณะ, 2529) การให้บริการสังคมของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนส่วนใหญ่ มักดำเนินการผ่านกิจกรรมนักศึกษา กิจกรรมที่ค่อนข้างได้รับความนิยมและเห็นเด่นชัด อาทิ กิจกรรมการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท เป็นต้น อย่างไรก็ตามสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนบางแห่งที่มีความพร้อม โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีการยกฐานะจากวิทยาลัยไปเป็นมหาวิทยาลัย เมื่อมีการดำเนินการภารกิจด้านการวิจัยเพิ่มมากขึ้น ได้เริ่มมีการ บูรณาการภารกิจด้านการให้บริการวิชาการเข้ากับภารกิจด้านการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายของยุคนี้หลังจากรัฐบาลเริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนา ด้านการวิจัยของประเทศ มีการจัดตั้งหน่วยงานดูแลรับผิดชอบการจัดสรรทุนอุดหนุนการวิจัย แต่ก็ยังถือว่าเป็นเพียงการเริ่มต้น อาจารย์ที่มีศักยภาพด้านการวิจัย และเริ่มต้นวิจัยโดยขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยจากหน่วยงานภายนอก ส่วนใหญ่ยังดำเนินการในลักษณะเป็นผลงานเฉพาะตัวมากกว่าการดำเนินการในนามของสถาบันอุดมศึกษา

2.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นภารกิจหนึ่งที่มีพัฒนาการค่อนข้างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับภารกิจการเรียนการสอน เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ถือว่าการกิจด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม เป็นภารกิจที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตบัณฑิตให้มีลักษณะความเป็นไทยและการธำรงไว้ซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมไทย (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, 2541) สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีกรอบหลักสูตรให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมไทยอยู่ในหลักสูตร ส่วนการดำเนินการด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมที่นอกเหนือจากหลักสูตรจะดำเนินการในรูปแบบของกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งมักเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางศาสนา วันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณี ตลอดจนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีไทย ในช่วงแรกการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงมีการดำเนินการตามนโยบาย และความพร้อมของแต่ละสถาบัน (ประกอบ คุปรัตน์ และคณะ, 2529) เป็นสำคัญ ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่จะดำเนินการกิจกรรมในรูปแบบของชมรมกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งมักมีการปรับเปลี่ยนไปตามนโยบาย และนักศึกษาผู้รับผิดชอบ

ต่อมาในช่วงปลายทศวรรษ 30 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่ง เริ่มมีการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของสถาบันขึ้น เพื่อดำเนินงานตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยเฉพาะรูปแบบกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่าง ๆ ส่วนใหญ่เน้นกิจกรรมทางด้านศาสนา มักเป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อจุดมุ่งหมายเฉพาะกลุ่มนักศึกษา บุคลากร และคณาจารย์ภายในสถาบัน กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นวันสำคัญทางศาสนาและของสถาบันกษัตริย์ เช่น วันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา วันแม่ และวันพ่อ เป็นต้น (เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ, 2541) นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งมีการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ประเพณีไทย และศิลปวัฒนธรรมไทยท้องถิ่น เช่น

การประกวดดนตรีไทย การจัดพิธีรับบัว และวัฒนธรรมไทยคืนถิ่น เป็นต้น พัฒนาการด้านการดำเนินงานตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ จึงเปลี่ยนจากการดำเนินการที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมนักศึกษา มาเป็นการจัดตั้งหน่วยงานดูแลรับผิดชอบโดยเฉพาะ ทำให้การดำเนินงานตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีระบบ แผนงาน และการจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมายังมีรูปแบบเดิมที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ให้บัณฑิต นักศึกษา คณาจารย์ และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษามีความตระหนักและร่วมกันอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมไทย

การดำเนินงานตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีพัฒนาการและมีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งเริ่มจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบภารกิจด้านนี้โดยเฉพาะ มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น แต่การปฏิบัติภารกิจการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ผ่านมา ยังประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ปัญหาหลักที่สำคัญของการดำเนินงานตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนใหญ่จะขาดแคลนบุคลากรเงินงบประมาณไม่เพียงพอ และขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสถาบัน (เรือนแก้ว ภัทรานุประวัตติ, 2541) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดเล็ก และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเหล่านี้ยังคงให้ความสำคัญต่อภารกิจการเรียนการสอนเป็นหลัก และดำเนินการกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมนักศึกษา

3. ด้านการบริหารและจัดการ

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ที่มีแนวนโยบายการศึกษาของรัฐซึ่งกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระในการดำเนินการภายในและมีเสรีภาพทางวิชาการ วัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งของการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 จึงมุ่งส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีอิสระ สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภายในของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปจากพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 หลายประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน และอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการต่าง ๆ ทั้งนี้การบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ตามมาตรา 16 ได้กำหนดแนวทางการจัดโครงสร้างองค์กรในการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยอาจมีการแบ่งส่วน

งานออกเป็นสำนักงานบริหาร คณะ บัณฑิตวิทยาลัย และสถาบันเพื่อการวิจัย สำนัก หรือหน่วยงานเพื่อส่งเสริมวิชาการ นอกจากนี้ยังอนุญาตให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งวิทยาเขตได้อีกด้วย ทั้งนี้ตามมาตรา 28 กฎหมายกำหนดให้มีสภาสถาบัน ประกอบด้วยผู้บริหารสถาบัน และกรรมการไม่น้อยกว่า 5 คน แต่ไม่เกิน 11 คน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยคำแนะนำของผู้รับใบอนุญาต โดยคณะกรรมการไม่เกินกึ่งหนึ่ง ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสถาบัน โดยให้มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี กำหนดให้สภาสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนมีอำนาจหน้าที่วางนโยบาย และควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อาทิ วางระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินงาน จัดสรรทุนออกเป็นกองทุนและวางระเบียบการใช้จ่ายเงินกองทุน พิจารณาการปรับปรุงหลักสูตร การจัดตั้ง ยุบ รวม และเลิกส่วนงานภายใน แต่งตั้งและถอดถอนผู้บริหารและคณาจารย์ อนุมัติ การให้ประกาศนียบัตร อนุปริญญา ปริญญา หรือประกาศนียบัตรบัณฑิต อนุมัติงบประมาณและงบการเงินของกองทุนประจำปี รวมถึงพิจารณาหาวิธีทำให้การศึกษา การวิจัย และการฝึกอบรมของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนเจริญยิ่งขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ใช้ตำแหน่ง อธิการบดี หรืออธิการ นอกเหนือจากตำแหน่งผู้อำนวยการ และได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บริหารสถาบัน อุดมศึกษาชนไว้อย่างชัดเจน โดยจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นหรือเคยเป็นศาสตราจารย์หรือมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือเทียบเท่า รวมทั้งได้กำหนดให้ คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถมีตำแหน่งทางวิชาการได้ โดยให้มีคณะกรรมการพิจารณา ตำแหน่งทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีความก้าวหน้าทางวิชาการเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ต่อมาตามพระราชบัญญัติสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้ปรับเปลี่ยนคุณสมบัติของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาชนใหม่ โดยกำหนดให้มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีเช่นเดิม แต่สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จะต้อง มีประสบการณ์ในการสอนหรือการบริหารในสถาบันอุดมศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือสำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาโทหรือเทียบเท่า

อย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายจะให้อิสระในการบริหารแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยการ ถ่ายโอนอำนาจไปยังสภาสถาบัน แต่ก็ยังกำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการคอยกำกับ ดูแล และควบคุม สถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้จัดการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประกอบด้วย ปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และบุคคลซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง อีกไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 12 คนเป็นกรรมการ ทั้งนี้ในคณะกรรมการต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคเอกชน และจะต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างน้อยสามคน โดยมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบเรื่องต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด และรับรองมาตรฐาน

การศึกษาและวิทยฐานะของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พิจารณาหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน และให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการเสนอให้ปริญญาเกิตติมศักดิ์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งนี้กฎหมายได้กำหนดมาตรการควบคุมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้อย่างชัดเจนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการหรือเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยให้อำนาจคณะกรรมการกำหนดบทลงโทษได้ตั้งแต่การตักเตือนเป็นหนังสือ การสั่งงดรับนักศึกษา การเพิกถอนการรับรองมาตรฐานการศึกษา การเพิกถอนการรับรองวิทยฐานะ ตลอดจนการเพิกถอนใบอนุญาต ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงกฎหมายและประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นอกเหนือจากการปรับปรุงบทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมายให้ครอบคลุมสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อส่งเสริมให้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดแล้ว วัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งก็เพื่อคุ้มครองสาธารณชนจากการโฆษณาชวนเชื่อหรือการกระทำอย่างอื่นที่ไม่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546) เนื่องจากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก รัฐบาลเริ่มไม่ไว้วางใจในการโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงได้กำหนดมาตรการควบคุมและบทลงโทษสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้เพิ่มเติมในกฎหมายที่ปรับปรุงใหม่ด้วย

รัฐบาลพยายามส่งเสริมและกำกับดูแลให้สถาบันอุดมศึกษามีความมั่นคงมากขึ้น โดยในด้านการบริหารการเงินและงบประมาณของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จัดสรรเงินทุนหรือทรัพย์สินออกเป็น 5 กองทุน ได้แก่ กองทุนทั่วไป กองทุนทรัพย์สินถาวร กองทุนวิจัยและห้องสมุด กองทุนสงเคราะห์ และกองทุนอื่นตามที่รัฐมนตรีอนุญาต ทั้งนี้กฎหมายกำหนดให้สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดสรรรายได้ที่สูงกว่ารายจ่ายประจำปีของกองทุนทั่วไปให้แก่กองทุนประเภทอื่น ๆ รวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของรายได้ที่สูงกว่ารายจ่าย ส่วนที่เหลืออาจจัดสรรให้แก่ผู้รับใบอนุญาตได้ไม่เกินร้อยละ 15 ของส่วนของสินทรัพย์ในกองทุนประเภทต่าง ๆ รวมกันหลังจากหักหนี้สินแล้ว ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้มีการกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีผู้สอบบัญชีเพื่อตรวจสอบงบดุลและงบการเปลี่ยนแปลงการเงินของกองทุนประเภทต่าง ๆ ประจำปี โดยให้สภาสถาบันแต่งตั้งผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นผู้สอบบัญชีสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนทุกปี

รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทางด้านงบประมาณ โดยการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2532 วงเงิน 500 ล้านบาท และกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้นอีก ด้วยวงเงิน 2,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2540 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกู้ยืมเงินต้นทุนต่ำในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.50 - 2.00 ต่อปี โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เป็นส่วนสมทบในการจัดหา และจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษา

การก่อสร้างอาคารเรียน และการพัฒนาคุณวุฒิอาจารย์ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ มาตรฐานและสามารถขยายการเปิดการสอนในสาขาวิชาที่ตรงความต้องการของตลาดแรงงาน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558ก) อย่างไรก็ตามมีเพียงช่วง 4 – 5 ปีแรกของการจัดตั้งกองทุนเท่านั้น ที่มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งขอกู้ยืมเงินจากกองทุนไปใช้ดำเนินการ (สุภัทร จำปาทอง, 2553) แม้ว่าในช่วงหลังสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่าง ๆ จะให้ความสนใจกู้ยืมเงินกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อยลง แต่กองทุนดังกล่าวก็ยังคงดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ถือได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีศักยภาพในการร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เห็นได้จากอัตราการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และจำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ยุคก่อนมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ซึ่งมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอยู่เพียง 10 แห่ง ต่อมาหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับใหม่ ในปี พ.ศ. 2530 มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาทั้งสิ้น 20 แห่ง และในปี พ.ศ. 2541 เพิ่มขึ้นเป็น 39 แห่ง ในขณะที่ด้านจำนวนนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาชน มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจาก 99,913 คน ในปีพ.ศ. 2530 เป็น 316,156 คน ในปี พ.ศ. 2541 (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542)

นอกจากนี้ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีคุณภาพไม่ด้อยกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เมื่อพิจารณาจากประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากร พบว่า การบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีต้นทุนค่าใช้จ่ายต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐโดยเฉลี่ยถึง 4 เท่าของค่าใช้จ่ายในสาขาเดียวกัน (สิริลักษณ์ คอมันตร์, 2533) สอดคล้องกับผลการศึกษานพรัตน์ ต้นประสิทธิ์ (2532) ที่พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีค่าใช้จ่ายรวมในการจัดการศึกษาต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในทุกสาขาวิชา ต้นทุนของการลงทุนในการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประมาณ 2 – 5 เท่า (ประกอบ คุปรัตน์ และคณะ, 2529) ในขณะที่ผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดดำเนินการมานานกว่า 10 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย (นพรัตน์ ต้นประสิทธิ์, 2532) อย่างไรก็ตามแม้ว่าโดยภาพรวมของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะมีประสิทธิภาพด้านต้นทุนการดำเนินงานในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาดีกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ แต่ในส่วนของคุณภาพบัณฑิต และคุณภาพด้านการจัดการศึกษาของทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐยังไม่มีประสิทธิผลเท่าที่ควรจะเป็นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากช่วงทศวรรษ 2530 ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว มีความต้องการกำลังคนเป็นจำนวนมาก แม้จะมีแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2533 - 2547) เป็นเครื่องชี้ทาง แต่เนื่องจากจำนวนผู้จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษายังมีน้อยกว่าความต้องการแรงงานในขณะนั้น สถาบันอุดมศึกษา

ต่าง ๆ จึงขยายการผลิตบัณฑิตโดยไม่ต้องคำนึงถึงคุณภาพ อุดมศึกษาไทยในยุคนี้จึงเริ่มเติบโตอย่างไร้ทิศทางและไม่มีคุณภาพ มีลักษณะที่เรียกว่าอุดมศึกษาพาณิชย์ (กฤษณพงศ์ กิรติกร, 2552) ประกอบกับการจัดการศึกษาในประเทศไทยมีการรวมศูนย์อำนาจการบริหารอยู่ที่ส่วนกลาง รัฐบาลให้การสนับสนุนงบประมาณโดยตรงแก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ภาคเอกชนมีโอกาสด้านแข่งขันกับรัฐน้อย ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของไทยต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ที่กระจายโอกาสทางการศึกษาไปยังภาคเอกชนมากกว่าของไทย (วิทยากร เชียงกุล, 2541) พัฒนาการในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้จะมีความก้าวหน้าตามลำดับ และมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังคงประสบปัญหาในการดำเนินงานอยู่หลาย ๆ ประการ

ปัญหาการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เป็นผลมาจากปัญหาการบริหารจัดการอุดมศึกษาของรัฐบาลที่ยังรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางภายใต้ระบบราชการที่เข้มงวด โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งไม่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวทางและเป้าหมายของสถาบันชั้นสูงได้ (สุธรรม อารีกุล, 2540) สาเหตุสำคัญของปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่ออุดมศึกษา ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง ทำให้นโยบายของรัฐด้านการศึกษา รวมถึงอุดมศึกษามีการปรับเปลี่ยนบ่อย บางครั้งไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา ซึ่งกำหนดนโยบายและมาตรการการพัฒนาในระยะเวลา 5 ปี ส่งผลให้การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาอุดมศึกษาไม่ต่อเนื่อง รวมทั้งนโยบายที่ดีไม่ได้มีการนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้หลายรัฐบาลมิได้ให้ความสำคัญด้านการศึกษาและอุดมศึกษาเท่าที่ควร ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องจากขาดนักการเมืองที่มีความสนใจและมีวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาและอุดมศึกษา กฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับล้าสมัยเนื่องจากมิได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามกาลเวลา กฎหมายที่รองรับการจัดการศึกษาของแต่ละหน่วยงานมีความแตกต่างกัน บางสถาบันมีกฎหมายรองรับโดยเฉพาะบางสถาบันไม่มี ทำให้เกิดการขัดแย้งและซ้ำซ้อน การดำเนินงานไม่สอดคล้องกับนโยบายและแผนในภาพรวม ส่งผลกระทบต่อความเจริญเติบโตของสถาบันอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังมีสาเหตุจากการลงทุนด้านการศึกษาของรัฐบาลที่อยู่ในระดับต่ำ (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) รวมทั้งสภาสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นองค์กรบริหารสูงสุดของสถาบันอุดมศึกษาไม่ได้ทำหน้าที่ในด้านนโยบายและให้ข้อคิดเห็นในการดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ แต่ทำหน้าที่เพียงรับรู้ รับทราบกิจการของสถาบันอุดมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่อาจเจริญก้าวหน้าได้ตามที่ควร นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งไม่มีการกำหนดเป้าหมายและนโยบายที่ชัดเจน การพัฒนาจึงเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง ไม่มีความต่อเนื่อง มีการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อนและสิ้นเปลือง ไม่สามารถปฏิบัติการกิจเอื้อประโยชน์ต่อสังคมได้ (สุธรรม อารีกุล, 2540) ภาพรวมของการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ สัดส่วนอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษต่อนักศึกษาทั้งหมดของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนที่ตั้งในกรุงเทพฯ

และปริมาณพล ส่วนใหญ่มีอัตราส่วนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในต่างจังหวัด ส่วนใหญ่มีอัตราส่วนดังกล่าวเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในต่างจังหวัดหลายแห่งมีจำนวนนักเรียนน้อยกว่าเป้าหมาย (นพรัตน์ ต้นประสิทธิ์, 2532) ที่สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งได้กำหนดไว้ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มักประสบปัญหาด้านการบริหารการเงิน ความไม่ชัดเจนของนโยบายรัฐ และการแข่งขันด้านการศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาจากต่างประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2546) ซึ่งผลต่อการดำเนินงานและเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการในสถาบันอุดมศึกษามาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่ารัฐบาลได้พยายามปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ทันสมัย และส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดความมั่นคงในการจัดการศึกษาแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งที่ประสบปัญหาและต้องเลิกกิจการไปในที่สุด

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ประสบปัญหาการดำเนินงานจนเลิกกิจการไปมีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยคณาสวัสดิ์ (จังหวัดมหาสารคาม) และวิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร (จังหวัดสกลนคร) ด้วยสาเหตุหลักจากการขาดสภาพคล่องทางการเงิน และคุณภาพการเรียนการสอนบางหลักสูตรต่ำกว่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนดไว้ และยังมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับใบอนุญาตจัดตั้งอีก 1 แห่งคือ มหาวิทยาลัยนานาชาติศิรินสยาม (จังหวัดเชียงใหม่) แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนได้จริง และถูกยุบเลิกโดยยังไม่ได้มีการดำเนินงานในอีก 3 ปีต่อมา ทั้งนี้วิทยาลัยบัณฑิตสกลนครได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในปี พ.ศ. 2530 เริ่มประสบปัญหาการดำเนินงานและอยู่ในความควบคุมของทบวงมหาวิทยาลัยเมื่อปี พ.ศ. 2538 จนนำไปสู่การเพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2540 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2551) ปัญหาสำคัญของวิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร เป็นผลมาจาก การจัดตั้งวิทยาเขตเพิ่มขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยได้มีการเปิดสอนในสาขาที่มีความต้องการของตลาด จนมีผู้สำเร็จการศึกษาจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชานิติศาสตร์ แต่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากทบวงมหาวิทยาลัย (รังสรรค์ ธาระพรพันธุ์, 2540) ส่วนสาเหตุสำคัญในการเลิกกิจการของวิทยาลัยคณาสวัสดิ์ เนื่องจากประสบปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงิน ประสบปัญหาด้านหนี้สินกับสถาบันการเงิน จนไม่สามารถจ่ายเงินเดือนให้กับบุคลากรได้ แม้ว่ารัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือโดยการอนุมัติวงเงินช่วยเหลือจำนวน 1.5 ล้านบาท เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2529 และออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าควบคุมวิทยาลัยคณาสวัสดิ์ เมื่อวันที่ 9 และวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530 (นิตยสารผู้จัดการ, เมษายน 2530) ก็ไม่สามารถช่วยให้วิทยาลัยคณาสวัสดิ์กลับมาดำเนินงานตามปกติได้ จึงได้เลิกกิจการไปในปี พ.ศ. 2533 สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการประสบปัญหาการจัดการศึกษาของวิทยาลัยคณาสวัสดิ์ ก็คือ การบริหารจัดการของเจ้าของ และผู้บริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงิน เนื่องจากเจ้าของวิทยาลัยเป็นนักธุรกิจที่มีธุรกิจหลายประเภท มีการโอนเงินพ่วงถ่ายไปมาระหว่างธุรกิจอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีการกู้ยืมเงินจาก

สถาบันการเงินโดยนำที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยไปค้ำประกัน โดยไม่ผ่านความเห็นชอบของสภาวิทยาลัย และรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย (นิตยสารผู้จัดการ, เมษายน 2530) ซึ่งไม่เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกำหนดไว้ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การขยายตัวของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนเป็นกระจุกสะท่อนการเติบโตของตลาดบริการอุดมศึกษา (รังสรรค์ ณะพรพันธุ์, 2540) ความต้องการใช้วุฒิปัตรเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม หากปราศจากการควบคุมดูแลมาตรฐาน จากรัฐ จะทำให้การศึกษาด้วยคุณภาพและส่งผลเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติในที่สุด

สรุปพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2542) เป็นช่วงที่มีการประกาศใช้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เพื่อเปิดโอกาสให้สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนสามารถเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยได้ และขยายขอบเขตภารกิจของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม หลังจากผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคที่ผ่านมาได้ผลเป็นที่น่า พอใจ ภาครัฐจึงเห็นว่าควรส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาให้มีประสิทธิผล เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยุคนี้จึงมีการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างชัดเจน โดยมีจำนวน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้นถึง 30 แห่ง พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละ ด้านของยุคนี้สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สรุปพัฒนาการด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

ผลจากการประกาศใช้กฎหมายฉบับใหม่ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีความหลากหลาย ประเภทมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2527 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยจำนวน 4 แห่ง โดยวิทยาลัยพวยัพได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนเป็นแห่งแรก ตาม กฎหมายได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ขอจัดตั้งมีข้อกำหนดในการดำเนินงานจัดการศึกษา อย่างชัดเจน เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้ง จะสามารถให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความมั่นคงทางการเงิน อย่างไรก็ตามการกำหนดปรัชญา และวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ในยุคนี้ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกันขาดเอกลักษณ์ ที่ชัดเจน ส่วนใหญ่กำหนดพันธกิจให้ครอบคลุมภารกิจทั้ง 4 ด้าน คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการ วิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับยุคก่อนหน้านี โดยเริ่มจัดการศึกษาในด้านที่ถนัดและเชี่ยวชาญมาก่อน เช่น ด้านบริหารธุรกิจ และด้านการพยาบาล เป็นต้น ในยุคนี้เริ่มมีแนวคิดการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยให้ เป็นสากล มีการกำหนดเป็นนโยบายในแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533 – 2547) และแผนพัฒนา

อุดมศึกษาฉบับที่ 7 – 9 (พ.ศ. 2533 – 2547) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มมีการเปิดสอน หลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ (English Program) และหลักสูตรนานาชาติ (International Program) ตลอดจนพัฒนาไปสู่ความเป็นสากลด้วยการแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง ในช่วงปลายของยุคนี้เริ่มมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางเพื่อผลิตบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรธุรกิจตามแนวคิดมหาวิทยาลัยบริษัท (Corporate University) เช่น การก่อตั้งวิทยาลัยดุสิตธานีของโรงแรมดุสิตธานี เป็นต้น

ในยุคนี้ปัจจัยทางการเมืองส่งผลกระทบต่อการทำงานของสถาบันอุดมศึกษาน้อยแม้จะเกิดเหตุการณ์วุ่นวายทางการเมืองในปี พ.ศ. 2535 นโยบายสำคัญที่ส่งผลต่อการศึกษาไทย คือ การจัดตั้งกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) เมื่อปี พ.ศ. 2538 สามารถช่วยให้นักเรียนนักศึกษาสามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากขึ้น นับเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ช่วยเพิ่มจำนวนนักศึกษาให้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในขณะที่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจกลับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ เนื่องจากเป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยเริ่มขยายตัวในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา จนได้รับการคาดหมายว่าไทยจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) ทำให้สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวในการผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ จนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในหลายด้านทั้งด้านงบประมาณและจำนวนนักศึกษา นอกจากนี้ปัจจัยด้านเทคโนโลยีเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเริ่มมีการนำเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้งานในสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 เริ่มมีการทดลองใช้ระบบอินเทอร์เน็ตและจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลได้อนุญาตให้มีการเปิดบริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ การใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยจึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อย่างไรก็ตามพัฒนาการด้านเทคโนโลยีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในระยะแรกค่อนข้างช้ากว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เนื่องจากยังมีราคาสูง

ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้คือการแข่งขันทั้งระหว่างสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนด้วยกันและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งการจัดตั้งใหม่และขยายวิทยาเขตไปยังส่วนภูมิภาค รวมทั้งมีการยกฐานะวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาขึ้นเป็นสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และยกฐานะวิทยาลัยครูขึ้นเป็นสถาบันราชภัฏ ทำให้เกิดการแข่งขันขยายการจัดการศึกษาจนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาที่เน้นด้านปริมาณของผู้เรียน ตลอดระยะเวลาเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนพัฒนาการขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งในด้านจำนวนสถาบันและจำนวนนักศึกษา โดยให้ความสำคัญต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ความเป็นนานาชาติ และการจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์มากขึ้น ในยุคนี้ถือว่าเป็นยุคที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยมี

การขออนุญาตจัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2522 – 2541 เพิ่มขึ้นอีกจำนวน 30 แห่ง รวมมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งสิ้น 39 แห่ง

2. สรุปพัฒนาการด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

2.1 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการเรียนการสอน

ในยุคนี้แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงเน้นการเปิดสอนในหลักสูตรด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ แต่ก็เริ่มมีการเปิดสอนหลักสูตรด้านพยาบาลจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งใหม่ที่เคยดำเนินกิจการโรงพยาบาล รวมทั้งมีการเปิดสอนในสาขาด้านวิศวกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เพื่อรองรับความต้องการแรงงานของภาคอุตสาหกรรมด้วย นอกจากนี้ยังมีการเปิดสอนหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษและหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้นตามนโยบายการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาไทยให้มีความเป็นสากล ตลอดจนการเปิดหลักสูตรทางด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ ภายหลังมีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในการศึกษา มีการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา และความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีมากขึ้น

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการใช้สื่อการสอน มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน การจัดทำสื่อการสอน และการจัดทำเอกสารของอาจารย์และนักศึกษา มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ๆ ต่อมาเมื่อการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมมากขึ้น รัฐบาลจึงเริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยในปี พ.ศ. 2539 เริ่มมีการพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกล (Distance Education) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน เริ่มมีการเปิดสอนในรายวิชาคอมพิวเตอร์ และมีการจัดการสอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้ความรู้ด้านการใช้คอมพิวเตอร์ และผลิตบุคลากรเพื่อรองรับการเติบโตของเทคโนโลยี

ในยุคนี้เริ่มมีการขยายการจัดการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคมากขึ้น โดยการเปิดสอนหลักสูตรภาคพิเศษหรือภาคสมทบ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เพิ่มขึ้นทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่และสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ รวมถึงการเกิดขึ้นของสถาบันราชมงคล และสถาบันราชภัฏ นับเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในยุคต่อมา ตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะให้ความสำคัญกับภารกิจการผลิตบัณฑิตเป็นหลัก แต่ผลการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร หลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังขาดความหลากหลาย มักเลียนแบบซึ่งกันและกันและลอกเลียนต่างประเทศ มีความซ้ำซ้อนกัน ในขณะที่การเรียนการสอนของอาจารย์ยังไม่มีคุณภาพเพียงพอ

2.2 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการวิจัย

ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับภารกิจด้านการวิจัยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดให้บทบาทด้านการวิจัยเป็นเงื่อนไขหลักประการหนึ่งในการขอเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ต้องการยกฐานะจึงปฏิบัติภารกิจด้านการวิจัยมากขึ้น ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดดำเนินการมานาน มีนักศึกษามากและมั่นคงแล้ว เริ่มเน้นส่งเสริมการวิจัยมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลต่อพัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นอย่างมาก ในยุคนี้มีการปฏิรูประบบการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยของประเทศ โดยการจัดตั้งองค์กรเพื่อส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถงานวิจัย เช่น สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) เป็นต้น ส่งผลให้ประเทศไทยมีการปฏิรูประบบการวิจัยและมีหน่วยงานดูแลรับผิดชอบการวิจัยแต่ละด้านอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการบริการวิชาการ

พัฒนาการด้านการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้ มีความต่อเนื่องจากยุคก่อนหน้านี้ โดยส่วนใหญ่ยังคงเชื่อมโยงกับภารกิจด้านการเรียนการสอน เน้นหนักการให้บริการวิชาการโดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับบุคคลทั่วไปตามความเชี่ยวชาญ การให้บริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งมักเป็นไปตามความชำนาญเฉพาะด้านของแต่ละสถาบัน ส่วนใหญ่มักดำเนินการผ่านกิจกรรมนักศึกษา กิจกรรมที่ค่อนข้างได้รับความนิยมและเห็นเด่นชัดคือกิจกรรมการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งที่มีความพร้อมด้านการวิจัย เริ่มบูรณาการภารกิจการให้บริการวิชาการแก่สังคมเข้ากับภารกิจด้านการวิจัยมากขึ้น ด้วยการแสวงหาแหล่งทุนวิจัยจากภายนอกสถาบัน

2.4 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการเชื่อมโยงกับภารกิจการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีหลักสูตรให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมไทยอยู่ในหลักสูตร นอกจากนี้ยังดำเนินการในรูปแบบของชมรมกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งมักมีการปรับเปลี่ยนไปตามนโยบาย และนักศึกษาผู้รับผิดชอบ ส่วนใหญ่มักเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางศาสนา วันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณี ตลอดจนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีไทย ในช่วงปลายทศวรรษ 30 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่ง เริ่มมีการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมขึ้น ทำให้การดำเนินงานตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีระบบ แผนงาน และการจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมยังคงมีรูปแบบเดิมที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก

3. สรุปพัฒนาการด้านการบริหารและการจัดการ

ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ได้กำหนดแนวทางการจัดโครงสร้างองค์กรในการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนออกเป็นสำนักงานบริหาร คณะ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเพื่อการวิจัย และหน่วยงานเพื่อส่งเสริมวิชาการ รวมทั้งอนุญาตให้จัดตั้งวิทยาเขตได้ นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีสภาสถาบัน และ ตำแหน่งอธิการบดี หรืออธิการ นอกเหนือจากตำแหน่งผู้อำนวยการ โดยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาชนไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งกำหนดให้คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถมีตำแหน่งทางวิชาการได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายจะให้อิสระในการบริหารแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยการถ่ายโอนอำนาจไปยังสภาสถาบัน แต่ก็ยังกำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการคอยกำกับ ดูแล และควบคุมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้จัดการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ส่วนด้านการบริหารการเงินและงบประมาณกฎหมายกำหนดให้จัดสรรเงินทุนหรือทรัพย์สินออกเป็น 5 กองทุน ได้แก่ กองทุนทั่วไป กองทุนทรัพย์สินถาวร กองทุนวิจัยและห้องสมุด กองทุนสงเคราะห์ และกองทุนอื่น โดยให้สภาสถาบันแต่งตั้งผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นผู้สอบบัญชีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกปี

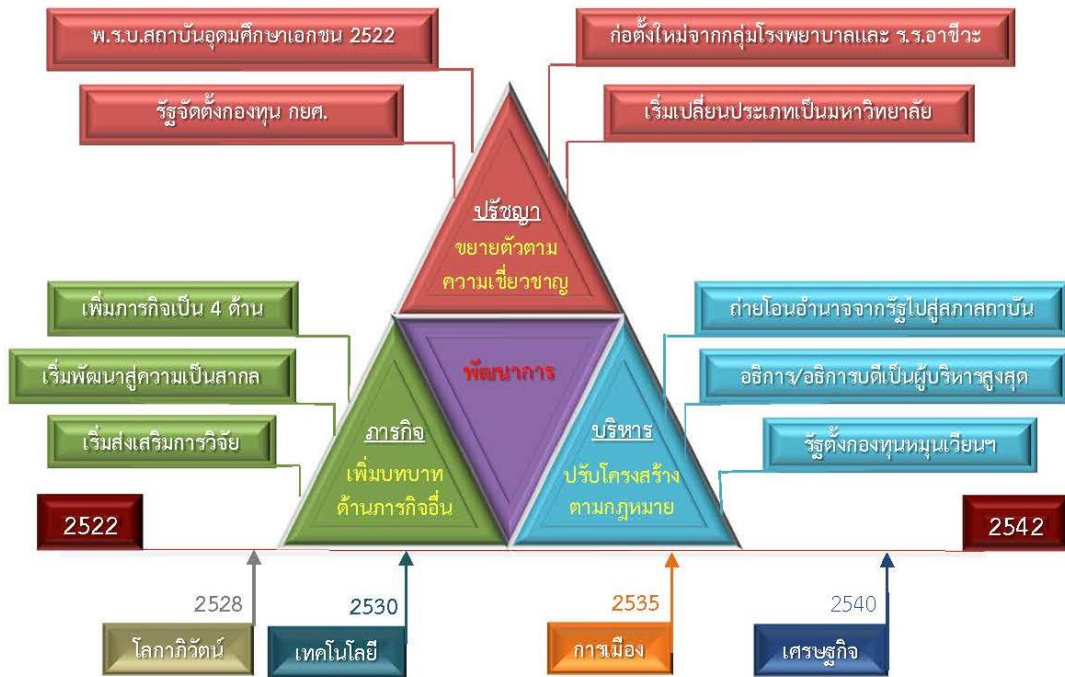
ในยุคนี้รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทางด้านงบประมาณ โดยการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2532 และกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2540 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกู้ยืมเงินต้นทุนต่ำในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.50 - 2.00 ต่อปี สำหรับการจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษา การก่อสร้างอาคารเรียน และการพัฒนาคุณวุฒิอาจารย์ ในขณะที่ผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนถือได้ว่ามีศักยภาพในการร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งด้านจำนวนสถาบัน อุดมศึกษาและจำนวนนักศึกษา รวมทั้งประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีคุณภาพไม่ด้อยกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีต้นทุนค่าใช้จ่ายต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐโดยเฉลี่ยถึง 4 เท่าของค่าใช้จ่ายในสาขาเดียวกัน อย่างไรก็ตามพัฒนาการในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแม้จะมีความก้าวหน้าตามลำดับ และมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังคงประสบปัญหาในการดำเนินงานอยู่หลาย ๆ ประการ เช่น ด้านการบริหารการเงิน ความไม่ชัดเจนของนโยบายรัฐ และการแข่งขันด้านการศึกษา เป็นต้น ในยุคนี้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่ง ประสบปัญหาการดำเนินงานจนเลิกกิจการไป ได้แก่ วิทยาลัยคณาาสตร์และวิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร เนื่องจากขาดสภาพคล่องทางธุรกิจและคุณภาพการเรียน การสอนบางหลักสูตรต่ำกว่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนด

สรุปผลการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยภาพรวมในยุคขยายตัวระหว่างปี พ.ศ. 2522 - 2542 นับตั้งแต่รัฐบาลได้มีการตราพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522

ขึ้นใช้แทนพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เพื่อส่งเสริมการร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคเอกชนให้มีมาตรฐาน และรองรับการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2535 นับว่าเป็นก้าวที่สำคัญของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีความเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในขณะนั้นที่มีอยู่จำนวน 14 แห่ง กฎหมายได้เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยได้ โดยมีการจำแนกประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนออกเป็น 3 ประเภท คือ มหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย รวมทั้งได้ขยายขอบเขตภารกิจให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ภาครัฐได้ผ่อนคลายกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารงานไปยังสถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านสภาสถาบัน ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาอย่างแพร่หลาย มีการขยายการจัดการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น ช่วงปี พ.ศ. 2522 - 2541 ได้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นใหม่อีก 30 แห่ง โดยทบวงมหาวิทยาลัยพยายามกำหนดแนวปฏิบัติให้เป็นวิทยาลัยเอกชนก่อนในช่วงแรก และสถาบันที่จัดตั้งใหม่มีแนวโน้มการกระจายการจัดการศึกษาไปยังต่างจังหวัดมากขึ้น ภาคเอกชนเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ที่ยังมีสถาบันอุดมศึกษาไม่เพียงพอ ในปี พ.ศ. 2527 วิทยาลัยพายัพ ได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนเป็นแห่งแรก ต่อมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอื่นอีกหลายแห่งได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกัน โดยภาพรวมเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2541 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดดำเนินการรวมทั้งสิ้น 39 แห่ง ในยุคนี้เริ่มมีแนวคิดพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยให้เป็นสากล มีการส่งเสริมการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีในสถาบันอุดมศึกษา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวในระดับสูงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา ความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมได้ส่งผลต่อการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2534 - 2535 จะเกิดปัญหาทางการเมืองภายในประเทศ และเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 แต่กระแสนี้ก็ช่วยให้มีการปฏิรูปทางการเมือง และการปฏิรูปการศึกษา จนเป็นที่มาของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ กองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ที่รัฐบาลเริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ทำให้นักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์สามารถเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ ด้านพัฒนาการของการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังเน้นการเปิดสอนในหลักสูตรด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ แต่ก็เริ่มมีการเปิดสอนหลักสูตรด้านพยาบาลจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งใหม่ที่เคยดำเนินการโรงพยาบาล รวมทั้งมีการเปิดสอนในสาขาด้านวิศวกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เพื่อรองรับความต้องการแรงงานของภาคอุตสาหกรรมด้วย นอกจากนี้ยังมีการเปิดสอนหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ และหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้นตามนโยบายการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาไทยให้มีความเป็นสากล ตลอดจน

การเปิดหลักสูตรทางด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ ภายหลังจากมีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา และความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีมากขึ้น ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังให้ความสำคัญต่อภารกิจการสอนเป็นภารกิจหลัก แต่เริ่มให้ความสำคัญกับภารกิจด้านอื่นทั้งด้านการวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมมากขึ้น ในขณะที่รัฐบาลเริ่มให้ความสำคัญต่อการวิจัยของประเทศ โดยการจัดตั้งหน่วยงานดูแลการจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยขึ้นมาโดยเฉพาะ ซึ่งนับเป็นแหล่งทุนวิจัยภายนอกที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในเวลาต่อมา พัฒนาการด้านการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ กฎหมายได้กำหนดแนวทางการบริหารและดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องดำเนินการตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎหมาย แม้ว่ารัฐจะถ่ายโอนอำนาจต่าง ๆ ให้กับสภาสถาบัน แต่ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเข้มงวด รัฐพยายามส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยการจัดตั้งกองทุนเงินหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เมื่อ พ.ศ. 2532 แต่ก็ไม่ได้รับความสนใจก้ำกึ่งจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากนัก ปัญหาสำคัญในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ในยุคนี้ได้แก่ การควบคุมดูแลอย่างเข้มงวดจากภาครัฐ ความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านการศึกษาของรัฐ รวมถึงการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ภายใต้อาณาเขตที่เท่าเทียมกันจากการสนับสนุนของรัฐ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้ แม้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจะมีข้อมูลบ่งชี้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาดีกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐก็ตาม

จากผลการศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 – 2542) สามารถสรุปประเด็นการค้นพบสำคัญในแต่ละด้านได้ตามภาพที่ 4-1 โดยสามารถแสดงผลเชื่อมโยงกับเหตุการณ์และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละด้าน โดยเฉพาะปัจจัยกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีที่เริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทย และปัจจัยด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ และวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ ประเด็นค้นพบสำคัญของยุคนี้สรุปได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีปรัชญาการจัดการศึกษาที่มุ่งขยายตัวตามความเชี่ยวชาญ เพื่อรองรับการแข่งขันและกระแสโลกาภิวัตน์ จัดการเรียนการสอนตามความเชี่ยวชาญและเริ่มพัฒนาบทบาทตามภารกิจด้านอื่น ๆ ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย และอาศัยความมีอิสระในการบริหารจัดการที่ได้รับจากรัฐเพื่อการขยายตัวทางด้านปริมาณ

ภาพที่ 4-1 สรุปผลการวิจัยพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคที่ 2

 ภาพที่ 4-2 ภาพเดินโครงการพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 2

พัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2542)

ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

- ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522
 - จัดการศึกษาในระดับปริญญาได้ทุกระดับ
 - กำหนดประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นวิทยาลัย สถาบัน และมหาวิทยาลัย
 - เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยได้
 - กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีภารกิจหลัก 4 ด้าน
- วิทยาลัยพ่าย്പเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งแรก พ.ศ. 2527
- การกำหนดปรัชญาและวัตถุประสงค์ของสถาบันส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน
- ส่วนใหญ่กำหนดพันธกิจให้ครอบคลุมภารกิจทั้ง 4 ด้าน
- เน้นจัดการศึกษาด้านที่ถนัดและมีความเชี่ยวชาญ
- กระแสทุนนิยมและการค้าเสรีตามข้อตกลง GATT
- เริ่มพัฒนาสถาบันให้มีความเป็นสากล
 - เปิดหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษและหลักสูตรนานาชาติ
 - แสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศ
 - รัฐสนับสนุนโครงการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
- มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามแนวคิดมหาวิทยาลัยบริษัท (Corporate University)
- รัฐจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)
- ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษายุคนี้
 - เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535
 - วิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540
- มีแนวคิดปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ (ออกนอกระบบ)
- ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540
- เริ่มมีการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง
- ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
 - เริ่มนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้งานในสถาบันอุดมศึกษา
 - ทดลองใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในสถาบันอุดมศึกษา

- └ รัฐบาลอนุญาตให้เปิดบริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์
- └ ปัญหาอุปสรรคของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 - └ การแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น
 - └ การยกฐานะของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลและสถาบันราชภัฏ

─ ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

- └ ด้านการเรียนการสอน
 - └ ให้ความสำคัญกับภารกิจด้านการเรียนการสอน
 - └ ส่วนใหญ่เปิดสอนหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
 - └ เริ่มเปิดสอนหลักสูตรพยาบาล อุตสาหกรรม และวิศวกรรมศาสตร์
 - └ นำคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน
 - └ เปิดสอนรายวิชาคอมพิวเตอร์
 - └ จัดการสอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางการศึกษา
 - └ เปิดสอนในหลักสูตรภาคพิเศษ หรือภาคสมทบ
- └ ด้านการวิจัย
 - └ เริ่มให้ความสำคัญกับภารกิจการวิจัยมากขึ้นนอกจากการสอน
 - └ ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดเงื่อนไขด้านการวิจัยในการขอเปลี่ยนแปลงเป็นมหาวิทยาลัย
 - └ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่เริ่มส่งเสริมการวิจัย
 - └ การวิจัยส่วนใหญ่เพื่อการเรียนการสอน การขอตำแหน่งทางวิชาการ และการมีรายได้จากการวิจัย
 - └ เริ่มใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการวิจัย
 - └ เกณฑ์ประเมินผลงานวิจัยตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา
 - └ รัฐจัดตั้งองค์กรส่งเสริมการวิจัย
 - └ รัฐปฏิรูประบบบริหารงบประมาณวิจัยของประเทศ
 - └ ปัญหาด้านการวิจัย
 - └ ขาดงบประมาณด้านการวิจัย
 - └ ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญการวิจัย
 - └ ขาดแรงจูงใจในการทำวิจัย

- ด้านการบริการวิชาการ
 - บูรณาการกับการเรียนการสอน
 - เน้นจัดหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับบุคคลทั่วไปตามความเชี่ยวชาญ
 - รูปแบบการให้บริการสังคม
 - กิจกรรมนักศึกษา
 - การออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท
 - สถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่เริ่มบูรณาการกับการวิจัย
- ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
 - บูรณาการกับการเรียนการสอน
 - มักมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมไทยอยู่ในหลักสูตร
 - ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยชมรมกิจกรรมนักศึกษา
 - ปรับเปลี่ยนกิจกรรมไปตามนโยบายและนักศึกษาผู้รับผิดชอบ
 - รูปแบบกิจกรรมเพื่อการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
 - วันสำคัญทางศาสนา
 - วันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณี
 - วันสำคัญของสถาบันกษัตริย์
 - กิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีไทย
 - เริ่มมีการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 - เน้นกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักและร่วมกันอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมไทย
- ด้านการบริหารและจัดการ
 - บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522
 - ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 - กำหนดให้มีคณะ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเพื่อการวิจัย หรือสำนักวิชาการ
 - อนุญาตให้มีวิทยาเขต
 - ให้มีสภาสถาบันทำหน้าที่วางนโยบายและควบคุมดูแลกิจการทั่วไป
 - กำหนดตำแหน่งอธิการบดี หรืออธิการเป็นผู้บริหารสูงสุด
 - มีคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกำกับ ดูแล และควบคุม
 - มีการกำหนดมาตรการควบคุมและบทลงโทษ
 - ให้อิสระในการบริหารโดยการถ่ายโอนอำนาจจากรัฐไปยังสภาสถาบัน
 - มาตรการทางการเงิน
 - ให้จัดสรรเงินทุนหรือทรัพย์สินออกเป็น 5 กองทุน

- รัฐจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- รัฐจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- มีการขยายตัวทั้งด้านจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและจำนวนนักศึกษา
- ปัญหาการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 - การควบคุมและการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางของภาครัฐ
 - การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ
 - การแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐโดยตรง
 - ความแตกต่างของกฎหมายและความไม่เท่าเทียมกันในการควบคุม
 - สัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษาต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน
 - ประสบปัญหาด้านการบริหารการเงิน

บทที่ 5

ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2552)

ภายหลังจากรัฐบาลได้อนุญาตให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของเอกชนได้รับการยอมรับ และมีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ เพื่อเป็นการส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคเอกชน และรองรับการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เริ่มมีการจำแนกประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนออกเป็น 3 ประเภท คือ วิทยาลัยสถาบัน และมหาวิทยาลัย ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความหลากหลายสามารถเลือกประเภทได้ตามความเหมาะสม และเริ่มขอยกสถานะตนเองจากวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัย นอกจากนี้กฎหมายยังมุ่งส่งเสริมการขยายภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งผ่อนคลายการควบคุม โดยการกระจายอำนาจการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาไปยังสภาสถาบัน

การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ยังคงเชื่อมโยงกับความเชี่ยวชาญเดิมของผู้ก่อตั้ง โดยเน้นเริ่มจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้านที่ถนัดโดยเฉพาะด้านพยาบาล และบริหารธุรกิจ ตลอดจนด้านอุตสาหกรรมและวิศวกรรม โดยมีกลุ่มธุรกิจโรงพยาบาล และโรงเรียนอาชีวศึกษาและเทคโนโลยีขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ถือเป็นยุคขยายตัวของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในขณะที่กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และ พันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังขาดเอกลักษณ์ มักกำหนดให้ครอบคลุมภารกิจทั้ง 4 ด้านตามที่กฎหมายกำหนดเป็นสำคัญ

พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคขยายตัวได้รับผลกระทบจากปัจจัยสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะแนวคิดการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยให้เป็นสากล และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการขยายตัวของหลักสูตรนานาชาติ เริ่มมีการนำเทคโนโลยีและเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งปัจจัยทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ จากการเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 นำไปสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ใน พ.ศ. 2538 รัฐบาลได้มีการจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามปัญหาและอุปสรรคสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 และภาวะการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้งที่จัดตั้งขึ้นใหม่ และยกฐานะจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาและวิทยาลัยครู

พัฒนาการด้านการดำเนินงานตามภารกิจทั้ง 4 ด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคการขยายตัว ยังให้ความสำคัญกับการกิจการเรียนการสอน เน้นการผลิตบัณฑิตด้านบริหารธุรกิจ เริ่มมีการเปิดสอนหลักสูตรพยาบาล จากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งขึ้นใหม่ รวมถึงด้านอุตสาหกรรมและวิศวกรรมศาสตร์ เริ่มมีการพัฒนาการเรียนการสอนโดยอาศัยเทคโนโลยี มีการเปิดสอนรายวิชาคอมพิวเตอร์ และเปิดหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ในภารกิจด้านการวิจัย แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะเริ่มปฏิบัติภารกิจด้านการวิจัยมากขึ้น แต่ก็ยังมีพัฒนาการที่ค่อนข้างช้า ส่วนใหญ่มักเป็นไปเพื่อประโยชน์ด้านการเรียนการสอน การขอตำแหน่งทางวิชาการ และเป็นรายได้เสริมจากการวิจัย ส่วนภารกิจด้านการบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ยังมีการดำเนินการเชื่อมโยงกับการกิจการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมของนักศึกษา

แนวทางการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ได้มีการปรับเปลี่ยนไปจากพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ในหลายด้านทั้งการจัดโครงสร้างองค์กร การกำหนดให้มีสภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยระบุที่มาและคุณสมบัติของคณะกรรมการสภาไว้อย่างชัดเจน กำหนดอำนาจหน้าที่โดยการถ่ายโอนอำนาจจากรัฐไปยังสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แต่ก็ยังมีการกำกับและควบคุม พร้อมกำหนดมาตรการควบคุม และบทลงโทษไว้ด้วย นอกจากนี้กฎหมายได้กำหนดแนวทางการบริหารการเงิน โดยการจัดสรรเงินทุนและทรัพย์สินออกเป็นกองทุนต่าง ๆ เพื่อความมั่นคงทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมทั้งรัฐบาลได้มีการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนฯ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้านงบประมาณ โดยให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกู้เงินกองทุนอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อก่อสร้างอาคารและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและพัฒนาอาจารย์

แนวคิดปฏิรูปการศึกษาที่เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่นำไปสู่การออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาของไทย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดแนวทางปฏิรูปอุดมศึกษาไว้ 3 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) การปฏิรูประบบอุดมศึกษา 2) การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารอุดมศึกษา และ 3) การปฏิรูปการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาหลังมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ถือเป็นยุคขยายตัว เนื่องจากมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จนนำไปสู่ความกังวลถึงปัญหาคุณภาพของบัณฑิต และคุณภาพในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่ง การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงนับเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูปการศึกษาของไทยอย่างแท้จริง

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 - 2552 เป็นช่วงที่มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แทน

พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอีกครั้งใน พ.ศ.2550 ออกเป็นพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 เป็นยุคที่มีการปรับเปลี่ยนองค์กรกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา มีความพยายามในการปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการควบคุมและกำกับดูแลระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน รวมทั้งให้ความสำคัญอิสระในการบริหารจัดการภายในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยให้อยู่ภายใต้การกำกับติดตาม ประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ จึงได้มีการกำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาที่มีทั้งระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาของยุคปฏิรูปการศึกษานับตั้งแต่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไปจนถึง พ.ศ. 2552 ก่อนมีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ที่กำหนดให้การจัดการหลักสูตร และการจัด การเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาอยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน

พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไปจนถึงก่อนมีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 สามารถนำเสนอผลการศึกษาจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ โดยการจำแนกตามภารกิจหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ และด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม
3. ด้านการบริหารและการจัดการ

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกิดจากปัจจัยสำคัญหลายประการที่เป็นแรงผลักดันให้มีการปฏิรูประบบอุดมศึกษาของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของความต้องการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ ในขณะที่ความคาดหวังของสังคมที่มีต่ออุดมศึกษาค่อนข้างสูง แต่กลับเกิด ปัญหาคุณภาพของบัณฑิตที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ และข้อจำกัดด้านงบประมาณ (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ทุกระดับ โดยให้รัฐมีหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐานและมีคุณภาพ รวมทั้งยังกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถ

จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้โดยอิสระ โดยให้อำนาจกับสภาสถาบันในการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้เป็นไปตามกฎหมาย การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงมีอิสระมากยิ่งขึ้น สภาสถาบันอุดมศึกษามีอำนาจในการอนุมัติและควบคุมดูแลการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเต็มที่ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัว และขยายการจัดการศึกษาทั้งในรูปของการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง และการขยายหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกของยุคปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากภาครัฐยังไม่ได้มีการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่ชัดเจนตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อควบคุมดูแลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวเป็นผลมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 81 กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ส่งผลให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มีสาระสำคัญต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาหลายประการ มีการจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษาและคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา เพื่อเสนอแนวทางการปฏิรูปโครงสร้างองค์กร และระบบการบริหารจัดการบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนการจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา นับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับอย่างเป็นรูปธรรมรวมทั้งระดับอุดมศึกษา (คณะกรรมการจัดทำ แนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) การปรับโครงสร้างองค์กรด้านการบริหารและจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้กระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับ (มาตรา 31) และให้มี 4 องค์กรหลัก ได้แก่ สภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการอุดมศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม (มาตรา 32) ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ติดตาม ตรวจสอบและประเมิน จึงได้มีการแบ่งส่วนราชการใหม่ โดยจัดตั้งกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 มีการจัดระเบียบบริหารราชการในกระทรวงศึกษาธิการใหม่จากการประกาศใช้ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยแยกภารกิจด้านศิลปะและวัฒนธรรมออกจากกระทรวงศึกษาธิการ ไปจัดตั้งเป็นกระทรวงวัฒนธรรม และจัดโครงสร้างองค์กรในกระทรวงศึกษาธิการใหม่ เป็นสภาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา และคณะกรรมการการอุดมศึกษา และในปี พ.ศ. 2546 มีการออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยยุบทบวงมหาวิทยาลัยไปเป็นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

การให้อิสระในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษา ภายใต้การควบคุมดูแลของสภาสถาบันตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษามีแนวคิดขยายการจัดการศึกษาอย่างรวดเร็ว เพื่อแสดงถึงศักยภาพทางวิชาการของสถาบัน ในขณะที่ช่วงแรกของการปฏิรูปการศึกษาภาครัฐยังคงให้ความสำคัญอยู่กับการปรับโครงสร้าง

การบริหารจัดการองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการศึกษา รวมทั้งการออกกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อควบคุม และกำกับดูแลมาตรฐานและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ตามที่กฎหมายกำหนด ในปี พ.ศ. 2542 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งขึ้นใหม่อีก 9 แห่ง ในขณะเดียวกันสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน มีการขยายการจัดการศึกษาโดยการเปิดสอนในหลักสูตรต่าง ๆ มากมายหลายสาขาทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดโดยมีทั้งรูปแบบของการขยายวิทยาเขต ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่น และการเปิดเป็นศูนย์การศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ อาทิ โรงเรียน และอาคารสำนักงาน เป็นต้น ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพฯ หลายแห่งมีการขยายการจัดการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาค ในขณะเดียวกันสถาบันอุดมศึกษาในต่างจังหวัดหลายแห่งก็มีการเปิดศูนย์การศึกษาในย่านธุรกิจเพื่อเปิดสอนหลักสูตรต่าง ๆ เช่นเดียวกัน ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ผลจากการให้อิสระในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษา และการถ่ายโอนอำนาจต่าง ๆ ไปยังสภาสถาบัน ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (มีนาคม พ.ศ. 2553) มีสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 72 แห่งที่มีการจัดการศึกษาตามศูนย์การศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศรวมทั้งสิ้น 353 ศูนย์ โดยจำแนกเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวน 292 ศูนย์ (จาก 44 สถาบัน) และของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 61 ศูนย์ (จาก 29 สถาบัน) นับเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาคุณภาพบัณฑิต และคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องออกข้อกำหนด กฎระเบียบ เพื่อควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อย่างจริงจังในเวลาต่อมา

ผลจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดให้การบริหารและจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความเป็นอิสระ โดยมีการกำกับ ติดตามการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายฉบับใหม่ แทนพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยมาตรฐานเดียวกัน (นพดล ปรกรณ์มิตติ, 2551) มีสาระสำคัญในการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหารและจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถาบัน และกำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษา สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้รักษามาตรฐานการศึกษา และขยายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอีกครั้ง โดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยมีเหตุผลของการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยให้อำนาจสภาสถาบันในการอนุมัติหลักสูตร รวมทั้งส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษา

เอกชนมีอำนาจในการลงทุน หรือร่วมลงทุนกับนิติบุคคลหรือหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งนี้ ตามมาตรา 34 (6) ในพระราชบัญญัติฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550 ได้ให้อำนาจสภาสถาบันในการอนุมัติหลักสูตรนอกเหนือจากการให้อำนาจเพียงการอนุมัติการปรับปรุงหลักสูตรและการเปิดหลักสูตรการสอนเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ในขณะที่พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ให้อำนาจเพียงแค่การอนุมัติปริญญา นอกจากนี้กฎหมายฉบับใหม่ยังเพิ่มอำนาจสภาสถาบันตามมาตรา 34 (10/1) ในการอนุมัติการลงทุนหรือร่วมลงทุนในกิจการที่เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หรือนำผลการค้นคว้าวิจัยไปเผยแพร่ หรือหาประโยชน์เพื่อเป็นรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีอิสระในการเปิดหลักสูตร และขยายการจัดการศึกษาได้เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีการแข่งขันกันขยายการเปิดหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางดังที่กล่าวมา

ปัจจัยหลักสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในทุก ๆ ด้านอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรมในยุคปฏิรูปการศึกษา คือ การประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีแนวคิดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในระบบการศึกษาไทยมาอย่างต่อเนื่อง โดยทบวงมหาวิทยาลัยได้จัดทำประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เพื่อเป็นแนวทางในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ก่อนมีประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554ก) ที่ระบุไว้ใน หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก และมาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก นอกจากนี้มาตรา 49 กำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุก 5 ปี และเสนอผลประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

พัฒนาการของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ออกประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2545 มีสาระสำคัญระบุให้ทบวงมหาวิทยาลัย

สนับสนุนและส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาจัดทำระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งให้มีการประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาจากภายใน หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการประเมินคุณภาพจากภายนอก รวมถึงสนับสนุนให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษาขึ้นในแต่ละคณะวิชาหรือสถาบันอุดมศึกษา ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2546 ขึ้น โดยระบุให้มีคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา และกำหนดองค์ประกอบของการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในไว้ 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนดำเนินการ 2) การเรียนการสอน 3) กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา 4) การวิจัย 5) การบริการทางวิชาการแก่สังคม 6) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 7) การบริหารและการจัดการ 8) การเงินและงบประมาณ และ 9) ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ ภายหลังมีการออกกฎกระทรวงดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเริ่มมีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในขึ้น และเริ่มมีการประเมินผลการดำเนินงานตามเกณฑ์ประเมินคุณภาพการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกที่ดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ที่ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2543 และได้ดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ.2544 – 2548 ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อยืนยันสภาพจริงของสถาบันอุดมศึกษา และสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักการประกันคุณภาพการศึกษา โดยไม่มีการตัดสินผลการประเมิน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550) และประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่สองในช่วงปี พ.ศ.2549 – 2553 เป็นการประเมินตามสภาพจริงของสถานศึกษา เพื่อมุ่งให้สถานศึกษาแต่ละแห่งปรับปรุงพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นรอบการประเมินคุณภาพภายนอกทุก 5 ปีตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยได้กำหนดมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับอุดมศึกษาในรอบนี้ไว้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพบัณฑิต 2) ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ 3) ด้านการบริการวิชาการ 4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม 5) ด้านการพัฒนาสถาบันและบุคลากร 6) ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน และ 7) ด้านระบบการประกันคุณภาพ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2553) ทั้งนี้การประกันคุณภาพภายนอกจะมุ่งเน้นการประเมินผลการดำเนินงานด้านผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ในขณะที่การประกันคุณภาพภายใน มุ่งเน้นการประเมินและตรวจสอบผลการดำเนินงานด้านปัจจัยนำเข้า (Input) และด้านกระบวนการ (Process) ในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา

เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้ออกกฎกระทรวง และประกาศ เพื่อใช้กำกับดูแลให้การดำเนินงานในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐาน และมีแนวปฏิบัติตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา กฎกระทรวง และประกาศสำคัญ ๆ ที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคปฏิรูปการศึกษามีอยู่หลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี พ.ศ. 2549 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา เพื่อใช้เป็นกลไกกำกับมาตรฐานการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา โดยกำหนดให้มาตรฐานการอุดมศึกษาประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน ได้แก่ 1) มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต 2) มาตรฐานด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา และ 3) มาตรฐานด้านพันธกิจของการบริหารการอุดมศึกษา และออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาตามกลุ่มสถาบันที่มีปรัชญาในการจัดตั้งแตกต่างกัน สาระสำคัญคือการกำหนดให้มีมาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา มาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา โดยกำหนดให้จำแนกประเภทสถาบันอุดมศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ วิทยาลัยชุมชน สถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี สถาบันเฉพาะทาง และสถาบันที่เน้นการวิจัยขั้นสูงและผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะระดับปริญญาเอก ซึ่งถูกใช้เป็นเกณฑ์การเลือกประเภทของสถาบันอุดมศึกษาสำหรับการประกันคุณภาพการศึกษาในระยะเวลาต่อมา นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2549 ทำให้การกำหนดประเภทของสถาบันอุดมศึกษามีรายละเอียดของข้อกำหนดที่ชัดเจนขึ้น โดยระบุให้มหาวิทยาลัย ต้องมีลักษณะให้การศึกษา และส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงหลายสาขาวิชา หรือหลายกลุ่มสาขาวิชา ในขณะที่สถาบันสามารถเน้นการสอนในสาขาวิชาใดหรือกลุ่มสาขาวิชาโดยเฉพาะ ส่วนวิทยาลัยสามารถให้การศึกษาเพียงบางสาขาวิชา รวมถึงกฎกระทรวงกำหนดลักษณะและเนื้อที่ที่ดินที่จะใช้เป็นที่จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งกำหนดให้มหาวิทยาลัยต้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 100 ไร่ ในขณะที่สถาบันและวิทยาลัยกำหนดให้มีเนื้อที่เพียง 10 ไร่เท่านั้น การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนประเภทมหาวิทยาลัย หรือการยกสถานะจากวิทยาลัยหรือสถาบันให้เป็นมหาวิทยาลัย จึงค่อนข้างเป็นไปได้ยากมากยิ่งขึ้น ผลของการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการประกาศใช้เกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ทำให้การกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น โดยมีพัฒนาการไปตามความก้าวหน้าของระบบประกันคุณภาพการศึกษา เนื่องจากถูกกำหนดให้เป็นองค์ประกอบหลักของการประเมินคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงมีการพัฒนาปรัชญา และวิสัยทัศน์ของสถาบันให้มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ประกอบกับการประกันคุณภาพการศึกษาได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งเลือกประเภทสถาบัน เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบัน ทำให้การจำแนกกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น

แม้ว่าในช่วงแรกเริ่มของการใช้ระบบประกันคุณภาพการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงเน้นการเลือกประเภทสถาบันเป็นสถาบันผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี เนื่องจากส่วนใหญ่ยังมีปัญหาขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกและตำแหน่งทางวิชาการ รวมทั้งยังไม่มีผลงานวิจัยตามเกณฑ์ประเมินคุณภาพ อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่และขนาดกลาง เริ่มพัฒนาสถาบันไปสู่สถาบันอุดมศึกษาสมบูรณ์แบบที่มีความหลากหลาย และขยายการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษามากขึ้น ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดเล็ก มีแนวโน้มพัฒนาสถาบันไปสู่สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง เพื่อให้มีความโดดเด่น และสามารถดำเนินการได้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา

ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มนำแนวคิดการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษา (Cooperative Education) มาใช้ในการจัดการศึกษา และเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการภายใต้ระบบสหกิจศึกษาในรูปแบบของพหุภาคีที่มีภาครัฐให้การสนับสนุน หลังจาก ปี พ.ศ. 2545 รัฐบาลได้ประกาศนโยบายให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่สถาบันการศึกษาที่จัดสหกิจศึกษาโดยได้จัดสรรเงินอุดหนุนเป็นรายหัวให้แก่สถาบันการศึกษา 17 แห่ง ที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรสหกิจศึกษาและให้ใช้หลักสูตรสหกิจศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นต้นแบบ เนื่องจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นสถาบันแรกที่เริ่มนำระบบนี้มาใช้เมื่อปี พ.ศ. 2536 จากแนวคิดริเริ่มของศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีโอกาสได้รับประสบการณ์การปฏิบัติงานในสถานประกอบการจริงระหว่างกำลังศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา การดำเนินงานในการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาในช่วงเริ่มต้นเป็นไปในรูปของทวิภาคี ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานประกอบการ ภาครัฐยังไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมสนับสนุนโดยตรง แต่มีหน่วยงานภาคเอกชนบางหน่วยงาน อาทิ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าไทย ที่สนับสนุนระบบสหกิจศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีในระยะเริ่มต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา ระบบสหกิจศึกษาจึงได้พัฒนาเข้าสู่รูปแบบ พหุภาคี โดยมีหน่วยงานหลายภาคส่วนร่วมกันรับผิดชอบในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานด้านสหกิจศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษา สถานประกอบการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าไทย สมาคมวิชาการในประเทศไทย ได้แก่ สมาคมสหกิจศึกษาไทย (Thai Association for Cooperative Education – TACE) และสมาคมวิชาการระดับนานาชาติ ได้แก่ สมาคมสหกิจศึกษาโลก (World Association for Cooperative Education - WACE) โดยในปี พ.ศ. 2549 มีสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่ดำเนินงานในรูปแบบสหกิจศึกษาจำนวน 88 สถาบัน (สมาคมสหกิจศึกษาไทย, 2552) นับว่า การจัดการศึกษาสหกิจศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันมีภาคีต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทครบทุกภาคส่วนในลักษณะเครือข่ายพหุภาคี ภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลผ่านสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาซึ่งเป็นภาคีสำคัญของภาครัฐ

แนวคิดในการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาและบัณฑิตจบใหม่มีโอกาสเป็นเจ้าของกิจการ และประกอบธุรกิจของตนเอง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงริเริ่มการสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง และดำเนินการหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (University Business Incubator: UBI) ขึ้น ในปี พ.ศ. 2547 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) โดยมีเป้าหมายให้สถาบันอุดมศึกษาทำ หน้าที่บ่มเพาะให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ (Entrepreneurs) และช่วยเหลือให้เกิดบริษัทจัดตั้งใหม่ (Start-up Companies) ที่จะได้รับการดูแลและพัฒนาให้เติบโตเข้มแข็งจนเป็นบริษัทเต็มรูปแบบในอนาคต (Spin-off Companies) โดยในช่วงแรกของการเริ่มต้นโครงการสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่ง ในช่วงปี พ.ศ. 2547 – 2548 มีสถาบัน อุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 25 แห่ง และมีจำนวนเพิ่มเป็น 56 แห่งเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552ข) นับเป็นพัฒนาการสำคัญของการปฏิรูปการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริง และผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นผู้ประกอบการแทนการผลิตเพื่อรองรับ ความต้องการของตลาดแรงงานดังเช่นที่ผ่านมา

ในช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2548 รัฐบาลมีนโยบายที่จะพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา ของประเทศเพื่อนบ้าน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549) โดยเฉพาะกลุ่มประชาคมอาเซียน โดยการให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาไทยในฐานะที่ทำให้การศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น แนวคิดปรัชญาทางการศึกษาที่สำคัญในยุค สมัยนี้ คือ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีการสื่อสาร (Information and Communication Technology) มาใช้ในการจัดการศึกษา ถือเป็นยุคของสังคม ฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาเพื่อคุณภาพของ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป ในปี พ.ศ.2548 สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา ได้จัดทำโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย ซึ่งได้รับมอบหมายพันธกิจที่ชัดเจนตามกลยุทธ์ e-Education ในกรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศไทยในระยะที่ 2 หรือ IT2010 (พ.ศ. 2545 – 2559) ด้วยการสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการขยายโอกาสอุดมศึกษาโดยใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ ส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงการศึกษาในเวลาและสถานที่ที่สะดวก เป็นศูนย์กลางการ สร้างแหล่งการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนไทยพร้อมไปกับการส่งเสริมและ พัฒนาคุณภาพอุดมศึกษา การจัดการความรู้ และแบ่งปันทรัพยากรการศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษา อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553ข)

การปฏิรูปอุดมศึกษาในยุคนี้ เน้นการกระจายโอกาสทางการศึกษา การยกคุณภาพทางการศึกษา ไทยสู่สากล การพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัย และการขยายการศึกษาเฉพาะทาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้ม การปฏิรูปการศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549) กระแสโลกาภิวัตน์

ที่ขยายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การอุดมศึกษาของไทยเริ่มให้ความสำคัญต่อความเป็นสากลมากขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2548) มีนโยบายมุ่งส่งเสริมความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยกำหนดแนวปฏิบัติในการสร้างความเป็นสากลไว้ 6 มาตรการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่าง ๆ 2) ส่งเสริมการเรียนการสอนไทยศึกษาเป็นพื้นฐานการสร้างความร่วมมือในระดับนานาชาติ 3) รมรณคืให้มีการจัดหลักสูตรนานาชาติเพื่อดึงดูดนักศึกษาต่างชาติให้มาศึกษาต่อในประเทศไทยมากขึ้น 4) ส่งเสริมความร่วมมือในระดับนานาชาติเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการ 5) ส่งนักวิชาการไทยไปสอนและให้บริการวิชาการในต่างประเทศ รวมทั้งจัดสรรทุนสำหรับนักศึกษาต่างชาติ และฝึกอบรม หรือศึกษาดูงานให้กับชาวต่างชาติ และ 6) พัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรไทยให้สามารถทำงานในองค์กรระหว่างประเทศได้ ปัจจัยด้านกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้อุดมศึกษาไทยต้องมีการปรับเปลี่ยน มุ่งเน้นการเตรียมคนเข้าสู่ภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อตอบสนองระบบเศรษฐกิจและสังคมของภาครัฐและภาคเอกชน บทบาทการจัดอุดมศึกษาจึงมีหน้าที่ของรัฐแต่ฝ่ายเดียว แต่เป็นหน้าที่ของภาคเอกชน องค์กรประชาชน ท้องถิ่น และชุมชนที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการอุดมศึกษาให้มากขึ้น (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนเริ่มปรับตัวไปสู่ความเป็นนานาชาติมากขึ้น ทั้งทางด้านการบริหารจัดการ การทำความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และการเปิดหลักสูตรนานาชาติ ส่วนหนึ่งเป็นการรองรับการเปิดเสรีทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาภายใต้กรอบข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade : GATT) ที่เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2548 (ศิริชัย กาญจนาวาสี, 2548) โดยมีข้อผูกพันการเปิดเสรี 3 รูปแบบ คือ 1) การให้บริการในต่างประเทศ (Consumption Abroad) 2) การเข้ามาตั้งหน่วยธุรกิจบริการ (Commercial Presence) และ 3) การเข้ามาทำงานบริการของคนต่างชาติ (Presence of Natural Person) (วรารณณ์ คล้ายประยงค์, 2556) ส่งผลให้เริ่มมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากต่างประเทศเข้ามาเปิดดำเนินการในประเทศไทย อาทิ มหาวิทยาลัยนานาชาติสแตมฟอร์ด และมหาวิทยาลัยเว็บสเตอร์ (ประเทศไทย) เป็นต้น

การดำเนินงานของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ที่ได้เริ่มดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา มีผลทำให้ให้นักเรียนนักศึกษากู้ยืมจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่มาจากครอบครัวยากจน มีความตั้งใจที่จะศึกษาต่อเพิ่มขึ้น นอกจากนี้กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษายังมีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาระบบการศึกษา ช่วยเพิ่มทางเลือกให้แก่นักศึกษาในการเข้าเรียนระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะทางเลือกในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมทั้งยังช่วยเพิ่มการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในการดึงดูดนักศึกษาด้วย (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และอารีญา มนัสบุญเพิ่มพูล, 2549) ทั้งนี้เนื่องจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาช่วยให้นักศึกษามีเงินทุนเพียงพอที่สามารถเรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงได้จนสำเร็จการศึกษา อย่างไรก็ตามแม้ว่ากองทุนเงินให้กู้ยืม

เพื่อการศึกษาจะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษามากขึ้น แต่ด้วยเงื่อนไขและวัตถุประสงค์ที่ให้อั้วมเฉพาะนักเรียนนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ทำให้รัฐบาลเห็นว่ายังมีนักศึกษาบางส่วนที่ขาดคุณสมบัติไม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการกู้เงินเพื่อศึกษาต่อได้ ในปี พ.ศ. 2547 จากนโยบายปฏิรูประบบการเงินเพื่ออุดมศึกษา เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน รัฐบาลจึงมีแนวคิดจัดตั้งกองทุนกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต (กรอ.) (Income Contingent Loan: ICL) โดยให้ผู้เรียนรับภาระค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม และชำระเงินคืนเมื่อมีรายได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดผ่านระบบการจัดเก็บภาษีเงินได้ของกรมสรรพากร โดยในปีการศึกษา 2549 รัฐบาลมีนโยบายปรับเปลี่ยนกองทุนเงินให้อั้วมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ไปเป็นกองทุนเงินให้อั้วมที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต (กรอ.) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามแนวคิดที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ของกองทุนเงินให้อั้วมเพื่อการศึกษา เช่น การที่ครอบครัวที่มีรายได้เกิน 150,000 บาทต่อปีไม่มีสิทธิ์กู้ยืม หรือต้องชำระเงินกู้ยืมคืนเมื่อจบการศึกษาแล้ว 2 ปีแต่ยังไม่ม้งานทำหรือมีรายได้ไม่เพียงพอ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และอารียา มนัสบุญเพิ่มพูล, 2549) อย่างไรก็ตามในภายหลังรัฐบาลยังคงให้มีกองทุนเงินให้อั้วมเพื่อการศึกษา (กยศ.) และจัดตั้งกองทุนกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต (กรอ.) เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งกองทุนนับตั้งแต่ปีการศึกษา 2549 เป็นต้นมา เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาต่อในระดับอนุปริญญาและระดับอุดมศึกษาโดยไม่จำกัดรายได้ครอบครัวของผู้กู้เหมือนกับกองทุนเงินให้อั้วมเพื่อการศึกษา (กยศ.)

การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่กำหนดให้รัฐอุดหนุนและส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลจึงได้รวมกองทุนหมุนเวียน 2 กองทุน ได้แก่ เงินหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2532 และเงินหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เริ่มจัดตั้งในปี พ.ศ. 2540 ให้เป็นกองทุนเดียวในชื่อ เงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน วงเงิน 1,120 ล้านบาท เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เป็นส่วนสมทบในการจัดหา และจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษา การก่อสร้างอาคารเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน และสามารถขยายการเปิดการสอนในสาขาที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งเพื่อการพัฒนาคุณวุฒิอาจารย์ ในการศึกษาต่อระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมาตรฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558ก)

การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรธุรกิจตามแนวคิดมหาวิทยาลัยบรรษัท (Corporate University) เริ่มมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดตั้งสถาบันการศึกษาของบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ผู้ดำเนินธุรกิจร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น (7-Eleven) บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) ที่ได้มีการก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ในปี พ.ศ. 2550 ทำให้แนวคิด

การส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยที่เชื่อมโยงกับภาคธุรกิจ โดยผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ทฤษฎีร่วมกับการทำงานผ่านประสบการณ์จริงจากสถานประกอบการที่เป็นผู้ก่อตั้งสถานศึกษา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นมหาวิทยาลัยบริษัทในประเทศไทยที่ชัดเจนที่สุดแห่งหนึ่ง (อรุณีเพ็ญ ยิ้มประเสริฐ และภณพร สิงหระ ณ อยุธยา, 2557) หลังจากนั้นได้มีองค์กรธุรกิจอีกหลายแห่งได้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเพื่อจัดการศึกษาในด้านที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ เช่น สถาบันกันตนา (โดยบริษัทกันตนากรุ๊ป) มหาวิทยาลัยเนชั่น (โดยบริษัท เนชั่นมัลติมีเดียส์กรุ๊ป) และสถาบันวิทย์สิริเมธิ (โดยบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)) เดิมใช้ชื่อสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระยอง) สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสถาบันอุดมศึกษาผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ทำให้ผู้ประกอบการดังกล่าวต้องหันมาเปิดสถาบันอุดมศึกษาของตนเอง (สุรพล ศรีบุญทรง, 2555) นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะทางมีเอกลักษณ์ของตนเองแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป โดยกลุ่มผู้ก่อตั้งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาทางเลือก เช่น สถาบันอาศรมศิลป์ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน และสถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย เป็นต้น ส่งผลให้เกิดพัฒนาการในการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีลักษณะเฉพาะทางเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ คือ การแข่งขัน ทั้งการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการขออนุญาตจัดตั้งเพิ่ม และการขยายการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น รวมทั้งการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะแนวคิดการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ เพื่อให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว และเอื้ออำนวยต่อสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศ โดยเริ่มต้นจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา ประกอบกับเงื่อนไขการขอรับความช่วยเหลือด้านการเงินจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ที่กำหนดให้รัฐบาลต้องสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยของรัฐออกนอกระบบราชการภายในปี พ.ศ. 2545 ทำให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐหลายแห่งหันมาขยายการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับสถาบันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2547 มีการออกพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ ส่งผลให้สถาบันราชภัฏจำนวน 41 แห่งทั่วประเทศ ถูกเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระแก่กัน ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งขยายการจัดการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ แข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน โดยไม่ได้เน้นการจัดการศึกษาด้านศึกษาศาสตร์หรือวิชาชีพครูดังเช่นที่ผ่านมา รวมทั้งปี พ.ศ. 2548 มีการยกระดับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 9 แห่ง เพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ รองรับการศึกษาต่อของผู้สำเร็จการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเป็นหลัก หลังจากยกระดับจากวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาขึ้นเป็นสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลเมื่อปี พ.ศ. 2531 เพื่อจัดการเรียนการสอนด้านวิชาชีพและเทคโนโลยีระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และประกาศนียบัตรบัณฑิต ส่งผลให้มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นเป็น

จำนวนมาก เกิดการแข่งขันในการขยายการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดหลักสูตรภาคพิเศษ และหลักสูตรนานาชาติ จึงส่งผลกระทบต่อจำนวนนักศึกษาเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อยลง เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นที่ยอมรับ และมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้ตระหนักถึงความเสียเปรียบในการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยคณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา (2542) ได้เสนอแนวทางในการกำหนดขอบเขตภารกิจ และพันธกิจการจัดการศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ชัดเจน เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนและให้การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและสังคมมากที่สุด ทั้งนี้รัฐบาลจึงส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านมาตรการต่าง ๆ เช่น กองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา เงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นต้น

ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาของยุคปฏิรูปการศึกษา ผลสืบเนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว มีอิสระในการดำเนินการและบริหารจัดการมากขึ้น ตลอดจนมีความเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากกว่าในยุคที่ผ่านมา ในช่วงปี พ.ศ. 2542 – 2551 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งใหม่จำนวน 30 แห่ง (ดังรายชื่อตามตารางที่ 5-1) โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอเปลี่ยนประเภทจากวิทยาลัยไปเป็นมหาวิทยาลัยจำนวน 13 แห่ง (ดังรายชื่อตามตารางที่ 5-2) และมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ขออนุญาตจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยโดยไม่ได้เป็นวิทยาลัยมาก่อนอีก 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยชินวัตร ทำให้สิ้นปี พ.ศ. 2551 มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาอยู่ทั้งสิ้น 69 แห่ง อย่างไรก็ตามการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสถาบัน อุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจำนวนประชากรที่เริ่มเข้าสู่สังคมสูงอายุซึ่งส่งผลต่อจำนวนผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ภาวะการแข่งขันจากการเปิดเสรีทางการศึกษา และการเจริญเติบโตของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้เกิดช่องว่างที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา เกิดความอ่อนแอด้านคุณภาพการศึกษาของอุดมศึกษาไทย การไม่สามารถสนองตอบความต้องการของสังคม และการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ มุมมองการจัดการศึกษาที่มุ่งเชิงพาณิชย์มากกว่าการศึกษาที่รับผิดชอบต่อสังคม จึงเกิดแนวคิดวัฒนธรรมคุณภาพ (Quality Culture) สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในการจัดการศึกษาให้เป็นที่พึงพอใจของผู้เรียน ผู้มีส่วนได้เสีย และสอดคล้องกับความต้องการของชาติ พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญและรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงรณรงค์ให้ปี พ.ศ. 2552 เป็นปีแห่งคุณภาพการอุดมศึกษาไทย ภายใต้คำขวัญ “บัณฑิตมีคุณภาพ พัฒนาชาติยั่งยืน” (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553ค) ส่งผลให้การควบคุมและกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นไป มีความเข้มข้นมากขึ้น เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยทั้งของรัฐ และเอกชนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้เรียนและสังคมทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษา

เอกชนหลังจากยุคปฏิรูปการศึกษา จึงก้าวเข้าสู่ยุคมาตรฐานการศึกษา ที่แม้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ แต่ต้องดำเนินการภายใต้เกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความเข้มงวดและจริงจัง

ตารางที่ 5-1 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2542 – 2551

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
1. มหาวิทยาลัยชินวัตร	2542	
2. วิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่	2542	
3. วิทยาลัยปทุมธานี	2542	
4. วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก	2542	
5. วิทยาลัยตาปี	2542	
6. วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้	2542	
7. วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย	2542	
8. วิทยาลัยโปลีเทคนิค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2542	
9. วิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น	2542	เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2549
10. วิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ	2543	
11. วิทยาลัยเซนต์เทเรซา-อินติ	2544	
12. วิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี	2545	
13. วิทยาลัยบัณฑิตบริหารธุรกิจ	2545	
14. วิทยาลัยพิษณุโลก	2545	
15. วิทยาลัยกรุงธนเชียงราย	2546	เปลี่ยนชื่อเป็นวิทยาลัยเชียงราย พ.ศ. 2547
16. วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ	2546	
17. วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา	2547	
18. วิทยาลัยนครราชสีมา	2547	
19. วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง	2547	
20. วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม	2547	
21. สถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬาภรณ์	2548	
22. วิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ	2549	

ตารางที่ 5-1 (ต่อ) รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2542 – 2551

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
23. วิทยาลัยราชพฤกษ์	2549	
24. สถาบันอาศรมศิลป์	2549	
25. สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น	2549	
26. วิทยาลัยเฉลิมกาญจนาระยอง	2550	
27. วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์	2550	
28. สถาบันเทคโนโลยีแห่งอยุธยา	2550	
29. สถาบันเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์	2550	
30. วิทยาลัยพิชญบัณฑิต	2551	

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 5-2 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยระหว่าง ปี พ.ศ. 2542 – 2551

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	ปีที่เปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัย	หมายเหตุ
1. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2531	2542	
2. มหาวิทยาลัยคริสเตียน	2527	2544	
3. มหาวิทยาลัยภาคกลาง	2529	2545	
4. มหาวิทยาลัยราชธานี	2536	2546	
5. มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด	2538	2546	
6. มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต	2540	2546	
7. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	2540	2546	
8. มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่	2542	2547	
9. มหาวิทยาลัยปทุมธานี	2542	2548	
10. มหาวิทยาลัยเนชั่น	2531	2549	เดิมชื่อมหาวิทยาลัยโยนก
11. มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น	2542	2549	
12. มหาวิทยาลัยธนบุรี	2541	2550	
13. มหาวิทยาลัยฟาฏอนี	2541	2550	

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

2.1 ด้านการเรียนการสอน

พัฒนาการสำคัญของการเรียนการสอน ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวคิดเรื่องการปฏิรูปการศึกษาที่มีการผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีการจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันการศึกษา หรือจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงานได้ รวมทั้งตามมาตรา 22 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ทำให้แนวคิดการเรียนรู้อย่างเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-center Learning) ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางและแพร่หลายในสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกือบทุกแห่งเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ และสามารถเรียนรู้ได้ ผู้สอนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน โดยจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้ความสำคัญในความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน เน้นองค์ความรู้ มีเป้าหมาย และความความหวังในการเรียนรู้ เชื่อมโยงการเรียนรู้สู่โลกภายนอกตามสภาพจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน ร่วมกันแก้ปัญหา สู่เป้าหมายการจัดการเรียนรู้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2550) มีการจัดฝึกอบรม และสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ๆ ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากขึ้น แนวคิดสำคัญที่เป็นที่รู้จักและถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในยุคนี้ คือ CIPPA Model (ทิศนา ชวนมณี, 2545) ที่เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้มีการนำรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายมาใช้มากขึ้น นอกเหนือจากรูปแบบการสอนแบบบรรยาย (Lecture) ที่นิยมใช้กันมายาวนาน รูปแบบการสอนสำคัญ ๆ ได้แก่ การสอนแบบกระบวนการสืบค้น การฝึกแก้ปัญหา (Problem-based Learning) การสร้างแผนผังความคิด (Mind Mapping) การตั้งคำถามเพื่อฝึกคิดและตีความ การเรียนรู้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (E-learning) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การระดมสมอง (Brainstorming) การสอนฝึกปฏิบัติ การสอนโดยใช้กรณีศึกษา (Case Study) การใช้สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษาเป็นรายบุคคล (Individual Study) การสอนแบบโครงงาน และการสอนแบบสัมมนา เป็นต้น ส่งผลให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มีความหลากหลาย และพัฒนาไปจากอดีตค่อนข้างมาก และเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมา

ใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน โดยอาจารย์ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนหรือผู้บรรยายไปเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2542 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ออกประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรทั้งระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 มีการปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานให้มีความเหมาะสมมากขึ้น โดยออกเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548 และ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 โดยมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานด้านต่าง ๆ สำหรับการจัดทำหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาไว้อย่างชัดเจน ทั้งระบบการศึกษา การคิดหน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตร เกณฑ์การวัดและประเมินผล ตลอดจนการประกันคุณภาพหลักสูตร และกำหนดให้มีการพัฒนา และประเมินหลักสูตรอย่างน้อยทุก ๆ 5 ปี การจัดทำหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้จึงค่อนข้างมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาคอยกำกับดูแลและเสนอแนะการจัดทำหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน แม้ว่าจะให้อำนาจแก่สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการอนุมัติหลักสูตรแล้วก็ตาม

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่นำแนวคิดสหกิจศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีนโยบายสนับสนุนการจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์สหกิจศึกษาที่กำหนดไว้ โดยในปี พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาและสถานประกอบการไว้เป็นแนวทางปฏิบัติ โดยกำหนดให้หลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาสำหรับสหกิจศึกษาที่ได้รับอนุมัติโดยสภาสถาบันอุดมศึกษาต้องสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548 ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สมาคมสหกิจศึกษาไทย, 2552) ทั้งนี้รายวิชาสหกิจศึกษาต้องมีจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต ต้องกำหนดช่วงเวลาปฏิบัติสหกิจศึกษาเต็มเวลาไม่ต่ำกว่า 16 สัปดาห์อย่างต่อเนื่อง โดยไม่สามารถลงทะเบียนเรียนรายวิชาอื่นได้ สถาบันอุดมศึกษาต้องมีรายวิชาเตรียมความพร้อมนักศึกษาหรือให้การอบรมนักศึกษาก่อนไปสหกิจศึกษาไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังกำหนดให้ต้องมีการจัดปฐมนิเทศนักศึกษาสหกิจศึกษา ต้องทำความตกลงกับสถานประกอบการให้มีค่าตอบแทนและสวัสดิการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดให้มีการนิเทศนักศึกษาสหกิจศึกษาโดยอาจารย์นิเทศ ให้กระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการวัดประเมินผลตามมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งจึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับระบบสหกิจศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาที่ต้องการให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการ

จริง เช่น สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและท่องเที่ยว สาขาวิชาการจัดการธุรกิจการบิน สาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ และสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2552ข) ได้สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินโครงการหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (University Business Incubator: UBI) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เพื่อให้มีการบูรณาการการเรียนการสอน องค์ความรู้ด้านวิชาการ และการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการบ่มเพาะให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ (Entrepreneurs) และบริษัทจัดตั้งใหม่ (Start-up companies) ที่จะได้รับการดูแลให้มีการพัฒนาการเติบโตโดยใช้ข้อได้เปรียบจากสภาพแวดล้อมทางวิชาการ เสริมสร้างความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาเป็นบริษัทธุรกิจ (Spin-off Companies) ในอนาคต สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการตามแนวคิดหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา และมุ่งส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้และประสบการณ์ในการเป็นผู้ประกอบการ โดยจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และการเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมประสบการณ์ให้กับนักศึกษาผ่านกิจกรรมการแข่งขันทางธุรกิจต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับอาจารย์ด้วยการเป็นที่ปรึกษาหรือเรียนรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาทางธุรกิจไปกับหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ และนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในการเรียนการสอนด้วย

กระแสโลกาภิวัตน์ แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาโดยการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ทัดเทียมกับสากล ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเปิดสอนหลักสูตรนานาชาติ การแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และการพัฒนาผลงานวิจัยร่วมกัน เพื่อมุ่งพัฒนาระดับนักศึกษา คณาจารย์ และบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษา ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศ มีลักษณะเป็นข้อตกลงร่วมระหว่างสถาบันกับสถาบัน โดยมีทั้งในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศในการจัดทำหลักสูตรนานาชาติร่วมกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549) เพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ และสร้างจุดเด่นให้กับหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาไทย อย่างไรก็ตามมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบหลักสูตรนานาชาติทุกหลักสูตรมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง คือ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มพัฒนาหลักสูตรนานาชาติจนเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การขยายตัวของจัดการศึกษาหลักสูตรนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้านจำนวนหลักสูตรนานาชาติ และจำนวนนักศึกษาต่างชาติโดยในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวนหลักสูตรนานาชาติที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนในประเทศไทยรวมทั้งสิ้น 520 หลักสูตร ขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น 884 หลักสูตรในปี พ.ศ. 2552 (Commission on Higher Education, 2010) คิด

เป็นอัตราการเพิ่มสูงถึงร้อยละ 70.0 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2549 ในขณะที่จำนวนนักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวน 4,170 คน เพิ่มขึ้นเป็น 16,361 คน ในปี พ.ศ. 2551 (Office of the Higher Education Commission, 2015) คิดเป็นอัตราการเพิ่มร้อยละ 292.3 หรือเพิ่มขึ้นถึงเกือบ 4 เท่าตัว ในระยะเวลาเพียง 5 ปี (ดังแสดงในตารางที่ 5-3) การดำเนินงานตามภารกิจด้านการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในหลักสูตรนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประสบความสำเร็จค่อนข้างสูง จากข้อมูลผลการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา พบว่า ในปี พ.ศ. 2551 สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยที่มีจำนวนนักศึกษาต่างชาติสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยรังสิต ตามลำดับ (Office of the Higher Education Commission, 2015) ซึ่งเป็นสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน 2 แห่ง คือมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ และมหาวิทยาลัยรังสิต (ดังแสดงในตารางที่ 5-4) โดยหลักสูตรหรือสาขาที่นักศึกษาต่างชาตินิยมศึกษามากที่สุด ได้แก่ หลักสูตรสาขาภาษาไทย บริหารธุรกิจ และภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามการแข่งขันในการเปิดหลักสูตรนานาชาติในประเทศไทยมีการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตามความต้องการของผู้เรียนชาวไทยภายในประเทศที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามโรงเรียนนานาชาติ และหลักสูตรสองภาษา หรือหลักสูตรภาษาอังกฤษในสถาบันการศึกษา ระดับมัธยมที่ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ และการตื่นตัวด้านทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของสังคมไทย การแข่งขันด้านหลักสูตรนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ นอกจากมีการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกันเองแล้ว ยังมีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวนมากหันมาเปิดสอนในหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับความต้องการของนักศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ และแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งนักศึกษาที่มีความสามารถส่วนใหญ่ต้องการศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากกว่า ส่งผลให้ปริมาณและคุณภาพของนักศึกษาที่จะเข้าศึกษาในหลักสูตรนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนลดลง (วราภรณ์ คล้ายประยงค์, 2556) เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีค่าเล่าเรียนต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และค่านิยมของสังคมไทยส่วนใหญ่ให้การยอมรับและเชื่อมั่นในคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ตารางที่ 5-3 จำนวนนักศึกษาต่างชาติในสถาบันอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2546 – 2551 จำแนกตามเพศ

เพศ	ปี พ.ศ. (จำนวน : คน)					
	2546	2547	2548	2549	2550	2551
ชาย	2,567	2,530	3,293	4,693	6,040	8,685
หญิง	1,603	1,804	2,303	3,841	4,981	7,676
รวม	4,170	4,334	5,596	8,534	11,021	16,361

ที่มา : Office of the Higher Education Commission, 2015

ตารางที่ 5-4 จำนวนนักศึกษาต่างชาติสูงสุด 5 อันดับแรกในสถาบันอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2551

ชื่อสถาบัน	จำนวน (คน)
1. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	2,558
2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	1,329
3. มหาวิทยาลัยมหิดล	1,069
4. มหาวิทยาลัยบูรพา	591
5. มหาวิทยาลัยรังสิต	487

ที่มา : Office of the Higher Education Commission, 2015

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาให้การสนับสนุนการจัดทำรายวิชาการร่วมระหว่างมหาวิทยาลัย เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างมหาวิทยาลัยสมาชิก UMAP (โครงการ UMAP Summer Course) ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2550 และเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของไทย ให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ โดยในปีแรกมีมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตและมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นมหาวิทยาลัยหลักในการจัดทำรายละเอียดรายวิชาและจัดการเรียนการสอนร่วมในสาขาวิชา Hospitality and Tourism Management in Thailand โดยมีนักศึกษารุ่นแรกเข้าร่วมโครงการจำนวน 26 คน จาก 10 ประเทศ รวมงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการจำนวน 1,700,000 บาท สำหรับปีงบประมาณ 2552 ได้คัดเลือกนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาไทยและต่างประเทศเพื่อเข้าร่วมโครงการ UMAP Summer Course 2009 รวมจำนวน 64 คน จาก 11 ประเทศ ได้แก่ เกาหลี อินโดนีเซีย บังกลาเทศ บรูไนดารุสซาลาม กัมพูชา จีน (เมืองเซี่ยเหมิน ไต้หวัน และฮ่องกง) มาเลเซีย เม็กซิโก ออสเตรเลีย สวีเดน และประเทศไทย แบ่งจำนวนตามหลักสูตร ได้แก่ สาขาวิชา Hospitality and Tourism Management in Thailand ดำเนินการเรียนการสอนโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีและมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จำนวน 23 คน สาขาวิชา Immersion into Thai Cultures in Dynamic Contexts ดำเนินการเรียนการสอนโดยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตและมหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 18 คน และ สาขาวิชา

International Business Management and Cross Culture Program ดำเนินการเรียนการสอนโดย มหาวิทยาลัยสยามและมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 23 คน ใช้งบประมาณในการสนับสนุนทั้งหมด จำนวน 3,767,150 บาท (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553ค) การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศ ถือเป็นกลไกหนึ่งในการส่งเสริมความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อให้นักศึกษาไทยได้มีโอกาสเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์จากต่างประเทศ

นอกจากนี้รัฐบาลยังมีการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค ภายใต้ นโยบายพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาค (Education Hub) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ภายใต้โครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Staff and Student Exchange Program between Thailand and Greater Mekong Sub-region (GMS Countries) ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ริเริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ด้วยการสนับสนุนงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ระหว่างปี พ.ศ. 2543 - 2553 มีบุคลากรและนักศึกษาได้รับอนุมัติให้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 1,176 คน ใช้งบประมาณสนับสนุนโครงการทั้งสิ้น 83,475,106 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553ฉ) โดยในปี พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้รับมอบนโยบายจากรัฐบาลให้เป็นหน่วยงานหลักจัดทำโครงการพัฒนาประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาค โดยมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนนักเรียน นักศึกษา นักวิจัยต่างชาติในสถาบันการศึกษา และยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน รวม 42 แห่ง ที่มีนักศึกษาต่างชาติ 100 คนขึ้นไป (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553ค) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีบทบาทในการสนับสนุนให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ตลอดจนได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลภายใต้โครงการส่งเสริมจากรัฐเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ตลอดระยะเวลาของการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ภายใต้ความมุ่งหวังของภาครัฐที่ต้องการให้มีการกำหนดมาตรฐานหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การรับรองหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละประเภท ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับอุดมศึกษาแต่ละระดับ รูปแบบการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน ต้องมีความหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน โดยไม่จำกัดวัน เวลา และสถานที่ เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Life-long Learning) โดยนอกจากจะจัดภายในสถาบันอุดมศึกษาแล้ว จะต้องพัฒนารูปแบบให้มีความยืดหยุ่นหลากหลายขึ้น อาทิ การจัดร่วมกับสถานประกอบการในโปรแกรมพิเศษประเภทต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีระบบถ่ายโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาแต่ละรูปแบบ หรือแต่ละประเภท รวมทั้งจากประสบการณ์การทำงาน และการฝึกอาชีพ ตลอดจนให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการศึกษา

ระดับอื่น โดยเฉพาะการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ตลอดจนองค์กรอื่น ๆ เช่น องค์กรวิชาชีพต่าง ๆ เป็นต้น พัฒนารูปแบบการจัดหลักสูตรการศึกษาและการฝึกอบรม ควรให้มีความยืดหยุ่น หลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน ทั้งรูปแบบในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เป็นระบบเปิดที่กระจายโอกาสอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม สามารถเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดสถานที่ วันเวลา อายุ และสถานภาพ (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) อย่างไรก็ตามผลการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ภายหลังจากการปฏิรูปการศึกษาในหลาย ๆ ด้านดังที่กล่าวมา พบว่าด้านกลไกการรับนักศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันการศึกษายังมีความหลากหลายในวิธีการรับและคัดเลือกนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังพบปัญหาสำคัญคือ การขาดระบบเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่างประเภทและสังกัดที่ชัดเจน แม้ว่าในระดับกระทรวงจะมีนโยบายในเรื่องการเทียบโอนหน่วยกิตที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เป็นผลอย่างกว้างขวางเท่าที่ควร ที่จะเห็นสถาบันอุดมศึกษาให้โอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนที่มีข้อจำกัดต่าง ๆ ได้ดีกว่าที่ผ่านมา (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) กลไกและรูปแบบการรับนักศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียนของสถาบันอุดมศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมตามแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษาตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ผลของการปฏิรูปการศึกษาในด้านการขยายการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นการขยายการเปิดหลักสูตรอย่างไร้ขีดจำกัด จนเกิดปัญหาด้านคุณภาพของการจัดการศึกษา ส่งผลให้ในช่วงปลายของยุคนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้เริ่มดำเนินการประเมินและตรวจสอบการจัดการศึกษาและเปิดหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อย่างเข้มข้นและจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ที่ได้ประกาศไปก่อนหน้านี้

การขยายโอกาสทางการศึกษาซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การให้อิสระในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงมุ่งขยายการจัดการศึกษาโดยการเปิดหลักสูตรภาคพิเศษ หรือหลักสูตรนอกเวลาในรูปแบบของการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง โดยสาขาวิชาที่มีการเปิดสอนมากที่สุด คือ หลักสูตรทางด้านการศึกษา สาขาบริหารการศึกษา หลักสูตรและการสอน และประกาศนียบัตรวิชาชีพครู เพื่อสนองความต้องการของผู้ประกอบวิชาชีพด้านการศึกษาที่กฎหมายกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรที่ทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่เป็นความร่วมมือกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับส่วนราชการท้องถิ่น (อมรวิชัย นาคทรพรพ และคณะ, 2556) ผลจากการขยายการจัดการศึกษาโดยการเปิดหลักสูตรต่าง ๆ อย่างกว้างขวางดังกล่าว ส่งผลต่อคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงได้ออกกฎกระทรวง เรื่อง การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง พ.ศ. 2549 เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกสถานที่ของสถาบันอุดมศึกษา ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้เริ่มดำเนินการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อย่างจริงจัง

หลังการปฏิรูปการศึกษา และมีการประกาศใช้เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษาในช่วงหลายปีที่ผ่านมา พัฒนาการในการจัดทำหลักสูตร และระบบการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งอย่างมีนัยสำคัญ โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553ก) ได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 กำหนดกรอบมาตรฐานให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และเพื่อประโยชน์ต่อการรับรองมาตรฐานคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษา โดยกำหนดคุณวุฒิไว้ครอบคลุม 6 ระดับ คือ อนุปริญญา (3 ปี) ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง และปริญญาเอก รวมถึงกำหนดคุณภาพของบัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิ ให้มีมาตรฐานผลการเรียนรู้ครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้ ได้กำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษาพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิสาขาวิชาต่าง ๆ ของแต่ละระดับคุณวุฒิ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา หรือปรับปรุงรายละเอียดของหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน เพื่อให้คุณภาพของบัณฑิตในสาขาวิชาของระดับคุณวุฒิเดียวกัน มีมาตรฐานที่เทียบเคียงกันได้ทั้งในระดับชาติ และระดับสากล ส่งผลให้การจัดทำหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นไป มีรูปแบบการดำเนินการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน นับเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคมาตรฐานของหลักสูตรและการเรียนการสอน

2.2 ด้านการวิจัย

พัฒนาการตามภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นไปในทิศทางเดียวกับพัฒนาการด้านการวิจัยของประเทศ ตลอดระยะเวลาในช่วงหลายปีที่ผ่านมาพัฒนาการด้านการวิจัยของประเทศไทยยังช้ากว่านานาประเทศ ปัญหาหลักที่สำคัญเกิดจากประเทศไทยมีการใช้จ่ายทางการวิจัยค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากภาครัฐยังน้อยมาก เห็นได้จากปี พ.ศ. 2546 งบประมาณด้านการวิจัยที่ภาครัฐสนับสนุนมีเพียงร้อยละ 1.02 ของงบประมาณรายจ่ายประจำปี ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยมีจำนวนนักวิจัยน้อย และงานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นวิทยานิพนธ์ มีการนำความรู้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อการพัฒนา น้อยมาก (พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, 2549) ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมาได้มีความพยายามปฏิรูประบบการวิจัยในประเทศไทยให้ชัดเจนมาก

ยิ่งขึ้น มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม มุ่งแก้ปัญหาประเทศ เน้นผลลัพธ์ การวิจัย และการบริหารจัดการระบบการวิจัยอย่างมีเอกภาพ ช่วยให้การวิจัยของไทยเป็นไปในทิศทาง เดียวกันและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (พิเชฐ คุรงค์เวโรจน์, 2546) การบริหารจัดการงบประมาณด้าน การวิจัยของประเทศจึงเริ่มมีการบูรณาการกันมากขึ้น ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการส่งเสริม และสนับสนุนการวิจัยหลักของไทย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทน.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) รวมถึงสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งสนับสนุนการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา บทบาทด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา จึงเริ่มมีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากมีปัจจัยเกื้อหนุน หลายประการ ทั้งการส่งเสริมจากภาครัฐ การผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาเพิ่มบทบาทด้านการวิจัย ตลอดจนการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีตัวบ่งชี้ด้านการวิจัยเป็นองค์ประกอบหลัก สำคัญในการประเมินคุณภาพการศึกษา

ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษาที่เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2550 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551) ได้กำหนดให้การวิจัยเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ของการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน (องค์ประกอบที่ 4) ของสถาบันอุดมศึกษา โดยกำหนดตัวบ่งชี้ สำคัญที่ให้มีการพัฒนาระบบกลไกในการสนับสนุนการผลิตงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ และมี ระบบ บริหารจัดการความรู้จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่าง ๆ เริ่มให้ ความสำคัญต่อการพัฒนาระบบกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตผลงานวิจัย และงานสร้างสรรค์ อย่างจริงจังเป็นรูปธรรม รูปแบบการดำเนินการที่สำคัญซึ่งบ่งชี้ถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย ได้แก่ การจัดตั้งหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบด้านการวิจัยขึ้นมาโดยเฉพาะ มีการออกระเบียบข้อบังคับ และนโยบายด้านการวิจัยอย่างชัดเจน มีการจัดทำแผนงานด้านการวิจัยและมีการกำหนดเป้าหมายของ ผลงานวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการจัดทำวารสารวิชาการ และเว็บไซต์เพื่อเป็นสื่อกลางในการ เผยแพร่ผลงานวิจัย และผลงานทางวิชาการของอาจารย์และบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ

ในปี พ.ศ. 2545 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ริเริ่มโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและ เศรษฐกิจฐานราก เพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาและสร้างงานวิจัยให้สอดคล้องกับการสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้ปรับเปลี่ยนเป็นโครงการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของเศรษฐกิจฐานราก และเชื่อมโยงกับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น โดยนำองค์ความรู้จากผลงานวิจัยและ พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดทักษะความรู้ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่ชุมชนท้องถิ่น สามารถ ยกกระดับขีดความสามารถด้านการผลิตและการจัดการของเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มของ

ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เพิ่มโอกาสในการสร้างอาชีพ รายได้ และการพึ่งพาตนเอง ส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งทางสังคมอย่างยั่งยืน (สำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา, มปป.) ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้มีคำสั่งแต่งตั้งเครือข่ายวิจัยอุดมศึกษาขึ้น 8 เครือข่าย ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ โดยมีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นแม่ข่าย ได้แก่

1. เครือข่ายภาคเหนือตอนบน มีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นแม่ข่าย
2. เครือข่ายภาคเหนือตอนล่าง มีมหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นแม่ข่าย
3. เครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นแม่ข่าย
4. เครือข่ายภาคกลางตอนบน มีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเป็นแม่ข่าย
5. เครือข่ายภาคกลางตะวันออก มีมหาวิทยาลัยบูรพาเป็นแม่ข่าย
6. เครือข่ายภาคกลางตอนล่าง มีมหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นแม่ข่าย
7. เครือข่ายภาคใต้ตอนบน มีมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นแม่ข่าย
8. เครือข่ายภาคใต้ตอนล่าง มีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นแม่ข่าย

ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่าง ๆ ที่มีที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคของเครือข่ายต่าง ๆ ได้ร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายตามพื้นที่ตั้งของตนเอง เพื่อร่วมกันพัฒนาผลงานวิจัยภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนตามนโยบายของรัฐบาล การดำเนินงานของเครือข่ายภายใต้การกำกับของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ได้แก้ไขปัญหาหลายประการและประสานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจนมากขึ้น ผลักดันให้เกิดระบบการบริหารจัดการงานวิจัยในเครือข่ายต่างๆ อาทิเช่น กระบวนการพิจารณาข้อเสนอโครงการ การติดตามและประเมินผลโครงการให้เกิดผลสำเร็จในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ในระยะเวลาต่อมา มีการขยายขอบเขตการทำงานของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาไปยังด้านอื่น ๆ ที่สำคัญนอกเหนือจากบทบาทด้านการวิจัย โดยปี พ.ศ. 2548 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศจัดตั้งเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา และให้เครือข่ายบริหารการวิจัยเป็นหนึ่งในงานดำเนินงานเครือข่ายเชิงประเด็น โดยขยายจำนวนเครือข่ายภูมิภาคเพิ่มขึ้นเป็น 9 เครือข่าย

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553ค) มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา กับภาคอุตสาหกรรมภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาภาครัฐร่วมเอกชนในเชิงพาณิชย์ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 โดยการนำองค์ความรู้จากสถาบันอุดมศึกษามาร่วมวิจัยและพัฒนาในกลุ่มอุตสาหกรรม ภายใต้หลักการที่ภาคอุตสาหกรรมต้องเป็นผู้กำหนดประเด็นปัญหา โจทย์วิจัยให้นักวิจัยและเครือข่ายฯ ดำเนินการศึกษาวิจัย โดยมีรูปแบบการให้ทุนสนับสนุนงานวิจัย

ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ร่วมกับภาคอุตสาหกรรม ในสัดส่วนร้อยละ 70 ต่อ 30 ทั้งนี้ภาคอุตสาหกรรมจะต้องสนับสนุนในรูปแบบเงินสด (In-cash) ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 10 ของงบประมาณรวม ผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 - 2552 มีโครงการวิจัยร่วมกับภาคอุตสาหกรรมจำนวน 170 โครงการ ภายในวงเงินสนับสนุนโครงการประมาณ 160 ล้านบาท นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2546 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังได้เริ่มดำเนินการโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก เพื่อดำเนินโครงการวิจัยร่วมกับชุมชน ผู้ประกอบการภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยึดหลักชุมชนท้องถิ่นต้องเป็นผู้กำหนดประเด็นปัญหาโจทย์วิจัยให้นักวิจัยและเครือข่ายฯ ดำเนินการศึกษาวิจัย แก้ไขปัญหา เพื่อให้ผลผลิตงานวิจัยตรงตามความต้องการของชุมชน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบของเครือข่ายฯ กำหนดรูปแบบบริหารงานวิจัยโดยเครือข่ายการวิจัย ภาพรวมผลการดำเนินงานตลอดระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2547 - 2552) มีโครงการวิจัยรวมทั้งสิ้น 1,236 โครงการ ดำเนินการแล้วเสร็จ 822 โครงการ ภายในวงเงินงบประมาณรวม 318 ล้านบาท นับเป็นโครงการหนึ่งที่ส่งเสริมบทบาทตามภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาให้เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบการ เพื่อให้เกิดผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังได้ริเริ่มโครงการทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ โดยได้เริ่มดำเนินโครงการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545 เป็นต้นมา เป็นการสนับสนุนร่วมกันระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จัดสรรทุนให้แก่อาจารย์รุ่นใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐและเอกชน ทุนละไม่เกิน 480,000 บาท ระยะเวลารับทุนไม่เกิน 2 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553ค) เพื่อส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาได้พัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ได้มีโอกาสจัดทำโครงการวิจัย และเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำวิจัยได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา อาจารย์หรือนักวิจัยรุ่นใหม่มีโอกาสได้รับการจัดสรรทุนการวิจัยน้อย เพราะยังขาดประสบการณ์ในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย

โครงการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งและดำเนินการหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (University Business Incubator: UBI) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 นอกจากเพื่อส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ที่มีศักยภาพในการประกอบธุรกิจแล้ว ยังเป็นช่องทางให้มีการนำผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมที่สร้างในสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาไปสู่กระบวนการใช้งานเชิงพาณิชย์ สร้างวงจรรายได้เพื่อให้ผลประโยชน์กลับสู่สถาบันอุดมศึกษาและประเทศในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) โครงการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาการวิจัยเพื่อนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์มากยิ่งขึ้น มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้เข้าร่วมโครงการ และสนับสนุนให้มีการจัดตั้งบริษัทเพื่อประกอบธุรกิจโดยการอาศัยองค์ความรู้เชิงวิชาการและการต่อยอดจาก

ผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้เริ่มดำเนินการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษาขึ้น อาทิ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2559) ต่อมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอื่น ๆ ได้ให้ความสำคัญและมีการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งค้นคว้าข้อมูลเพื่อการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา โดยในปี พ.ศ. 2551 ได้จัดทำโครงการพัฒนาเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย หรือ ThaiLIS (Thai Library Integrated System) เป็นการเชื่อมโยงห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาฐานข้อมูลและใช้ทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งมีฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัยร่วมกัน ได้รับความร่วมมือจากห้องสมุดต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐและเอกชน รวมถึงหน่วยงานราชการอื่น ๆ จำนวน 96 แห่ง นำข้อมูลวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท-เอก งานวิจัย หนังสือหายาก และบทความจากวารสารต่าง ๆ ซึ่งมีข้อมูลกว่า 130,000 รายการ จัดเก็บเข้าสู่ระบบเพื่อใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้ร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552ข) ทำให้อาจารย์และนักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ สามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลเพื่อการพัฒนาผลงานวิจัยอีกช่องทางหนึ่งได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังได้ดำเนินการโครงการเครือข่ายสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา (Inter-University Network: UniNet) โดยได้เชื่อมโยงเครือข่ายความเร็วสูงระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทย และสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ทางการศึกษาเป็นการแบ่งปันทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน พร้อมทั้งได้สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางด้านการเรียนการสอนผ่านเครือข่าย และการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมกันระหว่างสมาชิกที่เชื่อมต่ออยู่บนเครือข่ายอีกด้วย

ผลการดำเนินงานตามภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมาเป็นลำดับ การดำเนินการต่าง ๆ ยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้สำรวจสถานภาพงานวิจัยสถาบันของสถาบันอุดมศึกษาไปยังทั้งของรัฐและเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 146 แห่ง พบว่ามีการดำเนินการมากที่สุด คือ มีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ และกำหนดวิจัยสถาบันเป็นนโยบาย แต่สิ่งที่พบน้อยที่สุด คือ การจัดทำแผนวิจัยสถาบันร่วมกัน ถึงแม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ มีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ และกำหนดวิจัยสถาบันเป็นนโยบาย แต่มิได้มีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร เพราะจากการสำรวจด้านปัญหาอุปสรรค พบว่า ส่วนใหญ่บุคลากรยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยสถาบัน อีกทั้งขาดอัตรากำลังของบุคลากรในด้านนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552ข) การศึกษาสภาพปัจจุบันและความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยในการดำเนินงานตามภารกิจด้านการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่ยังขาดแคลนอาจารย์ที่ทำวิจัยทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ขาดระบบจูงใจส่งเสริม และขาดงบประมาณในการลงทุนระบบฐานข้อมูลวิจัย (นพวรรณ บุญธรรม,

2553) การส่งเสริมบทบาทด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนใหญ่จึงยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ และขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ และเชี่ยวชาญด้านการวิจัย

2.3 ด้านการบริการวิชาการ

การดำเนินงานตามภารกิจด้านการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้มี พัฒนาการต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมา ๆ มา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากแนวคิดการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจาก สถาบันอุดมศึกษานอกจากมีภารกิจสำคัญในการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูง การวิจัยเพื่อสร้าง องค์ความรู้และเทคโนโลยี พัฒนาต้นแบบเพื่อการพัฒนาประเทศ การบริการวิชาการ และทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมแล้วจะต้องติดตาม วิเคราะห์ เตือนภัย แก้ปัญหาและชี้แนะทางเลือกให้กับสังคม ชุมชน และประเทศ นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษา ต้องมีบทบาทในการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาและพัฒนา กำลังแรงงานในทุกกระดับให้มากขึ้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งและศักยภาพในการพัฒนาประเทศ และเปิด โอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาและฝึกอบรมให้มีความ ยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งรูปแบบที่เป็นความร่วมมือกับสถานประกอบการ และกับหน่วยงาน องค์กร หรือ สถาบันการศึกษาอื่น ๆ ทั้งระดับเดียวกันและต่างระดับ ทั้งนี้โดยมีมาตรการทางภาษีหรือทางกฎหมาย เพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมสนับสนุน (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินภารกิจด้านการบริการวิชาการในรูปแบบที่ หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่มุ่งผลิตบุคลากรในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ตาม ความเชี่ยวชาญของสถาบันอุดมศึกษา หลักสูตรฝึกอบรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดขึ้นเพื่อให้ บริการวิชาการแก่สังคมและบุคคลทั่วไป ส่วนใหญ่จะเป็นหลักสูตรที่มีความเกี่ยวข้องกับความรู้ด้าน วิชาชีพ ได้แก่ การประกอบอาหาร ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและนำเที่ยว ทักษะทางภาษาต่าง ๆ และ ความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีการบูรณาการภารกิจการบริการวิชาการกับภารกิจด้านอื่น ๆ มากขึ้นอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม พัฒนาการดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาระบบประกัน คุณภาพการศึกษาภายในที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบที่ 5 การบริการวิชาการแก่สังคม (สำนักงาน คณะกรรมการ การอุดมศึกษา, 2551) โดยกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องมีระบบและกลไกในการบริการ ทางวิชาการแก่สังคมตามเป้าหมายของสถาบัน สถาบันอุดมศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนอาจารย์ ให้บริการทางวิชาการ โดยการจัดหาโครงการบริการทางวิชาการให้แก่อาจารย์ ตลอดจนมีการประเมินผล การดำเนินงานในการบริการทางวิชาการ และต้องมีการบูรณาการระหว่างบริการทางวิชาการกับ การเรียนการสอน การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการจัดทำโครงการ บริการทางวิชาการแก่สังคมที่เชื่อมโยงกับการเรียนการสอนของอาจารย์ในรายวิชาต่าง ๆ ในช่วงแรก โครงการให้บริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่จะมีรูปแบบเป็นกิจกรรมรายวิชาที่

ส่งเสริมให้อาจารย์นำนักศึกษาไปให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ สถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้อาจารย์มีส่วนร่วมในการให้บริการวิชาการแก่สังคมเป็นหลัก โดยไม่ได้มุ่งเน้นในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชนและสังคมให้เกิดความยั่งยืน ต่อมาได้มีแนวคิดการให้บริการวิชาการแก่สังคมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จึงได้มีการพัฒนารูปแบบการให้บริการวิชาการแก่สังคมที่มุ่งหวังให้ชุมชนและสังคมสามารถพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนมากขึ้น

นอกจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะมีการบูรณาการภารกิจการให้บริการวิชาการกับการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลให้มีโครงการให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชนเกิดขึ้นมากมายแล้ว ยังได้มีการบูรณาการการให้บริการวิชาการกับภารกิจด้านการวิจัย และภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมด้วย มีการจัดทำโครงการให้บริการวิชาการแก่สังคมผ่านทางหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้น โดยเฉพาะนอกเหนือจากการดำเนินงานตามภารกิจหลักของหน่วยงานแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคมด้วย อาทิ การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อการจัดการความรู้ หน่วยงานเพื่อพัฒนาบุคลากร และหน่วยงานด้านการวิจัย นอกเหนือจากเพื่อจัดการองค์ความรู้ต่าง ๆ และให้การฝึกอบรมบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาเองแล้ว ยังเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปหรือบุคลากรจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้อีกด้วย ซึ่งถือเป็นการดำเนินการตามภารกิจการให้บริการวิชาการแก่สังคม เช่น การฝึกอบรมด้านเทคนิคการสอน การวัดและประเมินผล และการฝึกอบรมด้านการวิจัย เป็นต้น นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งที่จัดตั้งหน่วยงานด้านการวิจัย ยังขยายบทบาทไปยังภารกิจด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น การจัดทำการสำรวจความคิดเห็นประชาชน (PoU) และการดำเนินการหน่วยบ่มเพาะธุรกิจในสถาบันอุดมศึกษา (UBI) เป็นต้น ส่งผลให้การดำเนินงานตามภารกิจด้านบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้มีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งสามารถสร้างจุดเด่นในการให้บริการวิชาการแก่สังคมให้กับสถาบันจนเป็นที่ยอมรับในสังคมอย่างแพร่หลาย

2.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

พัฒนาการตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษา เริ่มเด่นชัดมากขึ้นหลังมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เนื่องจากมีตัวชี้วัดตามองค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา ที่ระบุไว้ในองค์ประกอบที่ 6 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551) กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องมีระบบและกลไกในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยให้สถาบันอุดมศึกษามีการพัฒนาด้านนโยบายและการดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมถึงมีการส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่จึงได้พัฒนารูปแบบการดำเนินงานตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับแนวทางการประเมินของระบบการประกันคุณภาพ

การศึกษาภายในอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการปฏิบัติตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับการดำเนินการกิจกรรมวันสำคัญ ๆ ประจำปีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีไทย อาทิ กิจกรรมวันไหว้ครู วันสงกรานต์ วันพ่อ วันแม่ วันลอยกระทง และการแห่เทียนพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้อาจมีการจัดทำโครงการเฉพาะกิจเพื่อจัดให้มีกิจกรรมการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมขึ้น เช่น การประกวดที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการวาดภาพหรือถ่ายภาพ การจัดแสดงดนตรีไทยหรือการประกวดแข่งขันด้านดนตรีไทย การแข่งขันที่เกี่ยวข้องกับทักษะการใช้ภาษาไทย เป็นต้น

นอกจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมตามแผนงานและกิจกรรมของสถาบันเองแล้ว ยังได้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการดำเนินงานด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของรัฐด้วย โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้สนับสนุนให้มีการดำเนินโครงการค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 มาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554) ตามแนวทางการพัฒนาอุดมศึกษาในการสร้างความรู้ความเข้าใจประเด็นสังคมพหุลักษณะ พหุวัฒนธรรมของประเทศไทย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจความแตกต่าง ยอมรับความแตกต่าง ตลอดจนจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน จัดทำโครงการเพื่อให้อาจารย์และนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วทุกภาคในประเทศไทย ที่มีศาสนาและวัฒนธรรมแตกต่างกันได้มีโอกาสอยู่ร่วมกัน และศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างกัน นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2552) ยังได้จัดทำโครงการค่ายเรียนรู้คุณธรรม นำชีวิตพอเพียง เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้จากชุมชนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ มีการพึ่งพาอาศัยกัน รวมทั้งได้เรียนรู้แนวคิดในการพัฒนาสังคมจากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

3. ด้านการบริหารและการจัดการ

พัฒนาการด้านการบริหารและการจัดการสถาบันอุดมศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านทั้งการปรับเปลี่ยนองค์กรการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา และรูปแบบการบริหารจัดการ โดยแนวคิดการปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการอุดมศึกษา เป็นผลสืบเนื่องมาจาก กฎหมาย 3 ฉบับ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2542 ที่มุ่งสร้างเอกภาพเชิงนโยบายในการบริหารจัดการศึกษาของชาติ สร้างมาตรฐานการศึกษา และกระจายอำนาจการบริหารจัดการกิจการภายในไปสู่สถานศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งคณะทำงานจัดระบบบริหารและการจัดการอุดมศึกษา เพื่อศึกษาและเสนอแนวคิดการปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการอุดมศึกษา โดยได้เสนอแนวคิดใหม่ไว้ 10 ประการ ได้แก่ (คณะทำงานจัดระบบบริหารและการจัดการอุดมศึกษา, 2543)

1. สถาบันอุดมศึกษาต้องสร้างความเชี่ยวชาญที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง พัฒนาองค์ความรู้เพื่อสนองตอบการพัฒนาประเทศและสังคม
2. จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาให้กระจายครอบคลุมทุกภูมิภาค
3. ใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย
4. การให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้งสายวิชาชีพ วิชาการ และอาชีวศึกษา
5. จัดการเรียนการสอนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างโลกของงานกับชีวิตจริง
6. สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดการศึกษาต่อเนื่อง
7. จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานกับการศึกษาชั้นอุดมศึกษา และระหว่างหลักสูตรอุดมศึกษาด้วยกันทั้งในและต่างประเทศ
8. สร้างโอกาสการเรียนรู้ และให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่มวลชน เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ของเยาวชนในภูมิภาค
9. การสร้างเครือข่ายตามสภาพภูมิศาสตร์ และส่งเสริมให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ภูมิศาสตร์ เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา
10. เชื่อมโยงอุดมศึกษากับภาคอุตสาหกรรม และต้องใช้ประโยชน์ของอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาการศึกษาและวัฒนธรรม

การส่งเสริมการจัดการศึกษาของภาคเอกชนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีการเสนอให้รัฐให้อิสระกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการบริหารและจัดการตามที่กฎหมายกำหนด โดยมีระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การประเมินคุณภาพ และการกำหนดมาตรฐานการศึกษา เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ทั้งนี้รัฐต้องกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เช่น การให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ และการกำหนดมาตรการทางภาษี เป็นต้น (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถดำเนินงาน และบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้รัฐยังได้กำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อให้การสนับสนุนงบประมาณและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการดำเนินการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะสถาบันที่เพิ่งจัดตั้งใหม่ ในรูปแบบของการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือต่าง ๆ (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ซึ่งมีส่วนช่วยในการระดมทรัพยากรเข้าสู่ระบบการศึกษา ช่วยให้นักศึกษาผู้กู้ยืมเงินสามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากขึ้น และสามารถแบกรับภาระทางการเงินในการศึกษาเองเกือบทั้งหมด อย่างไรก็ตามยังไม่มีหลักฐานในเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงการแข่งขันกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และอารียา มนัสบุญเพิ่มพูล, 2549) ที่เป็นผลมาจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา อย่างไรก็ตามในส่วนของการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาที่รัฐบาลให้การอุดหนุนทางการเงินเฉพาะแก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยไม่ได้ให้การอุดหนุนเงินงบประมาณ

แก่สถาบัน อุดมศึกษาเอกชน ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้อย่างทัดเทียมกัน สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้การจัดสรรทรัพยากรด้านการศึกษากลายเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และอารีญา มนัสบุญเพิ่มพูล, 2549) ในขณะที่ผลการศึกษาวิเคราะห์การกระจายเงินงบประมาณด้านการศึกษารัฐแก่ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาในแต่ละกลุ่มรายได้ พบว่า การจัดสรรงบประมาณระดับอุดมศึกษาของรัฐเข้าถึงผู้เรียนที่มีรายได้สูงเป็นสัดส่วนมากกว่าผู้เรียนที่มีรายได้ต่ำ (ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ และคณะ, 2548) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของการจัดสรรงบประมาณภาครัฐเพื่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มได้อย่างเท่าเทียม แม้ว่าจะมีการปฏิรูปการศึกษาไปแล้วระยะเวลาหนึ่ง

ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ได้กำหนดการบริหารการเงินและงบประมาณของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยกำหนดให้มีการเพิ่มกองทุนจาก 5 กองทุนตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็น 7 กองทุน ได้แก่ 1) กองทุนทั่วไป 2) กองทุนสินทรัพย์ถาวร 3) กองทุนวิจัย 4) กองทุนห้องสมุดและเทคโนโลยี 5) กองทุนพัฒนาบุคลากร 6) กองทุนสงเคราะห์ และ 7) กองทุนคางเงินต้นหรือกองทุนอื่น เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีเงินงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินการในแต่ละด้าน นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดให้สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดสรรผลประโยชน์ให้ผู้รับใบอนุญาตได้ไม่เกินร้อยละ 30 ของเงินรายได้ส่วนที่สูงกว่าค่าใช้จ่ายประจำปีหลังจัดสรรให้แก่กองทุนต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว

พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ได้ให้ความสำคัญต่อฐานะทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีที่มาของรายได้มาจากหลายทางเพิ่มขึ้นจากกฎหมายฉบับเดิม รวมทั้งกำหนดให้ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐ ซึ่งตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ไม่ได้บัญญัติไว้ อย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายจะพยายามกำหนดแนวทางส่งเสริมฐานะทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางการเงิน และสามารถตรวจสอบได้ แต่ยังคงพบว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งยังมีปัญหาสภาพคล่องทางการเงินอยู่ การกำหนดไว้ในกฎหมายจึงอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีรายได้มากกว่ารายจ่าย (กรรชรส วันดี, 2550) แม้ว่าจะมีแนวคิดเสนอให้รัฐอุดหนุนเงินงบประมาณแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเช่นเดียวกับการอุดหนุนสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมายแล้วก็ตาม ในทางปฏิบัติรัฐยังไม่มี การจัดสรรงบประมาณประจำปีให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้โดยตรง ส่วนใหญ่เป็นเพียงการสนับสนุนในรูปแบบเงินกู้ยืม หรือการสนับสนุนผ่านโครงการต่าง ๆ

ภายใต้แนวคิดการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่าย หรือจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกัน กับรัฐ ชุมชนวิชาการ องค์กรวิชาชีพ ตลอดจนสังคมและชุมชน ในการปฏิบัติภารกิจเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน

ช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) ในปี พ.ศ. 2548 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้ออกประกาศจัดตั้งเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา (Higher Education Development Network) โดยอาศัยพื้นที่ภูมิภาคเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มเครือข่ายเป็น 9 เครือข่าย ได้แก่

1. เครือข่ายอุดมศึกษาภาคเหนือตอนบน
2. เครือข่ายอุดมศึกษาภาคเหนือตอนล่าง
3. เครือข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
4. เครือข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
5. เครือข่ายอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน (รวมกรุงเทพฯ บางส่วน)
6. เครือข่ายอุดมศึกษาภาคกลางตอนล่าง (รวมกรุงเทพฯ บางส่วน)
7. เครือข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออก
8. เครือข่ายภาคใต้ตอนบน
9. เครือข่ายภาคใต้ตอนล่าง

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในแต่ละภูมิภาคที่มีศักยภาพและความพร้อมทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย 9 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552ค) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญให้เครือข่ายร่วมกันดำเนินงานตอบสนองนโยบายเกี่ยวกับการอุดมศึกษา มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้ร่วมกัน ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ได้ร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายตามภูมิกษณัณเฑาะนั้น ๆ ในช่วงแรกของการดำเนินงาน สถาบันอุดมศึกษาในแต่ละเครือข่ายมุ่งดำเนินงานในลักษณะเชิงประเด็นตามนโยบายที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด โดยมีประเด็นสำคัญ ๆ เช่น เครือข่ายบริหารการวิจัย เครือข่ายบัณฑิตอุดมคติ เครือข่ายนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ผลของการจัดตั้งเครือข่ายอุดมศึกษาดังกล่าว ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และแสดงบทบาทตามภารกิจสถาบันอุดมศึกษาได้ทัดเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สามารถมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐ ตลอดจนได้เรียนรู้การบริหารจัดการและการทำงานร่วมกันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ทั้งนี้ตลอดระยะเวลาของการดำเนินงานของเครือข่ายนับได้ว่ามี ความก้าวหน้า และได้มีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง

รัฐบาลยังคงดำเนินนโยบายส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาของไทยให้ยกระดับมาตรฐานการศึกษาไปสู่สากลอย่างต่อเนื่อง ตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) และแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) มีมาตรการมุ่งยกระดับมาตรฐานและความสามารถของสถาบันอุดมศึกษาไทยให้อยู่ในระดับสากลทั้งด้านวิชาการ และการบริหาร สนับสนุนการเสริมสร้างบุคลากรทางการศึกษา และบัณฑิตให้มีสมรรถนะเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ (วารสารนักคล้ายประยงค์, 2556) อย่างไรก็ตามการดำเนินการตามแผนพัฒนาอุดมศึกษาดังกล่าว เพื่อพัฒนาและยกระดับมาตรฐานอุดมศึกษาไทยสู่ความเป็นสากล ในระยะแรกส่วนใหญ่จะเป็นการแลกเปลี่ยนอาจารย์บุคลากร และนักศึกษา กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2545) ซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเนื่องจากรับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะเน้นการส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในด้านการพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน หรือมีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างกัน ในระยะต่อมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และเอกชน ได้มุ่งเน้นสู่ความเป็นสากลในทุก ๆ ด้าน มีการจัดการเรียนการสอนทั้งหลักสูตรนานาชาติ และหลักสูตรสองภาษา (Bilingual Program) มีการจัดทำหลักสูตรร่วมกับต่างประเทศ (Joint International Program) รวมทั้งการแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษา นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษานานาชาติในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ตลอดจนมีการปรับปรุงหลักสูตร และเนื้อหาให้เอื้อต่อการเรียนการสอนของนักศึกษาต่างชาติอีกด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐจะมีนโยบายส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาไทยมีการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้เป็นสากล โดยดำเนินมาตรการต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม ผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาไทยยังไม่เป็นที่น่าพอใจมากนัก สามารถประเมินได้จากผลการจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษานานาชาติของ The Times Higher Education Supplement (THES) ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกจำนวน 520 แห่ง พบว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยติดอันดับอยู่ใน 500 อันดับ เพียง 7 แห่ง ซึ่งทั้งหมดเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยยังมีศักยภาพและคุณภาพห่างไกลกับสถาบันอุดมศึกษานานาชาติมาก (พิณสุดา สิริธรงค์ศรี, 2552) การยกระดับมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยไปสู่สากล จึงยังคงต้องดำเนินการและพัฒนามาตรการและกลยุทธ์ให้มีประสิทธิผลเพิ่มขึ้นต่อไปอย่างต่อเนื่อง

การบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและรูปแบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญต่อผลการประเมินคุณภาพ และชื่อเสียงความน่าเชื่อถือของสถาบัน นับตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2546 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ที่ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพภายนอก ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยมีการจัดทำรายงาน และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก ที่มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา ให้มีการประเมินคุณภาพนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี โดยในปี พ.ศ. 2546 ได้มีการออกกฎกระทรวง ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2546 กำหนดองค์ประกอบคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ 9 องค์ประกอบ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยมีองค์ประกอบด้านการบริหาร และการจัดการ ด้านการเงินและงบประมาณ และด้านระบบกลไกการประกันคุณภาพการศึกษานอกเหนือจากองค์ประกอบตามภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาที่จำแนกเป็น ด้านปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนดำเนินงาน ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา ด้านการวิจัย ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม หลังจากนั้นเป็นต้นมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเริ่มมีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในขึ้นมา ส่วนใหญ่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรโดยการจัดตั้งหน่วยงานด้านการประกันคุณภาพ และมีผู้รับผิดชอบการดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพโดยตรง พัฒนาการสำคัญ of สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เป็นผลมาจาก การมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา นอกเหนือจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรแล้ว พัฒนาการสำคัญคือ การพัฒนาคุณภาพของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะอาจารย์เนื่องจากการประกันคุณภาพการศึกษาได้กำหนดตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพอาจารย์ให้มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเริ่มมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการเพิ่มขึ้นอย่างจริงจัง มีการส่งเสริมให้อาจารย์ศึกษาต่อ และจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ อย่างไรก็ตามการพัฒนาอาจารย์ให้มีคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปอย่างช้า ๆ เพราะต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษา หรือการทำผลงานวิชาการค่อนข้างนาน ทำให้ในช่วงหลังสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่ง ได้หันมารับอาจารย์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการจากสถาบันการศึกษาอื่นอยู่แล้วมากขึ้น ภายหลังจากมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นต้นมาจึงส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายของอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการในระดับรองศาสตราจารย์ หรือศาสตราจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไปยังสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นอาจารย์ที่เกษียณอายุ หรือเคยเป็นผู้บริหารระดับสูงในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมาก่อน

ในขณะที่ระบบการประกันคุณภาพภายในซึ่งประกอบด้วย การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ มุ่งให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนากระบวนการทำงานตามภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ในขณะที่การประเมินคุณภาพภายนอก จะเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ (Output และ Outcome) รวมทั้งความโปร่งใสใน และการตรวจสอบได้ของผลการดำเนินการ (รัชต์วรรณ กาญจนปัญญาคม และก้องกิติ พุสวัตต์, 2545) โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ได้ มีการพัฒนาเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา โดยได้ดำเนินการประเมินคุณภาพรอบแรกระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2548 โดยไม่มีการตัดสินผลการประเมิน แต่เป็นการประเมินเพื่อยืนยันสภาพจริงของสถาบันอุดมศึกษา และเพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติตามหลักการประกันคุณภาพการศึกษา ต่อมาได้มีการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองระหว่างปี พ.ศ. 2549 – 2553 โดยเป็นการประเมินตามวัตถุประสงค์ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้ง โดยนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2553ข) ทั้งนี้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้พัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้ของการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองสำหรับระดับอุดมศึกษาไว้ทั้งสิ้น 7 มาตรฐาน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพบัณฑิต 2) ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ 3) ด้านการบริการวิชาการ 4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม 5) ด้านการพัฒนาสถาบันและบุคลากร 6) ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน และ 7) ด้านระบบการประกันคุณภาพ ผลการประเมินสถาบันอุดมศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 253 แห่ง มีสถาบันอุดมศึกษาที่ผ่านการรับรองทั้งสิ้นจำนวน 219 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 86.56 รอพินิจ 8 แห่ง (ร้อยละ 3.16) ไม่รับรอง 6 แห่ง (ร้อยละ 2.37) และประเมินเพื่อพัฒนาไม่ตัดสินผล 20 แห่ง (ร้อยละ 7.91) ในจำนวนนี้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับการประเมินทั้งสิ้น 65 แห่ง มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกที่ได้รับการรับรองจำนวน 52 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 80 รอพินิจจำนวน 4 แห่ง (ร้อยละ 6.15) ไม่รับรองจำนวน 3 แห่ง (ร้อยละ 4.62) และประเมินเพื่อพัฒนาไม่ตัดสินผล 6 แห่ง (ร้อยละ 9.23) ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่แตกต่างจากของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากนัก

พัฒนาการที่สำคัญของการบริการจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ส่งผลให้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาจากหน่วยงานภาครัฐไปยังสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยกำหนดให้อำนาจการบริหารจัดการภายในสถาบันอุดมศึกษาเกือบทั้งหมดสามารถดำเนินการได้เองโดยสภาสถาบัน อุดมศึกษา ทั้งอำนาจการอนุมัติหลักสูตร การอนุมัติปริญญา การพิจารณาอนุมัติงบประมาณ การบริหารการเงิน และทรัพย์สิน

รวมถึงการพิจารณาแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งฉบับ พ.ศ. 2546 และ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550 แม้จะสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการลดความแตกต่างระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน โดยการให้อำนาจแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านทางสภาสถาบัน ซึ่งจะมีบุคคลภายนอกร่วมเป็นกรรมการสภาด้วย ให้อำนาจอนุมัติหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรได้ รวมถึงอำนาจในการบริหารจัดการอื่น ๆ เช่นเดียวกับสภามหาวิทยาลัยของรัฐก็ตาม แต่ความเท่าเทียมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ยังไม่สามารถส่งผลให้เกิดขึ้นจริงได้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทยจำนวนมากนิยมใช้บุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าของ หรือผู้รับใบอนุญาต และคณะผู้บริหารมาดำรงตำแหน่งกรรมการสภาสถาบัน (สุรพล ศรีบุญทรง, 2553) มากกว่าการแต่งตั้งผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิในวงการศึกษาหรือภาคธุรกิจ เพื่อช่วยกำหนดนโยบายและพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเอง พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงยังคงมีข้อจำกัดมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ดังเห็นได้จากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีบทกำหนดโทษรวมกันมากถึง 20 มาตรา ที่ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบทางอาญาของผู้ปฏิบัติงานตั้งแต่อธิการบดี คณาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ ตลอดถึงผู้รับใบอนุญาตและกรรมการสภาสถาบัน กรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเรื่องต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด (นพดล ปกรณ์นิมิตดี, 2551) การกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงเป็นเรื่องของการควบคุมเพื่อให้เกิดคุณภาพมากกว่าการปล่อยให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาคุณภาพระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน อย่างไรก็ตามผลจากการประกันคุณภาพการศึกษาในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการดำเนินงานของสภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีพัฒนาการไปในทิศทางที่โปร่งใสมากขึ้น เนื่องจากระบบประกันคุณภาพการศึกษาได้กำหนดให้มีการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสภาสถาบัน และให้มีระบบการบริหารงานที่ใช้หลักธรรมาภิบาล ระบบการบริหารงานของสภาสถาบัน และการบริหารงานของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ จึงเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้บริหารมากกว่าในช่วงที่ผ่านมา

ปัญหาสำคัญของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคปฏิรูปการศึกษา คือ ด้านคุณภาพของการจัดการศึกษา นอกเหนือจากการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจากยุคก่อน แม้ว่ารัฐจะพยายามส่งเสริมความเท่าเทียมกันในการควบคุม และกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ตลอดจนการสนับสนุนผ่านโครงการต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้เกิดการแข่งขันด้วยคุณภาพของการจัดการศึกษาระหว่างอุดมศึกษาต่าง ๆ แม้จะมีการประกาศใช้กฎหมายการศึกษาแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนได้มีการปฏิรูปการศึกษา และมีการปรับเปลี่ยนดูแลหน่วยงานรับผิดชอบด้านกำกับดูแลการจัดการศึกษาของประเทศไทยมาระยะหนึ่งแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีการสื่อสาร ตลอดจนการเคลื่อนย้ายของประชากรที่เป็นไปอย่างเสรี และไร้ขีดจำกัด ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา ประเทศไทย

จึงยังคงประสบปัญหาด้านคุณภาพของการจัดการศึกษา และขาดความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติ (พิณสุดา สิริธรรังศรี, 2552) การขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวางตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา เนื่องจากความเป็นอิสระสูงในการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษา ทำให้เกิดการขยายตัวเชิงปริมาณ ด้านการเปิดหลักสูตรอย่างอิสระ โดยอ้างความชอบธรรมเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาและสนองความต้องการของประชาชน ด้วยการจัดการศึกษาในรูปแบบหลักสูตรภาคพิเศษ หรือหลักสูตรนอกเวลา ในลักษณะการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้สถานที่ซึ่งขาดความพร้อม สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งมีปัญหาและขาดมาตรฐาน เป็นวงจรการสร้างรายได้ให้ผู้บริหารและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จนกลายเป็นประเด็นปัญหาที่สังคมตั้งคำถามถึงความรับผิดชอบของสถาบันอุดมศึกษา และการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ มีข้อร้องเรียน และเกิดคดีฟ้องร้องสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง จนเกิดปัญหาความเชื่อมั่น และไม่ไว้วางใจในคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา (อมรวิรัช นาคกรทรรพ และคณะ, 2556) ภายหลังจากประกาศใช้กฎกระทรวง เรื่อง การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง พ.ศ. 2549 และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเริ่มดำเนินการตรวจเยี่ยมและตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ผลการตรวจประเมินในเบื้องต้นพบปัญหาการดำเนินงานในหลายด้าน สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งเปิดหลักสูตรโดยไม่ผ่านการอนุมัติของสภาสถาบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรมีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนไม่ได้มาตรฐาน เป็นต้น

ตลอดระยะเวลาเกือบทศวรรษที่ผ่านมา หลังการปฏิรูปการศึกษา และมีการออกระเบียบกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ในขณะที่ผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลับไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ปัญหาคุณภาพการศึกษาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2551 คณะกรรมการการอุดมศึกษาเห็นควรต้องมีการสังคายนากฎหมายอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีกฎหมายการอุดมศึกษาของชาติที่เป็นกฎหมายกลางเพื่อเป็นกรอบในการกำกับดูแลมาตรฐานการอุดมศึกษาของชาติ ทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน จึงได้ดำเนินการรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยมีสถาบันคลังสมองของชาติเป็นที่ปรึกษา และได้ข้อสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาที่ควรมีในกฎหมาย 7 หัวข้อหลัก (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555ข) ได้แก่ 1) หลักการ การกำหนดความหมายของอุดมศึกษา การแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัย แนวคิดปรัชญาอุดมศึกษา 2) คณะกรรมการการอุดมศึกษาที่เป็นผู้ทำงานเชิงรุก 3) สภาสถาบันอุดมศึกษา เน้นเรื่องความรับผิดชอบต่อสภาสถาบัน และความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล 4) การส่งเสริมคณาจารย์ บุคลากรของมหาวิทยาลัย 5) นิสิตนักศึกษา การคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ 6) การเงิน ระบบการเงินที่แยกจากสำนักงบประมาณ 7) ข้อมูลอุดมศึกษา กำหนดมาตรฐานในการเปิดเผยข้อมูลต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับอาจารย์ บุคลากร หลักสูตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้มีการออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานให้สถาบันอุดมศึกษา

ดำเนินการจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานเดียวกัน กฎหมายสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในยุคต่อมา คือ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งทั้งของรัฐและเอกชนจะต้องปรับปรุงและดำเนินการด้านหลักสูตรให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานดังกล่าว พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2552 เป็นต้นไป จึงก้าวเข้าสู่ยุคมาตรฐานการศึกษาอย่างแท้จริง

สรุปพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2552) ปัจจัยสำคัญเป็นผลมาจากแนวคิดปฏิรูปการศึกษาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ที่มุ่งส่งเสริมการขยายภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม รวมทั้งผ่อนคลายการควบคุม โดยการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังสภาสถาบัน และอนุญาตให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยกสถานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยได้ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กระแสโลกาภิวัตน์ แนวคิดการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยไปสู่สากล ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ตลอดจนปัญหาทางการเมืองในปี พ.ศ. 2535 และวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ได้นำไปสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยอย่างจริงจัง ในช่วงปี พ.ศ. 2542 – 2552 ซึ่งเป็นยุคแห่งการปฏิรูปการศึกษาที่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรกำกับดูแลการศึกษา มีการให้อิสระในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเบ็ดเสร็จผ่านสภาสถาบัน มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน และออกกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานของสถาบัน อุดมศึกษา รวมทั้งส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ตลอดจนได้มีการนำระบบประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนในยุคนี้มีการขยายการจัดการศึกษาไปอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 จึงถือเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคมาตรฐานการศึกษา ที่มีการควบคุมและกำกับดูแลคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง พัฒนาการที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สรุปพัฒนาการด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

แรงผลักดันสำคัญให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา คือ ปัญหาคุณภาพบัณฑิตที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ และข้อจำกัดด้านงบประมาณ การปฏิรูปการศึกษาเป็นผลสืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ออกตามข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งมีสาระสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา มีการปรับโครงสร้างองค์กร และระบบการบริหารจัดการบุคลากรทางการศึกษา มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อควบคุมและกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาขึ้นแทนทบวงมหาวิทยาลัย รวมทั้งมีการให้อิสระในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านทางสภาสถาบัน ซึ่งส่งผลให้มีการขยายการจัดการศึกษาอย่างรวดเร็วในรูปแบบของการเปิดศูนย์การศึกษา และการเปิดหลักสูตรนอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นการขยายการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เนื่องจากในระยะแรกของการปฏิรูปการศึกษาภาครัฐยังเน้นการปรับโครงสร้างองค์กรทางการศึกษา รวมทั้งยังไม่ได้มีการกำหนดนโยบายและออกกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ชัดเจน เพื่อควบคุม ดูแล และกำกับมาตรฐานและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา นับเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาคุณภาพบัณฑิต และคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา จนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องออกข้อกำหนดกฎระเบียบ เพื่อควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อย่างจริงจังในเวลาต่อมา

ในปี พ.ศ. 2546 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แทนพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลด้วยมาตรฐานเดียวกัน มุ่งส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้โดยอิสระ มีเสรีภาพทางวิชาการ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถาบัน และกำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษา สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้รักษามาตรฐานการศึกษา และขยายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 มีการแก้ไขเพิ่มเติมออกเป็นพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยให้อำนาจสภาสถาบันในการอนุมัติหลักสูตร และมีอำนาจในการลงทุน หรือร่วมลงทุนกับนิติบุคคลหรือหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีอิสระในการเปิดหลักสูตร และขยายการจัดการศึกษาได้เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีการแข่งขันกันขยายการเปิดหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

การกำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในทุก ๆ ด้านอย่างเป็นรูปธรรมในยุคปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่าง ๆ เริ่มมีการพัฒนาคุณภาพในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพทั้งการประเมินคุณภาพภายในที่กำหนดให้มี 9 องค์กรประกอบ ได้แก่

1) ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนดำเนินการ 2) การเรียนการสอน 3) กิจกรรมการพัฒนา นิสิต นักศึกษา 4) การวิจัย 5) การบริการทางวิชาการแก่สังคม 6) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 7) การบริหาร และการจัดการ 8) การเงินและงบประมาณ และ 9) ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ ซึ่งต้องมีการ ประเมินทุกปี และการประกันคุณภาพภายนอก ที่ดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ที่กำหนดมาตรฐานการประเมินไว้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้าน คุณภาพบัณฑิต 2) ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ 3) ด้านการบริการวิชาการ 4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรม 5) ด้านการพัฒนาสถาบันและบุคลากร 6) ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน และ 7) ด้าน ระบบการประกันคุณภาพ กำหนดให้มีการประเมินทุก ๆ 5 ปี ในยุคนี้ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพ ภายนอกรอบแรก (พ.ศ.2544 – 2548) และรอบสอง (พ.ศ.2549 – 2553) นอกจากนี้ยังมีการประกาศใช้ มาตรฐานอุดมศึกษา และมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา และ ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา ผลของการใช้ระบบประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานอุดมศึกษา ดังกล่าว ทำให้การกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เริ่มมีความชัดเจน และมีพัฒนาการไปตามความก้าวหน้าของระบบประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนา ปรัชญาและวิสัยทัศน์ของสถาบันให้เป็นเอกลักษณ์ ในช่วงแรกสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เลือก ประเภทเป็นสถาบันผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี เนื่องจากยังขาดความพร้อมด้านอาจารย์ที่มีคุณวุฒิ ปริญญาเอกและตำแหน่งทางวิชาการ รวมทั้งยังไม่มีผลงานวิจัยตามเกณฑ์ประเมินคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่และขนาดกลาง เริ่มพัฒนาไปสู่สถาบันอุดมศึกษา สมบูรณ์แบบที่มีความหลากหลายมากขึ้น ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดเล็ก มีแนวโน้มพัฒนา สถาบันไปสู่สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มนำแนวคิดการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษา (Cooperative Education) มาใช้ในการจัดการศึกษา หลังรัฐให้การสนับสนุนในรูปพหุภาคีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เพื่อให้ นักศึกษามีโอกาสได้เรียนรู้ประสบการณ์จากสถานประกอบการ และมีแนวคิดส่งเสริมให้นักศึกษาและ บัณฑิตจบใหม่มีโอกาสเป็นเจ้าของกิจการและประกอบธุรกิจของตนเอง สำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา จึงริเริ่มการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งและดำเนินการหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (University Business Incubator: UBI) ขึ้นในปี พ.ศ. 2547 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้ จัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจขึ้นในสถาบันด้วย

รัฐบาลในยุคนี้มีนโยบายพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาของประเทศเพื่อนบ้าน มี การนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้จัดทำ โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย ซึ่งได้รับมอบหมายพันธกิจที่ชัดเจนตาม นโยบายมุ่งส่งเสริมความเป็น สากลของสถาบันอุดมศึกษาไทย รองรับการเปิดเสรีทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาภายใต้กรอบข้อตกลง ทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) ที่เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นไป ในยุคนี้

สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนเริ่มปรับตัวไปสู่ความเป็นนานาชาติมากขึ้น ทั้งทางด้านการบริหารจัดการ การทำความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และการเปิดหลักสูตรนานาชาติ เริ่มมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากต่างประเทศเข้ามาเปิดดำเนินการในประเทศไทย เช่น มหาวิทยาลัยนานาชาติสแตมฟอร์ด และมหาวิทยาลัยเว็สเตอร์ (ประเทศไทย) เป็นต้น

การส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้รัฐอุดหนุนและส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้น นอกเหนือจากการดำเนินการในรูปแบบกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 ซึ่งช่วยเพิ่มทางเลือกและโอกาสให้แก่นักศึกษาในการเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากขึ้นแล้ว รัฐยังสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในรูปกองทุนหมุนเวียนโดยการจัดตั้งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อใช้ในการจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษา การก่อสร้างอาคารเรียน และพัฒนาคุณวุฒิอาจารย์

การจัดการศึกษาตามแนวคิดมหาวิทยาลัยบริษัท (Corporate University) เริ่มเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีบริษัทเอกชนหลายแห่งจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้น เช่น สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (เครือเจริญโภคภัณฑ์) สถาบันกันตนา (บริษัทกันตนากรุ๊ป) มหาวิทยาลัยเนชั่น (บริษัท เนชั่นมัลติมีเดียส์กรุ๊ป) และสถาบันวิทย์สิริเมธี (บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)) นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะทาง เพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาทางเลือก เช่น สถาบันอาศรมศิลป์ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน และสถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย เป็นต้น ส่งผลให้เกิดพัฒนาการในการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีลักษณะเฉพาะทางเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้คือการแข่งขัน เนื่องจากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เพิ่มขึ้นจากแนวคิดการผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ โดยสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยของรัฐออกนอกระบบราชการ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนสถาบันราชภัฏไปเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระ และยกระดับสถาบันเทคโนโลยีราชวมงคล ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชวมงคล ส่งผลให้มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เกิดการแข่งขันในการขยายการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดหลักสูตรภาคพิเศษ และหลักสูตรนานาชาติ ทำให้นักศึกษาเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อยลง เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นที่ยอมรับ และมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่ำกว่า ตลอดระยะเวลา 10 ปีของยุคปฏิรูปการศึกษา ผลสืบเนื่องจากการปฏิรูปการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว มีอิสระในการดำเนินการและบริหารจัดการมากขึ้น ตลอดจนมีความเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากกว่าในยุคที่ผ่าน ๆ มา ในช่วงปี พ.ศ. 2542 – 2551 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งใหม่จำนวน 30 แห่ง โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอเปลี่ยนประเภทไปเป็นมหาวิทยาลัยจำนวน 13 แห่ง ทำให้สิ้นปี พ.ศ. 2551 มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอยู่ทั้งสิ้น 69 แห่ง อย่างไรก็ตามการขยายตัวอย่างรวดเร็ว

ของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาของอุดมศึกษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงรณรงค์ในปี พ.ศ. 2552 เป็นปีแห่งคุณภาพการอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นไป การกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาจะมีความเข้มข้นมากขึ้น เพื่อให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้เรียนและสังคมทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนหลังจากยุคปฏิรูปการศึกษา จึงก้าวเข้าสู่ยุคมาตรฐานการศึกษา แม้จะมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ แต่ต้องดำเนินการภายใต้เกณฑ์มาตรฐาน และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่เข้มงวดและจริงจัง

2. สรุปพัฒนาการด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

2.1 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการเรียนการสอน

ผลสืบเนื่องจากแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาที่กำหนดให้มีการจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยและให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันการศึกษา หรือจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงานได้ รวมทั้งกำหนดให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ทำให้แนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-center Learning) ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ส่งผลให้การเรียนการสอนมีการใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย และพัฒนาไปจากอดีตค่อนข้างมาก มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนหรือผู้บรรยายไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากขึ้น

ตั้งแต่ พ.ศ. 2542 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ออกประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรทั้งระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา ต่อมา มีการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมมากขึ้น โดยออกเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548 และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการจัดทำหลักสูตร ทั้งระบบการศึกษา หน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตร การวัดและประเมินผล ตลอดจนการประกันคุณภาพหลักสูตร และกำหนดให้มีการพัฒนา และประเมินหลักสูตรอย่างน้อยทุก ๆ 5 ปี การจัดทำหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้จึงมีรูปแบบเป็นมาตรฐานเดียวกัน

ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับระบบสหกิจศึกษาที่กำหนดให้มีรายวิชาสหกิจศึกษา จำนวนไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต ให้มีช่วงเวลาปฏิบัติสหกิจศึกษาเต็มเวลาไม่ต่ำกว่า 16 สัปดาห์อย่างต่อเนื่อง โดยไม่สามารถลงทะเบียนเรียนรายวิชาอื่นได้ และต้องทำความตกลงกับสถานประกอบการให้มีค่าตอบแทนและสวัสดิการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม หลักสูตรสหกิจศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาที่ต้องการให้นักศึกษามีโอกาส

เรียนรู้ประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการจริง เช่น สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและท่องเที่ยว สาขาวิชาการจัดการธุรกิจการบิน สาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ และสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการบูรณาการการเรียนการสอน องค์ความรู้ด้านวิชาการ และการวิจัยเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยการสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (University Business Incubator : UBI) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการตามแนวคิดหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา และมุ่งส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้และประสบการณ์ในการเป็นผู้ประกอบการ และเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับอาจารย์จากการเป็นที่ปรึกษาเพื่อเรียนรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาทางธุรกิจ และนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในการเรียนการสอน

ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ และมาตรการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ทัดเทียมกับสากล ทำให้สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเปิดสอนหลักสูตรนานาชาติ การแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาระหว่างกัน มีความร่วมมือทางวิชาการ และจัดทำหลักสูตรนานาชาติร่วมกันเพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ และสร้างจุดเด่นให้กับหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาไทย สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มพัฒนาหลักสูตรนานาชาติจนเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ และมหาวิทยาลัยรังสิต มีจำนวนนักศึกษาต่างชาติศึกษาอยู่มากที่สุดใน 5 อันดับแรกของสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวนมากหันมาเปิดสอนในหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ปริมาณและคุณภาพของนักศึกษาที่จะเข้าศึกษาในหลักสูตรนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนลดลง เนื่องจากมีค่าเล่าเรียนต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และค่านิยมของสังคมไทยส่วนใหญ่ให้การยอมรับและเชื่อมั่นในคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีมาตรการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ โดยสนับสนุนการจัดทำรายวิชาร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยในการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างมหาวิทยาลัยสมาชิก UMAP และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค ภายใต้นโยบายพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาค (Education Hub) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีบทบาทในการสนับสนุนให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ตลอดจนได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลภายใต้โครงการส่งเสริมจากรัฐเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ผลการดำเนินการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ภายหลังจากการปฏิรูปการศึกษายังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะด้านกลไกการรับนักศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันการศึกษา ยังมีความหลากหลายในวิธีการรับและคัดเลือกนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ขาดระบบเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่

ชัดเจน ผลของการปฏิรูปการศึกษาในด้านการขยายการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นการขยายการเปิดหลักสูตรอย่างไร้ขีดจำกัด ส่วนใหญ่เป็นการเปิดหลักสูตรภาคพิเศษ หรือหลักสูตรนอกเวลาในรูปแบบของการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรทางด้านการศึกษา ในสาขาบริหารการศึกษา หลักสูตรและการสอน และประกาศนียบัตรวิชาชีพครู นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ ในสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ ผลจากการขยายการจัดการศึกษาจนส่งผลกระทบต่อคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ทำให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ออกกฎกระทรวง เรื่อง การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง พ.ศ. 2549 เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา และได้เริ่มดำเนินการตรวจประเมินอย่างจริงจัง รวมทั้งออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับ อุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2552 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ส่งผลให้การจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นไป มีรูปแบบการดำเนินการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน นับเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคมาตรฐานของหลักสูตรและการเรียนการสอน

2.2 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการวิจัย

พัฒนาการตามภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นไปในทิศทางเดียวกับพัฒนาการด้านการวิจัยของประเทศ ซึ่งยังช้ากว่านานาประเทศและมีการใช้จ่ายทางการวิจัย รวมถึงงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐยังน้อยมาก อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ได้มีความพยายามปฏิรูประบบการวิจัย โดยการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการวิจัย มุ่งเน้นผลลัพธ์และการบริหารจัดการระบบการวิจัยอย่างมีเอกภาพ มีการบริหารจัดการงบประมาณด้านการวิจัยและบูรณาการระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบการส่งเสริมการวิจัยหลักทำให้ระบบการวิจัยของประเทศมีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้น ในยุคนี้บทบาทด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากภาครัฐได้ให้การสนับสนุนการวิจัยอย่างจริงจังผ่านหน่วยงานด้านการวิจัยซึ่งได้บูรณาการกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในการผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาเพิ่มบทบาทด้านการวิจัย ตลอดจนการพัฒนาาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีตัวบ่งชี้ด้านการวิจัยเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญในการประเมินคุณภาพการศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่าง ๆ เริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาระบบกลไกในการส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัย และงานสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบด้านการวิจัยขึ้นมาโดยเฉพาะ มีการออกระเบียบข้อบังคับ และนโยบายด้านการวิจัยอย่างชัดเจน มีการจัดทำแผนงานด้านการวิจัยและมีการกำหนดเป้าหมายของผลงานวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการจัดทำวารสารวิชาการ และเว็บไซต์เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัย และผลงานทางวิชาการของอาจารย์และบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมการวิจัยของภาครัฐภายใต้โครงการต่าง ๆ ตลอดหลายปีที่ผ่านมา อาทิ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเศรษฐกิจฐานราก โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก โครงการวิจัยและพัฒนาภาครัฐร่วมเอกชนในเชิงพาณิชย์ โครงการทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังได้จัดตั้งเครือข่ายวิจัยอุดมศึกษาขึ้นเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนร่วมกันพัฒนาผลงานวิจัยภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนตามนโยบายของรัฐบาล และจัดทำโครงการพัฒนาเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) เพื่อเชื่อมโยงห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ สำหรับเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัย นอกจากนี้โครงการส่งเสริมหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา ยังมีส่วนช่วยพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถนำผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมไปสู่กระบวนการใช้งานเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างรายได้ให้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้ให้ความสำคัญและมีการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษาขึ้นอย่างต่อเนื่อง พัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ มีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบและนโยบายด้านการวิจัยที่ชัดเจน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ และขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ และเชี่ยวชาญด้านการวิจัย

2.3 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการบริการวิชาการ

พัฒนาการด้านการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งหวังให้สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทในการให้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนากำลังแรงงาน ช่วยพัฒนาประเทศและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อภารกิจด้านการบริการวิชาการในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่มุ่งผลิตบุคลากรในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ตามความเชี่ยวชาญของสถาบันอุดมศึกษา ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความรู้ด้านวิชาชีพ เช่น การประกอบอาหาร การท่องเที่ยวและนำเที่ยว ทักษะภาษา และความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีการบูรณาการภารกิจบริการวิชาการกับภารกิจด้านอื่น ๆ มากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่กำหนดให้การบริการวิชาการแก่สังคมต้องมีการบูรณาการกับการเรียนการสอน การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการจัดทำโครงการบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เชื่อมโยงกับการเรียนการสอน ในช่วงแรกส่วนใหญ่จะมีรูปแบบเป็นกิจกรรมรายวิชาที่ส่งเสริมการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนรอบ ๆ สถาบัน ต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบที่มุ่งหวังให้ชุมชนและสังคมสามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนมากขึ้น

นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มีการบูรณาการภารกิจการให้บริการวิชาการกับภารกิจด้านการวิจัย และภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมด้วย มีการจัดทำโครงการให้บริการวิชาการแก่สังคมผ่านทางหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะการจัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรทั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอง และบุคลากรจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ตลอดจนบุคคลทั่วไป เช่น การฝึกอบรมด้านเทคนิคการสอน การวัดและประเมินผล และการฝึกอบรมด้านการวิจัย เป็นต้น นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งที่จัดตั้งหน่วยงานด้านการวิจัย ยังขยายบทบาทไปยังภารกิจด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น การจัดทำการศึกษาสำรวจความคิดเห็นประชาชน (Poll) และการดำเนินการหน่วยบ่มเพาะธุรกิจภายในสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลให้การดำเนินงานตามภารกิจด้านบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้มีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งสามารถสร้างจุดเด่นในการให้บริการวิชาการแก่สังคมให้กับสถาบันจนเป็นที่ยอมรับในสังคม

2.4 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

พัฒนาการตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษา เริ่มต้นชัดเจนหลังมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่จึงได้พัฒนารูปแบบการดำเนินงานตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับแนวทางการประเมินของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบาย และหน่วยงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันสู่สาธารณะ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินโครงการค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม และโครงการค่ายเรียนรู้คุณธรรม นำชีวิตพอเพียง ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีโอกาสดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมร่วมกันมากกว่ายุคที่ผ่านมา

3. สรุปพัฒนาการด้านการบริหารและจัดการ

พัฒนาการด้านการบริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคปฏิรูปการศึกษา เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งการปรับเปลี่ยนองค์กรกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา และรูปแบบการบริหารจัดการ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่ให้อิสระกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการบริหารและการจัดการ โดยมีระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การประเมินคุณภาพ และการกำหนดมาตรฐานการศึกษา เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ รัฐกำหนดนโยบายและมาตรการสนับสนุนการดำเนินการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในรูปแบบการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือต่าง ๆ รวมทั้งจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ซึ่งมีส่วนช่วยให้นักศึกษาผู้กู้ยืมเงินสามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามในส่วนของการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาที่รัฐบาลให้การอุดหนุนทางการเงินแก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยไม่ได้ให้การอุดหนุนเงินงบประมาณแก่สถาบัน

อุดมศึกษาเอกชน ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้อย่างทัดเทียมกัน ในขณะที่ประสิทธิภาพของการจัดสรรงบประมาณภาครัฐเพื่อการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มได้อย่างเท่าเทียม แม้ว่าจะมีการปฏิรูปการศึกษาไปแล้วระยะเวลาหนึ่ง

พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ได้ปรับเปลี่ยนระบบการบริหารการเงินและงบประมาณของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเพิ่มกองทุนจาก 5 กองทุนตามกฎหมายเดิมเป็น 7 กองทุน ได้แก่ 1) กองทุนทั่วไป 2) กองทุนสินทรัพย์ถาวร 3) กองทุนวิจัย 4) กองทุนห้องสมุดและเทคโนโลยี 5) กองทุนพัฒนาบุคลากร 6) กองทุนสงเคราะห์ และ 7) กองทุนคงเงินต้นหรือกองทุนอื่น เพื่อให้สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนมีเงินงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินการในแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังกำหนดให้สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดสรรผลประโยชน์ให้ผู้รับใบอนุญาตได้ไม่เกินร้อยละ 30 ของเงินรายได้ส่วนที่สูงกว่าค่าใช้จ่ายประจำปีหลังจัดสรรให้แก่กองทุนต่าง ๆ แล้ว นอกจากนี้ยังกำหนดให้สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนมีที่มาของรายได้มาจากหลายทางเพิ่มขึ้น รวมทั้งกำหนดให้ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายจะพยายามกำหนดแนวทางส่งเสริมฐานะทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางการเงิน และสามารถตรวจสอบได้ แต่ยังคงพบว่าสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งยังมีปัญหาสภาพคล่องทางการเงินอยู่ รวมทั้งในทางปฏิบัติรัฐยังไม่มี การจัดสรรงบประมาณประจำปีให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นเพียงการสนับสนุนในรูปเงินกู้ยืม หรือการสนับสนุนผ่านโครงการต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐ

มาตรการสำคัญที่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากในยุคนี้ คือ การจัดตั้งเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา โดยอาศัยพื้นที่ภูมิภาคเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มเครือข่ายเป็น 9 เครือข่าย โดยกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในแต่ละภูมิภาคที่มีศักยภาพและความพร้อมทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย มีวัตถุประสงค์ให้เครือข่ายร่วมกันดำเนินงานตอบสนองนโยบายเกี่ยวกับการอุดมศึกษา มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ได้ร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายตามภูมิกษานั้น ๆ มุ่งดำเนินงานในลักษณะเชิงประเด็นตามนโยบายที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด เช่น เครือข่ายบริหารการวิจัย เครือข่ายบัณฑิต อุดมคติ เครือข่ายนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีส่วนร่วมแสดงบทบาทตามภารกิจสถาบันอุดมศึกษาได้ทัดเทียมกับสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐ สามารถจัดทำโครงการต่าง ๆ ภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐ ตลอดจนได้เรียนรู้การบริหารจัดการและการทำงานร่วมกันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในเครือข่าย

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาแม้รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาไทยให้ยกระดับมาตรฐานการศึกษาไปสู่สากลอย่างต่อเนื่องตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา การดำเนินการตามแผนพัฒนาอุดมศึกษาในระยะแรกส่วนใหญ่จะเป็นการแลกเปลี่ยนอาจารย์ บุคลากร และ

นักศึกษา กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศโดยสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเนื่องจากการได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะเน้นการส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในด้านการพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน หรือมีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างกัน ในระยะต่อมา ทั้งสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ได้มุ่งเน้นสู่ความเป็นสากลในทุก ๆ ด้าน มีการจัดการเรียนการสอนทั้งหลักสูตรนานาชาติ และหลักสูตรสองภาษา มีการจัดทำหลักสูตรร่วมกับต่างประเทศ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษา นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษานานาชาติ ตลอดจนมีการปรับปรุงหลักสูตร และเนื้อหาให้เอื้อต่อการเรียนการสอนของนักศึกษาต่างชาติ อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานด้านความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาไทยยังไม่เป็นที่น่าพอใจมากนัก ผลการจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษาของโลกแสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยยังมีศักยภาพและคุณภาพห่างไกลกับสถาบันอุดมศึกษานานาชาติมาก การยกระดับมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยไปสู่สากล จึงยังคงต้องดำเนินการและพัฒนามาตรการและกลยุทธ์ให้มีประสิทธิผลเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม คือ การมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งกำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในที่เน้นการประเมินปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ โดยให้มีการประเมินทุกปี ส่วนระบบประกันคุณภาพภายนอกที่เน้นการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ โดยมีการประเมินทุก ๆ 5 ปี ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โดยมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรจัดตั้งหน่วยงานด้านการประกันคุณภาพ และมีผู้รับผิดชอบการดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยตรง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์มีคุณวุฒิตะดับปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการเพิ่มขึ้นอย่างจริงจัง ด้วยการส่งเสริมให้อาจารย์ศึกษาต่อ และจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ อย่างไรก็ตามในระยะแรกการพัฒนาอาจารย์ให้มีคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการยังเป็นไปอย่างช้า ๆ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้หันมารับอาจารย์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการจากสถาบันการศึกษาอื่นอยู่แล้วมากขึ้น จึงส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกันอย่างกว้างขวาง ส่วนการประเมินคุณภาพภายนอก ในยุคนี้นักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพรอบแรก (พ.ศ. 2544 – 2548) โดยไม่มีการตัดสินผลการประเมิน และดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง (พ.ศ. 2549 – 2553) ผลการประเมินสถาบันอุดมศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 253 แห่ง พบว่าโดยภาพรวมคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่แตกต่างจากของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากนัก

พัฒนาการที่สำคัญของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกระจายอำนาจการบริหารจัดการจากรัฐไปยังสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทำให้สามารถบริหารจัดการ

ภายในได้เองเกือบทั้งหมดโดยสภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งการอนุมัติหลักสูตร การอนุมัติปริญญา การพิจารณาอนุมัติงบประมาณ การบริหารการเงิน และทรัพย์สิน รวมถึงการพิจารณาแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ แม้กฎหมายพยายามลดความแตกต่างระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน โดยให้อำนาจแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านทางสภาสถาบัน ซึ่งมีบุคคลภายนอกมาร่วมเป็นกรรมการสภาด้วย แต่ความเท่าเทียมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ยังไม่สามารถส่งผลให้เกิดขึ้นจริงได้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวนมากนิยมใช้บุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าของ หรือผู้รับใบอนุญาต และคณะผู้บริหารมาดำรงตำแหน่งกรรมการสภาสถาบันมากกว่าการแต่งตั้งผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิในวงการศึกษาหรือภาคธุรกิจ เพื่อช่วยกำหนดนโยบายและพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นเรื่องของการควบคุมเพื่อให้เกิดคุณภาพมากกว่าการปล่อยให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาคุณภาพระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน อย่างไรก็ตาม ผลจากการประกันคุณภาพการศึกษาในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการดำเนินงานของสภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีพัฒนาการไปในทิศทางที่โปร่งใสมากขึ้น มีการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสภาสถาบัน ระบบการบริหารงานของสภาสถาบัน และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้จึงเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้บริหารมากกว่าในช่วงที่ผ่านมา

ปัญหาสำคัญของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคปฏิรูปการศึกษา คือ คุณภาพของการจัดการศึกษา เนื่องจากความเป็นอิสระในการเปิดหลักสูตร โดยอ้างความชอบธรรมเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาและสนองความต้องการของประชาชน ด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งซึ่งขาดความพร้อม และขาดมาตรฐาน มุ่งสร้างรายได้ จนเกิดปัญหาความเชื่อมั่น และไม่ไว้วางใจในคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา หลังการประกาศใช้กฎกระทรวง เรื่อง การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง พ.ศ. 2549 และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเริ่มดำเนินการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ผลการตรวจประเมินในเบื้องต้นพบปัญหาการดำเนินงานในหลายด้าน สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งเปิดหลักสูตรโดยไม่ผ่านการอนุมัติของสภาสถาบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรมีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนไม่ได้มาตรฐาน เป็นต้น

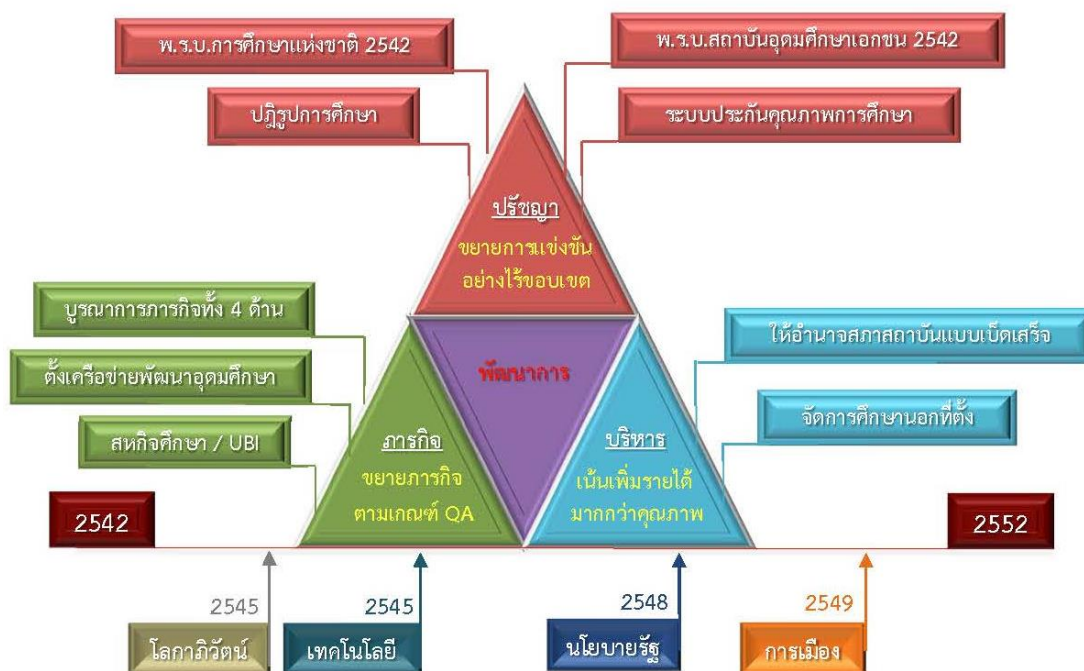
ตลอดระยะเวลาเกือบทศวรรษที่ผ่านมา หลังการปฏิรูปการศึกษาและมีการออกระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ในขณะที่ผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลับไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ปัญหาคุณภาพการศึกษาทวีความรุนแรงมากขึ้น คณะกรรมการการอุดมศึกษาเห็นควรต้องมีการส่งคายนากฎหมายอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีกฎหมายการอุดมศึกษาของชาติที่เป็นกฎหมายกลางเพื่อเป็นกรอบในการกำกับดูแลมาตรฐานการอุดมศึกษาของชาติ ทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน จึงได้ดำเนินการรวบรวม ศึกษา

วิเคราะห์ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้มีการออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานเดียวกัน กฎหมายสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในยุคต่อมา คือ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องปรับปรุง และดำเนินการด้านหลักสูตรให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานดังกล่าว พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2552 เป็นต้นไปจึงก้าวเข้าสู่ยุคมาตรฐานการศึกษาอย่างแท้จริง

สรุปภาพรวมของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2552) นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรกำกับดูแลการศึกษา มีการให้อิสระในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเบ็ดเสร็จผ่านสภาสถาบัน มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และออกกฎระเบียบและเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ตลอดจนมีการนำระบบประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง ในช่วงแรกสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมีการแข่งขันกันขยายการจัดการศึกษาอย่างรวดเร็วในรูปแบบของการเปิดศูนย์การศึกษา และการเปิดหลักสูตรนอกสถานที่ตั้ง หลังการจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาและเริ่มมีการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ในยุคนี้อินstitution อุดมศึกษาเอกชนเริ่มปรับตัวไปสู่ความเป็นนานาชาติมากขึ้น ทั้งด้านการบริหารจัดการ การทำความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และการเปิดหลักสูตรนานาชาติ มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากต่างประเทศหลายแห่งเริ่มเข้ามาเปิดดำเนินการในประเทศไทย ในขณะเดียวกันมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในลักษณะมหาวิทยาลัยบริษัท (Corporate University) เพิ่มขึ้นหลายแห่ง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้นในทุกด้านอย่างชัดเจน ในปี พ.ศ. 2545 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มนำแนวคิดการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษา (Cooperative Education) มาใช้ในการจัดการศึกษา และส่งเสริมการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (University Business Incubator: UBI) เมื่อปี พ.ศ. 2547 ทำให้การเรียนการสอนมีความเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจมากขึ้น พัฒนาการด้านการเรียนการสอนเริ่มมีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการเรียนการสอน ให้ความสำคัญกับการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา รัฐมีการออกประกาศเกณฑ์มาตรฐานและกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อกำกับดูแลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา และเริ่มดำเนินการตรวจประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจัง ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ หยุคแข่งขันขยายการเปิดหลักสูตรและหันมาพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้เป็นไปตาม

มาตรฐานมากขึ้น ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มพัฒนาภารกิจด้านการวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประกันคุณภาพ การศึกษา มีการบูรณาการภารกิจต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม ในยุคนี้รัฐยังคงมีบทบาทสนับสนุน การจัดการศึกษาแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) และกองทุนเพื่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมทั้งมีการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ สถาบันอุดมศึกษาดำเนินงานร่วมกันตามนโยบายด้านการอุดมศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมี ส่วนร่วมแสดงบทบาทตามภารกิจสถาบันอุดมศึกษาได้ทัดเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผลจากการ ใช้ระบบประกันคุณภาพการศึกษาส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพ อาจารย์มากขึ้น ทั้งการพัฒนาด้านคุณวุฒิการศึกษาและด้านตำแหน่งทางวิชาการ นอกจากนี้ยังมีการ พัฒนาระบบบริหารจัดการของสภาสถาบันให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก และบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล มากขึ้น ในขณะที่ปัญหาสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ คือการแข่งขันขยายการจัดการศึกษา เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ มหาวิทยาลัยของ รัฐที่ออกนอกระบบ การเปลี่ยนสถานะสถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลให้เป็นมหาวิทยาลัย โดยในยุคปฏิรูปการศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2542 – 2551 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งใหม่จำนวน 30 แห่ง มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยจำนวน 13 แห่ง ทำให้สิ้นปี พ.ศ. 2551 มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอยู่ทั้งสิ้น 69 แห่ง ผลจากการเกิดปัญหาคุณภาพ อุดมศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาทำให้ภาครัฐ เริ่มให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแลการจัดการศึกษาของ สถาบันอุดมศึกษาอย่างเข้มข้น โดยการออกประกาศและกฎระเบียบเพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐาน โดยมุ่งหวังให้ การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานสากล การจัดการศึกษาของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่บัดนี้ต่อไปต้องเป็นอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน เพื่อก้าวเข้าสู่ยุคมาตรฐาน การศึกษาอย่างแท้จริง

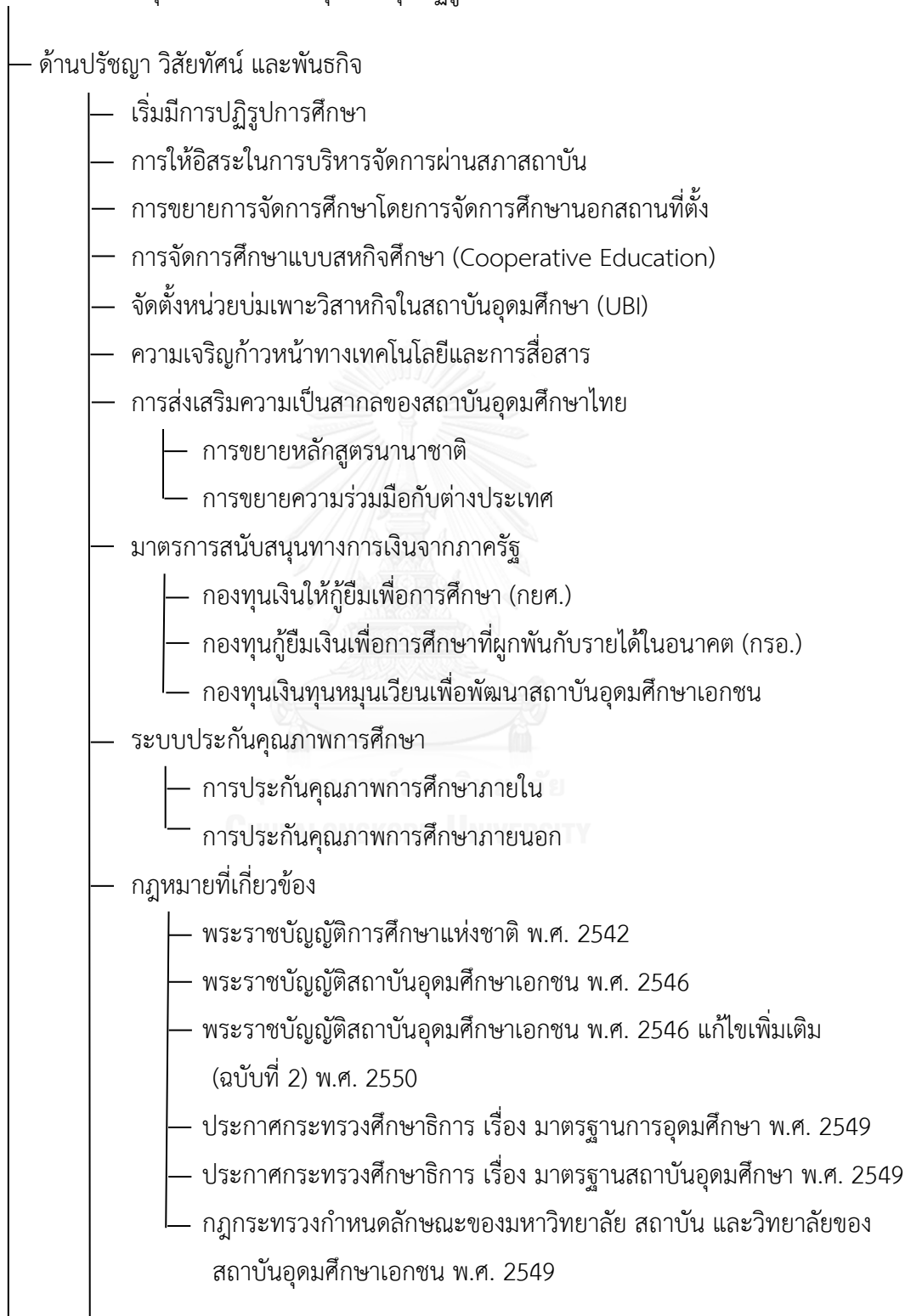
จากผลการศึกษาวิจัยพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2552) สามารถสรุปประเด็นการค้นพบสำคัญในแต่ละด้านได้ดังภาพที่ 5-1 โดยการ เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละ ด้าน ทั้งปัจจัยด้านกระแสโลกาภิวัตน์ และเทคโนโลยีที่ยังมีความสำคัญ ปัจจัยด้านนโยบายรัฐ และ การเมืองที่เกิดการรัฐประหารขึ้นในยุคนี้ โดยสามารถสรุปได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ มีปรัชญาการจัดการศึกษาที่มุ่งขยายการจัดการศึกษาอย่างไร้ขอบเขตตามภาวะการแข่งขัน เน้น การเปิดหลักสูตรตามความนิยมและขยายภารกิจให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ ประกันคุณภาพการศึกษา บริหารจัดการเพื่อมุ่งเพิ่มรายได้มากกว่าการพัฒนาคุณภาพ

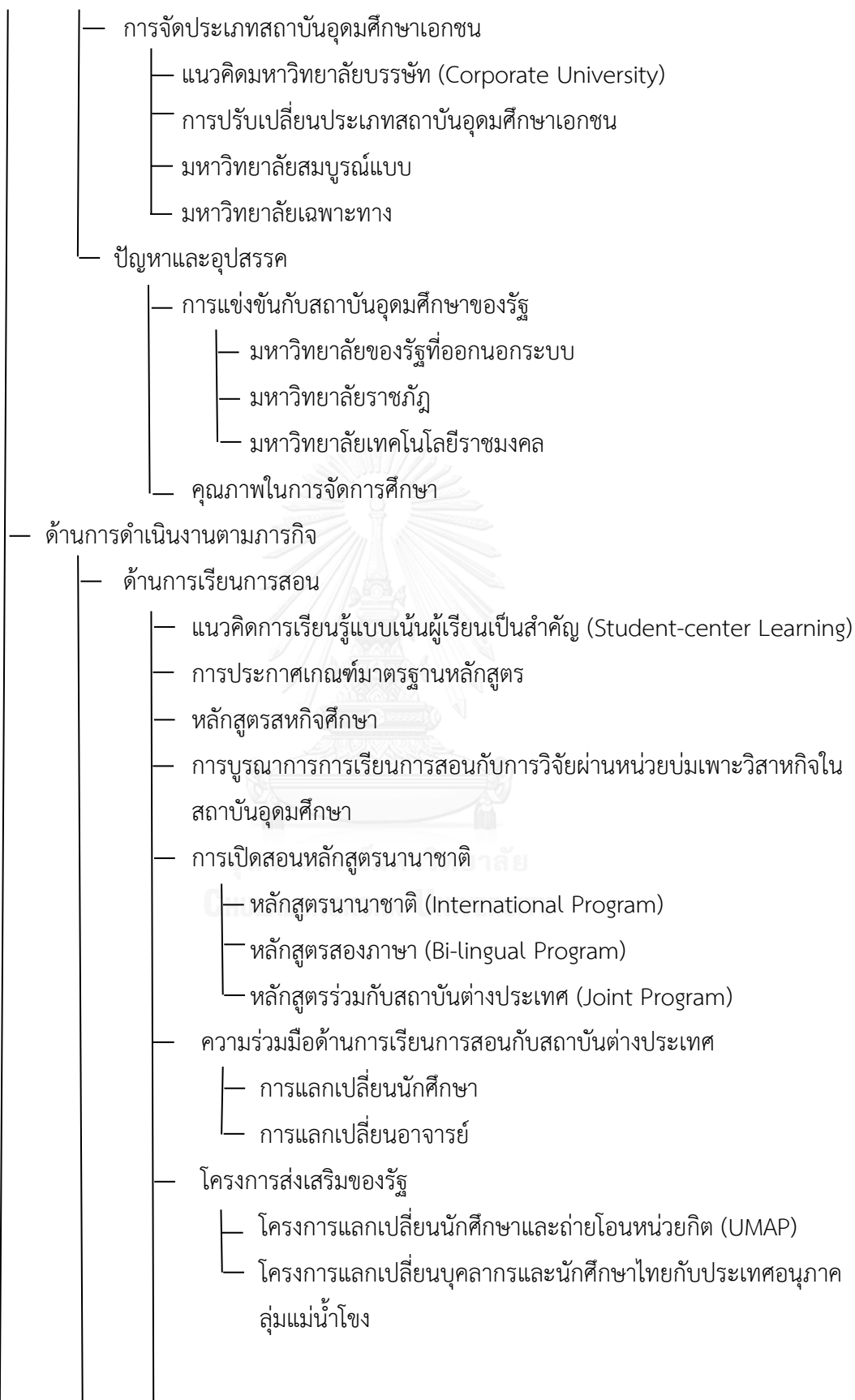

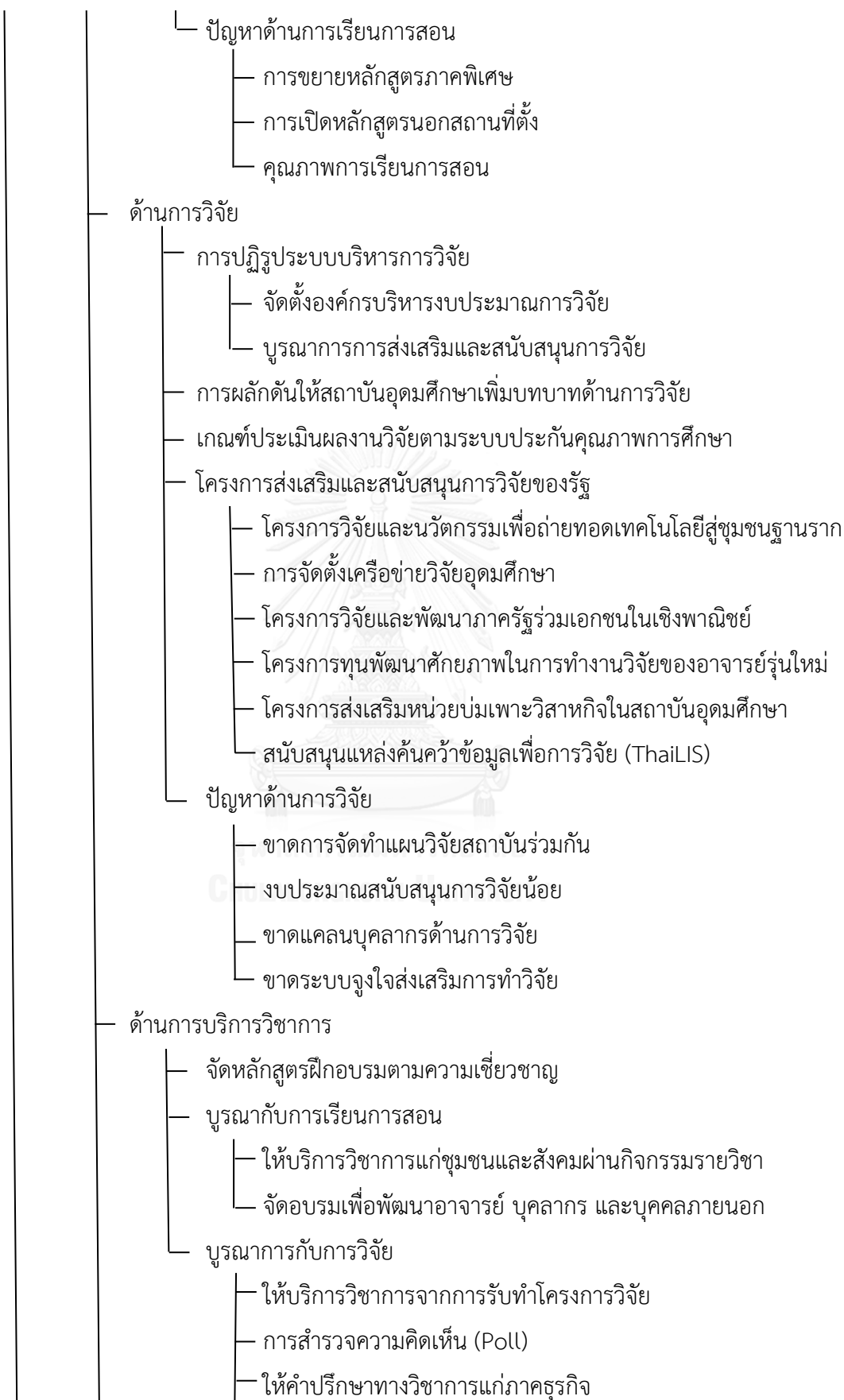
ภาพที่ 5-1 สรุปผลการวิจัยพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคที่ 3

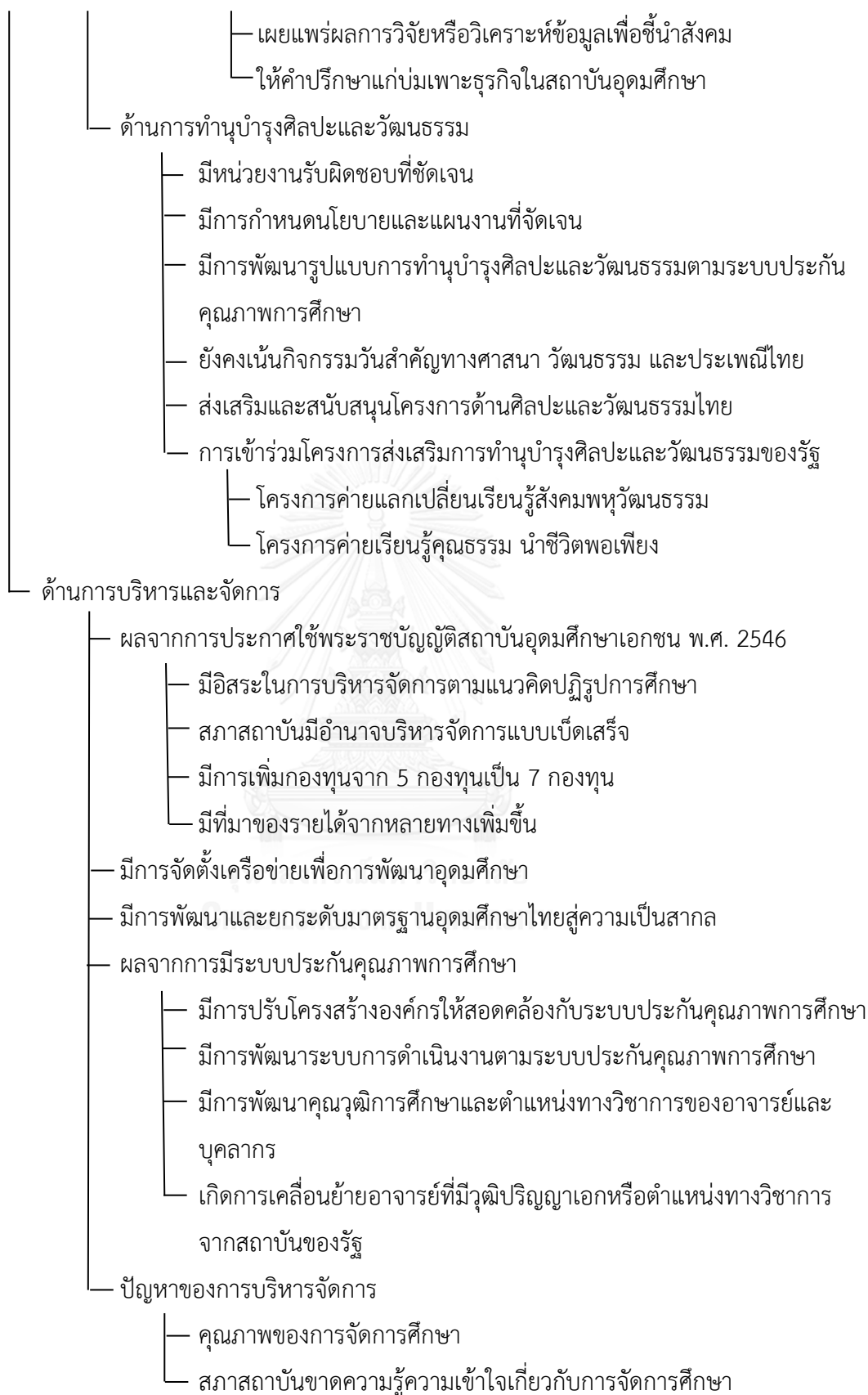
ภาพที่ 5-2 ภาพเดินโครงการพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 3

พัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2552)

บทที่ 6

ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน)

นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาของรัฐโดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา ในช่วงแรกอนุญาตให้จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ไม่เกิน 3 ปีแรกของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จึงถือเป็นยุคก่อกำเนิดของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยในปี พ.ศ. 2513 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นจำนวน 6 แห่ง ต่อมาเมื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างน่าพอใจ ปี พ.ศ. 2522 รัฐจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เพื่อรองรับการขยายตัวและเพิ่มภารกิจสถาบันอุดมศึกษาให้ครอบคลุมตามภารกิจอุดมศึกษา รวมทั้งอนุญาตให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยได้ ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีการขยายตัวและเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว นับเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคขยายตัวของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ที่ส่งผลให้เกิดการแข่งขันขยายการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้เกิดปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา จนเกิดกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการศึกษา นำไปสู่การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาทุกด้าน พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูปการศึกษา

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นผลมาจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา โดยจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน โดยรัฐให้อิสระในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเต็มที่ผ่านสภาสถาบัน ทำให้สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอำนาจเท่าเทียมกับสภาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในยุคนี้มีการออกกฎระเบียบและประกาศหลายฉบับเพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ เป็นแนวทางการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะมาตรฐานการอุดมศึกษา มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร นอกจากนี้ยังมีการกำหนดระบบประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นอย่างจริงจังในประเทศไทย หลังจากระบบการศึกษาของไทยประสบปัญหาด้านคุณภาพการศึกษามายาวต่อเนื่อง โดยกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่จะต้องมีการประเมินคุณภาพการศึกษาทุกปี และกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุกรอบ 5 ปี โดยให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการประเมินสถาบันการศึกษาทุกระดับ ซึ่งได้เริ่มดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรก (พ.ศ. 2544 - 2548) โดยยังไม่

มีการตัดสินผลการประเมิน และประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง (พ.ศ. 2549 - 2553) โดยนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนการประกันคุณภาพภายในสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและเริ่มใช้มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2550 เป็นการประเมินผลการดำเนินงานชั้นต่ำของสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเพิ่มเติมประเด็นการประเมินเพื่อสะท้อนเอกลักษณ์ของตนเองได้ ส่วนใหญ่จะเน้นตัวบ่งชี้ที่เป็นกระบวนการ (Process) เนื่องจากเห็นว่าสถาบัน อุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีกระบวนการทำงานที่เน้นวงจรคุณภาพที่ครอบคลุมการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การติดตามและประเมิน (Check) และการนำผลการประเมินไปปรับปรุง (Act) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาได้เรียนรู้และปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้เป็นไปตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และการกำกับติดตามตรวจสอบตามเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปในทุก ๆ ด้านอย่างเห็นได้ชัด และเป็นรูปธรรม เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานและผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณวุฒิของคณาจารย์ด้านวุฒิการศึกษา และการส่งเสริมสนับสนุนให้มีตำแหน่งทางวิชาการตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ในตัวบ่งชี้ของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพในการผลิตผลงานวิจัย และการเผยแพร่ผลงานด้านกาวิจัยและงานสร้างสรรค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อย่างไรก็ตามแม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกือบทุกแห่งได้พยายามพัฒนาสถาบันให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานตามตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพมาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่ง โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาที่ไม่สามารถพัฒนาคุณภาพในบางด้านให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณวุฒิอาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาเอก และอาจารย์ที่มีตำแหน่งทางด้านวิชาการ รวมถึงการผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นไปสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งรวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะต้องดำเนินงานในการจัดการหลักสูตร และผลิตบัณฑิตให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และคำนึงถึงมาตรฐานการอุดมศึกษา ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่จะใช้ควบคุมและกำกับติดตามผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ถือเป็นยุคมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความชัดเจนทั้งด้านแนวทางการดำเนินงาน และมาตรฐานควบคุมดูแล และการประเมินผล การศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคมาตรฐานการศึกษา สามารถนำเสนอผลการศึกษาจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ โดยการจำแนกตามภารกิจหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ และด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
3. ด้านการบริหารและจัดการ

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นต้นมา การกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความชัดเจนเป็นรูปธรรม และมีพัฒนาการในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะมีการกำหนดตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาไว้ในเกณฑ์การประเมินของระบบประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันให้มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในการดำเนินงานของสถาบัน อย่างไรก็ตาม แนวคิดและปรัชญาการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคมาตรฐานการศึกษาภายหลังปี พ.ศ. 2552 ตั้งแต่มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำเป็นต้องปรับตัว โดยการให้ความสำคัญกับการจัดการด้านคุณภาพของหลักสูตรให้เป็นไปตามมาตรฐาน แม้ว่าในช่วงเริ่มต้นภาครัฐหรือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ผ่อนคลายความเข้มงวดในการบังคับใช้เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มีโอกาสปรับตัวแล้วก็ตาม

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศใช้มาตรฐานการอุดมศึกษา เมื่อปี พ.ศ. 2549 เพื่อเป็นกลไกและใช้เป็นกรอบการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งกระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2551 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2552 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554ข) การดำเนินงานในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษารวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่ถูกกำหนดไว้ โดยอาศัยระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของภาควิชา คณะวิชา และสถาบันอุดมศึกษา ระบบการประกันคุณภาพภายในที่พัฒนาโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เริ่มใช้มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2550 ซึ่งนับเป็นการประกันคุณภาพการศึกษารอบแรก (พ.ศ. 2550 – 2552) เป็นการประเมินผลการดำเนินงานขั้นต่ำ และเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเพิ่มเติมประเด็นการประเมินเพื่อสะท้อนเอกลักษณ์ของตนเอง ตัวบ่งชี้การประเมินมีทั้งตัวบ่งชี้ที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลผลิต (Output) หรือผลลัพธ์

(Outcome) ส่วนใหญ่เน้นตัวบ่งชี้กระบวนการ เพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้มีกระบวนการทำงานตามวงจรคุณภาพ การประกันคุณภาพภายในรอบที่สอง (พ.ศ. 2553 – 2556) ได้ออกแบบระบบให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก โดยประเมินเฉพาะปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ และนำตัวบ่งชี้ที่เป็นผลลัพธ์ของการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกเข้ามาไว้ในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก และมีการลดจำนวนตัวบ่งชี้ โดยคงไว้เฉพาะตัวบ่งชี้ที่สำคัญและจำเป็น

ในปี พ.ศ. 2553 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 โดยรวมการประกันคุณภาพภายในและภายนอกไว้ด้วยกัน มีการปรับให้คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษาทำหน้าที่วางระเบียบหรือออกประกาศ กำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา และเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษา โดยนำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก อยู่ที่ระบบประกันคุณภาพภายในเน้นประเมินปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ ส่วนการประเมินคุณภาพภายนอกเน้นที่ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555ก) นอกจากนี้ยังปรับเปลี่ยนให้ระบบการประกันคุณภาพภายในประกอบด้วย การประเมินคุณภาพ การติดตามตรวจสอบคุณภาพ และการพัฒนาคุณภาพ และกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และแจ้งผลให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทราบ รวมทั้งเปิดเผยผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาต่อสาธารณชน (สำนักมาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา, 2557) ตามกฎกระทรวงดังกล่าวข้อ 33 ได้เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาระบบประกันคุณภาพ โดยยึดหลักเสรีภาพทางวิชาการและควมมีอิสระในการดำเนินงาน และสอดคล้องเหมาะสมกับระดับการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษา โดยสถาบันอุดมศึกษาสามารถใช้ระบบประกันคุณภาพที่พัฒนาขึ้นเอง หรือเลือกใช้ระบบประกันคุณภาพที่ใช้กันแพร่หลายในระดับชาติหรือนานาชาติ

เดือนกันยายน พ.ศ. 2557 มีการออกประกาศคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557 เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานและประเมินผลการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบันอุดมศึกษา สำหรับปีการศึกษา 2557 โดยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษาไว้ดังนี้ (คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา, 2557)

1. สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร คณะ และสถาบัน ให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553

2. สถานศึกษาระดับอุดมศึกษามีอิสระในการเลือกระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในโดยยึดหลักเสรีภาพทางวิชาการ และควมมีอิสระในการดำเนินการของสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและเจตนารมณ์ของสถานศึกษา และเป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษา เกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาอาจเลือกใช้ระบบที่คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษาจัดทำขึ้น หรือเป็นระบบซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล เช่น ระบบ AUN-QA (ASEAN University Network-Quality Assurance) หรือ ระบบ EdPEX (Education Criteria for Performance Excellence) หรือเป็นระบบที่สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาขึ้นเอง โดยความเห็นชอบของสภาสถาบัน และนำเสนอคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ

นอกจากนี้ยังได้กำหนดแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษาสำหรับปีการศึกษา 2557 ไว้ดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบันอุดมศึกษาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน

2. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร เป็นไปในทิศทางเดียวกับการประเมินเพื่อการเผยแพร่หลักสูตรที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่ประกาศไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 กำหนดให้รายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร (IQA ระดับหลักสูตร) และรายงานผลการดำเนินการของหลักสูตร (มคอ.7) เป็นรายงานฉบับเดียวกัน

3. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับคณะ และระดับสถาบัน สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรและเชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

4. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการประกันคุณภาพการศึกษา (CHE QA Online) เพื่อให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาบันทึกผลการดำเนินงานและข้อมูลพื้นฐาน

5. ให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาจัดส่งรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายในเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด

6. ให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาจัดส่งรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในผ่านระบบฐานข้อมูลด้านการประกันคุณภาพการศึกษา (CHE QA Online) ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับจากสิ้นปีการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพภายในซึ่งจะใช้สำหรับการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาสำหรับผลการดำเนินงานในปีการศึกษา 2557 ถือเป็นระบบการประกันคุณภาพ

ภายในรอบที่ 3 (2557 – 2561) มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบการประเมิน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ การประเมินคุณภาพจากระบบประกันคุณภาพภายในเดิมอย่างมาก โดยกำหนดให้มีการประกันคุณภาพ การศึกษาภายใน 3 ระดับ คือ ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน โดยมุ่งเน้นการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในระดับหลักสูตร (สำนักมาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา, 2557) และกำหนดให้มีการ ดำเนินการในแต่ละหลักสูตรตามระบบวงจรคุณภาพ ตั้งแต่การวางระบบคุณภาพ การควบคุม การติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน และพัฒนาคุณภาพการดำเนินการหลักสูตร มุ่งเน้นให้อาจารย์ประจำหลักสูตรมี บทบาทในการบริหารจัดการหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ โดยคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ดำเนินการจัดทำมาตรฐานสถาบัน อุดมศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาตามกลุ่มสถาบันที่มีปรัชญา วัตถุประสงค์ และพันธกิจ ในการจัดตั้งที่แตกต่างกัน โดยออกเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554 โดยกำหนดมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาไว้ 2 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) ดังนี้

1. มาตรฐานด้านความพร้อมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านกายภาพ ประกอบด้วยอาคารเรียน ห้องเรียน พื้นที่ใช้สอย ห้องสมุด ครุภัณฑ์ อุปกรณ์การเรียนการสอน และคอมพิวเตอร์ ที่เพียงพอต่อการจัดการศึกษา มีความมั่นคงปลอดภัย และ ถูกสุขลักษณะ

1.2 ด้านวิชาการ ต้องมีศักยภาพและความพร้อมในการปฏิบัติการกิจด้านวิชาการมี หลักประกันว่าผู้เรียนจะได้รับการบริการการศึกษาที่ดี สามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

1.3 ด้านการเงิน ต้องมีความพร้อมทั้งงบการเงินรวมและงบที่จำแนกตามกองทุนมี แผนการเงินที่มั่นคง มีระบบการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้เงินทุกประเภท

1.4 ด้านการบริหารจัดการ ต้องมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอด วิสัยทัศน์ ค่านิยม ไปสู่การปฏิบัติ มีสภาสถาบันทำหน้าที่กำกับนโยบาย และการดำเนินการตามแผน การประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตามที่กฎหมายกำหนด มีการเผยแพร่ ผลการดำเนินงานของสภาสถาบัน และผู้บริหารทุกระดับภายใต้หลักธรรมาภิบาล

2. มาตรฐานด้านการดำเนินงานตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านการผลิตบัณฑิต ดำเนินการรับนักศึกษาที่มีคุณสมบัติและจำนวนตรงตามแผนการ รับนักศึกษาและเป้าหมายการผลิตบัณฑิตอย่างมีคุณภาพ ตามลักษณะและจุดเน้นของสถาบัน มีการ เผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน คณาจารย์อย่างชัดเจน

2.2 ด้านการวิจัย ต้องดำเนินพันธกิจด้านการวิจัยภายใต้จุดเน้นของสถาบันอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ มีการกำหนดนโยบาย แผน งบประมาณ การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุน คณาจารย์ นักวิจัย และบุคลากรในการทำวิจัย งานประดิษฐ์ และงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ และสร้าง

เครือข่ายการทำงานวิจัยกับหน่วยงานภายนอก สามารถตอบสนองความต้องการของสังคม และเกิดประโยชน์แก่สาธารณะ

2.3 ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ต้องครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งในและต่างประเทศ ในลักษณะการให้คำปรึกษา การศึกษาวิจัย การค้นคว้าเพื่อแสวงหาคำตอบให้สังคม การให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น การจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่อง

2.4 ด้านการทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยมีระบบและกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนโดยตรงหรือโดยอ้อมมีการควบคุมการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

นอกจากนี้คณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดประเภทหรือกลุ่มสถาบันไว้ภายใต้มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่ม ก วิทยาลัยชุมชน
2. กลุ่ม ข สถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี
3. กลุ่ม ค สถาบันเฉพาะทาง
4. กลุ่ม ง สถาบันที่เน้นการวิจัยขั้นสูงและผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะ

ระดับปริญญาเอก

โดยกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถเลือกประเภทหรือกลุ่มสถาบันเองได้ตามปรัชญา วัตถุประสงค์ และพันธกิจของสถาบัน และสามารถเปลี่ยนแปลงกลุ่มที่เลือกไว้ได้ จากข้อมูลของสถาบันอุดมศึกษาในระบบฐานข้อมูลการประกันคุณภาพการศึกษา (CHE QA Online) ปีการศึกษา 2556 พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เลือกกลุ่มสถาบันอยู่ในกลุ่ม ข สถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี คือ เป็นสถาบันที่เน้นการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี โดยอาจมีการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะระดับปริญญาโทด้วยก็ได้ นอกจากนี้มีสถาบัน อุดมศึกษาบางแห่ง เลือกประเภทอยู่ในกลุ่ม ค 2 สถาบันเฉพาะทางที่เน้นระดับปริญญาตรี ได้แก่ วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม วิทยาลัยแสงธรรม และสถาบันกันตนา เป็นต้น ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เลือกอยู่ในกลุ่ม ง สถาบันที่เน้นการวิจัยขั้นสูงและผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะระดับปริญญาเอก คือ สถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬาภรณ์ การกำหนดประเภทสถาบันอุดมศึกษาไว้ภายใต้มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้อย่างชัดเจน แม้ว่าประเทศและสังคมคาดหวังให้พันธกิจของสถาบันอุดมศึกษามุ่งตอบสนองการพัฒนาประเทศ โดยคำนึงถึงด้านคุณภาพมากกว่าปริมาณ (เกษม วัฒนชัย, 2555) ก็ตาม ในขณะที่บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงเน้นภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิตมากกว่าด้านอื่น ๆ เนื่องจากส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการ ตลอดจนการดำเนินงานตามภารกิจด้านการวิจัยยังไม่สามารถบรรลุผลตามเกณฑ์คุณภาพได้

ในขณะที่การประเมินคุณภาพภายนอก ที่ดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง (พ.ศ. 2549 – 2553) โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์เพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษา และนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและได้ดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554 – 2558) เป็นการประเมินเพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยพิจารณาจากผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบมากกว่ากระบวนการ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของสถาบันอุดมศึกษา ผลจากการประเมินคุณภาพการศึกษาในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านปรัชญาและวิสัยทัศน์ของสถาบัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสถาบัน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มกำหนดเอกลักษณ์ (Uniqueness) และอัตลักษณ์ (Identity) เฉพาะตนเพื่อสร้างความโดดเด่น รวมทั้งมุ่งพัฒนาคุณภาพอาจารย์ ทั้งด้านคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการ ตลอดจนผลงานวิจัย เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้กำลังเตรียมการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 4 (พ.ศ. 2559 – 2563) โดยคาดว่าจะแบ่งการประเมินออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การประเมินเพื่อพัฒนา โดยอิงผลการดำเนินงานและข้อมูลพื้นฐานตามการประกันคุณภาพภายใน และ 2) การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานตามความสมัครใจ โดยการเทียบเคียงมาตรฐานระดับสากล เพื่อยกระดับสถานศึกษาให้สามารถแข่งขันได้กับนานาชาติ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2558) การปรับเปลี่ยนเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินที่เข้มข้นขึ้น มุ่งยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทย ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่เห็นด้วยกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกบางส่วน โดยเห็นว่าเป็นการเพิ่มภาระให้กับสถาบันอุดมศึกษา ในขณะที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จะใช้รูปแบบการประเมินผ่านระบบออนไลน์เพื่อลดภาระด้านเอกสารดังเช่นการประเมินในครั้งที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2559 ยังไม่ได้เริ่มดำเนินการประเมินในระดับอุดมศึกษาเนื่องจากเกิดการปรับเปลี่ยนผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และยังไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับตัวชี้วัดที่จะใช้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก (ไทยรัฐ, 2559, 10 มิถุนายน)

เมื่อ ปี พ.ศ. 2552 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) มีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา ในปี พ.ศ. 2553 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงได้นำเสนอยุทธศาสตร์แนวทางการส่งเสริมอุดมศึกษาร่วมสร้างประเทศไทยน่าอยู่ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555) ได้แก่ 1) พัฒนาวิชาการ

สายรับใช้สังคม 2) หนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด 3) จัดตั้งศูนย์จัดการความรู้เพื่อพัฒนาจังหวัดในทุกสถาบันอุดมศึกษา 4) การสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตนักศึกษา และ 5) การสร้างบรรยากาศเพื่อการปรับตัวของสถาบัน อุดมศึกษา ต่อมาได้มีการนำยุทธศาสตร์ไปกำหนดเป็นนโยบายเพื่อผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนดำเนินการผ่านโครงการ ต่าง ๆ ภายใต้การส่งเสริมของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ทั้งในรูปแบบของงบประมาณสนับสนุนโครงการวิจัย และการสนับสนุนผ่านการดำเนินงานของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงมีบทบาทสนับสนุนภาครัฐในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาประเทศ สังคม และชุมชนร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยซึ่งเริ่มมีผลบังคับใช้ในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ส่งผลให้เกิดกระแสการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวันเวลาการเปิดและปิดภาคเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นในประเทศสมาชิกอาเซียน ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย มีมติให้สถาบันอุดมศึกษาปรับเปลี่ยนวันเปิดและปิดภาคเรียนใหม่ตั้งแต่ ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไป โดยเลื่อนวันเปิดภาคเรียนจากกลางเดือนพฤษภาคมของทุกปีไปเป็นกลางเดือนสิงหาคมแทน ส่งผลให้ภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษาปกติจะอยู่ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม ส่วนภาคเรียนที่ 2 จะอยู่ในช่วงเดือนมกราคมถึงเมษายน โดยมีการให้เหตุผลถึงข้อดีของการปรับเปลี่ยนภาคเรียนดังกล่าวไว้หลายประการ อาทิ สอดรับกับการเปิดปิดภาคเรียนของประเทศตะวันตก และประเทศส่วนใหญ่ในอาเซียน สะดวกต่อการรับนักศึกษาต่างชาติ และนักศึกษาจากโรงเรียนนานาชาติเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักเรียนที่จะเข้าเรียนระดับอุดมศึกษาสามารถเรียนจนจบหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้ก่อนสมัครเข้าเรียน และมีเวลาในการเตรียมความพร้อมเพื่อปรับพื้นฐานก่อนเปิดภาคเรียน เป็นต้น (ASTVผู้จัดการออนไลน์, 26 มิถุนายน 2558) แม้ว่าจะมีการคัดค้านและท้วงติงถึงความไม่เหมาะสมจากผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอาจารย์และผู้ปกครอง โดยให้เหตุผลว่าเป็นช่วงเวลาที่ยาวเกินไปในช่วงฤดูร้อนซึ่งมีอากาศร้อนไม่เหมาะต่อการเรียน และเดือนเมษายนจะมีวันหยุดนักขัตฤกษ์หลายวันก็ตาม อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ได้เริ่มปรับเปลี่ยนวันเปิดปิดภาคเรียนก่อนหน้านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบางสถาบันหรือบางคณะที่เปิดสอนในหลักสูตรนานาชาติ เริ่มเปิดภาคเรียนในเดือนสิงหาคมมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2555 เป็นต้นมา เช่น มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ และวิทยาลัยดุสิตธานี เป็นต้น การปรับเปลี่ยนเวลาเปิดปิดภาคการศึกษาดังกล่าว แม้ว่าเป็นการดำเนินการเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาสากลก็ตาม แต่ยังมีกระแสคัดค้านจากผู้เกี่ยวข้องบางกลุ่มถึงความเหมาะสมกับฤดูกาลและสภาพอากาศในประเทศไทย การปรับเปลี่ยนดังกล่าวจึงมีการดำเนินการเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น

ปรัชญาในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคหลังเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากยุคก่อน โดยมีลักษณะความเป็นเฉพาะทางมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ประชากรวัยอุดมศึกษามีแนวโน้มลดลง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อจำนวนนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดกลางและขนาดเล็กที่ไม่มีจุดเด่นของสถาบัน การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคหลังเริ่มมีจำนวนน้อยลงเมื่อเทียบกับยุคที่ผ่านมา เนื่องจากรัฐมีนโยบายควบคุมปริมาณสถาบันอุดมศึกษา พยายามลดความซ้ำซ้อนของสถาบันอุดมศึกษา และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่ อย่างไรก็ตามในยุคมาตรฐานการศึกษาหรือในช่วงปี พ.ศ. 2552 – 2558 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้นอีก 7 แห่ง (ดังรายชื่อที่แสดงในตารางที่ 6-1) และมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยจำนวน 9 แห่ง (ดังรายชื่อที่แสดงในตารางที่ 6-2) ทำให้สิ้นปี พ.ศ. 2558 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 75 แห่ง จำแนกเป็นมหาวิทยาลัย 43 แห่ง สถาบัน 12 แห่งและวิทยาลัย 20 แห่ง (ดังรายชื่อที่แสดงในตารางที่ 6-4) ทั้งนี้ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2558ก) ระบุว่ายังมีโครงการขอจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่อยู่ระหว่างการพิจารณาอีก 5 แห่ง ได้แก่ โครงการจัดตั้งวิทยาลัยราฟเฟิลส์ โครงการจัดตั้งวิทยาลัยเอควอร์ธ โครงการจัดตั้งสถาบันธรรมชัย โครงการจัดตั้งวิทยาลัยโกลด์เอนด์อาเซียน และโครงการจัดตั้งวิทยาลัยมหานครหาดใหญ่ แนวทางการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเริ่มมีทิศทางในลักษณะ 2 รูปแบบที่ชัดเจน กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ดำเนินการมานานและมีการพัฒนาไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบที่มีหลากหลายสาขาวิชา จนเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่มีจำนวนนักศึกษามาก จะมุ่งพัฒนาสถาบันให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของเกณฑ์คุณภาพการศึกษา ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่ มุ่งพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนภายใต้การแข่งขันที่เข้มข้นขึ้น

ตารางที่ 6-1 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2558

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
1. สถาบันกันตนา	2553	นครปฐม
2. สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน	2553	สมุทรสงคราม
3. สถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย	2555	สมุทรสาคร
4. วิทยาลัยเทคโนโลยีจิตรลดา	2557	กรุงเทพฯ
5. สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก	2557	พะเยา
6. สถาบันวิทยสิริเมธี	2557	ปตท.ระยอง
7. สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ	2558	สมุทรปราการ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และรวบรวมโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 6-2 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2558

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	ปีที่เป็นมหาวิทยาลัย	หมายเหตุ
1. มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี	2545	2552	
2. มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก	2539	2552	
3. มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น	2542	2552	เดิมชื่อวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ	2543	2553	
5. มหาวิทยาลัยพิษณุโลก	2545	2554	
6. มหาวิทยาลัยตาปี	2542	2555	
7. มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา	2547	2557	
8. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์	2549	2557	
9. มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ	2549	2557	

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

2.1 ด้านการเรียนการสอน

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาพัฒนาการด้านการเรียนการสอนของสถาบัน อุดมศึกษา เอกชนมีความก้าวหน้าและเป็นไปในทิศทางที่มีคุณภาพดีขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาหลังปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา รวมถึงการนำระบบประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย นำเทคโนโลยีและเครื่องมือทางการสื่อสารมาใช้ในการเรียนการสอน มีการบูรณาการภารกิจการเรียนการสอนกับภารกิจด้านอื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนกับสถานประกอบการและภาคธุรกิจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้การปฏิบัติงานได้จริงและมีประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการ รวมทั้งมีโอกาสรู้จักทักษะการเป็นเจ้าของธุรกิจผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าในยุคที่ผ่านมา

ปัจจัยหลักสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนการสอน และการดำเนินการด้านหลักสูตรของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ คือ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education : TQF: HEd) ตามการประกาศกระทรวง ศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดทำมาตรฐานคุณวุฒิของหลักสูตรสาขาต่าง ๆ และทยอยประกาศเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี และมาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาต่าง ๆ (มคอ.1) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรของสถาบัน (มคอ. 2) ให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (มคอ.1) ดังกล่าว โดยในปี พ.ศ. 2552 ได้มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี จำนวน 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาคอมพิวเตอร์ สาขาพยาบาล และสาขาโลจิสติกส์ ในปี พ.ศ. 2553 ได้มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีอีก 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม สาขาวิศวกรรมศาสตร์ และสาขาวิชาการบัญชี ส่วนในปี พ.ศ. 2554 มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี อีก 4 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาภาษาไทย สาขาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ และสาขาครุศาสตร์ และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรห้าปี) และระดับบัณฑิตศึกษา 1 สาขา คือ สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ รวมทั้งในปี พ.ศ. 2555 ได้มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษาเพิ่มอีก 1 สาขาวิชา คือ สาขาพยาบาล นอกจากนี้ในปี 2556 – 2558 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา เพิ่มอีก 6 สาขาวิชา จำแนกเป็นระดับปริญญาตรี 4 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชากายภาพบำบัด (พ.ศ. 2556) สาขาวิชาทันตแพทยศาสตร์ (พ.ศ. 2557) สาขาวิชา

คหกรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2557) และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (พ.ศ. 2558) และระดับบัณฑิตศึกษาอีก 2 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชากายภาพบำบัด (พ.ศ. 2556) และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (พ.ศ. 2558) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558) ส่งผลให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2558 มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาไปแล้วจำนวนทั้งสิ้น 17 หลักสูตร สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องปรับปรุงหลักสูตรในสาขาที่ได้ประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนก่อนปีการศึกษา 2553 ให้สอดคล้องและเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิของหลักสูตรดังกล่าว อย่างไรก็ตามการจัดทำหลักสูตรในสาขาวิชาที่ยังไม่ได้มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา จะต้องดำเนินการพัฒนา หรือปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวทางของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในทุกหลักสูตร โดยเฉพาะมาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการจัดทำรายงานผลการดำเนินการต่าง ๆ ของหลักสูตร (แบบ มคอ.) ตามที่กำหนดไว้ ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในรายวิชาต่าง ๆ จะต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน เพื่อให้บรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน อย่างไรก็ตามแม้ว่าในช่วงแรกของการดำเนินการตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะประสบปัญหายุ่งยากอยู่บ้าง เนื่องจากการขาดความเข้าใจเรื่องวัตถุประสงค์หลักของรายวิชาที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และการจัดทำรายงานต่าง ๆ (มคอ.) แต่หลังดำเนินการไประยะหนึ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งสามารถดำเนินการได้ และเริ่มมีการบูรณาการรายงานหลักสูตรให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ในช่วงปี พ.ศ. 2552 – 2557 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้มีการออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี จำนวน 12 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาคอมพิวเตอร์ (พ.ศ. 2552) สาขาพยาบาลศาสตร์ (พ.ศ. 2552) สาขาโลจิสติกส์ (พ.ศ. 2552) สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม (พ.ศ. 2553) สาขาวิศวกรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2553) สาขาวิชาการบัญชี (พ.ศ. 2553) สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) (พ.ศ. 2554) สาขาวิชาภาษาไทย (พ.ศ. 2554) สาขาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (พ.ศ. 2554) สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ (พ.ศ. 2554) สาขาวิชากายภาพบำบัด (พ.ศ. 2556) และสาขาวิชาทันตแพทยศาสตร์ (พ.ศ. 2557) นอกจากนี้ยังได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ (พ.ศ. 2554) สาขาพยาบาลศาสตร์ (พ.ศ. 2555) และสาขาวิชากายภาพบำบัด (พ.ศ. 2556) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558, ออนไลน์) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องจัดทำหลักสูตร หรือปรับปรุงหลักสูตรสำหรับสาขาวิชาดังกล่าวที่เปิดดำเนินการอยู่แล้วให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

การขยายการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา จนส่งผลกระทบต่อคุณภาพหลักสูตร และคุณภาพการศึกษา ในปี พ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงออกกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการจัดการศึกษาในสถานที่ตั้งเป็นหลัก เว้นแต่มีเหตุผลและความจำเป็นเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน และให้จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรเดิมที่ได้เปิดสอนในสถานที่ตั้งแล้วเท่านั้น การจัดการศึกษาต้องมีคุณภาพและมาตรฐาน เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในสถานที่ตั้ง โดยต้องเสนอเอกสารโครงการผ่านสภาสถาบัน และแจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาทราบ ทั้งนี้ผลการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งในปีงบประมาณ 2555 จำนวน 34 สถาบัน 81 ศูนย์ 206 หลักสูตร มีจำนวนหลักสูตรที่ผ่านเพียง 28 หลักสูตร ต้องปรับปรุง 115 หลักสูตร และไม่ผ่าน 63 หลักสูตร และอยู่ระหว่างดำเนินการอีก 29 สถาบัน 221 ศูนย์ 428 หลักสูตร การดำเนินการจัดการศึกษาด้านหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งที่ไม่ผ่านการตรวจประเมินจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาระหว่างปีงบประมาณ 2555 – 2557 ทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน มีจำนวนหลักสูตรที่ไม่ผ่านการตรวจประเมินถึง 268 หลักสูตร ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากอาจารย์ประจำหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประเมินทั้งคุณวุฒิ และจำนวนผู้สอน และยังมีหลักสูตรที่ต้องปรับปรุงตามประเด็นที่คณะกรรมการตรวจประเมินเห็นว่ายังไม่มีคุณภาพ และไม่มีความมาตรฐานเพียงพออีกจำนวน 113 หลักสูตร (เดลินิวส์, 2557, 2 กรกฎาคม) นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษายังได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับ คุณภาพของหลักสูตรต่าง ๆ โดยเฉพาะหลักสูตรระดับปริญญาเอกซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เปิดสอนเป็นจำนวนมากถึงประมาณ 3,000 หลักสูตร โดยสำนักติดตามและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กำลังเร่งดำเนินการตรวจสอบทุกหลักสูตร (มติชนออนไลน์, 2557, 25 กุมภาพันธ์) ส่วนใหญ่หลักสูตรที่สถาบันอุดมศึกษานิยมเปิดดำเนินการ ได้แก่ หลักสูตรครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ และหลักสูตรบริหารธุรกิจ เป็นต้น ประเด็นที่ตรวจประเมินไม่ผ่านส่วนใหญ่เป็นประเด็นด้านอาจารย์ และการเปิดดำเนินการหลักสูตรที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ แสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านคุณภาพของการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งที่มีความไม่พร้อมด้านอาจารย์ เป็นปัญหาหลัก (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558ก) อย่างไรก็ตามภายหลังการออกกฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเริ่มมีการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งอย่างจริงจัง การเปิดดำเนินการหลักสูตรนอกสถานที่ตั้งของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนมีแนวโน้มลดลง มีการหยุดดำเนินการหลักสูตรที่ไม่ผ่านมาตรฐานการตรวจประเมินเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่เน้นการขยายการเปิดหลักสูตรนอกสถานที่ตั้ง แต่หันมาพัฒนาคุณภาพหลักสูตรนอกสถานที่ตั้งที่เปิด

ดำเนินการอยู่แล้วให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน เนื่องจากระบบการประกันคุณภาพภายในตั้งแต่ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไปมีการประเมินคุณภาพระดับหลักสูตรด้วย โดยให้ความสำคัญต่อคุณภาพหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลัก เพื่อให้การดำเนินการหลักสูตรเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การกำกับมาตรฐานด้านบัณฑิต นักศึกษา อาจารย์ หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (สำนักมาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา, 2557) โดยเชื่อมโยงกับตัวบ่งชี้การดำเนินการตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552

รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมคนพิการให้สามารถได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามแนวคิดปฏิรูปการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 โดยกำหนดให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในทุกสังกัด มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาในสัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม โดยได้ระบุรายละเอียดไว้ในระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 ให้สถาบันอุดมศึกษา มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาในสัดส่วน หรือจำนวนที่เหมาะสมโดยให้คำนึงถึงประเภทของความพิการด้วย และให้สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี สื่อ บริการ และความช่วยเหลือทางการศึกษาสำหรับคนพิการ รวมทั้งให้สถาบันอุดมศึกษาที่รับคนพิการเข้าศึกษา มีสิทธิได้รับค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่น (ราชกิจจานุเบกษา, 2552ข) โดยรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ เพื่อสนับสนุนการศึกษาของคนพิการ อย่างไรก็ตาม สถาบันอุดมศึกษาอาจต้องมีการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัด และการประเมินผล ให้สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของนิสิตนักศึกษาผู้พิการเป็นการเฉพาะตามความจำเป็น ซึ่งเป็นภารกิจที่สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษาในทุกระดับได้อย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2553 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การจัดการศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) ของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรืออนุปริญญา หรือเทียบเท่า สามารถเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาตรี (4 ปี) ตามหลักเกณฑ์การเทียบโอนการเรียนระดับปริญญาเข้าสู่การศึกษาในระบบ โดยให้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 เป็นต้นไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) อย่างไรก็ตามกระทรวงศึกษาธิการยังอนุญาตให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดการศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) ต่อไปได้เฉพาะหลักสูตรปริญญาเทคโนโลยีบัณฑิต และปริญญาอุตสาหกรรมศาสตรบัณฑิต ส่งผลให้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 เป็นต้นมา หลักสูตรระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) สาขาต่าง ๆ ยกเว้น 2 สาขาดังกล่าวของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องถูกยกเลิกไป ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่าที่ต้องการเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีต้องใช้วิธีการเทียบโอนหน่วยกิตใน

รายวิชาที่เคยศึกษาจากสถาบันการศึกษาเดิมและสามารถเทียบโอนได้ตามหลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนระดับปริญญาเข้าการศึกษาในระบบ พ.ศ. 2545 การยกเลิกหลักสูตรต่อเนื่องโดยใช้หลักเกณฑ์การเทียบโอนหน่วยกิตแทน ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักศึกษาในหลักสูตรต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนพอสมควร โดยเฉพาะนักศึกษาระดับอนุปริญญาที่เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในต่างสาขา เนื่องจากสามารถเทียบโอนได้น้อยและต้องใช้ระยะเวลาศึกษานานกว่าการศึกษาในหลักสูตรเทียบโอน หน่วยกิตที่ส่วนใหญ่มีระยะเวลาศึกษาเพียง 2 ปี

การส่งเสริมนักศึกษาให้มีความรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ เป็นไปอย่างต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาหลักสูตร เน้นการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตที่มีสมรรถนะสูงทั้งองค์ความรู้ และทักษะการปฏิบัติงานได้จริง สอดคล้องตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต โดยการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ การเรียนการสอนกับการทำงาน (Work-integration Learning) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการพัฒนาหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการในหลายรูปแบบ โดยมีระยะเวลาเรียนรู้งานในสถานประกอบการแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละหลักสูตร เช่น การฝึกงาน การฝึกปฏิบัติภาคสนาม และสหกิจศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้สำหรับโครงการสหกิจศึกษานับเป็นโครงการหนึ่งที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีผลการดำเนินการที่น่าพอใจ โดยเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา (ผู้จัดการออนไลน์, 2558, 9 มิถุนายน) สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเพิ่มจำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษา เนื่องจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการสหกิจศึกษา พบว่า บัณฑิตที่เข้าร่วมสหกิจศึกษาจะมีงานทำเร็วกว่าบัณฑิตที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ และผู้ประกอบการมีความพึงพอใจต่อคุณภาพของบัณฑิต โดยเฉพาะด้านทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โครงการสหกิจศึกษาช่วยให้นักศึกษามีวินัย มีวุฒิภาวะ และมีความรับผิดชอบสูงขึ้น รวมทั้งมีความพร้อมในการออกไปประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเข้าร่วมโครงการ 117 แห่ง นักศึกษาจำนวน 36,735 คน และมีสถานประกอบการเข้าร่วม 14,246 แห่ง การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้จึงเน้นความเชื่อมโยงกับสถานประกอบการเพื่อมุ่งให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้จริงเป็นสำคัญ

ปัญหาคุณภาพของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่เป็นผลมาจากการขยายการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ยุคปฏิรูปการศึกษา หลักสูตรที่มีการขยายตัวสูงในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจนส่งผลเกิดข้อสงสัยในคุณภาพการจัดการศึกษาและเร่งรัดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปตรวจสอบและกำกับดูแล คือ หลักสูตรระดับปริญญาเอก จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2558ก) ในปี พ.ศ. 2557 สภาพการเปิดดำเนินการหลักสูตรและการจัดการศึกษาในระดับปริญญาเอกของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย พบว่า มีการเปิดดำเนินการ

และจัดการศึกษาระดับปริญญาเอกจำนวนทั้งสิ้น 95 สถาบันในทุกกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1,127 หลักสูตร ทั้งนี้ ในปีงบประมาณ 2557 ได้กำหนดให้ดำเนินการติดตามการจัดการศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาบริหารการศึกษาและสาขารัฐประศาสนศาสตร์เป็นการเร่งด่วน เนื่องจากสาขาบริหารการศึกษาเป็นสาขาที่มีการเปิดดำเนินการเป็นจำนวนมาก ส่วนสาขารัฐประศาสนศาสตร์ มีข้อสังเกตเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนจากคณะกรรมการการอุดมศึกษา และมักมีข้อร้องเรียนจากผู้เรียนอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้การเปิดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนเป็นไปอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

พัฒนาการด้านการจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่าจะมีความก้าวหน้าและพัฒนาไปตามลำดับจนสามารถขยายการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมทั้งสาขา ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาวิทยาศาสตร์ รวมทั้งสามารถจัดการศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ไปจนถึงปริญญาเอก ในขณะที่เดียวกันสถาบันอุดมศึกษาเอกชนถือเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่นโยบายและมาตรการกำกับดูแลของรัฐไม่มีความชัดเจนและขาดความต่อเนื่อง ภาวะการแข่งขันทั้งระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยกัน และสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ การขยายการเปิดหลักสูตรจึงเป็นกลยุทธ์หลักที่สำคัญในการเพิ่มจำนวนนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา

2.2 ด้านการวิจัย

ภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการก้าวหน้าต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมาตามนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยของรัฐผ่านโครงการต่าง ๆ ที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านการวิจัยในการบ่งชี้คุณภาพการศึกษา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมุ่งเน้นพัฒนาระบบกลไกการส่งเสริมการวิจัย และสนับสนุนการผลิตผลงานวิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานวิจัยทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการสนับสนุนโครงการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการวิจัยของประเทศ อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ ทุนเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยของอาจารย์รุ่นกลางในสถาบันอุดมศึกษา ทุนพัฒนานักวิจัย (เมธีวิจัย สกว.) ทุนวิจัยความรู้ใหม่ที่เป็นพื้นฐานต่อการพัฒนา และทุนวิจัยศาสตราจารย์ทุนวิจัยดีเด่น เป็นต้น ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเป็นแหล่งสนับสนุนทุนวิจัยจากภายนอกสำหรับการพัฒนานักวิจัยให้กับสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ รวมทั้ง

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษายังสามารถแสวงหาทุนวิจัยภายนอกจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ ทั้งสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทน.) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับหน่วยงานดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามแม้ว่าตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมารัฐบาลหันมาให้การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยอย่างจริงจัง โดยจัดสรรงบประมาณผ่านองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ และงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมการวิจัยส่วนใหญ่ถูกอุดหนุนไปยังสถาบันอุดมศึกษา จากข้อมูลของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในปี พ.ศ. 2556 พบว่า งบประมาณที่จัดสรรเป็นทุนวิจัยจำนวน 1,788 ล้านบาท มีการสนับสนุนไปยังสถาบันอุดมศึกษาถึงร้อยละ 89 ในจำนวนนี้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับเงินอุดหนุนโครงการวิจัยเพียงร้อยละ 4 ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ที่ได้รับงบประมาณอุดหนุนการวิจัยสูงสุดในแต่ละปี คือมหาวิทยาลัยวิจัย 9 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 71 ของงบประมาณอุดหนุนการวิจัยทั้งหมด (สุทธิพันธ์ จิตพมลมาศ, มปป.) จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าแม้รัฐบาลให้ความสำคัญกับสถาบันอุดมศึกษาให้มีบทบาทด้านการวิจัยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาประเทศ โดยการสนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัยผ่านสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลัก แต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังคงสามารถเข้าถึงงบประมาณการวิจัยน้อยมากเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

โครงการส่งเสริมการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถบูรณาการภารกิจการวิจัยกับการบริการวิชาการแก่สังคม คือโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยในปีงบประมาณ 2552 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ปรับระบบการบริหารงานวิจัยให้มีความคล่องตัว และเพิ่มประสิทธิภาพ โดยกำหนดรูปแบบโครงสร้างการบริหารเป็น 3 ระดับ คือ ระดับเครือข่าย A (ระดับส่วนกลาง-สกอ.) ระดับเครือข่าย B (ระดับพื้นที่ส่วนภูมิภาค) และระดับเครือข่าย C (ระดับเครือข่ายเชิงประเด็น) โดยกำหนดให้มีเครือข่ายการวิจัยจำแนกตามภูมิภาครวม 9 แห่ง (ดังตารางที่ 6-3)

ตารางที่ 6-3 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก

เครือข่าย	สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย	
	ระดับเครือข่าย B	ระดับเครือข่าย C
ภาคเหนือตอนบน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ภาคเหนือตอนล่าง	มหาวิทยาลัยนเรศวร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ภาคกลางตอนบน	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ภาคกลางตอนล่าง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ภาคกลางตะวันออก	มหาวิทยาลัยบูรพา	มหาวิทยาลัยบูรพา
ภาคใต้ตอนบน	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ภาคใต้ตอนล่าง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552

โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากแม้ว่าในแต่ละปีจะมีงบประมาณสนับสนุนไม่มากนัก โดยแต่ละโครงการจะได้รับงบประมาณอุดหนุนการวิจัยประมาณ 100,000 – 200,000 บาท และแต่ละเครือข่ายได้รับงบประมาณสนับสนุนประมาณเครือข่ายละ 2 – 3 ล้านบาทต่อปี แต่นับเป็นโครงการที่ช่วยพัฒนานักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ในแต่ละปีจะมีการกำหนดประเด็นวิจัยที่ให้การสนับสนุนอย่างชัดเจน อาทิ การพัฒนาการเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) การพัฒนาการท่องเที่ยว การจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนอื่น ๆ ตามจุดเน้นของยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด จังหวัด หรือความต้องการและศักยภาพในพื้นที่ ตลอดจนช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาชุมชน ผู้ประกอบการหน่วยงานระดับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสนับสนุนนำผลงานวิจัยไปถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีให้แก่ชุมชน ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษายังสนับสนุนการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายโครงการ เช่น ทุนอุดหนุนวิจัยเพื่อสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ ทุนอุดหนุนงานวิจัยประเภทวิจัยสถาบัน ทุนอุดหนุนวิจัยโครงการวิจัยเพื่อส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น โดย

ในบางโครงการจะมีการบูรณาการงบประมาณการวิจัยกับเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน

การส่งเสริมให้เกิดการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ผ่านโครงการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (UBI) ที่มีต่อเนื่องมาจากยุคก่อนหน้า ในปีงบประมาณ 2552 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กำหนดนโยบายสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษาในรูปแบบเครือข่าย ผ่านกลไกเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาในพื้นที่ภูมิภาคทั้ง 9 แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552) โดยมีสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายที่มีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจทั้งสิ้นจำนวน 56 แห่ง โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยศรีปทุม และมหาวิทยาลัยหาดใหญ่เริ่มเข้าเป็นสมาชิกของเครือข่ายฯ ต่อมาปีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งใหม่ที่มีการจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจและเข้าร่วมในเครือข่ายเพิ่มเติม อาทิ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต เป็นต้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีพัฒนาการด้านการวิจัยที่สามารถส่งเสริมให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2555 รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสร้างวิสาหกิจจากนวัตกรรม โดยการจัดตั้งกองทุนตั้งตัวได้ในวงเงินเริ่มต้น 5,000 ล้านบาท ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อใช้หมุนเวียนให้กู้ยืมแก่นักศึกษาที่มีศักยภาพเป็นผู้ประกอบการใช้ลงทุนในการเริ่มต้นหรือขยายธุรกิจ โดยให้เชื่อมโยงกับหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญต่อบทบาทการวิจัยที่สามารถพัฒนาไปสู่เชิงพาณิชย์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ตามนโยบายรัฐบาลมากขึ้น

ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายด้านการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม โดยในปี พ.ศ. 2552 สถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวน 16 แห่งได้ร่วมจัดกันตั้งเครือข่ายวิจัยประชาชนขึ้น เพื่อสร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข่าวสารการวิจัย การทำกิจกรรมงานวิจัยร่วมกัน และการเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในสังคม สมาชิกเครือข่ายที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาลัยราชพฤกษ์ และวิทยาลัยอินเตอร์เทคโนโลยีบาง ส่วนสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นสมาชิกเครือข่าย ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในเครือข่ายวิจัยประชาชนมีการจัดกิจกรรมการประชุมสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อให้ความรู้และเผยแพร่ผลงานวิจัยแก่สังคมอย่างต่อเนื่อง และในปี พ.ศ. 2553 ได้ร่วมมือกันส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยร่วมกัน

ในลักษณะคลัสเตอร์ (Cluster) คือมีมหาวิทยาลัยหนึ่งเป็นแม่ข่าย และมีมหาวิทยาลัยอื่นๆ ร่วมเป็นทีมวิจัย เพื่อเป็นการรวมพลังทำงานวิจัยให้เกิดประโยชน์กับสังคม โดยในระยะแรกจะมีงานวิจัยหลัก 5 เรื่อง คือ เรื่องการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียง ผู้สูงอายุ และเรื่องพลังงานทดแทน (ข่าวสด, 2553, 27 ธันวาคม: 28)

การพัฒนางานวิจัยและผลงานทางวิชาการของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 หลังมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเป็นต้นมา เนื่องจากการวิจัยเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยส่วนใหญ่ยังมีความก้าวหน้าด้านผลงานวิจัยน้อยมากเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จากข้อมูลผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามในระดับอุดมศึกษาประจำปีงบประมาณ 2554 พบว่า จำนวนบทความที่ตีพิมพ์ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index : TCI) ปี พ.ศ. 2554 ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีจำนวนเพียง 746 บทความ ในขณะที่มหาวิทยาลัยของรัฐมีจำนวนถึง 5,882 บทความ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555) หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 12.8 แนวทางการพัฒนาการวิจัยของไทย จำเป็นต้องปรับปรุงใน 2 ด้าน คือ ด้านงบประมาณ และด้านระบบบริหารงานวิจัย (เกษม วัฒนชัย, 2555) เนื่องจากงบประมาณวิจัยของไทยยังมีปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับต่างประเทศ ส่วนด้านระบบบริหารงานวิจัย ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม มีกระบวนการขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก และต้องเป็นงานวิจัยที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศ นอกจากนี้ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2556) การสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยแก่อาจารย์นักวิจัยรุ่นใหม่ในปี พ.ศ. 2555 จำนวน 251 ทุน พบว่ามีอาจารย์นักวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับทุนอุดหนุนเพียง 15 ทุน หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 6 ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของอาจารย์และนักวิจัย เพื่อให้สามารถแข่งขันและเข้าถึงงบประมาณการวิจัยจากแหล่งทุนวิจัยภายนอกเพิ่มขึ้น รวมทั้งพัฒนาระบบการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตผลงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้อาจารย์มีเวลาเพียงพอในการพัฒนาตนเองและผลิตผลงานวิจัยได้อย่างต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งรวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหันมาให้ความสำคัญกับการผลิตผลงานวิจัยของคณาจารย์อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2557 ได้กำหนดคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอนในทุกหลักสูตรจะต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา (สำนักงานมาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา, 2557) เป็นตัวบ่งชี้สำหรับประเมินคุณภาพการบริหารหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา หากอาจารย์ผู้สอนไม่มีผลงานวิจัยตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด อาจส่งผลให้หลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษามีผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์

มาตรฐานได้ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการประเมินคุณภาพการศึกษา ตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 ที่กำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพด้านการศึกษาไว้ใน องค์ประกอบที่ 4 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554) โดยการประเมินจากระบบและกลไก การพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ ระบบและกลไกการจัดการความรู้งานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ และเงินสนับสนุนงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ต่อจำนวนอาจารย์ประจำหรือนักวิจัยประจำ การพัฒนา บทบาทด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนับจากนี้เป็นต้นไป จะต้องมุ่งเน้นทั้งทางด้านคุณภาพ และปริมาณ มุ่งสร้างกลไกส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตผลงานวิจัยอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม สอดคล้อง กับเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

2.3 ด้านการบริการวิชาการ

การพัฒนาภารกิจด้านการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จากยุคที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มุ่งพัฒนารูปแบบภารกิจบริการวิชาการให้สอดคล้องกับแนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง โดยมีการบูรณาการภารกิจบริการวิชาการกับภารกิจด้านอื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มีการจัดตั้งหรือกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจด้านการบริการวิชาการ โดยตรง มีการกำหนดนโยบาย วางแผนงาน และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนประจำปีไว้อย่างชัดเจนตาม แนวทางของการประกันคุณภาพการศึกษา รูปแบบการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมี พัฒนาการรูปแบบการดำเนินงานที่หลากหลายมากขึ้น นอกเหนือจากการจัดการศึกษาฝึกอบรมหลักสูตร ระยะสั้น หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรที่ไม่ใช่ปริญญาตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของสถาบันแล้ว สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งมีการสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับเชิงวิชาการ โดยการให้ข้อมูลทาง วิชาการเพื่อชี้แจงสังคมในเรื่อง ต่าง ๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งรูปแบบของการสำรวจ ความคิดเห็นหรือโพลล์ (Poll) และการเผยแพร่ข้อมูลจากการวิเคราะห์และวิจัย นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการ รูปแบบการให้บริการวิชาการเชื่อมโยงกับภารกิจอื่นด้วย โดยเฉพาะการบูรณาการกับการเรียนการสอน ด้วยการส่งเสริมให้อาจารย์และนักศึกษาทำโครงการบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชนโดยใช้ความรู้ใน รายวิชาหรือหลักสูตร การบูรณาการกับการวิจัยโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดทำโครงการวิจัย เพื่อมุ่งพัฒนาสังคมและชุมชน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษา ให้มีบทบาทในการช่วยพัฒนาสังคมและชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษาและเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติได้มีการส่งเสริมการให้บริการ วิชาการเพื่อพัฒนาสังคมด้วยการวิจัยผ่านโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ เช่น โครงการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก โครงการวิจัยและพัฒนาภาครัฐร่วมเอกชนเชิงพาณิชย์ และ โครงการสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น รวมถึงในปี พ.ศ. 2553 รัฐบาลและสำนักงาน

คณะกรรมการการอุดมศึกษามีนโยบายดำเนินโครงการหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด ตามแนวความคิดการส่งเสริมอุดมศึกษาร่วมสร้างประเทศไทยน่าอยู่ โดยมุ่งให้สถาบันอุดมศึกษาเพิ่มบทบาทในการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน ส่งเสริมความอยู่ดีมีสุขในชุมชนท้องถิ่น จังหวัด และประเทศ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในห้ายุทธศาสตร์ที่มุ่งให้สถาบันอุดมศึกษาเชื่อมต่อกับสังคมอย่างเป็นระบบ โดยให้ทุกจังหวัดมีมหาวิทยาลัยรับผิดชอบอย่างน้อย 1 แห่ง ร่วมกับมหาวิทยาลัยในแต่ละจังหวัด ในรูปแบบการดำเนินงานจากเครือข่ายอุดมศึกษา 9 เครือข่ายในการกำกับของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา อย่างไรก็ตามในช่วงแรกแม้จะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แต่ระยะต่อมาโครงการหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัดได้ถูกปรับเปลี่ยนไปหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล จึงอาจกล่าวได้ว่าตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการปรับเปลี่ยนนโยบายด้านการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านภารกิจทำให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ

บทบาทสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วง 4 – 5 ปีที่ผ่านมาเริ่มมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพต่าง ๆ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งมีความเชี่ยวชาญและมีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในบางสาขาวิชา หน่วยงานภาครัฐที่สำคัญแห่งหนึ่งในการดำเนินการด้านมาตรฐานวิชาชีพ คือ สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) ซึ่งก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2554 เพื่อส่งเสริมการพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน นำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ, 2559) โดยดำเนินการให้การรับรององค์กรที่มีหน้าที่รับรองสมรรถนะบุคคลตามมาตรฐานอาชีพ ในช่วงปี พ.ศ. 2556 – 2558 ได้ประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรม หรือศูนย์ทดสอบเพื่อให้การรับรองคุณวุฒิวิชาชีพในสาขาอาชีพต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ เช่น สาขาวิชาชีพบริการยานยนต์ สาขาวิชาชีพเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และดิจิทัลคอนเทนต์ สาขาวิชาชีพแมคคาทรอนิกส์ สาขาวิชาการการท่องเที่ยว การโรงแรม ภัตตาคาร และร้านอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่ได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรวิชาชีพการท่องเที่ยวตามข้อตกลงว่าด้วยการยอมรับคุณสมบัตินักวิชาการวิชาชีพการท่องเที่ยวอาเซียน (Mutual Recognition Arrangement on Tourism Professional: MRA on TP) ภายใต้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งนอกเหนือจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ร่วมดำเนินงานกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เช่น วิทยาลัยดุสิตธานี มหาวิทยาลัยนานาชาติแอสแตมฟอร์ด และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ เป็นต้น ในการจัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบการฝึกอบรม รวมถึงการจัดอบรมผู้สอน และผู้ประเมินสมรรถนะบุคลากรวิชาชีพการท่องเที่ยว ในอนาคตอันใกล้หน่วยงานภาครัฐทั้งสองแห่งข้างต้นจะมีการแต่งตั้งศูนย์ฝึกอบรม และศูนย์ทดสอบเพื่อการประเมินและรับรองมาตรฐานในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ทำให้สถาบันอุดมศึกษา

ต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมุ่งพัฒนาบทบาทในการให้บริการวิชาการแก่สังคมโดยเชื่อมโยงกับองค์กรที่กำกับดูแลมาตรฐานวิชาชีพดังกล่าวมากขึ้น เพื่อสร้างชื่อเสียงสถาบันให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นไปบทบาทตามภารกิจบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมและสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพรอบใหม่ ทั้งนี้ตามแนวทางการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษาสำหรับปีการศึกษา 2557 กำหนดการบริการวิชาการเป็นหนึ่งในห้าองค์ประกอบที่จะต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายใน โดยระบุขอบเขตที่สถาบันอุดมศึกษาพึงให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความถนัดและในด้านที่สถาบันมีความเชี่ยวชาญ โดยอาจเป็นการให้เปล่า หรืออาจคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม โดยให้บริการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และสังคมโดยกว้าง ทั้งนี้ได้กำหนดรูปแบบการให้บริการทางวิชาการไว้หลากหลาย เช่น การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพย์สินของสถาบัน เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ ให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุมหรือสัมมนา วิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม (สำนักมาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา, 2557) การประเมินคุณภาพสำหรับการประกันคุณภาพภายใน กำหนดชนิดของตัวบ่งชี้ให้เป็นการประเมินกระบวนการ โดยกำหนดเกณฑ์มาตรฐานไว้ 6 ข้อ ครอบคลุมวงจรคุณภาพตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินความสำเร็จ และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนหรือพัฒนาการให้บริการ วิชาการสังคม ประเด็นใหม่สำคัญที่ถูกระบุไว้อย่างชัดเจนในเกณฑ์มาตรฐานตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพ การดำเนินงานด้านบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในครั้งใหม่นี้ ได้แก่ การระบุให้โครงการบริการ วิชาการแก่สังคมตามแผนงานที่สถาบันอุดมศึกษากำหนดไว้ อย่างน้อยต้องมีโครงการที่บริการแบบให้เปล่า ซึ่งแตกต่างจากเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพการให้บริการวิชาการในครั้งที่ผ่านมาก่อนหน้านี้

2.4 ด้านการดำเนินงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรม

การดำเนินงานด้านการบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนับตั้งแต่มีการอนุญาตให้จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นภารกิจด้านการเรียนการสอนเป็นสำคัญ แต่ก็ยังมีการส่งเสริมการทำบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมไทยผ่านทางกิจกรรม นักศึกษามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมประจำปีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย เพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง การแห่เทียนพรรษา พิธีไหว้ครู กิจกรรมวันพ่อและวันแม่ เป็นต้น ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้ขยายภารกิจสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยกำหนดให้การทำบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนจึงเริ่มให้ความสำคัญต่อภารกิจด้านการบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมมากขึ้น มีการกำหนดหรือจัดตั้งหน่วยงานดูแลรับผิดชอบเพื่อพัฒนา

กลไกการดำเนินงานด้านการกิจทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น รูปแบบการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งรูปแบบการกำหนดให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมนักศึกษา และกิจกรรมของสถาบัน ตลอดจนการเชื่อมโยงภารกิจการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมกับภารกิจด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พัฒนาการด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการดำเนินการให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานและแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินงานด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชนและสังคม รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์และการขยายตัวของการจัดการศึกษานานาชาติ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อภารกิจการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมในลักษณะของพหุวัฒนธรรม (Multicultural) ที่มีความหลากหลายมากขึ้น ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้จึงมีพัฒนาการต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมา นอกเหนือจากการยังคงจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมไทยในวันสำคัญ ๆ เพื่ออนุรักษ์ความเป็นไทยและเผยแพร่ให้นักศึกษาต่างชาติได้รับรู้แล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติ (Cross Culture) ทั้งเพิ่มรายวิชาในหลักสูตร สอดแทรกความรู้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีความเป็นนานาชาติในสถาบัน

ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังคงมีนโยบายให้การส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาได้ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชาติในลักษณะกิจกรรมร่วมระหว่างสถาบันอุดมศึกษา โดยมีกิจกรรมที่เด่นชัด คือ งานดนตรีไทย อุดมศึกษา และงานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554) ซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังได้จัดโครงการค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สังคมพหุวัฒนธรรมที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 มาอย่างต่อเนื่อง ตามแนวทางการพัฒนาอุดมศึกษาในการสร้างความรู้ความเข้าใจประเด็นสังคมพหุลักษณะ พหุวัฒนธรรมของประเทศไทย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจความแตกต่าง ยอมรับความแตกต่าง ตลอดจนจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี สำหรับปี พ.ศ. 2553 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่ง ใน 4 ภูมิภาค คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554) เพื่อเป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมภายใต้โครงการค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนจึงยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนนโยบายรัฐในการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมในลักษณะที่มุ่งพัฒนาบุคคลให้เกิดการ

เรียนรู้ ตระหนัก และยอมรับร่วมกันถึงความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ

การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมถือเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา การประเมินคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษาทุกครั้งหรือทุกรอบจึงได้กำหนดให้การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งของเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษารอบใหม่ (พ.ศ. 2557 – 2561) กำหนดให้มีการประเมินระบบและกลไกการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมด้วยการประเมินกระบวนการดำเนินงานในการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษา โดยแต่ละสถาบันอุดมศึกษาอาจมีจุดเน้นเฉพาะแตกต่างกันตามปรัชญาและธรรมชาติของแต่ละสถาบัน ให้มีการบูรณาการเข้ากับพันธกิจอื่น โดยเฉพาะการผลิตบัณฑิต รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมที่ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักมาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา, 2557) โดยกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพไว้ 7 ข้อ นอกเหนือจากมุ่งเน้นให้มีการดำเนินงานครอบคลุมวงจรคุณภาพแล้ว ยังได้เน้นให้มีการเผยแพร่กิจกรรมหรือการบริการด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมต่อสาธารณชน รวมถึงให้มีการกำหนดหรือสร้างมาตรฐานด้านศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับชาติด้วยการดำเนินงานตามภารกิจการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนับจากนี้เป็นต้นไป จึงต้องคำนึงถึงแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งให้เกิดการรับรู้ในสังคมวงกว้าง และมุ่งสร้างมาตรฐานโดยมีการเทียบเคียงกับมาตรฐานการดำเนินงานด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้เป็นแบบอย่างหรือบรรทัดฐานสำหรับการปฏิบัติตามภารกิจทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

3. ด้านการบริหารและการจัดการ

พัฒนาการด้านการบริหารและการจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นมีการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้มีพัฒนาการไปตามบริบทของการเปลี่ยนแปลงด้านกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาหลังยุคปฏิรูปการศึกษา ที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ในยุคแรกสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังมีขนาดเล็ก การบริหารจัดการจึงมักดำเนินการโดยเจ้าของหรือผู้รับใบอนุญาต หรือผู้ใกล้ชิดกับเจ้าของหรือผู้รับใบอนุญาต เมื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวและเติบโตขึ้น โครงสร้างการบริหารจัดการจะมีการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมเพื่อให้ครอบคลุมภารกิจหลัก ส่วนใหญ่จะเป็นไปในแนวทางและรูปแบบเดียวกันกับสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีพัฒนาการมาก่อน แม้ว่าโครงสร้างการบริหารของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะถูกกำหนดไว้โดยกฎหมาย แต่โครงสร้าง

การบริหารและรูปแบบบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่ง อาจแตกต่างกันบ้างตามเอกลักษณ์และจุดเน้นของแต่ละสถาบัน ส่วนใหญ่จะมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารให้มีผู้รับผิดชอบครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน (ด้านวิชาการ) การวิจัย การบริการวิชาการ และ การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม พัฒนาการที่สำคัญในด้านการบริหารและจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการของสภาสถาบันและผู้บริหารระดับสูง เนื่องจากการให้อิสระในการบริการจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษา และเกณฑ์การประเมินผลการดำเนินงานด้านการบริการจัดการตามระบบปฏิรูปการศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญต่อการสรรหากรรมการสภาสถาบัน และผู้บริหารระดับสูงที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการศึกษา รวมทั้งมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถาบัน อุดมศึกษามากขึ้น นอกเหนือจากบุคคลผู้ใกล้ชิดกับเจ้าของหรือผู้รับใบอนุญาตสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเหมือนยุคที่ผ่านมา

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านการบริหารและจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในช่วงหลายปีที่ผ่านมา คือระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเกณฑ์การประเมินคุณภาพเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และบุคลากรทั้งการพัฒนาคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการ เพื่อให้สัดส่วนของอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกและตำแหน่งทางวิชาการเพิ่มขึ้นเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกและตำแหน่งวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไปยังสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนย้ายผู้บริหารจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไปยังสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เกษียณอายุหรือหมดวาระในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐนับตั้งแต่มีการผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐออกนอกระบบไปเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐเป็นต้นมา การปรับเปลี่ยนรูปแบบการประเมินคุณภาพการศึกษารอบใหม่สำหรับปีการศึกษา 2557 โดยเพิ่มการประเมินคุณภาพระดับหลักสูตรด้วย ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการใหม่ โดยการเพิ่มการบริหารระดับหลักสูตรเพื่อกำหนดผู้รับผิดชอบหลักของแต่ละหลักสูตรให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาแบบใหม่แทนการบริหารรูปแบบเดิมที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่นิยมให้มีคณะผู้บริหารที่มีจำนวนไม่มาก เน้นประสิทธิภาพในการบริหารจัดการหลักสูตรร่วมกันในรูปแบบภาควิชาหรือคณะวิชามากกว่าแยกบริหารในแต่ละหลักสูตร เพื่อให้การบริหารจัดการมีความเป็นเอกภาพ

การถ่ายโอนอำนาจการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาจากภาครัฐมาสู่สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ส่งผลสำคัญต่อพัฒนาการ

ด้านการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่าในช่วงแรกการให้อิสระแก่สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการใช้อำนาจเพื่อการจัดการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จะส่งผลให้เกิดปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา แต่หลังจากรัฐมีการออกกฎระเบียบและเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ เพื่อกำกับดูแล และใช้เป็นแนวทางแก่สถาบันอุดมศึกษาในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล ทำให้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคมาตรฐานการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

การสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้านงบประมาณผ่านกองทุนเงินหมุนเวียนที่เรียกว่าเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (Working Capital for Private University Development) เกิดจากการรวมกองทุนเดิม 2 กองทุนเข้าด้วยกัน ได้แก่ เงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2532 และเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยมีทุนดำเนินการเริ่มต้นจำนวน 1,120 ล้านบาท ผลดำเนินงานในปีงบประมาณ 2555 ได้มีการอนุมัติวงเงินให้กู้ยืมแก่สถาบันอุดมศึกษาทั้งสิ้น 487 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2556) โดยเป็นเงินกู้ยืมเพื่อสมทบในการจัดซื้อและจัดหาอุปกรณ์การศึกษาจำนวน 75 ล้านบาท และกู้ยืมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิอาจารย์จำนวน 12 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2557 สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา โดยคณะกรรมการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้อนุมัติให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 4 แห่งกู้ยืมในวงเงินรวม 326.17 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2558) ประกอบด้วย การกู้ยืมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิอาจารย์ ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้น มีการปล่อยกู้จำนวน 101.20 ล้านบาท สามารถสนับสนุนอาจารย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศ ในระดับปริญญาเอก 23 ทุน และปริญญาโทและปริญญาเอก 3 ทุน ขณะที่การกู้เพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษาและการก่อสร้างอาคารเรียนมีแนวโน้มลดลง ประกอบด้วย วงเงินปล่อยกู้ 13.63 ล้านบาท และ 211.34 ล้านบาท ตามลำดับ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่กำหนดให้คุณวุฒิของอาจารย์เป็นตัวชี้วัดคุณภาพ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ได้รับการศึกษาต่อเพื่อให้มีคุณวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้นตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา ข้อมูลจากการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2555) พบว่าในปี พ.ศ. 2554 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาเอกจำนวน 1,676 คน คิดเป็นร้อยละ 9.44 ของผู้มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาเอกในสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด เมื่อพิจารณาสัดส่วนผู้มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอกต่ออาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 18.28 ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีจำนวนผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการทุกระดับทั้งสิ้น 1,124 คน คิดเป็นสัดส่วนผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการต่ออาจารย์ทั้งหมดเพียงร้อยละ 12.26 ซึ่งยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานสากล

ปัญหาสำคัญของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายตัวในการจัดการศึกษาอย่างไร้ขอบเขตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่ยุคปฏิรูปการศึกษาที่มีการให้อิสระในการบริหารจัดการแก่สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) พบว่า ในปี พ.ศ. 2553 มีสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนแจ้งการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งจำนวน 102 แห่ง โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่แจ้งการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งจำนวน 42 แห่ง คุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมทั้งของภาครัฐและเอกชนยังคงประสบปัญหา จากผลการตรวจประเมินการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาปีงบประมาณ 2555 – 2557 จำนวน 55 สถาบัน 176 ศูนย์ 461 หลักสูตร โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (เดลินิวส์, 2 กรกฎาคม 2557) พบว่า มีหลักสูตรที่ผ่านการตรวจประเมินจำนวน 80 หลักสูตร อยู่ในระดับต้องปรับปรุงจำนวน 113 หลักสูตร และมีหลักสูตรที่ไม่ผ่านการตรวจประเมินจำนวน 268 หลักสูตร การควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาของภาครัฐตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งต้องยุติการจัดการเรียนการสอนในบางหลักสูตร และยกเลิกการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งตามนโยบายการจัดการอุดมศึกษาในทศวรรษใหม่ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาจำนวนมากไม่มุ่งวิชาการ แต่มุ่งธุรกิจการศึกษา จนเกิดเป็นคำกล่าวที่สะท้อนถึงความไม่มีคุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ว่า “จ่ายครบ จบแน่” (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2557) อย่างไรก็ตามผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2555) สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 17 แห่งที่ถูกประเมิน ได้รับการรับรองในระดับดีมากจำนวน 2 แห่ง รับรองในระดับดี 13 แห่ง และได้รับการรับรองแบบมีเงื่อนไขจำนวน 2 แห่ง ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (รวมสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ และมหาวิทยาลัยราชภัฏ) จำนวน 28 แห่ง มีได้รับการรับรองในระดับดีมาก 6 แห่ง และรับรองในระดับดี 22 แห่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีคุณภาพไม่แตกต่างจากสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐมากนัก แม้ว่าจะมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดเล็กบางแห่งที่ได้รับการรับรองคุณภาพแบบมีเงื่อนไข เพื่อให้มีการปรับปรุงการดำเนินงานในบางด้านก็ตาม

ผลจากการเกิดปัญหาการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ทำให้ภาครัฐต้องเข้าควบคุมการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่ง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2554 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้เข้าควบคุมมหาวิทยาลัยอีสาน ซึ่งประสบปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยถูกร้องเรียนว่ามีการขายปริญญาบัตรและประกาศนียบัตรวิชาชีพฯ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยอีสาน ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2545 ในชื่อวิทยาลัยบัณฑิตบริหารธุรกิจ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยอีสานเมื่อปี พ.ศ. 2552 โดยในปี พ.ศ. 2554 มีกระแสข่าวเรื่องการซื้อขายปริญญาบัตร และประกาศนียบัตรวิชาชีพฯ จนกระทั่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้เข้าตรวจสอบ และแต่งตั้งคณะกรรมการ

เข้าควบคุมมหาวิทยาลัยจนนำไปสู่การเพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้งเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2555 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) ปัญหาสำคัญของการเพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้งมหาวิทยาลัยอีสาน ได้แก่ ระบบการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กองทุนทั่วไปของมหาวิทยาลัยมีฐานะทางการเงินไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน และการบริหารงานไม่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีการจัดการศึกษาออกสถานที่ตั้งโดยไม่ผ่านการอนุมัติของสภามหาวิทยาลัย และความไม่โปร่งใสและไม่น่าเชื่อถือในการจัดทาระบบทะเบียนนักศึกษา ทำให้ไม่มีหลักฐานยืนยันความถูกต้องของการศึกษาของนักศึกษารายบุคคลได้ ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอีกแห่งที่ประสบปัญหาในการบริหารจัดการ คือ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ โดยเกิดปัญหาความขัดแย้งในการบริหารงานภายในของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ในปี พ.ศ. 2558 จนส่งผลกระทบต่อนักศึกษาและภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 กระทรวง ศึกษาธิการจึงออกคำสั่งให้มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญอยู่ในความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าควบคุมมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เพื่อแก้ไขปัญหาและบริหารจัดการชั่วคราวเพื่อให้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่ง แม้ว่าตลอดเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมา หน่วยงานรัฐได้มีการตรวจสอบการจัดการศึกษาของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนอย่างเข้มงวดแล้วก็ตาม โดยเกิดปัญหาครุสภาไม่ออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารการศึกษาให้กับผู้สำเร็จ การศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี เนื่องจากรับนักศึกษาเกินจำนวนที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาถึง 5 เท่าตัว ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ยืนยันว่าครุสภาเคยตรวจสอบและพบปัญหาดังกล่าวของหลักสูตรนี้แล้วเมื่อ พ.ศ. 2557 (ไทยรัฐออนไลน์, 2559, 28 พฤษภาคม) และเคยแจ้งให้มีการปรับปรุงแล้ว แต่มหาวิทยาลัยก็ยังคงดำเนินการต่อไปจนเกิดปัญหา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่ง ที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและกระทบต่อความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนตลอดมา

สรุปพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน) ปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากยุคปฏิรูปการศึกษา ทั้งจากแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษา และการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้รัฐต้องให้ความสำคัญในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเต็มที่ผ่านสภาสถาบัน โดยรัฐคอยกำกับดูแลการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล จนนำไปสู่การออกกฎระเบียบและประกาศต่าง ๆ เพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงการกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งการประกันคุณภาพภายในที่กำหนดให้มีการประเมินทุกปี และระบบการประกันคุณภาพภายนอกที่ต้องมีการประเมินทุก ๆ 5 ปี ซึ่งส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมี

พัฒนาการอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์ประเมินของระบบการประกันคุณภาพ การศึกษา และให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ การออกประกาศกระทรวง ศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2552 เพื่อให้การจัดการศึกษา และการดำเนินการด้านหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานและคุณภาพเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตามหลักมาตรฐานสากล โดยอาศัยระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นเครื่องมือในการ ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคมาตรฐานการศึกษาอันอย่างมีนัยสำคัญ สรุปลพัฒนาการของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

1. สรุปลพัฒนาการด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ของสถาบันให้มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ของสถาบันมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีการกำหนดตัวบ่งชี้ด้านนี้ไว้ อย่างชัดเจน นอกจากนี้การประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2552 และการพัฒนา ระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่การ ประกันคุณภาพภายในในรอบที่สอง (พ.ศ. 2553 – 2556) ได้ออกแบบระบบให้สอดคล้องกับระบบการประกัน คุณภาพการศึกษาภายนอก โดยประเมินเฉพาะปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ และนำตัวบ่งชี้ที่เป็นผลลัพธ์ ของการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกเข้ามาไว้ในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน รวมถึง ระบบการประกันคุณภาพภายในรอบที่ 3 (2557 – 2561) ที่มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบการ ประเมิน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินคุณภาพจากเดิมอย่างมาก โดยกำหนดให้มีการประกันคุณภาพ การศึกษาภายใน 3 ระดับ คือ ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน โดยมุ่งเน้นการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในระดับหลักสูตร และส่งเสริมให้อาจารย์ประจำหลักสูตรมีบทบาทในการบริหารจัดการ หลักสูตร

ในปี พ.ศ. 2554 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศเรื่องมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา โดย กำหนดมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาไว้ 2 ด้าน คือ 1) มาตรฐานด้านความพร้อมในการจัดการศึกษา ที่ ประกอบด้วยด้านกายภาพ ด้านวิชาการ ด้านการเงิน และด้านการบริหารจัดการ และ 2) มาตรฐานด้าน การดำเนินงานตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน คือ ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังได้กำหนดประเภทหรือกลุ่มสถาบันไว้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ วิทยาลัยชุมชน สถาบันที่เน้นระดับปริญญา ตรี สถาบันเฉพาะทาง และสถาบันที่เน้นการวิจัยขั้นสูงและผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะ ระดับปริญญาเอก เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเลือกประเภทหรือกลุ่มสถาบันตนเองได้ตามความ

เหมาะสมกับปรัชญา วัตถุประสงค์ และพันธกิจของสถาบัน จากข้อมูลในระบบฐานข้อมูลการประกันคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2556 พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เลือกเป็นกลุ่มสถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี และมีบางส่วนที่เลือกเป็นสถาบันเฉพาะทางที่เน้นระดับปริญญาตรี ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงเน้นภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิต เนื่องจากส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการ และมีผลงานวิจัยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

ในขณะที่การประเมินคุณภาพภายนอก ที่ดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง (พ.ศ. 2549 – 2553) และรอบสาม (พ.ศ. 2554 – 2558) ในปี พ.ศ. 2558 กำลังเตรียมการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 4 (พ.ศ. 2559 – 2563) โดยจะแบ่งการประเมินออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การประเมินเพื่อพัฒนา โดยอิงผลการดำเนินงานและข้อมูลพื้นฐานตามการประกันคุณภาพภายใน และ 2) การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานตามความสมัครใจ โดยการเทียบเคียงมาตรฐานระดับสากล เพื่อยกระดับสถานศึกษาให้สามารถแข่งขันได้กับนานาชาติ ซึ่งจะใช้รูปแบบการประเมินผ่านระบบออนไลน์ เพื่อลดภาระด้านเอกสาร

ในยุคนี้รัฐบาลได้เห็นชอบข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ที่มีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดทำยุทธศาสตร์และกำหนดเป็นนโยบายเพื่อผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ดำเนินการผ่านเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เพิ่มบทบาทในการช่วยพัฒนาประเทศ สังคม และชุมชนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นอกจากนั้นในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มีการปรับเปลี่ยนวันเวลาการเปิดและปิดภาคเรียน ให้สอดคล้องกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นในประเทศ สมาชิกอาเซียน เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน โดยเลื่อนวันเปิดภาคเรียนจากกลางเดือนพฤษภาคมของทุกปีไปเป็นกลางเดือนสิงหาคม

ปรัชญาในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้มีลักษณะความเป็นเฉพาะทางมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ประชากรวัยอุดมศึกษามีแนวโน้มลดลง ประกอบกับภาครัฐมีนโยบายควบคุมปริมาณสถาบันอุดมศึกษา พยายามลดความซ้ำซ้อนของสถาบันอุดมศึกษา และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่ ในยุคมาตรฐานการศึกษาช่วงปี พ.ศ. 2552 – 2558 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุญาตให้จัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้นอีก 7 แห่ง ทำให้สิ้นปี พ.ศ. 2558 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 75 แห่ง จำแนกเป็นมหาวิทยาลัย 43 แห่ง สถาบัน 12 แห่งและวิทยาลัย 20 แห่ง แนวทางการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงเริ่มมีทิศทางในลักษณะ 2 รูปแบบที่ชัดเจน กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่

ดำเนินการมานานและมีการพัฒนาไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบที่มีหลากหลายสาขาวิชา จนเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่มีจำนวนนักศึกษาจำนวนมาก จะมุ่งพัฒนาสถาบันให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของเกณฑ์คุณภาพการศึกษา ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่ มุ่งพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนภายใต้การแข่งขันที่เข้มข้นขึ้น

2. สรุปพัฒนาการด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

2.1 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการเรียนการสอน

พัฒนาการด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความก้าวหน้าในทิศทางที่ดีขึ้นตามลำดับนับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาและมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย นำเทคโนโลยีและเครื่องมือทางการสื่อสารมาใช้ในการเรียนการสอน มีการบูรณาการภารกิจการเรียนการสอนกับภารกิจด้านอื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนกับสถานประกอบการและภาคธุรกิจ

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนการสอน และการดำเนินการด้านหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้คือกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดทำมาตรฐานคุณวุฒิของหลักสูตรสาขาต่าง ๆ และทยอยประกาศใช้ทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา (มคอ.1) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรของสถาบัน (มคอ. 2) ในช่วงปี พ.ศ. 2552 – 2558 มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาไปแล้วจำนวนทั้งสิ้น 17 หลักสูตร สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ต้องปรับปรุงหลักสูตรในสาขาที่ได้ประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ที่เปิดสอนก่อนปีการศึกษา 2553 ให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิดังกล่าว อย่างไรก็ตามการจัดทำหลักสูตรในสาขาวิชาที่ยังไม่ได้มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวทางของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในทุกหลักสูตร โดยเฉพาะมาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการจัดทำรายงานผลการดำเนินการต่าง ๆ ของหลักสูตร (แบบ มคอ.) ตามที่กำหนดไว้

ในยุคนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้เริ่มดำเนินการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ หลังได้ออกกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2551 ผลการตรวจประเมินระหว่างปีงบประมาณ

2555 – 2557 พบว่า มีหลักสูตรทั้งของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนจำนวนมากที่ไม่ผ่านการตรวจประเมิน ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากอาจารย์ประจำหลักสูตรไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประเมิน และยังมีหลักสูตรจำนวนมากที่ต้องปรับปรุงตามประเด็นที่คณะกรรมการตรวจประเมินเห็นว่ายังไม่มีคุณภาพ และไม่มีมาตรฐานเพียงพอ อย่างไรก็ตามภายหลังจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งอย่างจริงจัง การเปิดดำเนินการหลักสูตรนอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีแนวโน้มลดลง มีการหยุดดำเนินการหลักสูตรที่ไม่ผ่านมาตรฐานการตรวจประเมินเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่เน้นการขยายการเปิดหลักสูตรนอกสถานที่ตั้ง แต่หันมาพัฒนาคุณภาพหลักสูตรนอกสถานที่ตั้งที่เปิดดำเนินการอยู่แล้วให้มีคุณภาพตามมาตรฐานมากขึ้น

พัฒนาการตามภารกิจด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ที่เป็นผลมาจากนโยบาย และมาตรการส่งเสริมด้านการศึกษาของรัฐบาล ได้แก่ การเปิดโอกาสให้นักศึกษาพิการ เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาจากหลักสูตรต่อเนื่องไปใช้หลักเกณฑ์การเทียบโอนการเรียนระดับปริญญาเข้าสู่การศึกษาในระบบตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การจัดการศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) ของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 ซึ่งส่งผลให้ผู้ศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ต่างสาขาต้องใช้เวลาศึกษานานขึ้นกว่าหลักสูตรต่อเนื่อง นอกจากนั้นนโยบายส่งเสริมโครงการสหกิจศึกษาที่ยังคงมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้จึงเน้นความเชื่อมโยงกับสถานประกอบการเพื่อมุ่งให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้จริงเป็นสำคัญ ในขณะที่ปัญหาสำคัญของพัฒนาการด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ คือปัญหาคุณภาพของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนที่เป็นผลสืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้เร่งติดตามและตรวจสอบคุณภาพโดยเฉพาะหลักสูตรในระดับปริญญาเอก

2.4 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการวิจัย

พัฒนาการตามภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมา เนื่องจากรัฐบาลยังคงให้การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่มีการพัฒนาเกณฑ์การประเมินเพื่อส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาผลงานวิจัยทั้งด้านคุณภาพและปริมาณที่ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมุ่งเน้นพัฒนาระบบกลไกการส่งเสริมการวิจัย และเผยแพร่ผลงานวิจัยทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐบาลมุ่งส่งเสริมการวิจัยของประเทศผ่านองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ ซึ่งได้บูรณาการทุนสนับสนุนการวิจัยร่วมกันผ่านโครงการต่าง ๆ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยการสนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัยผ่านสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลัก โครงการที่สำคัญ ได้แก่ โครงการ

พัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ โครงการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยของอาจารย์รุ่นกลางในสถาบันอุดมศึกษา โครงการทุนพัฒนานักวิจัย และโครงการทุนวิจัยความรู้ใหม่ที่เป็นพื้นฐานต่อการพัฒนา เป็นต้น แต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังคงสามารถเข้าถึงงบประมาณการวิจัยน้อยมากเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามุ่งส่งเสริมบทบาทการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา โดยการบูรณาการภารกิจการวิจัยกับการบริการวิชาการแก่สังคมผ่านโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมา โดยอาศัยเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาและได้ปรับระบบการบริหารงานวิจัยให้มีความคล่องตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสนับสนุนการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายโครงการ เช่น ทุนอุดหนุนวิจัยเพื่อสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ ทุนอุดหนุนงานวิจัยประเภทวิจัยสถาบัน ทุนอุดหนุนวิจัยโครงการวิจัยเพื่อส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น รวมทั้งยังคงส่งเสริมให้เกิดการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ผ่านโครงการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (UBI) โดยเชื่อมโยงกับนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสร้างวิสาหกิจจากนวัตกรรมผ่านทางกองทุนตั้งตัวได้ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2555

แม้ว่าตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมภารกิจด้านการวิจัยอย่างจริงจังในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการสร้างกลไกการส่งเสริมการผลิตและเผยแพร่ผลงานวิจัย รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัย เพื่อสร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข่าวสารการวิจัย การทำกิจกรรมงานวิจัยร่วมกัน และการเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในสังคม เช่น เครือข่ายวิจัยประชาชื่น เป็นต้น อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยส่วนใหญ่ยังมีความก้าวหน้าด้านผลงานวิจัยน้อยมากเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยพิจารณาการเผยแพร่ผลงานวิจัย และการเข้าถึงแหล่งทุนการวิจัยของอาจารย์และนักวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2.5 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการบริการวิชาการ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมุ่งพัฒนารูปแบบภารกิจการบริการวิชาการให้สอดคล้องกับแนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการบูรณาการภารกิจการบริการวิชาการกับภารกิจด้านอื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่มีการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง มีการกำหนดนโยบายแผนงาน และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนไว้อย่างชัดเจนตามแนวทางของการประกันคุณภาพการศึกษารูปแบบการให้บริการวิชาการมีความหลากหลายมากขึ้น นอกเหนือจากการให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรที่ไม่ใช่ปริญญาตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของสถาบันแล้ว สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งมีการสร้างชื่อเสียงด้านวิชาการ โดยการให้ข้อมูลทางวิชาการเพื่อชี้แจงสังคมในเรื่องต่าง ๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการรูปแบบการให้บริการวิชาการกับภารกิจการเรียนการสอนด้วยการส่งเสริมให้อาจารย์และนักศึกษาทำโครงการบริการ

วิชาการแก่สังคมและชุมชน การบูรณาการกับการวิจัยโดยส่งเสริมให้มีการจัดทำโครงการวิจัยเพื่อมุ่งพัฒนาสังคมและชุมชน โดยการสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและเครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติผ่านเครือข่ายอุดมศึกษา

ในช่วง 4 – 5 ปีที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีบทบาทบริการวิชาการด้านการสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพของสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญและมีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยการเป็นศูนย์ฝึกอบรม หรือศูนย์ทดสอบเพื่อให้การรับรองคุณวุฒิวิชาชีพในสาขาอาชีพต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีสนับสนุนกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในการดำเนินการพัฒนาบุคลากรวิชาชีพการท่องเที่ยวตามข้อตกลงว่าด้วยการยอมรับคุณสมบัติบุคลากรวิชาชีพการท่องเที่ยวอาเซียน ในการจัดทำหลักสูตร และเอกสารประกอบการฝึกอบรม รวมถึงการจัดอบรมผู้สอน และผู้ประเมินสมรรถนะบุคลากรวิชาชีพการท่องเที่ยวด้วย

ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นไป มีการปรับเปลี่ยนขอบเขตการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความถนัด และความเชี่ยวชาญ อาจเป็นการให้เปล่า หรือคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม กำหนดรูปแบบการให้บริการทางวิชาการไว้หลากหลาย เช่น การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของสถาบัน เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ ให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการวิชาการให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพรอบใหม่

2.6 สรุปพัฒนาการตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงส่งเสริมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไทย ผ่านการจัดกิจกรรมประจำปีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีไทยอย่างต่อเนื่อง สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งมีการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบภารกิจการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม และมีการพัฒนารูปแบบการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งบูรณาการกับภารกิจด้านอื่น ๆ นับตั้งแต่มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเป็นต้นมา โดยมีการดำเนินงานด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชนและสังคม สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อภารกิจการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมในลักษณะของพหุวัฒนธรรม (Multicultural) ที่มีความหลากหลายมากขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์และการขยายตัวของจัดการศึกษานานาชาติ ทั้งรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมนานาชาติ และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติ

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีบทบาทสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น งานดนตรีไทยอุดมศึกษา และงานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา รวมทั้งโครงการค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม เป็นต้น ในส่วนของระบบการประกันคุณภาพการศึกษารอบใหม่ (พ.ศ. 2557 – 2561) ยังคงส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาบทบาทตามภารกิจทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องโดยสถาบันอุดมศึกษาอาจมีจุดเน้นเฉพาะแตกต่างกันตามปรัชญาและธรรมชาติของแต่ละสถาบัน ให้มีการบูรณาการเข้ากับพันธกิจอื่น โดยเฉพาะการผลิตบัณฑิต รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมที่ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. สรุปพัฒนาการด้านการบริหารและจัดการ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาพัฒนาการด้านการบริหารและการจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนพัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงด้านกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา โครงสร้างการบริหาร และรูปแบบบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งอาจแตกต่างกันบ้างตามเอกลักษณ์และจุดเน้นของแต่ละสถาบัน แต่ส่วนใหญ่จะกำหนดโครงสร้างการบริหารให้มีผู้รับผิดชอบครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน (ด้านวิชาการ) การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม พัฒนาการสำคัญด้านการบริหารและจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลังยุคปฏิรูปการศึกษา คือ การให้ความสำคัญต่อการสรรหากรรมการสภาสถาบัน และผู้บริหารระดับสูงที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้และประสบการณ์ทางการศึกษา รวมทั้งมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากขึ้น นอกเหนือจากบุคคลผู้ใกล้ชิดกับเจ้าของหรือผู้รับใบอนุญาตเหมือนยุคที่ผ่านมา

พัฒนาการด้านการบริหารและจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เป็นผลมาจากระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และบุคลากรทั้งด้านคุณวุฒิการศึกษา และตำแหน่งทางวิชาการ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกและตำแหน่งวิชาการ รวมถึงการเคลื่อนย้ายผู้บริหารจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไปยังสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การปรับเปลี่ยนรูปแบบการประเมินคุณภาพการศึกษารอบใหม่สำหรับปีการศึกษา 2557 ที่เพิ่มการประเมินคุณภาพระดับหลักสูตร ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการใหม่ โดยการเพิ่มการบริหารระดับหลักสูตรด้วย

รัฐบาลยังคงให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้านงบประมาณผ่านเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเป็นเงินกู้ยืมเพื่อสมทบในการจัดซื้อและจัดหาอุปกรณ์การศึกษา และกู้ยืมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิอาจารย์ แม้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสถาบัน

อุดมศึกษาเอกชน จะมีแนวโน้มการก้าวย่างเพื่อพัฒนาคุณภาพอาจารย์เพิ่มสูงขึ้น แต่ก็ยังคงมีจำนวนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานสากล ปัญหาสำคัญของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ยังคงเป็นปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาที่เป็นผลสืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคปฏิรูปการศึกษาที่มีการขยายการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามหลังจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานและมีการตรวจประเมิน รวมถึงมีการประเมินคุณภาพการศึกษาตามระบบการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกอย่างจริงจัง ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งยุติการจัดการเรียนการสอนในบางหลักสูตร และยกเลิกการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ในยุคนี้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่งเกิดปัญหาการบริหารจัดการจนสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาต้องเข้าควบคุมการดำเนินงาน คือ มหาวิทยาลัยอีสาน และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ โดยมหาวิทยาลัยอีสานมีปัญหาระบบการเงินและบัญชีไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กองทุนทั่วไปมีฐานะทางการเงินไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน และการบริหารงานไม่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน จึงถูกเพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2555 ส่วนมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เกิดปัญหาความขัดแย้งในการบริหารงานภายใน จนส่งผลกระทบต่อนักศึกษาและภาพลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาต้นปี พ.ศ. 2559 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าควบคุมเพื่อแก้ไขปัญหาและบริหารจัดการชั่วคราว เพื่อให้กลับสู่ภาวะปกติ นอกจากนี้ยังพบปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษาในบางหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่ง อาทิ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ที่ผลิตบัณฑิตเกินจำนวนที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาถึง 5 เท่า

สรุปภาพรวมพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคมาตรฐานการศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน ที่ต่อเนื่องมาจากยุคปฏิรูปการศึกษา โดยรัฐให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแลการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีการออกกฎระเบียบและประกาศเพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงการพัฒนาปรับปรุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกให้เข้มแข็งขึ้นอย่างต่อเนื่อง พัฒนาการด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจให้มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในการดำเนินงานมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถเลือกประเภทของสถาบันได้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เลือกเป็นกลุ่มสถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี สะท้อนถึงบทบาทที่ยังคงเน้นภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิต เนื่องจากปัญหาขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิ และตำแหน่งทางวิชาการ และมีผลงานวิจัยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ในยุคนี้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งใหม่จำนวน 7 แห่ง โดยมีลักษณะเป็นสถาบันเฉพาะทางมากขึ้น ในขณะที่พัฒนาการด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย นำเทคโนโลยีและเครื่องมือทางการสื่อสารมาใช้ในการเรียนการสอน มีการบูรณาการภารกิจการเรียนการสอนกับภารกิจด้านอื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนกับสถานประกอบการและภาคธุรกิจภายใต้การจัดการเรียนการสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ดำเนินการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจังและมีหลักสูตรจำนวนมากไม่ผ่านการตรวจประเมิน ทำให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งทั้งของรัฐและเอกชนยุติการดำเนินการหลักสูตรที่ไม่ผ่านมาตรฐาน และหันมาพัฒนาคุณภาพหลักสูตรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานมากขึ้น ส่วนพัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนมุ่งพัฒนาระบบกลไกการส่งเสริมการวิจัย และเผยแพร่ผลงานวิจัยทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติเพิ่มขึ้น ประกอบกับรัฐบาลมุ่งส่งเสริมการวิจัยของประเทศผ่านหน่วยงานวิจัยอย่างจริงจัง มีการผลักดันให้เกิดการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ผ่านโครงการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (UBI) โดยเชื่อมโยงกับนโยบายส่งเสริมให้เกิดการสร้างวิสาหกิจจากนวัตกรรมผ่านกองทุนตั้งตัวได้ของรัฐบาล

ในขณะเดียวกันพัฒนาการตามภารกิจด้านการบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมก็มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์คุณภาพของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนพัฒนาการด้านการบริหารและการจัดการของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนยังคงดำเนินการไปตามแนวทางที่กฎหมายกำหนดไว้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่กำหนดโครงสร้างการบริหารให้มีผู้รับผิดชอบครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน และเริ่มให้ความสำคัญต่อการสรรหากรรมการสภาสถาบัน และผู้บริหารระดับสูงที่เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการศึกษา รวมทั้งมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการมากขึ้น นอกเหนือจากบุคคลผู้ใกล้ชิดกับเจ้าของหรือผู้รับใบอนุญาตเหมือนยุคที่ผ่านมา ปัญหาสำคัญของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ยังคงเป็นปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษา การขาดแคลนอาจารย์ และคุณภาพอาจารย์ที่มีจำนวนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก ในยุคมาตรฐานการศึกษาช่วงปี พ.ศ. 2552 – 2558 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้น 7 แห่ง ทำให้สิ้นปี พ.ศ. 2558 มีสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 75 แห่ง จำแนกเป็นมหาวิทยาลัย 43 แห่ง สถาบัน 12 แห่งและวิทยาลัย 20 แห่ง (ดังรายชื่อตามตารางที่ 6-4) โดยมีสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งประสบปัญหาการดำเนินงาน อาทิ มหาวิทยาลัยอีสาน ถูกเพิกถอนใบอนุญาตเนื่องจากปัญหาทางการเงินและการบริหาร และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เกิดปัญหาความขัดแย้งในการบริหารงานภายใน จึงถูกเข้าควบคุมเป็นการชั่วคราว รวมทั้งมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี เกิดปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษาบางหลักสูตรเพราะรับ

ผลิตบัณฑิตเกินจำนวนที่ได้รับอนุญาต การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนับแต่นี้ต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญต่อคุณภาพตามมาตรฐานสากลในทุกด้านเพื่อให้ได้รับการยอมรับทั้งในระดับชาติและสากล สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นได้อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 6-4 รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2558 จำแนกตามประเภทสถาบัน

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
1. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	2513	
2. มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี	2545	
3. มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ	2549	
4. มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น	2542	เปลี่ยนชื่อและประเภทจากวิทยาลัย โพลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
5. มหาวิทยาลัยเกริก	2513	
6. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	2530	
7. มหาวิทยาลัยคริสเตียน	2526	
8. มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา	2541	
9. มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา	2547	
10. มหาวิทยาลัยชินวัตร	2542	
11. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	2532	
12. มหาวิทยาลัยตาปี	2542	
13. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร	2533	
14. มหาวิทยาลัยธนบุรี	2541	
15. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	2513	
16. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ	2543	
17. มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่	2542	
18. มหาวิทยาลัยนานาชาติแอสตมฟอร์ด	2538	
19. มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก	2529	เปลี่ยนชื่อและประเภทจากวิทยาลัย มิชชัน
20. มหาวิทยาลัยเนชั่น	2531	เปลี่ยนชื่อและประเภทจากวิทยาลัย โยนก
21. มหาวิทยาลัยปทุมธานี	2542	

ตารางที่ 6-4 (ต่อ) รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2558 จำแนกตามประเภทสถาบัน

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
22 มหาวิทยาลัยพายัพ	2517	
23 มหาวิทยาลัยพิษณุโลก	2545	
24 มหาวิทยาลัยฟาฏอนี	2541	เปลี่ยนชื่อและประเภทจาก วิทยาลัยอิสลามยะลา
25 มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น	2542	
26. มหาวิทยาลัยภาคกลาง	2529	
27. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2531	
28. มหาวิทยาลัยรังสิต	2528	
29. มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต	2540	
30. มหาวิทยาลัยราชธานี	2536	
31. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์	2549	
32. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล	2527	
33. มหาวิทยาลัยเว็บสเตอร์ (ประเทศไทย)	2540	
34. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น	2540	เปลี่ยนชื่อจากมหาวิทยาลัยนิ วัฒนา
35. มหาวิทยาลัยศรีปทุม	2513	
36. มหาวิทยาลัยสยาม	2516	
37. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	2513	
38. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	2524	
39. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	2540	
40. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	2518	
41. มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย	2539	
42. มหาวิทยาลัยเอเชียน	2540	
43. มหาวิทยาลัยเอเซียอาคเนย์	2516	
44. สถาบันกันตนา	2553	
45. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์	2550	เปลี่ยนชื่อจากสถาบันเทคโนโลยี ปัญญาภิวัฒน์

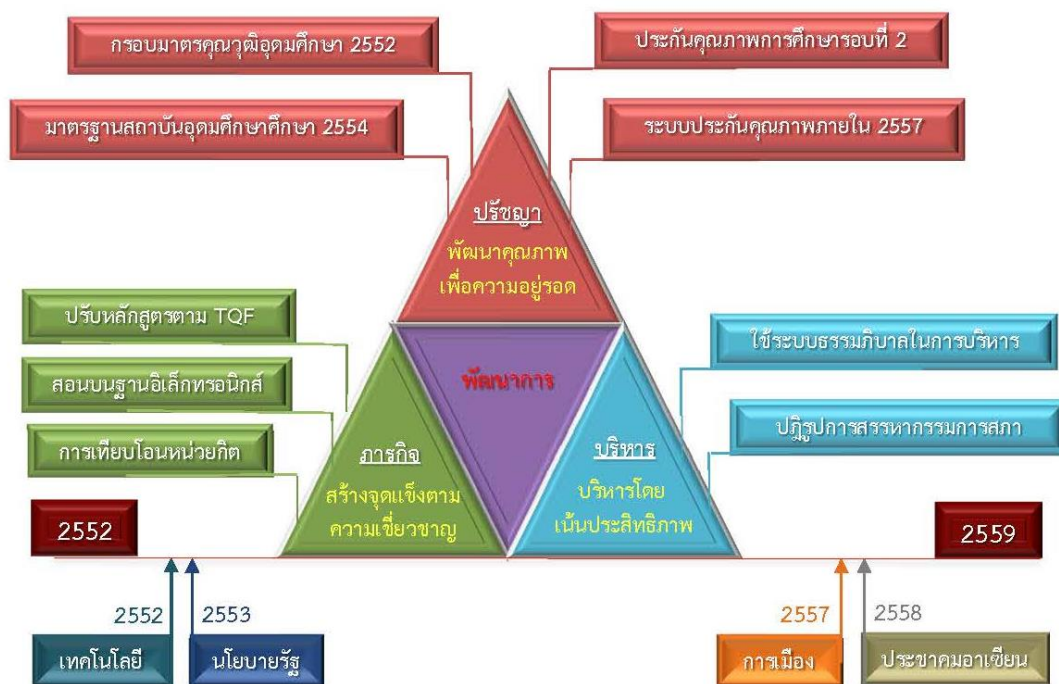
ตารางที่ 6-4 (ต่อ) รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2558 จำแนกตามประเภทสถาบัน

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
46 สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน	2553	
47 สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น	2549	
48 สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติมหาวชิย	2555	
49 สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ	2558	
50 สถาบันเทคโนโลยีแห่งอยุธยา	2550	
51 สถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬารณ	2548	
52 สถาบันรัชต์ภาคย์	2536	
53 สถาบันวิทยสิริเมธี	2557	จัดตั้งโดยบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
54 สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก	2557	
55 สถาบันอาศรมศิลป์	2549	
56 วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา	2550	
57 วิทยาลัยเชียงราย	2546	เปลี่ยนชื่อจากวิทยาลัยกรุงธน เชียงราย
58 วิทยาลัยเซนต์หลุยส์	2528	เปลี่ยนชื่อจากวิทยาลัยพยาบาล เซนต์หลุยส์
59 วิทยาลัยเซนต์อีฐ์บางกอก	2542	
60 วิทยาลัยดุสิตธานี	2539	
61 วิทยาลัยทองสุข	2537	
62 วิทยาลัยเทคโนโลยีจิตรลดา	2557	
63 วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์	2550	
64 วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้	2542	
65 วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม	2547	
66 วิทยาลัยนครราชสีมา	2547	
67 วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา	2544	
68 วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย	2542	
69 วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต	2551	

ชื่อสถาบัน	ปีที่จัดตั้ง	หมายเหตุ
70. วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ	2546	
71. วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น	2540	เปลี่ยนชื่อจากวิทยาลัยลุ่มน้ำปิง
72. วิทยาลัยศรีโสภณ	2527	
73. วิทยาลัยสันตพล	2541	
74. วิทยาลัยแสงธรรม	2519	
75. วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง	2547	

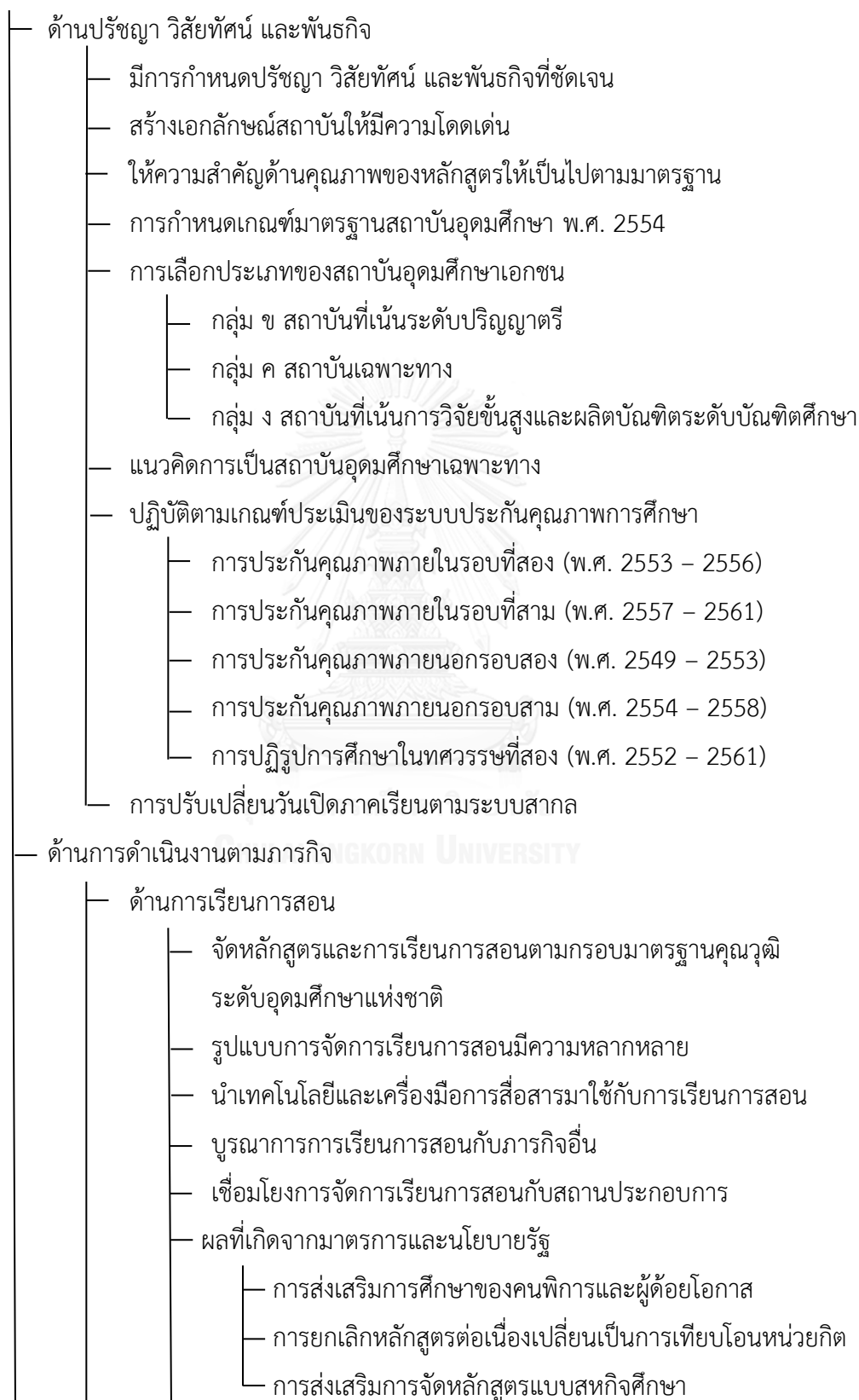
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (ณ 17 ธันวาคม 2558) และรวบรวมโดยผู้วิจัย

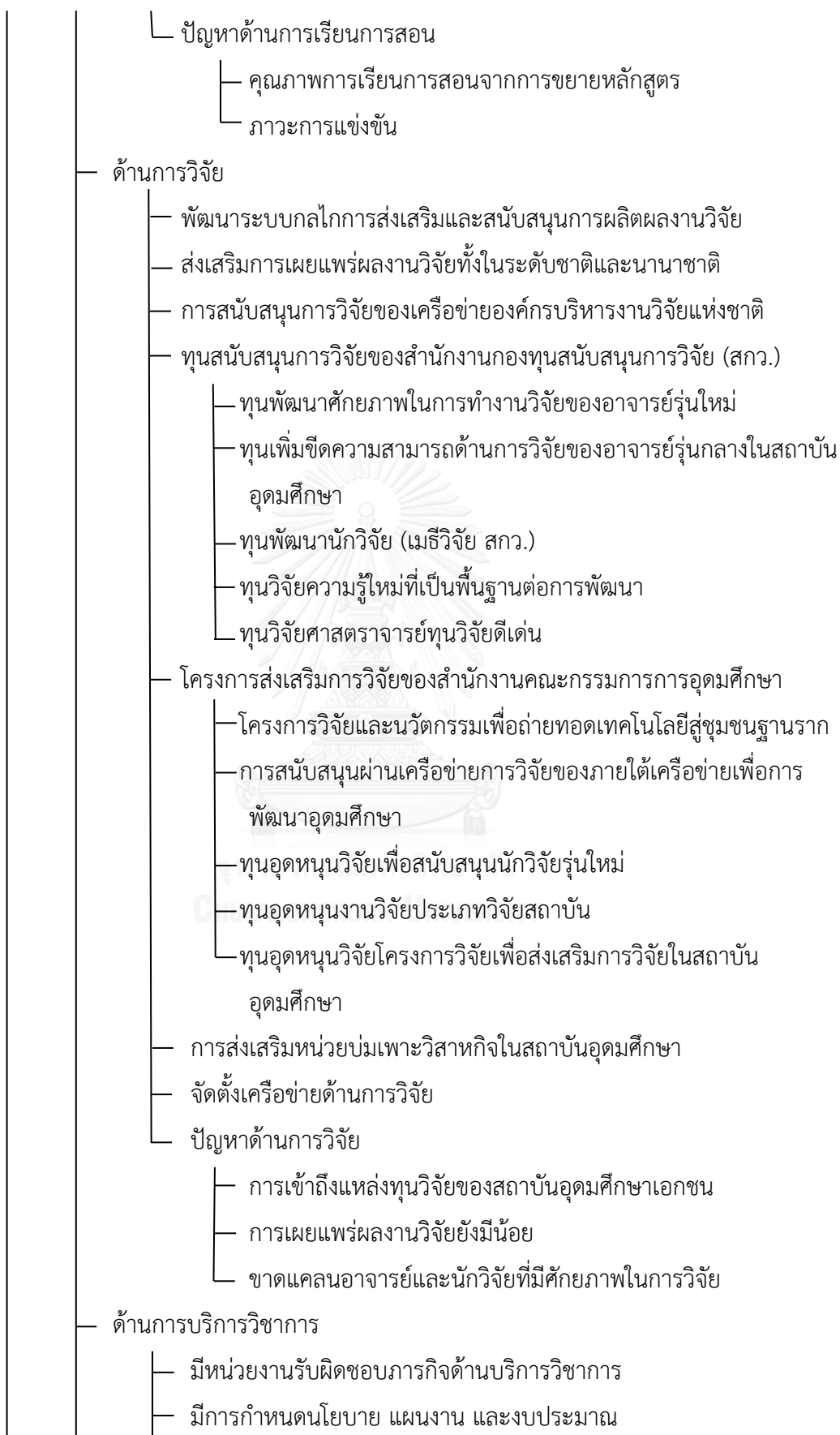
จากผลการศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน) สามารถสรุปประเด็นการค้นพบสำคัญในแต่ละด้านได้ดังภาพที่ 6-1 โดยแสดงการเชื่อมโยงกับเหตุการณ์และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละด้าน โดยเฉพาะปัจจัยด้านเทคโนโลยี และนโยบายรัฐที่มีการกำกับดูแลมาตรฐานการศึกษาอย่างจริงจัง รวมทั้งปัจจัยด้านการเมืองและการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้มีปรัชญาการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกลักษณ์และพัฒนาคุณภาพให้เป็นที่ไปตามเกณฑ์มาตรฐานเพื่อความอยู่รอดจากการแข่งขัน เน้นการสร้างจุดแข็งของหลักสูตรตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มุ่งจัดการเรียนการสอนให้สามารถปฏิบัติงานได้จริง ตลอดจนปฏิรูประบบบริหารจัดการโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิและเน้นประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

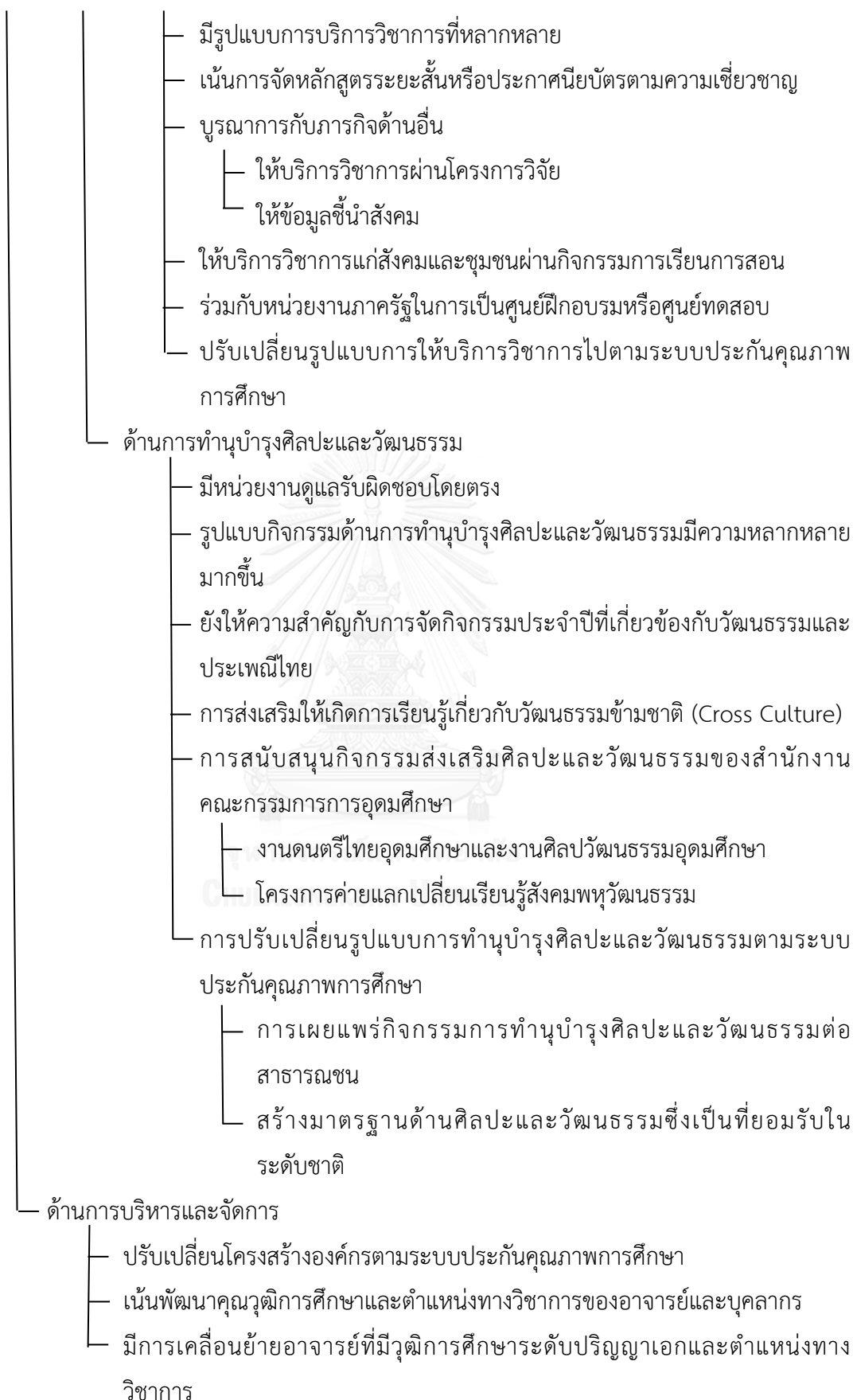

ภาพที่ 6-1 สรุปผลการวิจัยพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยุคที่ 4

ภาพที่ 6-2 ภาพแผนโรดแมพพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 4
พัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน)

- ให้ความสำคัญกับการบริหารหลักสูตรตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
- ให้ความสำคัญต่อการสรรหากรรมการสภาสถาบันที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมากขึ้น
- การสนับสนุนจากภาครัฐผ่านกองทุนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- ปัญหาด้านการบริหารจัดการ
 - คุณภาพในการจัดการศึกษา
 - ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับระบบบัญชีและการเงิน
 - ความขัดแย้งในการบริหารงานภายใน

บทที่ 7

แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การศึกษาแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในครั้งนี้ อาศัยวิธีการสร้างภาพอนาคต (Scenario Planning) โดยการนำสาระสำคัญจากผลการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละยุค วิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว และการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งสังเคราะห์มาจากการศึกษาค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรม เพื่อกำหนดภาพอนาคตที่เป็นไปได้ในระยะ 10 ปีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ด้วยการศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อนำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะเวลา 10 ข้างหน้า โดยการจำแนกตามขอบเขตการศึกษาออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ
 - 2.1 ด้านการเรียนการสอน
 - 2.2 ด้านการวิจัย
 - 2.3 ด้านการบริการวิชาการ
 - 2.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม
3. ด้านการบริหารและจัดการ

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งด้านบวกและด้านลบมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้อาจส่งผลต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากขึ้นน้อยแตกต่างกันไปตามแต่ยุคสมัย การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมบ่งชี้ว่าปัจจัยดังกล่าวยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อการศึกษาแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงระยะเวลา 10 ข้างหน้าในทุก ๆ ด้านอย่างมีนัยสำคัญ การทำนายแนวโน้มการจัดการศึกษาแต่ละด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นจำแนกตามปัจจัยแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ภาวะเศรษฐกิจนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาอย่างต่อเนื่องทุกยุคสมัย ในยุคที่ภาวะเศรษฐกิจมีการขยายตัวสูงทำให้ความต้องการแรงงานในภาคธุรกิจขยายตัวสูงตามไปด้วย ส่งผลดีต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการเติบโตและขยายการจัดการศึกษา ในทางตรงกันข้ามเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจซบเซา ได้ส่งผลกระทบต่อความต้องการศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนลดน้อยลงไปด้วย ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาภาวะเศรษฐกิจโลกประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจขยายตัวเป็นวงกว้างในหลายภูมิภาคของโลกทั้งสหรัฐอเมริกา ยุโรป และเอเชีย รวมทั้งประเทศไทย โดยภาวะเศรษฐกิจโลกเริ่มมีสัญญาณการฟื้นตัวในช่วง 3 – 4 ปีที่ผ่านมา แต่ยังคงอยู่ในระดับต่ำ และหลายภูมิภาคยังประสบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอย (The World Bank, 2016) ภาวะเศรษฐกิจโลกในอนาคตจะมีการแข่งขันอย่างรุนแรง มีลักษณะเชื่อมโยงกันเป็นโลกาภิวัตน์ มีแนวโน้มการเคลื่อนย้ายแหล่งเศรษฐกิจจากอเมริกาและยุโรปสู่ภูมิภาคเอเชีย การผลิตสินค้าและบริการค้ำึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะ เน้นคุณภาพและราคาถูก องค์กรต่าง ๆ ให้ความสำคัญต่อการเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ เน้นการเรียนรู้และใช้แรงงานที่มีความรู้ มีการจัดการความรู้ การวิจัยพัฒนา การให้ความสำคัญกับทรัพยากรสินทางปัญญา มีลักษณะผสมผสานทั้งเศรษฐกิจแข่งขันและเศรษฐกิจพอเพียง (พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2552) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงอย่างต่อเนื่องของประเทศที่มีจำนวนประชากรมากอย่างจีนและอินเดีย ทำให้ทั้งสองประเทศจะมีความสำคัญต่อภาวะเศรษฐกิจโลกและเอเชียในอนาคต ตลอดจนจะมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของโลก (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา , 2550) ที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยควรให้ความสำคัญและเตรียมความพร้อมในการรองรับการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มนักศึกษาจากประเทศจีนและอินเดีย

ในส่วนของภาวะเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมาเริ่มมีแนวโน้มฟื้นตัวในทิศทางที่ดีขึ้น หลังได้รับผลกระทบจากวิกฤตทางการเมืองและภาวะซบเซาของเศรษฐกิจโลก โดยได้รับผลดีจากการเติบโตอย่างต่อเนื่องของภาคการท่องเที่ยว และการใช้จ่ายภาครัฐ (ธนาคารแห่งประเทศไทย , 2559ก) แนวโน้มโครงสร้างเศรษฐกิจไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา , 2550) ผลจากการเติบโตของภาคบริการและการท่องเที่ยว ทำให้ในอนาคตอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ องค์การท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ได้คาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวโลกไว้ว่าจะเพิ่มเป็น 1,800 ล้านคนในปี พ.ศ. 2573 โดยภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจะเป็นภูมิภาคที่มีอัตราการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวสูงที่สุด ในขณะที่นักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศ BRIC ได้แก่ บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน จะมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวโลก โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายจ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามการเติบโตของภาวะเศรษฐกิจในประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) การปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรให้ความสำคัญต่อทิศทางการ

เติบโตของภาคบริการและการท่องเที่ยว ตามกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่หันมาให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ และมุ่งพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและบริการเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตามผลการลงประชามติให้ออกจากการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปของ สหราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมา อาจส่งผลกระทบต่อเกิดความผันผวนในตลาดการเงินโลกระยะสั้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2559ข) และอาจส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโลกที่กำลังฟื้นตัวได้ รวมถึงอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยทั้งด้านการค้าการลงทุน ตลอดจนทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากยุโรปลดลงได้ ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องให้ความสำคัญต่อปัจจัยเสี่ยงดังกล่าวที่อาจส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจในอนาคตได้

2) ปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยสำคัญทางด้านสังคมที่จะส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร แนวโน้มจำนวนประชากรวัยเรียนจะลดลงถึงร้อยละ 25 ในอีก 15 ปีข้างหน้า สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ 2 ใน 3 เป็นสตรี ประชากรวัยอุดมศึกษาอายุ 18-22 ปี มีแนวโน้มลดลง (พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของประชากรจะมีลักษณะการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเสรี มีการทำงานข้ามชาติและข้ามถิ่นมากขึ้น การกระจายตัวของประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง แนวโน้มความเป็นเมืองเพิ่มสูงขึ้น กลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต (พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2552) สถาบันอุดมศึกษาในอนาคตควรเน้นการศึกษาต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนงานและอาชีพ การเกิดอาชีพใหม่ ต้องส่งเสริมผู้สูงอายุให้ยังมีผลิตภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ และสร้างสังคมให้มีพื้นฐานแข็งแรง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550; คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542) บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตควรคำนึงถึงแนวโน้มสังคมที่คาดว่าจะเป็นไปได้ ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) สังคมการแข่งขันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ 2) สังคมสิทธิมนุษยชนที่มีการบังคับใช้กฎหมายจริงจัง และ 3) สังคมพอเพียง เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันที่ช่วยลดผลกระทบจากสภาวะแข่งขันและวิกฤตเศรษฐกิจโลก (พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2552) ภายใต้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมและปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของปัจจัยทางด้านสังคมอย่างทันทั่วถึง

3) ปัจจัยด้านการเมือง

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาปัจจัยทางการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนนโยบายในการควบคุม กำกับ ดูแล การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงการออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ในช่วงที่ผ่านมาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรัฐมนตรีและผู้บริหารหน่วยงานที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา ได้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันแม้ภาครัฐให้ความสำคัญในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านสภาสถาบันอย่างเต็มที่ แต่การกำกับดูแลของ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาก็ยังคงเป็นไปอย่างเข้มงวด มีการประกาศใช้มาตรฐาน สถาบันอุดมศึกษา เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นแนวทางในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557) รวมถึงการประกาศนโยบายเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐาน ความสามารถด้านภาษาอังกฤษของอาจารย์และนักศึกษาเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษานำไปกำหนดเป็น แนวทางปฏิบัติ ซึ่งส่งผลต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต แนวโน้มการกำหนดเกณฑ์ มาตรฐานต่าง ๆ จะมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาของไทยมีมาตรฐานทัดเทียม นานาชาติ ดังนั้นแนวโน้มการจัดการศึกษาและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ และต้องเป็นไปอย่างมี คุณภาพ

4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการต่อ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการใน ด้านการเรียนการสอน และการวิจัย ในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่ง มีการลงทุนทางด้านเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน ของสถาบันให้มีความทันสมัย มุ่งสู่ความเป็นผู้นำทางด้านเทคโนโลยี มีการใช้เทคโนโลยีในการ สื่อสารรูปแบบต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน แนวโน้มการจัดการศึกษาใน อนาคตจะมุ่งให้ความสำคัญต่อการใช้เทคโนโลยีและการจัดการเรียนการสอนบนฐานอิเล็กทรอนิกส์ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาติ ทิศทางการพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของโลกในอนาคตจะมุ่งเน้นการพัฒนาด้านพลังงานทดแทน ด้านสุขภาพและ อาหาร และด้านการติดต่อสื่อสาร เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่คาดว่าจะมีบทบาทสำคัญต่อโลกในอนาคต

ข้างหน้า สามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) เทคโนโลยีชีวภาพ 3) นาโนเทคโนโลยี 4) เทคโนโลยีวัสดุและอื่น ๆ โดยทิศทางแนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีจะเป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ การเชื่อมโยงเทคโนโลยีในลักษณะของสหวิทยาการ เทคโนโลยีในแต่ละสาขาจะแตกแขนงในเชิงลึกเพื่อสร้างความรู้ใหม่ และเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความรู้ที่มีผลกระทบวิถีชีวิตและการเรียนรู้ของมนุษย์ (พินสุตา สิริธรรังศรี, 2552) กระแสความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ยังคงดำรงอยู่และจะต่อเนื่องไปสู่อนาคต แนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีในอนาคตต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อโลก และการแสวงหาพลังงานทดแทน ทำให้แนวโน้มด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา การสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์พลังงาน สิ่งแวดล้อม และทรัพยากร ธรรมชาติ จะเป็นการกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต (พินสุตา สิริธรรังศรี, 2552: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) แนวโน้มและทิศทางการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและพลังงานไปได้ รวมทั้งการประกาศนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ของรัฐบาลไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558ก) ส่งผลให้มีการผลักดันให้เกิดการขยายตัวในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และโทรคมนาคมในการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการอย่างกว้างขวาง สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนจึงควรให้ความสำคัญในการผลักดันและสนับสนุนเศรษฐกิจดิจิทัล และส่งเสริมการผลิตบุคลากรด้านนี้อย่างจริงจัง ตลอดจนให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยีที่ช่วยอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

5) ปัจจัยด้านกระแสโลกาภิวัตน์

พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์มาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่หลังปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากลทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติ การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและบุคลากร ตลอดจนความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แนวโน้มกระแสโลกาภิวัตน์ในอนาคตจะส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาได้รับผลกระทบทั้งโอกาสที่จะเติบโตจากโลกาภิวัตน์ และการเปิดเสรีทางบริการการศึกษา โดยเฉพาะตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) ข้อตกลงพหุภาคี และทวิภาคี รวมถึงการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่พลเมืองส่วนใหญ่เป็นมุสลิมและพูดภาษาภาษาอินโดนีเซีย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะส่งผลให้เกิดการพัฒนากรอบทักษะฝีมือในแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อนำไปสู่การจัดทำกรอบการยอมรับคุณสมบัติร่วมของอาเซียน การส่งเสริมการเคลื่อนย้ายนักศึกษา การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ การพัฒนามาตรฐานด้านอาชีพ ยุทธศาสตร์สำคัญในการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนอกเหนือจากการมุ่งพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษแล้ว ได้แก่ การเพิ่มขีด

ความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล การพัฒนาความเข้มแข็งของสถาบัน และการสร้างบทบาทผู้นำด้านอุดมศึกษาของอาเซียน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553จ)

นอกจากนี้แนวโน้มกระแสโลกาภิวัตน์ จะเกิดการรวมตัวของประเทศต่าง ๆ เพื่อการปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเพิ่มมากขึ้น มีการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน (พิณสุดา สิริธรรศรี, 2552) ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่ขยายตัวครอบคลุมภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก ได้ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวและให้ความสำคัญต่อมาตรฐานการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรฐานในการจัดการศึกษาตามหลักสากล เกณฑ์มาตรฐานที่ใช้ในการจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษาของโลก รวมถึงมาตรฐานวิชาชีพของผู้ประกอบอาชีพในสาขาต่าง ๆ ในช่วง 4 – 5 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญต่อการจัดทำมาตรฐานวิชาชีพ โดยเฉพาะในวิชาชีพที่ยังไม่มีใบประกอบวิชาชีพที่ได้รับ การรับรองอย่างเป็นทางการเหมือนแพทย์หรือวิศวกร เช่น การจัดทำมาตรฐานสมรรถนะอาเซียนสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพด้านการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558ข) และการจัดทำมาตรฐานวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ ของสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ, 2559) เป็นต้น แนวโน้มการจัดการศึกษาและการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านกระแสโลกาภิวัตน์ในทิศทางต่าง ๆ ข้างต้น พร้อมทั้งเตรียมพร้อมในการผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์

ปัจจัยหนึ่งที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งเชื่อมโยงกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่มุ่งหวังให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสามารถส่งผลเชิงบวกต่อสังคมให้เกิดความยั่งยืนภายใต้วิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลกในช่วงที่ผ่านมา กระแสความตื่นตัวในการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมที่ประสบความสำเร็จในหลายประเทศทั่วโลก ได้ส่งผลต่อแนวโน้มในการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) มาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในอนาคต วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นการใช้กลไกและรูปแบบทางธุรกิจเข้ามาแก้ไขปัญหาสังคม โดยมุ่งหวังผลตอบแทนเชิงสังคมมากกว่าผลตอบแทนเชิงธุรกิจ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558ข : ศักดิ์ดา ศิริภทรโสภณ, 2558) เพื่อส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจเพื่อสังคมและวัฒนธรรมการประกอบการเพื่อสังคมขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในประเทศไทย นอกเหนือจากการสนับสนุนจากภาครัฐด้วยการออกนโยบายมาตรการ และการกำหนดยุทธศาสตร์อย่างจริงจังแล้ว สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ต้องจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการประกอบการเพื่อสังคม เพื่อพัฒนาบัณฑิตไปเป็นผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจโดยคำนึงถึงผลกระทบทางสังคมเป็นสำคัญ นอกจากนี้แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตจะต้องให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยนวัตกรรมสังคมด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558ข) เพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมขยายตัวอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

แนวโน้มนโยบายบัณฑิตศึกษาเอกชน

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต โดยการนำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า จำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ 3 ด้าน คือ 1) ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ 2) ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ และ 3) ด้านการบริหารจัดการ ด้วยการสังเคราะห์เชื่อมโยงกับข้อมูลสนับสนุนที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า สามารถสรุปแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละด้านได้ดังนี้

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

แนวโน้มนโยบายการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านการเมืองที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและนโยบายของภาครัฐในด้านอุดมศึกษา ทิศทางการดำเนินงานของอุดมศึกษาเอกชนในทศวรรษหน้า ต้องเน้นการสร้างเสริมคุณภาพหลักสูตรด้วยกลไกกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ผ่านระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา ส่งเสริมการกำกับดูแลอุดมศึกษาโดยให้อิสระในการบริหารจัดการ (Autonomy) โดยคำนึงถึงการตรวจสอบได้ (Accountability) มุ่งเน้นการจัดการศึกษาในสาขาวิชาชีพขาดแคลน สอดคล้องกับแผนพัฒนากำลังคนและความต้องการของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557) เนื่องจากแนวโน้มการแข่งขันในธุรกิจการศึกษาที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงต้องกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้มองเห็นภาพระยะยาว และสามารถกำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554ก) และควรสร้างเอกลักษณ์เพื่อให้เป็นจุดแข็ง ค้นหาสิ่งที่ถนัดและทำได้ดี มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพและมีความพร้อมมากที่สุด เพื่อสร้างความแตกต่างเป็นเอกลักษณ์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554ข; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) นอกจากนี้ควรมีกลยุทธ์ในการพัฒนาสถาบันสู่ความเป็นเลิศ โดยมุ่งให้เกิดความเป็นเลิศในแต่ละสาขา (Core Excellence) (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554ก; พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, 2549) ตามความเชี่ยวชาญและจุดเด่นของสถาบัน แนวโน้มในอนาคตจะมีการจัดตั้งสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนเฉพาะทางที่เป็นทางเลือกมากขึ้น (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2559, สัมภาษณ์) ในลักษณะของสถาบันเพื่อท้องถิ่น สถาบันที่เน้นอุดมศึกษา และสถาบันที่เน้นด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดเล็กอาจมุ่งพัฒนาไปสู่สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) เพื่อสร้างความโดดเด่นในการแข่งขันซึ่งสามารถดึงดูดอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นให้เข้ามาร่วมงาน และดึงดูดนักศึกษาที่สนใจให้เข้ามาศึกษาในสถาบันได้ ปัจจัยทางด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญต่อการศึกษา และนโยบายการส่งเสริมการศึกษาของรัฐบาล จะทำให้แนวโน้มการศึกษาของไทยในอนาคตประชากรส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาโดย

เฉลี่ยสูงขึ้น และมีโอกาสรับการศึกษาที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อให้สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ได้

แนวโน้มด้านกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ความสะดวกรวดเร็วในการเดินทางและคมนาคม มีการเคลื่อนย้ายประชากรและแรงงานอย่างเสรี ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีแนวโน้มการจัดการศึกษาที่เป็นสากล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับความต้องการศึกษานักศึกษาต่างชาติ และนักศึกษาไทยที่ต้องการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสากล สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความพร้อมอาจมีการขยายตลาดการศึกษาไทยไปต่างประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) เพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศ รวมทั้งรองรับความต้องการศึกษาที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคใกล้เคียง โดยเฉพาะจีนและประเทศสมาชิกอาเซียน แนวโน้มการจัดการศึกษาในอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องคำนึงถึงผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่จะทำให้ความต้องการใช้แรงงานในวิชาชีพต่าง ๆ ลดน้อยลง รวมทั้งการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีจากผลกระทบของโลกาภิวัตน์และข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความต้องการและจำนวนแรงงานของวิชาชีพและธุรกิจต่าง ๆ นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องให้ความสำคัญต่อปรัชญาในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคมตามกระแสโลกที่ส่งเสริมการประกอบธุรกิจเชิงสังคม แนวโน้มการจัดการศึกษาด้านธุรกิจและการจัดการในอนาคตจึงต้องมุ่งเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) แก่นักศึกษาและบัณฑิต เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558ข) แนวโน้มการกำหนดพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรให้ความสำคัญต่อทิศทางการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาและส่งเสริมให้นักศึกษาและบัณฑิตมีความรู้และความตระหนักต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมทั้งในบทบาทของผู้ประกอบการและกำลังแรงงาน

2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

2.1 ด้านการเรียนการสอน

การดำเนินงานตามภารกิจด้านการเรียนการสอนหรือการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่ยุคก่อตั้งมีพัฒนาการก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องตามยุคสมัยและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคหนึ่ง ๆ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญต่อภารกิจด้านการเรียนการสอนมากกว่าภารกิจหลักด้านอื่น ๆ พัฒนาการที่สำคัญด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันนอกเหนือจากการขยายการเปิดหลักสูตรที่มีความหลากหลายครอบคลุมทั้งด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีทั้ง

หลักสูตรไทยและหลักสูตรนานาชาติแล้ว ยังมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน และบูรณาการเรียนการสอนกับภารกิจด้านอื่น ๆ ด้วย ปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ จะยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อภารกิจด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวโน้มการดำเนินงานตามภารกิจการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงต้องมุ่งจัดการศึกษาภายใต้บริบทของปัจจัยต่าง ๆ การจัดการศึกษาควรมุ่งมั่นพัฒนาปัจเจกบุคคลให้มีความรู้ ทักษะ สติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ การปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการพัฒนาสมองและสติปัญญาของมนุษย์ควบคู่กับสภาวะแห่งคุณธรรมและจริยธรรมที่มีความสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม (พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2552) แนวโน้มการจัดการหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องเปลี่ยนแปลงแนวคิดเดิมที่มีกลุ่มเป้าหมายหลักคือวัยเรียนที่มีช่วงอายุ 18 – 22 ปี ไปเป็นการศึกษาตลอดชีวิตรูปแบบการศึกษาของผู้ใหญ่ (Adult Education) มากขึ้น เนื่องจากมีแนวโน้มประชากรวัยเรียนลดลง (พันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์, 2549; พินสุตา สิริธรรังศรี, 2552) การจัดหลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยที่หลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เปลี่ยนไป ต้องออกแบบโครงสร้างหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและสังคมในอนาคต โดยคำนึงถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีลักษณะสังคมสารสนเทศ สังคมฐานความรู้ และรูปแบบการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามทรัพยากรการเรียนรู้ ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) ควรส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง โดยการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและการขยายองค์ความรู้ ให้ความสำคัญกับการสอนบนฐานอิเล็กทรอนิกส์ และยังคงให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (พันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์, 2549; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรวางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพนักศึกษา และการเรียนการสอนโดยการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและผู้ใช้บัณฑิต ควรอาศัยความร่วมมือกับภาคเอกชนหรือสถานประกอบการที่ต้องการกำลังคนมาช่วยพัฒนาหลักสูตร และมีบทบาทมากขึ้นในการผลิตบัณฑิต เน้นการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตที่มีสมรรถนะสูงทั้งองค์ความรู้และทักษะการปฏิบัติงานได้จริง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550; สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557) เพื่อให้บัณฑิตมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการประกอบวิชาชีพตรงตามสาขาวิชาของหลักสูตร นอกจากนี้การออกแบบหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำเป็นต้องคำนึงถึงมาตรฐานวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ ตามกระแสโลกาภิวัตน์ และข้อตกลงภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามข้อตกลงของประชาคมอาเซียนที่กำหนดให้มีมาตรฐานสมรรถนะอาเซียนในบางสาขาวิชาชีพ ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรออกแบบหลักสูตรให้ครอบคลุมทักษะตามมาตรฐานดังกล่าวเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานที่อาเซียนกำหนดไว้ (ศิริพงศ์ รักใหม่ และภูวเรศ อับดุลสตา, 2555) รวมถึงให้ความสำคัญกับกลุ่มสาขาอาชีพที่เป็นความต้องการของประชาคมอาเซียน อาทิ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล นักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ผู้เชี่ยวชาญการประมง นักเทคโนโลยีการอาหาร วิศวกร สถาปนิก ผู้ประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยว เป็นต้น ตลอดจนส่งเสริมให้นักศึกษาและบัณฑิตไทยมีความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษาและวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนอย่างเร่งด่วน (สุบิน ยุระรัช และคณะ, 2554; สุรพล ศรีบุญทรง, 2555) การออกแบบหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนอกเหนือจากการมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถและมีทักษะทางวิชาชีพแล้ว ยังจำเป็นต้องสร้างความตระหนักต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ด้วยแนวคิดการประกอบการเพื่อสังคม หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในหลายประเทศทั่วโลก ถือเป็นแนวโน้มของทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อความยั่งยืนของสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558ข) ดังนั้นทิศทางการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรให้ความสำคัญต่อการศึกษากลับมาสู่การประกอบการเพื่อสังคมในทุกหลักสูตร เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม รวมทั้งควรจัดหลักสูตรวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือหลักสูตรด้านการประกอบการเพื่อสังคม อันเป็นการพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมการขยายตัวของวิสาหกิจเพื่อสังคมตามแนวโน้มทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อความยั่งยืนของสังคม

การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจที่ภาคอุตสาหกรรมบริการมีความสำคัญต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวโลกที่มีภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเติบโตสูงสุด โดยมีกลุ่มนักท่องเที่ยวจีน อินเดีย รัสเซีย และบราซิล เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อธุรกิจท่องเที่ยวโลกในอนาคต (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) ความต้องการกำลังแรงงานของธุรกิจอุตสาหกรรมบริการทั้งธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจการบิน ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรเร่งปรับตัวและมีบทบาทในการช่วยผลิตบุคลากรให้กับอุตสาหกรรมบริการ มุ่งสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมบริการ รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการขยายตัวของกลุ่มนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน อินเดีย รัสเซีย และบราซิล เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวในอนาคต

ด้วยปัจจัยอันหลากหลายที่คาดว่าจะมีผลต่อการขยายหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แนวโน้มในอนาคตคาดว่าจะเกิดหลักสูตรใหม่เพิ่มขึ้นจำนวนมาก มีการเปิดหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น และมีการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานเพิ่มขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภา

การศึกษา, 2550) อันเป็นผลมาจากแนวโน้มการแข่งขันด้านการศึกษาที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ พยายามสร้างจุดเด่นให้กับหลักสูตรของตน และมุ่งสร้างการยอมรับในระดับสากล ทำให้มีแนวโน้มอาจเกิดปัญหาการผลิตบัณฑิตเกินความต้องการ การผลิตกำลังคนบางสาขาไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) อย่างไรก็ตามด้วยระเบียบ ข้อบังคับ และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรอาจทำให้การเปิดสอนหลักสูตรใหม่ ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่่ง่ายนัก (ขวลิต หมิ่นนุช, 2559, สัมภาษณ์) เนื่องจากภาครัฐมีการควบคุมดูแลการเปิดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนค่อนข้างเข้มงวด เพื่อให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรมีการวางแผนและกำหนด กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาอย่างระมัดระวัง และคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ นอกจากนี้ปัญหาสำคัญในด้านการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาที่ยังคงมีแนวโน้มประสบปัญหาด้านการเรียนการสอนที่ยังไม่สามารถปลูกฝังการเรียนรู้ การสอนทักษะการคิด ทักษะทางอารมณ์ และการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ยังไม่มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการจัด การเรียนการสอนเพื่อมุ่งพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมพึงประสงค์ มุ่งผลิตบัณฑิตโดยคำนึงถึงแนวโน้มความต้องการแรงงานที่ได้รับผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนแนวโน้มความต้องการกำลังคนของประเทศในธุรกิจแห่งอนาคต อาทิ ธุรกิจดิจิทัลและการสื่อสาร ธุรกิจพลังงานทดแทนและสิ่งแวดล้อม ธุรกิจการขนส่ง การบิน รถไฟฟ้า รถไฟความเร็วสูง เป็นต้น

2.2 ด้านการวิจัย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาแม้ว่าพัฒนาการตามภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะมีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ แต่โดยภาพรวมของผลการดำเนินงานด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน ส่วนใหญ่ยังคงมีผลงานวิจัยไม่บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพและเกณฑ์มาตรฐานสากล สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งยังคงขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัย ปัจจัยหลักสำคัญที่ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการด้านการวิจัยในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ กลไกประกันคุณภาพที่เป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านการเมืองหรือนโยบายรัฐ กระแสสังคมที่ต้องการให้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งเป็นไปอย่างมีคุณภาพ กระแสโลกาภิวัตน์ที่ให้ความสำคัญต่อมาตรฐานการศึกษาและผลงานวิจัย ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้การศึกษาค้นคว้าวิจัยมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น แนวโน้มการดำเนินงานตามภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะยังคงได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างต่อเนื่องในอนาคต เนื่องจากแนวคิดการจัดการศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานสากลยังคงให้ความสำคัญต่อคุณภาพของ

งานวิจัยเป็นเกณฑ์ชี้วัดคุณภาพ ดังนั้นแนวโน้มการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตจะต้องให้ความสำคัญต่อการกิจด้านการวิจัยโดยต้องเน้นโจทย์วิจัยเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศ ต้องมีการกำหนดทิศทางการวิจัยที่ชัดเจน และสร้างกลไกไปสู่ความเป็นเลิศด้านการวิจัย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550 ; พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, 2549) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรกำหนดให้อาจารย์ทุกคนต้องผลิตผลงานวิจัย ต้องมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การสร้างนวัตกรรมใหม่ และการวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมให้เกิดความยั่งยืน ส่งเสริมให้มีการทำงานวิจัยควบคู่กับการสอน มุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมในการทำงานด้านการวิจัย เพิ่มคุณภาพงานวิจัย และพัฒนาระบบประเมินสมรรถนะด้านการวิจัย (พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, 2549 ; สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550 ; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554ข) นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาควรสร้างเครือข่ายการวิจัยร่วมกับองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐกิจ ชุมชน หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่น เพื่อใช้ทรัพยากร ข่าวสาร และข้อมูลร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงได้ดำเนินการอยู่ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550 ; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554ข)

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องมีการบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างคุณภาพบัณฑิตโดยใช้วิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยเป็นแหล่งพัฒนาศักยภาพการเป็นนักวิจัย สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาทุกคนทำวิจัย เพื่อฝึกฝนให้นักศึกษาเป็นผู้รู้จักศึกษาค้นคว้า มีเหตุมีผล และเกิดประโยชน์ต่อประเทศ ปลูกฝังให้นักศึกษาทุกคนเห็นความสำคัญของการวิจัย มีทักษะด้านการวิจัย และสามารถนำไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในวิชาชีพ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554ข ; พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, 2549) รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการการกิจด้านการวิจัยกับภารกิจด้านอื่นนอกเหนือจากการสอน ทั้งด้านการบริการวิชาการ และด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้ดำเนินการอยู่แล้วในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

แนวโน้มในอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำเป็นต้องกำหนดนโยบายส่งเสริมบทบาทการวิจัยที่มีทิศทางชัดเจน เน้นการสร้างเครือข่ายการวิจัยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างประชาคมนักวิจัย สามารถนำผลงานวิจัย และผลงานสร้างสรรค์ใช้เป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) เพื่อสร้างวงจรรายได้ให้สถาบันอย่างต่อเนื่อง (พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, 2549; สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557) ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความพร้อมควรพัฒนาไปสู่สถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งผลิตงานวิจัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) เพื่อยกระดับสถาบันไปสู่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความเป็นเลิศในระดับสากล แนวโน้มการจัดการศึกษาและดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญต่อการบูรณาการการกิจด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด มุ่งเน้นการดำเนินงานโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ส่งเสริมการวิจัยที่ก่อเกิดประโยชน์ต่อสถาบัน สังคม และประเทศ

2.3 ด้านการบริการวิชาการ

นับตั้งแต่ยุคเริ่มก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นต้นมา การดำเนินงานตามภารกิจด้านการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมักมีความเชื่อมโยงกับการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน เนื่องจากการให้บริการวิชาการถือเป็นแหล่งรายได้สำคัญนอกเหนือจากรายได้หลักตามภารกิจการผลิตบัณฑิต พัฒนาการด้านการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีการบูรณาการกับภารกิจด้านอื่นและมีรูปแบบการบริการวิชาการที่หลากหลายเป็นรูปธรรมขึ้นหลังการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการพัฒนารูปแบบการให้บริการวิชาการในทิศทางที่ก้าวหน้าขึ้นอย่างต่อเนื่องตามความเชี่ยวชาญของแต่ละสถาบัน ทั้งในด้านการให้บริการวิชาการด้านหลักสูตรระยะสั้น การฝึกอบรม การให้คำปรึกษาทางวิชาการ การให้บริการวิชาการโดยการวิจัย รวมถึงการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาบุคลากรตามมาตรฐานของวิชาชีพต่าง ๆ ปัจจัยสำคัญที่จะยังคงส่งผลต่อแนวโน้มการดำเนินงานด้านการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรที่เริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ แนวโน้มการลดลงของประชากรวัยเรียน การย้ายถิ่นฐาน การเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต กระแสโลกาภิวัตน์ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน การรองรับการเปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนงาน การเลิกจ้างงาน การพัฒนาผลิตภาพของพนักงานต่อเนื่อง ผู้ที่พ้นวัยทำงานจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องมีบทบาทในการให้บริการวิชาการที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือการประกอบการเพื่อสังคมตามทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต

แนวโน้มรูปแบบการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องมีความหลากหลาย ยืดหยุ่นสอดคล้องและเหมาะสมกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ต้องมีการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานเพิ่มขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) มุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะทางวิชาชีพที่ทันสมัยให้แก่ผู้ประกอบการวิชาชีพต่าง ๆ ตามความถนัดและความเชี่ยวชาญของแต่ละสถาบัน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำองค์ความรู้ที่ทันสมัยมาช่วยพัฒนาบุคลากรของชาติโดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องของบุคลากรในวิชาชีพต่าง ๆ ทั้งบุคคลทั่วไปและศิษย์เก่าของสถาบัน ต้องมีการติดตามและพัฒนาระบบบัณฑิตหลังจากสำเร็จการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้กับบัณฑิต รวมทั้งเป็นการประกันคุณภาพบัณฑิตภายหลังเข้าสู่ตลาดงาน (คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องให้ความสำคัญกับสาขาอาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและเป็นมีแนวโน้มเติบโตตามกระแสโลก เช่น บุคลากรด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจดิจิทัล ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยวและบริการ ด้านการ

บินและการขนส่งทางราง เป็นต้น นอกจากนี้ทิศทางการดำเนินงานตามภารกิจบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตยังคงจำเป็นต้องมุ่งเน้นการบูรณาการบริการวิชาการกับภารกิจด้านอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจด้านการเรียนการสอน และการวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และคุณภาพของการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตามสิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนพึงระมัดระวังในการจัดการศึกษาและให้บริการวิชาการในอนาคต คือ การจัดการศึกษาที่มุ่งเชิงพาณิชย์และละเลยการบริการสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) ซึ่งจะเป็นปัจจัยทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขาดความน่าเชื่อถือ และบั่นทอนศักยภาพในการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตที่แนวโน้มกระแสสังคมเน้นให้ความสำคัญด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเป็นหลัก

2.4 ด้านการดำเนินงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรม

พัฒนาการในการดำเนินงานตามภารกิจการทำงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะมีพัฒนาการในด้านการบริหารจัดการที่มีหน่วยงานรับผิดชอบ มีแผนงานและงบประมาณที่ชัดเจน ตลอดจนมีการบูรณาการกับภารกิจด้านอื่น ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการวิจัยและบริการวิชาการ นอกเหนือจากภารกิจด้านการเรียนการสอนที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังมีการเชื่อมโยงการทำงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมไว้ในหลักสูตรอยู่แล้วตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในส่วนของกิจกรรมนอกหลักสูตรตามภารกิจการทำงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เน้นการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และสถาบันพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตามในยุคหลัง ๆ ผลจากปัจจัยด้านกระแสโลกาภิวัตน์ และความเป็นนานาชาติ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลายตามรูปแบบพหุวัฒนธรรมทั้งด้านศิลปะ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีมากขึ้น แนวโน้มการดำเนินงานตามภารกิจการทำงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตต้องมุ่งเน้นการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ การยอมรับ และเห็นคุณค่าของสังคมที่มีความเป็นพหุลักษณะ พหุวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) เพื่อผลิตบัณฑิตที่สามารถประกอบวิชาชีพและดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมอนาคตที่มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี ตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากร และการเคลื่อนย้ายแรงงานเพื่อการประกอบอาชีพอย่างเสรีมากขึ้นกว่าในยุคที่ผ่านมา

แนวโน้มรูปแบบการจัดการศึกษา และการจัดกิจกรรมเพื่อการทำงานบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต นอกจากจะยังคงมุ่งเน้นการอนุรักษ์ อนุรักษ์รักษา และเผยแพร่ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของไทยให้สืบทอดต่อไปแล้ว ยังต้องส่งเสริมมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในความแตกต่างด้านศิลปะและวัฒนธรรมนานาชาติ

เน้นการสร้างกระบวนทัศน์ในการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต ปลูกฝังการมีจิตอาสา มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของโลก เปิดโลกทัศน์และเปิดโอกาสให้นักศึกษาไทยได้แสดง ความสามารถในระดับนานาชาติ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้บัณฑิตไทยสามารถทำงานทั้งในหน่วยงาน ระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติ และประกอบกิจการในต่างประเทศได้ (สำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา, 2553จ; คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555) นอกจากนี้สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนใน อนาคตจะต้องมีการติดตามประเมินคุณภาพและพัฒนาบัณฑิตหลังจบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555) โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงศิลปะและ วัฒนธรรม เพื่อปลูกฝังบัณฑิตให้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะและวัฒนธรรมและช่วยพัฒนาบัณฑิต ให้มีคุณลักษณะระหว่างความรู้ความสามารถในการทำงานและความรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งส่งเสริมให้ บัณฑิตมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพงาน ความแตกต่างทางสังคมและ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการบริหารและการจัดการ

พัฒนาการในด้านการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาเกือบ 50 ปีที่ผ่านมา มีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ แม้ว่าตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้กำหนด รูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้อย่างชัดเจนในหลายด้าน เพื่อควบคุม และกำกับติดตามการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้เป็นไปตามมาตรฐาน และมีความมั่นคง ทางการเงิน อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งสามารถ พัฒนาระบบบริหารจัดการของสถาบันให้สามารถจัดการศึกษาและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาสถาบันให้เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็วจนได้รับการยอมรับในด้านคุณภาพและ มาตรฐานการจัดการศึกษาเทียบเท่ากับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและต่างประเทศ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ได้พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีรูปแบบสอดคล้องกับ มาตรฐานสากลมากขึ้น มีการนำระบบธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร มีการสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิและ ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามาเป็นคณะกรรมการสภาสถาบัน และมีการปรับโครงสร้างการบริหาร สถาบันให้มีความคล่องตัวและมีอิสระในการบริหารจัดการมากขึ้น รวมถึงมีการแต่งตั้งผู้บริหารมืออาชีพ ที่เป็นนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการยอมรับจากสังคม ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงที่ผ่านมาส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ภาวะการแข่งขัน และกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องพัฒนาระบบบริหารจัดการ ให้ได้รับการยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ได้

แนวโน้มด้านการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังคงต้องให้ความสำคัญต่อ รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อส่งเสริมการเกิดการค้าเงินงานในการจัด

การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องสร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภาสถาบันและผู้บริหารระดับต่าง ๆ รวมทั้งต้องสร้างระบบการพัฒนาสู่ผู้บริหารมืออาชีพ และผู้บริหารรุ่นใหม่เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณภาพและมีความรู้ความสามารถที่แท้จริง ต้องปรับระบบธรรมาภิบาลของการบริหารจัดการให้มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ รวมถึงต้องปรับโครงสร้างสภาสถาบันให้มีผู้ทรงวุฒิและผู้เชี่ยวชาญครอบคลุมสาขาสำคัญ ๆ จากภายนอกเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550 ; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) มากกว่าคนใกล้ชิดผู้รับใบอนุญาตหรือผู้บริหารดังเช่นที่ผ่านมา แนวโน้มการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ต้องคำนึงถึงความมั่นคงทางการเงินเป็นสำคัญ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้อย่างต่อเนื่องภายใต้สภาวะการแข่งขันสูง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องมีการปฏิรูประบบการบริหารการเงิน พัฒนาระบบการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ และควรมีเงินกองทุนคงยอดเงินต้น (Endowment Fund) ที่เพียงพอโดยมีการบริหารเงินกองทุนด้วยมืออาชีพ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554ข ; คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555) เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงินให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถาบัน ต้องสร้างระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้งบประมาณอย่างเหมาะสม (คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555) มีการบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เพิ่มแหล่งที่มาของรายได้ให้หลากหลาย และบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด แนวโน้มการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องคำนึงถึงทิศทางกระแสโลกาภิวัตน์ที่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินกิจการเพื่อช่วยพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ด้วยการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามแนวทางวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) นอกเหนือจากการดำเนินงานตามหลักการมีความรับผิดชอบต่อสังคม (University Social Responsibility: USR) ดังเช่นที่ผ่านมา

กลยุทธ์การปรับตัวเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อให้สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศได้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องเร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านหลักสูตร คุณภาพอาจารย์ เพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร การบริหารจัดการ และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการทางการศึกษา (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554ค) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันโดยการนำจุดแข็งของสถาบันมาสร้างจุดเด่นให้เป็นเอกลักษณ์ และสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกัน และภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังสามารถอาศัยจุดเด่นด้านต่าง ๆ ของประเทศไทยที่มีชื่อเสียงและต่างประเทศให้การยอมรับมาใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างจุดแข็งให้กับหลักสูตรของสถาบัน เช่น อาหารไทย สปา การแพทย์แผนไทย

สมุนไพโรไทย ภาษาไทย ไทยคดีศึกษา และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งจะช่วยดึงดูดนักศึกษาจากต่างประเทศให้เข้ามาศึกษาในประเทศไทย และช่วยเผยแพร่องค์ความรู้ไทยสู่สากล

แนวโน้มการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ เนื่องจากถือเป็นปัจจัยหลักที่สะท้อนคุณภาพการจัดการศึกษาและการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องสร้างระบบพัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ และพัฒนาผู้เชี่ยวชาญมีอาชีพให้เป็นอาจารย์ (คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555) ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์พัฒนาตนเองมากขึ้น มุ่งพัฒนาคุณภาพอาจารย์ในด้านการทำวิจัยและปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 ; คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555) อาจารย์ที่เก่งและมีความสามารถจะมีทางเลือกมากขึ้น แนวโน้มการเคลื่อนย้ายอาจารย์และบุคลากรระหว่างสถาบันอุดมศึกษาจะทวีความรุนแรงมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ขาดแคลนอาจารย์ จำเป็นต้องอาศัยอาจารย์พิเศษ (Part Time) มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาที่ไม่ใช่หมวดวิชาเฉพาะสาขา เช่น หมวดวิชาศึกษาทั่วไป เป็นต้น ซึ่งนักศึกษาจำนวนมากจากทุกสาขาวิชาต้องเรียนวิชาเหล่านี้ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมักมีจำนวนอาจารย์ประจำไม่เพียงพอ กอปรกับอาจารย์พิเศษจำนวนมากไม่ต้องการเป็นอาจารย์ประจำ เนื่องจากภาครัฐมีแนวโน้มกำหนดคุณสมบัติและทักษะของอาจารย์ที่เข้มงวดขึ้น ทั้งด้านภาษาต่างประเทศและผลงานวิจัย ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังคงมีแนวโน้มเกิดปัญหาการขาดแคลนอาจารย์และปัญหาคุณภาพอาจารย์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยยังคงปัญหาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการลงทุนในอุดมศึกษาผ่านระบบงบประมาณของรัฐยังไม่สะท้อนคุณภาพการศึกษา และยังมีได้ใช้เงินได้ใช้เงินโยกย้ายอย่างเต็มที่ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) อย่างไรก็ตามปัญหาการศึกษาของไทยไม่ได้อยู่ที่การขาดงบประมาณ เนื่องจากประเทศไทยใช้งบประมาณเพื่อการศึกษาสูงถึงร้อยละ 20 – 25 ของงบประมาณแผ่นดิน นับเป็นอัตราเฉลี่ยที่สูงติดอันดับโลก แต่ปัญหาอยู่ที่ประสิทธิภาพของการใช้งบประมาณ และความไม่ต่อเนื่องทางนโยบาย (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) ในช่วงที่ผ่านมาสัดส่วนการลงทุนเพื่อการศึกษาของประเทศไทยเมื่อเทียบกับต่างประเทศแล้วสูงกว่าญี่ปุ่น เกาหลี และจีน แต่กลับมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า (พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, 2549) ภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ต้องกำหนดทิศทางการศึกษาของไทยร่วมกันใหม่ เน้นการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สถาบันอุดมศึกษาควรควมรวมการเรียนการสอน การทำงานและการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน จนนำไปสู่การควมรวมสถาบันเมื่อพร้อม มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย สร้างเครือข่ายพัฒนาการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลากร รวมทั้งควรลดการสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาต่อต่างประเทศ โดยหันมาใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาอาจารย์และบุคลากรมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการ

อุดมศึกษา, 2550; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 ; สุรพล ศรีบุญทรง, 2555; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2559, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตามแม้ว่าการปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่าสากล จะส่งผลดีให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการศึกษาที่สูงขึ้นได้ แต่จะส่งผลให้ต้นทุนการจัดการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554ค) ดังนั้นแนวโน้มค่าใช้จ่ายของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เพิ่มสูงขึ้น จะส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาของไทยทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ภาครัฐจึงจำเป็นต้องวางแผนและกำหนดนโยบายให้ชัดเจนแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ เนื่องจากภายใต้ภาวะการแข่งขันสูงทางด้านการศึกษาผู้เรียนจะเลือกเรียนในสถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ (อัมพา สุวรรณศรี, 2559, สัมภาษณ์) แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องเน้นการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยไม่เพิ่มปัญหาให้กับสังคม และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ

ภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

จากผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวโน้มในอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย สามารถสรุปภาพแนวโน้มอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใน 10 ปีข้างหน้าได้เป็น 91 ภาพอนาคต โดยจำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ ตามขอบเขตการศึกษาได้ดังนี้

1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ จำนวน 8 ภาพอนาคต ได้แก่
 - (1) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน
 - (2) สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทาง
 - (3) พัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญ
 - (4) มุ่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน
 - (5) พัฒนาความเป็นสากล
 - (6) ขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศ
 - (7) อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารในการจัดการศึกษา
 - (8) จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนลักษณะ Corporate University
2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ 4 ด้าน รวม 59 ภาพอนาคตประกอบด้วย
 - 2.1 ด้านการเรียนการสอน จำนวน 22 ภาพอนาคต ได้แก่
 - (9) จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - (10) เน้นการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรม
 - (11) มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย

- (12) เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (13) มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่มากขึ้นจนเกินความต้องการ
- (14) พัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น
- (15) พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ
- (16) พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
- (17) พัฒนาหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น
- (18) พัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานวิชาชีพ
- (19) พัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (20) ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการเรียนการสอน
- (21) พัฒนาการเรียนการสอนบนฐานอิเล็กทรอนิกส์
- (22) เน้นการเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติ
- (23) เน้นการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงานจริง
- (24) ขยายหลักสูตรด้านบริการและการท่องเที่ยวมากขึ้น
- (25) ให้ความสำคัญต่อหลักสูตรที่ช่วยพัฒนาประเทศ
- (26) พัฒนาหลักสูตรทางไกลและการเรียนผ่านออนไลน์
- (27) ประสบปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน
- (28) เน้นผลิตบัณฑิตในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ
- (29) การผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ
- (30) การสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมไม่มีประสิทธิผล

2.2 ด้านการวิจัย จำนวน 16 ภาพอนาคต ได้แก่

- (31) กำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยที่ชัดเจน
- (32) มีหน่วยงานด้านการวิจัยที่ชัดเจน
- (33) สร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิผล
- (34) เน้นโจทย์วิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ
- (35) บูรณาการการวิจัยกับการสอนและการบริการวิชาการ
- (36) กำหนดระเบียบข้อบังคับให้อาจารย์ต้องทำวิจัย
- (37) พัฒนากลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำวิจัย
- (38) พัฒนาระบบประเมินผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- (39) สร้างเครือข่ายการวิจัย
- (40) พัฒนาคุณภาพวิทยานิพนธ์และงานวิจัยของนักศึกษา
- (41) ส่งเสริมงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา

- (42) สร้างวงจรรายได้จากผลงานวิจัย
- (43) พัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันจากผลงานวิจัย
- (44) ขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัย
- (45) จำนวนผลงานวิจัยต่ำกว่าเป้าหมาย
- (46) ผลงานวิจัยยังไม่มีคุณภาพ

2.3 ด้านการบริการวิชาการ จำนวน 11 ภาพอนาคต ได้แก่

- (47) เน้นให้บริการวิชาการตามความเชี่ยวชาญ
- (48) พัฒนาหลักสูตรบริการวิชาการที่หลากหลาย
- (49) เพิ่มสัดส่วนรายได้จากการให้บริการวิชาการ
- (50) บูรณาการบทบาทการให้บริการวิชาการกับการสอนและการวิจัย
- (51) มุ่งส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพแก่คนวัยทำงาน
- (52) พัฒนาระบบการให้บริการวิชาการแก่บัณฑิตหลังจบการศึกษา
- (53) ให้ความสำคัญต่อการให้บริการวิชาการในสาขาอาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ
- (54) สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริการวิชาการ
- (55) ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการให้บริการวิชาการแก่สังคม
- (56) เน้นการให้บริการในเชิงพาณิชย์
- (57) ละเลยการให้บริการสังคม

2.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม จำนวน 10 ภาพอนาคต ได้แก่

- (58) จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- (59) บูรณาการการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน
- (60) พัฒนาระบบการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยอาศัยการวิจัย
- (61) ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และสถาบันพระมหากษัตริย์
- (62) ส่งเสริมกิจกรรมรูปแบบพหุลักษณะและพหุวัฒนธรรม
- (63) เผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมแก่สังคม
- (64) พัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและสังคมเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- (65) ปลุกฝังความมีจิตอาสาและรับผิดชอบต่อสังคม
- (66) พัฒนาสถาบันให้เป็นเลิศด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- (67) ขยายบทบาทการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไปยังต่างประเทศ

3. ด้านการบริหารและจัดการ จำนวน 24 ภาพอนาคต ได้แก่
 - (68) สร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสถานสถาบันและผู้บริหาร
 - (69) ปรับโครงสร้างสถานสถาบันให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกเป็นหลัก
 - (70) บริหารจัดการด้วยระบบธรรมาภิบาล
 - (71) บริหารจัดการตามแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม
 - (72) ปฏิรูประบบบริหารการเงิน
 - (73) พัฒนาระบบการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ
 - (74) จัดตั้งเงินกองทุนคงยอดเงินต้นโดยมีมืออาชีพเป็นผู้บริหาร
 - (75) พัฒนากลไกการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายสถาบัน
 - (76) พัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้งานงบประมาณ
 - (77) เพิ่มแหล่งที่มาของรายได้ให้หลากหลาย
 - (78) บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
 - (79) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ
 - (80) สร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน และสถานประกอบการ
 - (81) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นผู้มืออาชีพ
 - (82) สร้างกลไกการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาให้เป็นอาจารย์
 - (83) ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาอาจารย์
 - (84) ปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์
 - (85) จัดสรรงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
 - (86) สร้างเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน
 - (87) มีการควมรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 - (88) มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา
 - (89) ประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์
 - (90) ประสบปัญหาด้านคุณภาพอาจารย์
 - (91) มีการปรับขึ้นค่าใช้จ่ายในการศึกษา

นำแนวโน้มภาพอนาคตข้างต้นมาประเมินความเป็นไปได้ในการเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสำหรับการดำเนินงานในแต่ละด้าน โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อการประเมินร่วมกับความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้มากที่สุดที่จะเกิดภาพอนาคตโดยรวมของสถาบันอุดมศึกษาในแต่ละประเด็น และสิ่งที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ หรือ

อาจเกิดขึ้นกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพียงบางแห่ง สำหรับแนวโน้มภาพอนาคตในระยะ 10 ปีข้างหน้าของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ดังแสดงในตารางที่ 7-1

ตารางที่ 7-1 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า

ข้อ	แนวโน้มอนาคต	ภาพอนาคต	
		อาจเกิดหรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้มากที่สุด
1.	ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ		
(1)	มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน		✓
(2)	สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทาง		✓
(3)	พัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญ		✓
(4)	มุ่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน		✓
(5)	พัฒนาความเป็นสากล		✓
(6)	ขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศ	✓	
(7)	อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารในการจัดการศึกษา		✓
(8)	จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนลักษณะ Corporate University	✓	
2.	ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ		
2.1	ด้านการเรียนการสอน		
(9)	จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ		✓
(10)	เน้นการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรม		✓
(11)	มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย		✓
(12)	เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต		✓
(13)	มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่มากขึ้นจนเกินความต้องการ	✓	
(14)	พัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น	✓	
(15)	พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ		✓
(16)	พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ	✓	
(17)	พัฒนาหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น	✓	
(18)	พัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานวิชาชีพ	✓	

ตารางที่ 7-1 (ต่อ) ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า

ข้อ	แนวโน้มอนาคต	ภาพอนาคต	
		อาจเกิดหรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้มากที่สุด
(19)	พัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดวิชาชีพเพื่อสังคม	✓	
(20)	ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการเรียนการสอน		✓
(21)	พัฒนาการเรียนการสอนบนฐานอิเล็กทรอนิกส์		✓
(22)	เน้นการเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติ		✓
(23)	เน้นการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงานจริง		✓
(24)	ขยายหลักสูตรด้านบริการและการท่องเที่ยวมากขึ้น	✓	
(25)	ให้ความสำคัญต่อหลักสูตรที่เป็นช่วยพัฒนาประเทศ		✓
(26)	พัฒนาหลักสูตรทางไกลและการเรียนผ่านออนไลน์		✓
(27)	ประสบปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน		✓
(28)	เน้นผลิตบัณฑิตในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ		✓
(29)	การผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ		✓
(30)	การสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมไม่มี ประสิทธิภาพ		✓
2.2	ด้านการวิจัย		
(31)	กำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยที่ชัดเจน		✓
(32)	สร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ		✓
(33)	มีหน่วยงานด้านการวิจัยที่ชัดเจน		✓
(34)	เน้นโจทย์วิจัยเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ		✓
(35)	บูรณาการการวิจัยกับการสอนและการบริการวิชาการ		✓
(36)	กำหนดระเบียบข้อบังคับให้อาจารย์ต้องทำวิจัย		✓
(37)	พัฒนากลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำวิจัย		✓
(38)	พัฒนาระบบประเมินผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย		✓
(39)	สร้างเครือข่ายการวิจัย		✓
(40)	พัฒนาคุณภาพวิทยานิพนธ์และงานวิจัยของนักศึกษา		✓

ตารางที่ 7-1 (ต่อ) ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า

ข้อ	แนวโน้มอนาคต	ภาพอนาคต	
		อาจเกิดหรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้มากที่สุด
(41)	ส่งเสริมงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา		✓
(42)	สร้างวงจรรายได้จากผลงานวิจัย	✓	
(43)	พัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันจากผลงานวิจัย	✓	
(44)	ขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัย		✓
(45)	จำนวนผลงานวิจัยต่ำกว่าเป้าหมาย		✓
(46)	ผลงานวิจัยยังไม่มีคุณภาพ		✓
2.3	ด้านการบริการวิชาการ		
(47)	เน้นให้บริการวิชาการตามความเชี่ยวชาญ		✓
(48)	พัฒนาหลักสูตรบริการวิชาการที่หลากหลาย		✓
(49)	เพิ่มสัดส่วนรายได้จากการให้บริการวิชาการ		✓
(50)	บูรณาการบทบาทการให้บริการวิชาการกับการสอนและการวิจัย		✓
(51)	มุ่งส่งเสริมและพัฒนาริชาชีพแก่คนวัยทำงาน	✓	
(52)	พัฒนาบทบาทการให้บริการวิชาการแก่บัณฑิตหลังจบการศึกษา	✓	
(53)	ให้ความสำคัญต่อการให้บริการวิชาการในสาขาอาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ		✓
(54)	สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการให้บริการวิชาการ		✓
(55)	ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการให้บริการวิชาการแก่สังคม		✓
(56)	เน้นการให้บริการวิชาการเชิงพาณิชย์	✓	
(57)	ละเลยการให้บริการสังคม	✓	

ตารางที่ 7-1 (ต่อ) ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า

ข้อ	แนวโน้มอนาคต	ภาพอนาคต	
		อาจเกิด หรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้ มากที่สุด
2.4	ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม		
(58)	จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบภารกิจด้านการ ทำนุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรม	✓	
(59)	บูรณาการการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมกับการ เรียนการสอน	✓	
(60)	พัฒนาบทบาทการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดย อาศัยการวิจัย	✓	
(61)	ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมวันสำคัญ ทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และสถาบันพระมหากษัตริย์		✓
(62)	ส่งเสริมกิจกรรมรูปแบบพหุลักษณะและพหุวัฒนธรรม		✓
(63)	เผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและ วัฒนธรรมแก่สังคม		✓
(64)	พัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและสังคมเพื่อการส่งเสริม กิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม		✓
(65)	ปลูกฝังความมีจิตอาสาและรับผิดชอบต่อสังคม		✓
(66)	พัฒนาสถาบันให้เป็นเลิศด้านการทำนุบำรุงศิลปะและ วัฒนธรรม	✓	
(67)	ขยายบทบาทการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไปยัง ต่างประเทศ	✓	
3.	ด้านการบริหารและจัดการ		
(68)	สร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภาสถาบันและ ผู้บริหาร	✓	
(69)	ปรับโครงสร้างสภาสถาบันให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจาก ภายนอกเป็นหลัก	✓	
(70)	บริหารจัดการด้วยระบบธรรมาภิบาล		✓
(71)	บริหารจัดการตามแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม	✓	

ตารางที่ 7-1 (ต่อ) ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า

ข้อ	แนวโน้มอนาคต	ภาพอนาคต	
		อาจเกิดหรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้มากที่สุด
(72)	ปฏิรูประบบบริหารการเงิน		✓
(73)	พัฒนาระบบการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ		✓
(74)	จัดตั้งเงินกองทุนคงยอดเงินต้นโดยมีมืออาชีพเป็นผู้บริหาร		✓
(75)	พัฒนากลไกการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายสถาบัน	✓	
(76)	พัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การใช้งบประมาณ		✓
(77)	เพิ่มแหล่งที่มาของรายได้ให้หลากหลาย	✓	
(78)	บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด		✓
(79)	นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ		✓
(80)	สร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน และสถานประกอบการ		✓
(81)	ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้ เป็นมืออาชีพ		✓
(82)	สร้างกลไกการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาให้เป็นอาจารย์	✓	
(83)	ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาอาจารย์		✓
(84)	ปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์		✓
(85)	จัดสรรงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด		✓
(86)	สร้างเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน	✓	
(87)	มีการควรวรมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน		✓
(88)	มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา	✓	
(89)	ประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์		✓
(90)	ประสบปัญหาด้านคุณภาพอาจารย์		✓
(91)	มีการปรับขึ้นค่าใช้จ่ายในการศึกษา	✓	

จากตารางที่ 7-1 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละด้านทั้ง 91 ภาพอนาคตข้างต้น เมื่อนำมาวิเคราะห์จำแนกออกเป็นกลุ่มโดยใช้เกณฑ์ความเป็นไปได้ ร่วมสิ่งที่พึงประสงค์หรือไม่ พึงประสงค์ตามที่ระบุไว้ในขั้นตอนการวิจัยสำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีแนวโน้มเป็นไปได้มากที่สุดและเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีจำนวนทั้งสิ้น 53 ภาพอนาคต ได้แก่

- (1) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน
- (2) สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทาง
- (3) พัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญ
- (4) มุ่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน
- (5) พัฒนาความเป็นสากล
- (7) อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารในการจัดการศึกษา
- (9) จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- (10) เน้นการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรม
- (11) มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย
- (12) เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (15) พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ
- (20) ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการเรียนการสอน
- (21) พัฒนาการเรียนการสอนบนฐานอิเล็กทรอนิกส์
- (22) เน้นการเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติ
- (23) เน้นการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงานจริง
- (25) ให้ความสำคัญต่อหลักสูตรที่เป็นช่วยพัฒนาประเทศ
- (26) พัฒนาหลักสูตรทางไกลและการเรียนผ่านออนไลน์
- (31) กำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยที่ชัดเจน
- (32) สร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิผล
- (33) มีหน่วยงานด้านการวิจัยที่ชัดเจน
- (34) เน้นวิทยวิจัยเป็นเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ
- (35) บูรณาการการวิจัยกับการสอนและการบริการวิชาการ
- (36) กำหนดระเบียบข้อบังคับให้อาจารย์ต้องทำวิจัย
- (37) พัฒนากลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำวิจัย

- (38) พัฒนาระบบประเมินผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- (39) สร้างเครือข่ายการวิจัย
- (40) พัฒนาคุณภาพวิทยานิพนธ์และงานวิจัยของนักศึกษา
- (41) ส่งเสริมงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา
- (47) เน้นให้บริการวิชาการตามความเชี่ยวชาญ
- (48) พัฒนาหลักสูตรบริการวิชาการที่หลากหลาย
- (49) เพิ่มสัดส่วนรายได้จากการให้บริการวิชาการ
- (50) บูรณาการบทบาทการให้บริการวิชาการกับการสอนและการวิจัย
- (53) ให้ความสำคัญต่อการให้บริการวิชาการในสาขาอาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ
- (54) สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการให้บริการวิชาการ
- (55) ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการให้บริการวิชาการแก่สังคม
- (61) ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และสถาบันพระมหากษัตริย์
- (62) ส่งเสริมกิจกรรมรูปแบบพหุลักษณะและพหุวัฒนธรรม
- (63) เผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมการทำงานบำรู้งศิลปะและวัฒนธรรมแก่สังคม
- (64) พัฒนาคือร่วมมือกับชุมชนและสังคมเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการทำงานบำรู้งศิลปะและวัฒนธรรม
- (65) ปลูกฝังความมีจิตอาสาและรับผิดชอบต่อสังคม
- (70) บริหารจัดการด้วยระบบธรรมาภิบาล
- (72) ปฏิรูประบบบริหารการเงิน
- (73) พัฒนาระบบการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ
- (74) จัดตั้งเงินกองทุนคองอดเงินต้นโดยมีมีอาชีพเป็นผู้บริหาร
- (76) พัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้งบประมาณ
- (78) บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- (79) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ
- (80) สร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน และสถานประกอบการ
- (81) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นมีอาชีพ
- (83) ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาอาจารย์
- (84) ปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์
- (85) จัดสรรงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(87) มีการควบรวบสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

กลุ่มที่ 2 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีแนวโน้มเป็นไปได้มากที่สุด แต่เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต มีจำนวนทั้งสิ้น 9 ภาพอนาคต ได้แก่

- (27) ประสบปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน
- (28) เน้นผลิตบัณฑิตในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ
- (29) การผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ
- (30) การสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมไม่มีประสิทธิผล
- (44) ขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัย
- (45) จำนวนผลงานวิจัยต่ำกว่าเป้าหมาย
- (46) ผลงานวิจัยยังไม่มีคุณภาพ
- (89) ประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์
- (90) ประสบปัญหาด้านคุณภาพอาจารย์

กลุ่มที่ 3 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีแนวโน้มอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ แต่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีจำนวนทั้งสิ้น 24 ภาพอนาคต ได้แก่

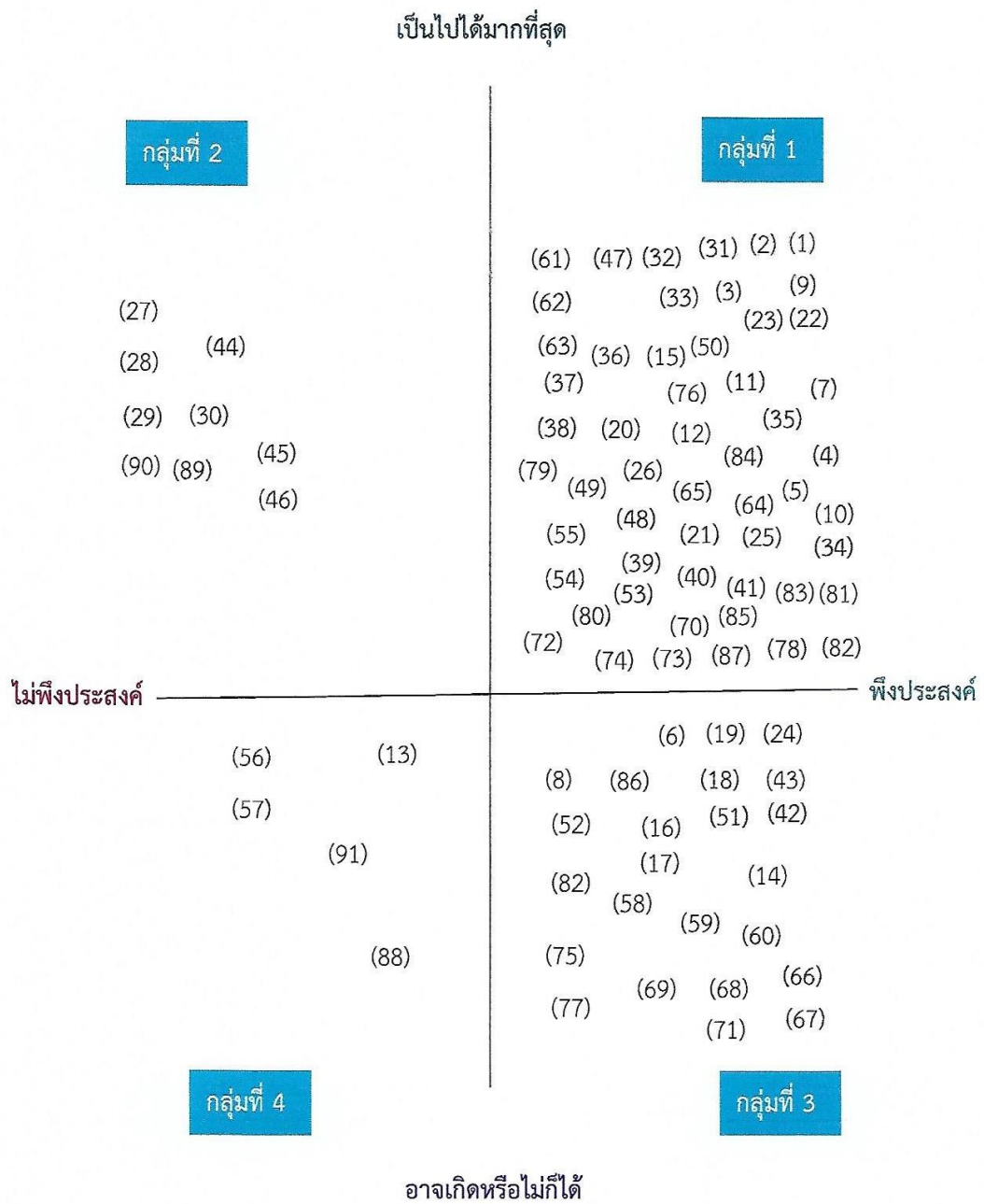
- (6) ขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศ
- (8) จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนลักษณะ Corporate University
- (14) พัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น
- (16) พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
- (17) พัฒนาหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น
- (18) พัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานวิชาชีพ
- (19) พัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (24) ขยายหลักสูตรด้านบริการและการท่องเที่ยวมากขึ้น
- (42) สร้างวงจรรายได้จากผลงานวิจัย
- (43) พัฒนาค่าความเป็นเลิศของสถาบันจากผลงานวิจัย
- (51) มุ่งส่งเสริมและพัฒนานาวิชาชีพแก่คนวัยทำงาน
- (52) พัฒนาระบบการให้บริการวิชาการแก่บัณฑิตหลังจบการศึกษา
- (58) จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- (59) บูรณาการการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน
- (60) พัฒนาระบบการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยอาศัยการวิจัย

- (66) พัฒนาสถาบันให้เป็นเลิศด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- (67) ขยายบทบาทการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไปยังต่างประเทศ
- (68) สร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภาสถาบันและผู้บริหาร
- (69) ปรับโครงสร้างสภาสถาบันให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกเป็นหลัก
- (71) บริหารจัดการตามแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (75) พัฒนากลไกการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายสถาบัน
- (77) เพิ่มแหล่งที่มาของรายได้ให้หลากหลาย
- (82) สร้างกลไกการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาให้เป็นอาจารย์
- (86) สร้างเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน

กลุ่มที่ 4 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีแนวโน้มอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ และเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีจำนวนทั้งสิ้น 5 ภาพอนาคต ได้แก่

- (13) มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่มากขึ้นจนเกินความต้องการ
- (56) เน้นการให้บริการวิชาการเชิงพาณิชย์
- (57) ละเลยการให้บริการสังคม
- (88) มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา
- (91) มีการปรับขึ้นค่าใช้จ่ายในการศึกษา

สามารถสรุปภาพอนาคตของแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้ง 4 กลุ่ม โดยการจำแนกกลุ่มตามความเป็นไปได้และสิ่งที่พึงประสงค์ของแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อนำไปสังเคราะห์หาแนวทางนำเสนอประเด็นแนวโน้มที่ควรนำไปพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ดังแสดงได้ตามภาพที่ 7-1 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระดับของความเป็นไปได้และระดับของความพึงประสงค์ของภาพอนาคตในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 7-1 การจัดกลุ่มภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การนำเสนอแนวทางพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากภาพอนาคต

การวิเคราะห์ภาพอนาคตแต่ละกลุ่ม เพื่อนำไปใช้กำหนดแนวทางส่งเสริมการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถวิเคราะห์ภาพอนาคตแต่ละกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด และเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ จัดเป็นกลุ่มภาพอนาคตที่มีโอกาสเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน และเป็นผลดีหรือจัดเป็นจุดแข็ง (Strength) ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งในอนาคตที่ควรดำเนินการให้เกิดขึ้น จึงเป็นกลุ่ม **ภาพอนาคตที่ควรส่งเสริมเพื่อดำเนินการ** ให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนดำเนินการให้เป็นไปตามภาพอนาคตกลุ่มนี้ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 53 ภาพอนาคต โดยมีภาพอนาคตสำคัญในแต่ละด้าน เช่น มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทาง พัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญ มุ่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาการเรียนการสอนบนฐานอิเล็กทรอนิกส์ สร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิผล บริหารจัดการด้วยระบบธรรมาภิบาล บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน และสถานประกอบการ ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ ปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์ เป็นต้น

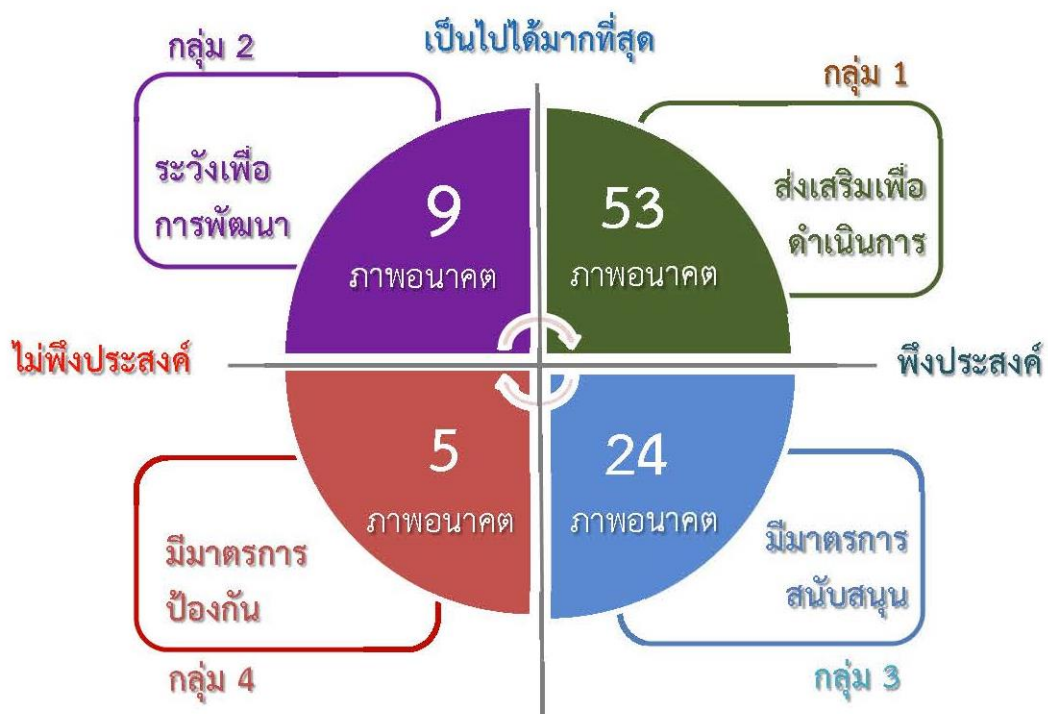
กลุ่มที่ 2 เป็นภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด แต่เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ จัดเป็นกลุ่มภาพอนาคตที่มีโอกาสเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน และเป็นจุดที่ควรพัฒนา (Weakness) ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งในอนาคตที่ควรระมัดระวังในการดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อไม่ให้เกิดภาพอนาคตดังกล่าวขึ้น หรือให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด จึงถือเป็นกลุ่ม **ภาพอนาคตที่ควรระวังเพื่อการพัฒนา** ควรนำไปใช้กำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกำหนดนโยบายและกลยุทธ์สำหรับป้องกันไม่ให้เกิดภาพอนาคตดังกล่าว ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 9 ภาพอนาคต ได้แก่ ประสบปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน เน้นผลิตบัณฑิตในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ การผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ การสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมไม่มีประสิทธิผล ขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัย จำนวนผลงานวิจัยต่ำกว่าเป้าหมาย ผลงานวิจัยยังไม่มีคุณภาพ ประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์ และประสบปัญหาด้านคุณภาพอาจารย์

กลุ่มที่ 3 เป็นภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ แต่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ จัดเป็นกลุ่มภาพอนาคตที่ไม่มี ความแน่นอน อาจเกิดขึ้นได้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพียงบางแห่ง หรืออาจไม่เกิดขึ้นเลยก็ได้ ถือเป็นกลุ่ม **ภาพอนาคตที่ควรมีมาตรการสนับสนุน** สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งที่มีศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินการ ให้สามารถดำเนินการ

ตามภาพอนาคตแต่ละด้านให้สามารถเกิดขึ้นได้จริง ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 24 ภาพอนาคต โดยมีภาพอนาคตสำคัญ ๆ อาทิ ขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศ พัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ สร้างวงจรรายได้จากผลงานวิจัย พัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันจากผลงานวิจัย มุ่งส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพแก่คนวัยทำงาน ขยายบทบาทการทำนุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรมไปยังต่างประเทศ สร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภาสถาบันและผู้บริหาร พัฒนา กลไกการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายสถาบัน และ เพิ่ม แหล่งที่มาของรายได้ให้หลากหลาย เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 เป็นภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ และเป็น สิ่งที่ไม่พึงประสงค์ จัดเป็นกลุ่มภาพอนาคตที่ไม่มีความแน่นอน อาจเกิดขึ้นได้กับสถาบัน อุดมศึกษา เอกชนเพียงบางแห่ง หรืออาจไม่เกิดขึ้นเลยก็ได้ และเป็นภาพอนาคตที่ไม่ได้ส่งผลดีต่อสถาบันอุดมศึกษา เอกชน แนวทางการศึกษา สังคม และประเทศชาติ จึงเป็นกลุ่ม **ภาพอนาคตที่ควรมีมาตรการป้องกัน** เพื่อไม่ให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนดำเนินการไปในทิศทางที่อาจเกิดภาพอนาคตดังกล่าวได้ โดยมีจำนวน ทั้งหมด 5 ภาพอนาคต ได้แก่ มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่มากขึ้นจนเกินความต้องการ เน้นการให้บริการ วิชาการเชิงพาณิชย์ ละเลยการให้บริการสังคม มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา และ มีการปรับขึ้นค่าใช้จ่ายในการศึกษา

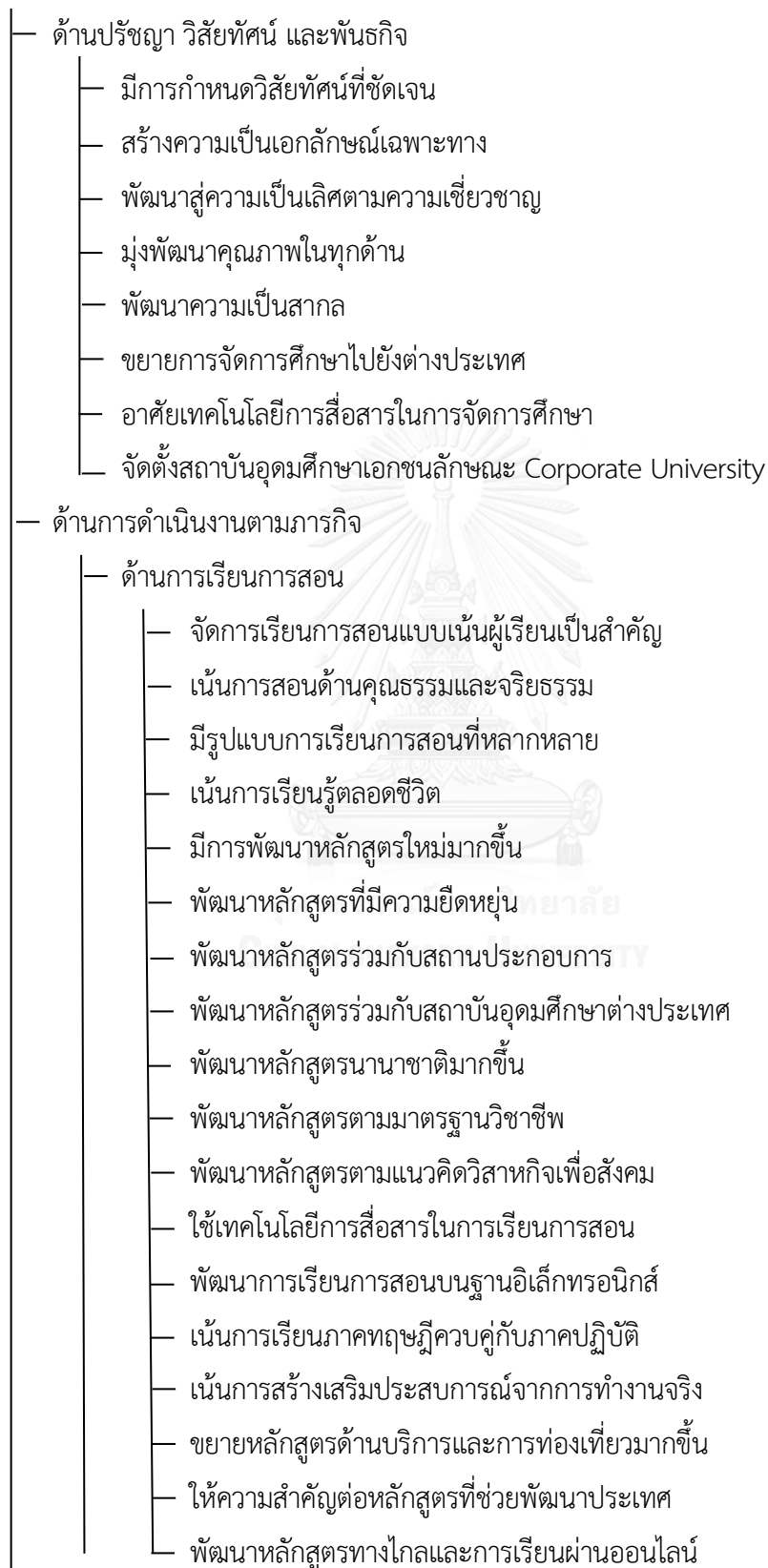
ทั้งนี้ สามารถสรุปผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากภาพอนาคต ทั้ง 4 กลุ่ม ได้ดังภาพที่ 7-2 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงจำนวนของภาพอนาคตในแต่ละกลุ่ม และแสดงถึงแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องเหมาะสมกับภาพ อนาคตแต่ละกลุ่ม

อาจเกิดหรือไม่ก็ได้

ภาพที่ 7-2 แนวทางพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากภาพอนาคต

ภาพที่ 7-3 ภาพเดินโครงการแนวโน้มนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
แนวโน้มนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

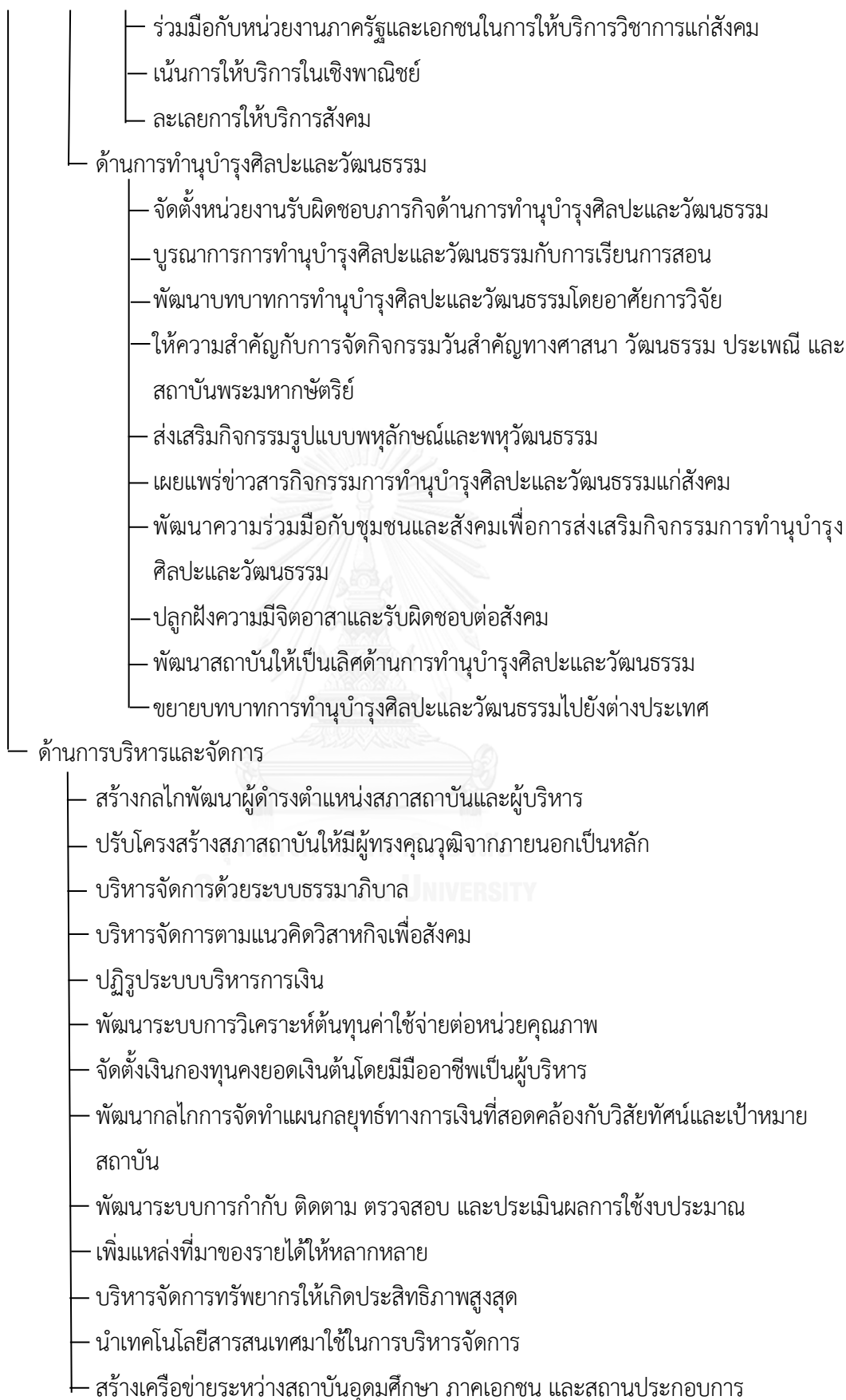
- ประสบปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน
- เน้นผลิตบัณฑิตในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ
- การผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ
- การสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมไม่มีประสิทธิผล

ด้านการวิจัย

- กำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยที่ชัดเจน
- มีหน่วยงานด้านการวิจัยที่ชัดเจน
- สร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิผล
- เน้นโจทย์วิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ
- บูรณาการการวิจัยกับการสอนและการบริการวิชาการ
- กำหนดระเบียบข้อบังคับให้อาจารย์ต้องทำวิจัย
- พัฒนากลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำวิจัย
- พัฒนาระบบประเมินผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- สร้างเครือข่ายการวิจัย
- พัฒนาคุณภาพวิทยานิพนธ์และงานวิจัยของนักศึกษา
- ส่งเสริมงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา
- สร้างวงจรรายได้จากผลงานวิจัย
- พัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันจากผลงานวิจัย
- ขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัย
- จำนวนผลงานวิจัยต่ำกว่าเป้าหมาย
- ผลงานวิจัยยังไม่มีคุณภาพ

ด้านการบริการวิชาการ

- เน้นให้บริการวิชาการตามความเชี่ยวชาญ
- พัฒนาหลักสูตรบริการวิชาการที่หลากหลาย
- เพิ่มสัดส่วนรายได้จากการให้บริการวิชาการ
- บูรณาการบทบาทการให้บริการวิชาการกับการสอนและการวิจัย
- มุ่งส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพแก่คนวัยทำงาน
- พัฒนารูปแบบการให้บริการวิชาการแก่บัณฑิตหลังจบการศึกษา
- ให้ความสำคัญต่อการให้บริการวิชาการในสาขาอาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ
- สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริการวิชาการ

- ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ
- สร้างกลไกการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาให้เป็นอาจารย์
- ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาอาจารย์
- ปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์
- จัดสรรงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- สร้างเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน
- มีการควมบรมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา
- ประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์
- ประสบปัญหาด้านคุณภาพอาจารย์
- มีการปรับขึ้นค่าใช้จ่ายในการศึกษา

บทที่ 8

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) ในลักษณะของการวิจัยเอกสาร (Document Research) และการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมถึงการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อทำนายแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตด้วยวิธีการวิจัยอนาคต (Future Research) เชื่อมโยงข้อมูลในอดีต ปัจจุบัน ไปสู่ความเป็นไปได้ที่คาดว่าจะ เป็นในอนาคต เพื่อนำเสนอแนวโน้มภาพอนาคตสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย
2. เพื่อนำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ ประชาคมอาเซียน และแผนอุดมศึกษาระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ประการประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลักดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย

โดยมีวิธีการและขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร เพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีสาระเกี่ยวข้องกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยอาศัยกระบวนการดังนี้

- 1) สร้างแบบบันทึกข้อมูล เพื่อบันทึกรายละเอียดเบื้องต้นของเอกสาร
- 2) สืบค้นและประมวลเอกสาร
- 3) ประเมินค่าเอกสาร โดยวิธีการอ่านสกัดเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามกรอบแนวคิดการวิจัยและขอบเขตการวิจัย
- 4) วิเคราะห์สาระ เพื่อสรุปเป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในแต่ละยุค
- 5) ตรวจสอบความถูกต้อง

2. ศึกษาจากบุคคล เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

- 1) สัมภาษณ์กลุ่มบุคคล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ที่คัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 คน

- 2) ประเมินและตรวจสอบ เพื่อสังเคราะห์เนื้อหาสาระที่น่าเชื่อถือ และสรุปเป็น สาระสำคัญเพิ่มเติม

3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) ประมวลผลข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสังเคราะห์เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2) เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กับบริบทด้านต่าง ๆ ตามยุคที่ศึกษาและประเด็นเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย

3) จัดระบบสาระสำคัญ โดยการจำแนกประเด็น จัดกลุ่ม ลดทอนข้อมูล เรียงลำดับเวลา และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เพื่อให้ได้ข้อสรุป สร้างเป็นตารางหรือแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กับบริบทด้านต่าง ๆ ตามยุคที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย

4) ตรวจสอบผลการวิจัย โดยการพิจารณาของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องเหมาะสมของผลการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนคำนึงถึงกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว และการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน

โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การมองภาพอนาคต ด้วยวิธีการสร้างภาพอนาคต (Scenario Planning) โดยอาศัยสาระสำคัญของพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน วิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสโลกาภิวัตน์ กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว และการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อกำหนดภาพอนาคตในระยะ 10 ปีข้างหน้า ที่คาดว่าจะเป็นไปได้ สำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ในกรอบประเด็นเนื้อหา 3 ด้านหลักที่กำหนดไว้ ได้แก่

1) แนวโน้มด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ 2) แนวโน้มด้านการดำเนินงานตามภารกิจ และ 3) แนวโน้มด้านการบริหารและการจัดการ

2. สรุปผลการมองภาพอนาคต โดยการเขียนภาพอนาคตแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่ได้จากการวิเคราะห์เชื่อมโยงจากข้อมูลอดีต สู่ปัจจุบัน และสังเคราะห์ภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เป็นไปได้มากที่สุด และแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ นำมาจัดกลุ่มเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (Preferable Futures) และภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ (Non-preferable Futures) เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ภายใต้กรอบสำคัญ 3 ด้านต่อเนื่องจากการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ

- 1) แนวโน้มด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
- 2) แนวโน้มด้านการดำเนินงานตามภารกิจ และ
- 3) แนวโน้มด้านการบริหารและจัดการ

3. ตรวจสอบผลการวิจัยครั้งสุดท้าย โดยนำภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละด้าน ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่คัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเจาะจงผู้ทรงคุณวุฒิที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อวงการศึกษาระดับอุดมศึกษาเอกชนเป็นพิเศษ จำนวน 3 คน เพื่อให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะถึงความเป็นไปได้ และสิ่งที่พึงประสงค์ สำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตระยะ 10 ปีข้างหน้า เพื่อนำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปปรับปรุงแก้ไขภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ เพื่อทบทวน และพิจารณาผลการวิจัยเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนนำไปสังเคราะห์เป็นแนวทางที่เหมาะสมแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินการ พร้อมทั้งนำเสนอสิ่งที่ควรระวังเพื่อการพัฒนาสำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ตลอดจนแนวโน้มที่ควรมีมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต และนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อออกได้เป็น 2 ตอนดังนี้

- ตอนที่ 1 พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย
- ตอนที่ 2 แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ตอนที่ 1 พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย

การศึกษาวิจัยพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในครั้งนี้ ได้จำแนกผลการวิจัยตามกรอบเวลาของขอบเขตการวิจัยออกเป็น 4 ยุค ได้แก่

- 1.1 ยุคที่ 1 ยุคก่อกำเนิด (พ.ศ. 2512 - พ.ศ. 2522)
- 1.2 ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2542)
- 1.3 ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 - 2552)
- 1.4 ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน)

โดยในแต่ละยุคสามารถสรุปผลการวิจัยจำแนกประเด็นเนื้อหาของพัฒนาการตามขอบเขตการวิจัยได้เป็น 3 ด้านดังต่อไปนี้

- 1) ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

- 2) ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ โดยการจำแนกตามภารกิจหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการ
เรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ และด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 3) ด้านการบริหารและจัดการ

ผลการวิจัยพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละยุคสามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ยุคที่ 1 ยุคก่อตั้ง (พ.ศ. 2512 - พ.ศ. 2522)

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการถือกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคแรก ได้แก่ ปัจจัยทางด้านการเมือง เนื่องจากปัญหาคอมมิวนิสต์และความมั่นคงระหว่างประเทศ รวมถึงรัฐบาลไม่เชื่อมั่นว่าภาคเอกชนสามารถจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มีคุณภาพเทียบเท่ากับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้ ในขณะที่ความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้รัฐบาลได้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่งแล้วก็ตาม รัฐบาลจึงเห็นควรอนุญาตให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้โดยดำเนินการสอนในระดับอุดมศึกษาได้ไม่เกิน 3 ปี ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 จึงเริ่มมีการขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2513 จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเกริก วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยไทยสุริยะ วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต วิทยาลัยพัฒนา และวิทยาลัยการค้า พัฒนาการที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคก่อตั้งในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

1.1.1 ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

พัฒนาการด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มแรกทั้ง 6 แห่งที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2513 หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์หลักของผู้ก่อตั้งเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือระดับอาชีวศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนเอกชนมาก่อน ต่อมาเมื่อมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่งรวมเป็น 11 แห่ง แต่ถูกเพิกถอนใบอนุญาตไป 1 แห่งเมื่อ พ.ศ. 2520 คงเหลือสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคก่อตั้งเพียง 10 แห่ง การจัดตั้งวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยในยุคแรกส่วนใหญ่ถูกจัดตั้งโดยกลุ่มนักธุรกิจ นักวิชาการ สภาหอการค้า และกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง เนื่องจากเป็นช่วงที่ประเทศไทยมุ่งพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยตามแบบตะวันตก เริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ มีการปรับเปลี่ยนการผลิตภาคเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ความต้องการแรงงานภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาเริ่มหันมาผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับความต้องการแรงงานของภาคธุรกิจ และภาคอุตสาหกรรม ส่วนปัจจัยทางด้าน

การเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2514 – 2516 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยและให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. 2516 ภายหลังเหตุการณ์ตุลาคม พ.ศ. 2516 ทำให้เกิดแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้รับการยอมรับในด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ รัฐบาลจึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายและประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เพื่อลดข้อจำกัด และให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น

1.1.2 ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

1) ด้านการเรียนการสอน

เนื่องจากพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ไม่ได้กำหนดภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้อย่างชัดเจน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมดในยุคนี้จึงมุ่งเน้นภารกิจด้านการสอนและผลิตบัณฑิต หลักสูตรส่วนใหญ่จะเน้นหนักด้านบริหารธุรกิจ บัญชี และเศรษฐศาสตร์ เพราะค่าใช้จ่ายไม่สูง มีผู้สนใจศึกษามาก และสามารถประกอบอาชีพได้ ในช่วงเริ่มต้นของการขออนุญาตจัดตั้งวิทยาลัยเอกชนทั้ง 6 แห่งได้รับอนุญาตให้จัดการสอนได้ในระดับไม่เกิน 3 ปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐ แต่ในปีต่อมาก็ได้รับอนุญาตให้สามารถขยายการจัดการสอนจนถึงระดับปริญญาได้ เนื่องจากในยุคนี้ประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้จึงมุ่งเน้นเป้าหมายของการผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตของประเทศเป็นสำคัญ พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรที่ใกล้เคียงกัน เน้นหนักทางด้านบริหารธุรกิจ และสังคมศาสตร์ มากกว่าทางด้านวิทยาศาสตร์

2) ด้านการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคเริ่มต้นยังมีบทบาทและผลงานด้านการวิจัยน้อยมากเมื่อเทียบกับการดำเนินการตามภารกิจด้านการสอน เมื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการเจริญก้าวหน้าขึ้นและมีผลการจัดการศึกษาเป็นที่น่าพอใจ รัฐจึงส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มบทบาทด้านอื่นนอกเหนือจากการสอน โดยการสนับสนุนให้เน้นบทบาทในการวิจัยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการวิจัยไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – 2519) รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการขออนุญาตจัดตั้งในด้านการวิจัย ไว้อย่างชัดเจน แต่โดยภาพรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ยังมีผลงานด้านการวิจัยเป็นที่ประจักษ์น้อยมาก

3) ด้านการบริการวิชาการ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งในกลุ่มแรก ส่วนใหญ่ไม่ได้ระบுவัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการวิชาการแก่สังคมไว้ บทบาทตามภารกิจด้านการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้จึงยังไม่เด่นชัด การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมส่วนใหญ่รวมอยู่กับการจัดการศึกษาด้านหลักสูตร เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มต้นก่อตั้งด้วยการจัดการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี เมื่อได้รับอนุมัติให้สามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้แล้วเมื่อปี พ.ศ. 2514 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งยังคงจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรหรือระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรี ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในหลักสูตรระดับปริญญาตรี รวมถึงการออกค่ายอาสาในต่างจังหวัดของนักศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคก่อนกำเนิดยังมีบทบาทตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย กิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้พัฒนาไปตามอิทธิพลของปัจจัยภายนอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ การดำเนินกิจกรรมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทยของรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลา ในยุคนี้อิทธิพลของปัจจัยทางการเมืองส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย สถาบันอุดมศึกษาเกือบทุกแห่งจึงให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

1.1.3 ด้านการบริหารและจัดการ วิทยาลัย

รูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ซึ่งกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารวิทยาลัยเป็นผู้บริหารควบคุมดูแลกิจการทั่วไป โดยมีผู้แทนจากกระทรวงศึกษาหนึ่งคนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วยการบริหารจัดการวิทยาลัยเอกชนกำหนดให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้อำนวยการ ดำเนินกิจการภายใต้ระเบียบของคณะกรรมการบริหารวิทยาลัยโดยกำหนดให้แยกทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ก่อตั้งออกจากทรัพย์สินของวิทยาลัย เพื่อให้สถานะทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่ขึ้นอยู่กับการเงินของผู้ก่อตั้งสถาบัน การกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ช่วงแรกเป็นหน้าที่ของสภาการศึกษาแห่งชาติ ต่อมาให้โอนมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งขึ้นอยู่กับการกระทรวงศึกษาธิการ และโอนไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา แม้ว่ารัฐพยายามกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง แต่ยังมีสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน 1 แห่ง คือ วิทยาลัยพัฒนา ถูกเพิกถอนใบอนุญาต เนื่องจากประสบปัญหาด้านการเงินและการบริหารจัดการ หลังเหตุการณ์ตุลาคม พ.ศ. 2516 เริ่มมีแนวคิดปฏิรูปการศึกษา มีการปรับระบบ

การศึกษาระดับประถมศึกษาจาก 7 ปีเป็น 6 ปี และระดับมัธยมศึกษาจาก 5 ปี เป็น 6 ปี และจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถือเป็นรากฐานของระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยในเวลาต่อมา ในส่วนของการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โดยภาพรวมแล้วค่อนข้างมีผลการดำเนินงานเป็นที่น่าพอใจ รัฐบาลจึงมีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการตราพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ขึ้นใช้แทนพระราชบัญญัติเดิม เพื่อรองรับการขยายตัวและขยายภารกิจในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ชัดเจนมากขึ้น

1.2 ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2542)

ยุคนี้เป็นช่วงที่มีการประกาศใช้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เพื่อเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยได้ และขยายขอบเขตภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมภารกิจ 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เนื่องจากในยุคที่ผ่านมาสามารถจัดการศึกษาได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ในยุคนี้จึงมีการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างรวดเร็ว โดยมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้นถึง 30 แห่ง พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละด้านของยุคที่ 2 ยุคขยายตัวสามารถสรุปได้ดังนี้

1.2.1 ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

การประกาศใช้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2527 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอยกสถานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยจำนวน 4 แห่ง โดยวิทยาลัยพายัพได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนเป็นแห่งแรก ตามกฎหมายได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ขอจัดตั้งมีข้อกำหนดในการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความมั่นคงทางการเงิน อย่างไรก็ตามการกำหนดปรัชญาและวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ขาดเอกลักษณ์ที่ชัดเจน ส่วนใหญ่กำหนดพันธกิจให้ครอบคลุมภารกิจทั้ง 4 ด้าน คือ การสอนหรือการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับยุคก่อนหน้านี โดยเริ่มจัดการศึกษาในด้านที่ถนัดและเชี่ยวชาญมาก่อน เช่น ด้านบริหารธุรกิจ และด้านการพยาบาล เป็นต้น ในยุคนี้เริ่มมีแนวคิดการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยให้เป็นสากล มีการกำหนดเป็นนโยบายในแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533 – 2547) และแผนพัฒนา

อุดมศึกษาฉบับที่ 7 – 9 (พ.ศ. 2533 – 2547) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มมีการเปิดสอน หลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ (English Program) และหลักสูตรนานาชาติ (International Program) ตลอดจนพัฒนาไปสู่ความเป็นสากลด้วยการแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง ในช่วงปลายของยุคนี้เริ่มมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางเพื่อผลิตบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรธุรกิจตามแนวคิดมหาวิทยาลัยบริษัท (Corporate University) เช่น การก่อตั้งวิทยาลัยดุสิตธานีของโรงแรมดุสิตธานี เป็นต้น

ปัจจัยทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในยุคนี้ค่อนข้างน้อยแม้จะเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อ พ.ศ. 2535 ส่วนนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่เกิดขึ้นในยุคนี้และส่งผลดีต่อการศึกษาไทย คือการจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) เมื่อปี พ.ศ. 2538 ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสให้นักเรียนนักศึกษาสามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้มากขึ้น นับเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ช่วยเพิ่มจำนวนนักศึกษาให้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในขณะที่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจกลับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ เนื่องจากเป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยเริ่มขยายตัวในระดับสูงอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา จนได้รับการคาดหมายว่าไทยจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวในการผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ จนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในหลายด้านทั้งด้านงบประมาณและจำนวนนักศึกษา นอกจากนี้ปัจจัยด้านเทคโนโลยีเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเริ่มมีการนำเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้งานในสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 เริ่มมีการทดลองใช้ระบบอินเทอร์เน็ตและจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลได้อนุญาตให้มีการเปิดบริการอินเทอร์เน็ตเชิงพาณิชย์ การใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย จึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อย่างไรก็ตามพัฒนาการด้านเทคโนโลยีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในระยะแรกค่อนข้างช้ากว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เนื่องจากยังมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

ภาวะการแข่งขันถือเป็นปัญหาสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ทั้งการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยกันและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการจัดตั้งใหม่และขยายวิทยาเขตไปยังส่วนภูมิภาค รวมทั้งมีการยกฐานะวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาขึ้นเป็นสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และยกฐานะวิทยาลัยครูขึ้นเป็นสถาบันราชภัฏ ทำให้เกิดการแข่งกันขยายการจัดการศึกษาจนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาที่เน้นด้านปริมาณของผู้เรียนเป็นหลัก ตลอดระยะเวลาเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนพัฒนาการขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งในด้านจำนวนสถาบันและจำนวนนักศึกษา โดยให้ความสำคัญต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ความเป็นนานาชาติ และการจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์มากขึ้น ในยุคนี้ถือว่าเป็นยุคที่สถาบันอุดมศึกษา

เอกชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการขออนุญาตจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2522 – 2541 เพิ่มขึ้นอีกจำนวน 30 แห่ง รวมมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งสิ้นในยุคนี้นี้ จำนวน 39 แห่ง

1.2.2 ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

1) ด้านการเรียนการสอน

แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงเน้นการเปิดสอนในหลักสูตร ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ แต่ก็เริ่มมีการเปิดสอนหลักสูตรด้านพยาบาลจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งใหม่ที่เคยดำเนินกิจการโรงพยาบาล รวมทั้งมีการเปิดสอนในสาขาด้านวิศวกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เพื่อรองรับความต้องการแรงงานของภาคอุตสาหกรรมด้วย นอกจากนี้ยังมีการเปิดสอนหลักสูตรภาษาภาษาอังกฤษและหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้นตามนโยบายการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาไทยให้มีความเป็นสากล ตลอดจนการเปิดหลักสูตรทางด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ ภายหลังมีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในการศึกษา มีการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา และความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การเรียนการสอนในสถาบัน อุดมศึกษาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการใช้สื่อการสอน มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอน และมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ๆ ต่อมาเมื่อการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตได้รับความนิยมมากขึ้น รัฐบาลจึงเริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยการส่งเสริมการพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกล (Distance Education) ในปี พ.ศ. 2539 ในช่วงนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้เริ่มมีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอน มีการเปิดสอนในรายวิชาคอมพิวเตอร์ และมีการจัดการสอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้ความรู้ด้านการใช้คอมพิวเตอร์ และผลิตบุคลากรเพื่อรองรับการเติบโตของเทคโนโลยี

ในยุคนี้เริ่มมีการขยายการจัดการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคมากขึ้น โดยการเปิดสอนหลักสูตรภาคพิเศษหรือภาคสมทบ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เพิ่มขึ้นทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่และสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ รวมถึงการเกิดขึ้นของสถาบันราช มงคล และสถาบันราชภัฏ นับเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในยุค ต่อมา ตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะให้ความสำคัญกับการจัดการผลิตบัณฑิตเป็นหลัก แต่ผลการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร หลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังขาดความหลากหลาย

มักเลียนแบบซึ่งกันและกันและลอกเลียนต่างประเทศ มีความซ้ำซ้อนกัน ในขณะที่การเรียนการสอนของอาจารย์ยังไม่มีคุณภาพเพียงพอ

2) ด้านการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับภารกิจด้านการวิจัยมากขึ้น เนื่องจากเป็นเงื่อนไขหลักประการหนึ่งในการขอเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ต้องการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยจึงปฏิบัติภารกิจด้านการวิจัยมากขึ้น ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดดำเนินการมานาน มีนักศึกษาจำนวนมากและมั่นคงแล้วเริ่มเน้นส่งเสริมการวิจัยมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลต่อการพัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นอย่างมาก ในยุคนี้มีการปฏิรูประบบการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยของประเทศ โดยการจัดตั้งองค์กรเพื่อส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถงานวิจัย เช่น สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) เป็นต้น ส่งผลให้ประเทศไทยมีการปฏิรูประบบการวิจัยและมีหน่วยงานดูแลรับผิดชอบการวิจัยแต่ละด้านอย่างเป็นรูปธรรม

3) ด้านการบริการวิชาการ

การให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ มีพัฒนาการต่อเนื่องจากยุคก่อนหน้า โดยส่วนใหญ่ยังคงเชื่อมโยงกับภารกิจด้านการเรียนการสอน เน้นหนักการให้บริการวิชาการโดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับบุคคลทั่วไปตามความเชี่ยวชาญ การให้บริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่ง มักเป็นไปตามความชำนาญเฉพาะด้านของแต่ละสถาบัน ส่วนใหญ่มักดำเนินการผ่านกิจกรรมนักศึกษา กิจกรรมที่ค่อนข้างได้รับความนิยมและเห็นเด่นชัด คือกิจกรรมการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งที่มีความพร้อมด้านการวิจัย เริ่มบูรณาการภารกิจการให้บริการวิชาการแก่สังคมเข้ากับภารกิจด้านการวิจัยมากขึ้น ด้วยการเริ่มแสวงหาแหล่งทุนวิจัยจากภายนอกสถาบัน

4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการเชื่อมโยงกับภารกิจการเรียนการสอนมาอย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มักออกแบบหลักสูตรให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมไทยอยู่ในหลักสูตร นอกจากนี้ยังดำเนินการในรูปแบบของชมรมกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งมักมีการปรับเปลี่ยนไปตามนโยบาย และนักศึกษาผู้รับผิดชอบ ส่วนใหญ่มักเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางศาสนาและวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณี ตลอดจนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีไทย ในช่วงปลายทศวรรษ 30 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มมีการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมขึ้น ทำให้การดำเนินงานตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีระบบ แผนงาน และ

การจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ยังคงมีรูปแบบเดิมที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก

1.2.3 ด้านการบริหารและจัดการ

ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 ได้กำหนดแนวทางการจัดโครงสร้างองค์กรในการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนออกเป็นสำนักงานบริหาร คณะ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเพื่อการวิจัย และหน่วยงานเพื่อส่งเสริมวิชาการ รวมทั้งอนุญาตให้จัดตั้งวิทยาเขตได้นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีสภาสถาบัน และ ตำแหน่งอธิการบดี หรืออธิการ นอกเหนือจากตำแหน่งผู้อำนวยการ โดยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาชนไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งกำหนดให้คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถมีตำแหน่งทางวิชาการได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายจะให้อิสระในการบริหารแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยการถ่ายโอนอำนาจไปยังสภาสถาบัน แต่ก็ยังกำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการคอยกำกับ ดูแล และควบคุมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้จัดการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ส่วนด้านการบริหารการเงินและงบประมาณกฎหมายกำหนดให้จัดสรรเงินทุนหรือทรัพย์สินออกเป็น 5 กองทุน ได้แก่ กองทุนทั่วไป กองทุนทรัพย์สินถาวร กองทุนวิจัยและห้องสมุด กองทุนสงเคราะห์ และกองทุนอื่น โดยให้สภาสถาบันแต่งตั้งผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นผู้สอบบัญชีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกปี

ในยุคนี้รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทางด้านงบประมาณ โดยการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2532 และกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปี พ.ศ. 2540 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกู้ยืมเงินต้นหมุนต่ำในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.50 - 2.00 ต่อปี สำหรับการจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษา การก่อสร้างอาคารเรียน และการพัฒนาคณาจารย์ ในขณะที่ผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนถือได้ว่ามีศักยภาพในการร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งด้านจำนวนสถาบันอุดมศึกษาและจำนวนนักศึกษา รวมทั้งประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีคุณภาพไม่ด้อยกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยมีต้นทุนค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐถึง 4 เท่าของค่าใช้จ่ายในสาขาเดียวกัน อย่างไรก็ตามพัฒนาการในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแม้จะมีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับและมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังคงประสบปัญหาในการดำเนินงานอยู่หลายประการ อาทิ ด้านการบริหารการเงิน ความไม่ชัดเจนของนโยบายรัฐ และการแข่งขันด้านการศึกษา เป็นต้น ในยุคนี้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่ง ประสบปัญหาการดำเนินงานจนเลิกกิจการไป ได้แก่ วิทยาลัยคณาจารย์และวิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร เนื่องจากขาดสภาพคล่องทางการเงินและคุณภาพการเรียนการสอนบางหลักสูตรต่ำกว่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนด

1.3 ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2552)

พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคปฏิรูปการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา เป็นยุคที่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรกำกับดูแลการศึกษา มีการให้อิสระในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเบ็ดเสร็จผ่านสภาสถาบัน ส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน และมีการนำระบบประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนในยุคนี้มีการขยายการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 จึงถือเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคมาตรฐานการศึกษา เพื่อการกำกับดูแลและควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจัง พัฒนาการในแต่ละด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้สามารถสรุปได้ดังนี้

1.3.1 ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

การปฏิรูปการศึกษาเป็นผลสืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ออกตามข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีสาระสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา มีการปรับโครงสร้างองค์กร และระบบการบริหารจัดการบุคลากรทางการศึกษา มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อควบคุมและกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาขึ้นแทนทบวงมหาวิทยาลัย รวมทั้งมีการให้อิสระในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านทางสภาสถาบัน ส่งผลให้มีการขยายการจัดการศึกษาอย่างรวดเร็วในรูปแบบของการเปิดศูนย์การศึกษา และการเปิดหลักสูตรนอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นการขยายการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เนื่องจากในระยะแรกของการปฏิรูปการศึกษาภาครัฐยังเน้นการปรับโครงสร้างองค์กรทางการศึกษา รวมทั้งยังไม่ได้มีการกำหนดนโยบายและออกกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ชัดเจน เพื่อควบคุม ดูแล กำกับมาตรฐานและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา นับเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาคุณภาพบัณฑิตและคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ต่อมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้มีการออกข้อกำหนด กฎระเบียบ และมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อย่างจริงจัง สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แทนพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนอยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน โดยมุ่งส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถจัดการศึกษาได้โดยอิสระ มีเสรีภาพทางวิชาการ ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถาบัน และกำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษา สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษา

เอกชนให้รักษามาตรฐานการศึกษา และขยายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาในปี พ.ศ.2550 มีการแก้ไขเพิ่มเติมออกเป็นพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 โดยให้อำนาจสภาสถาบันในการอนุมัติหลักสูตร และมีอำนาจในการลงทุน หรือร่วมลงทุนกับนิติบุคคลหรือหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีอิสระในการเปิดหลักสูตร และขยายการจัดการศึกษาได้เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ทำให้มีการแข่งขันกันขยายการเปิดหลักสูตรอย่างกว้างขวาง

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในทุกด้านอย่างเป็นรูปธรรม สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งการประเมินคุณภาพภายในที่กำหนดให้มี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนดำเนินการ 2) การเรียนการสอน 3) กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา 4) การวิจัย 5) การบริการทางวิชาการแก่สังคม 6) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 7) การบริหารและการจัดการ 8) การเงินและงบประมาณ และ 9) ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ ซึ่งต้องมีการประเมินทุกปี และการประกันคุณภาพภายนอก ที่ดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) ที่กำหนดมาตรฐานการประเมินไว้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพบัณฑิต 2) ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ 3) ด้านการบริการวิชาการ 4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม 5) ด้านการพัฒนาสถาบันและบุคลากร 6) ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน และ 7) ด้านระบบการประกันคุณภาพ กำหนดให้มีการประเมินทุก 5 ปี ในยุคนี้ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก (พ.ศ.2544 – 2548) และรอบสอง (พ.ศ.2549 – 2553) เสร็จสิ้นแล้ว นอกจากนี้ยังมีการประกาศใช้มาตรฐานอุดมศึกษาและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาและกำหนดประเภทของสถาบันอุดมศึกษา ผลของการใช้ระบบประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานอุดมศึกษาดังกล่าว ทำให้การกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เริ่มมีความชัดเจน และมีพัฒนาการไปตามความก้าวหน้าของระบบประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาปรัชญาและวิสัยทัศน์ของสถาบันให้เป็นเอกลักษณ์ ในช่วงแรกสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เลือกประเภทเป็นสถาบันผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี เนื่องจากยังขาดความพร้อมด้านอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกและตำแหน่งทางวิชาการ รวมทั้งยังไม่มีผลงานวิจัยตามเกณฑ์ประเมินคุณภาพ อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่และขนาดกลาง เริ่มพัฒนาไปสู่สถาบันอุดมศึกษาสมบูรณ์แบบที่มีความหลากหลายมากขึ้น ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดเล็ก มีแนวโน้มพัฒนาสถาบันไปสู่สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง ในขณะเดียวกันสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มนำแนวคิดสหกิจศึกษา (Cooperative Education) มาใช้ในการจัดการศึกษา หลังรัฐบาลให้การสนับสนุนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เพื่อให้ นักศึกษามีโอกาสได้

เรียนรู้ประสบการณ์จากสถานประกอบการ และมีแนวคิดส่งเสริมให้นักศึกษาและบัณฑิตจบใหม่มีโอกาสเป็นเจ้าของกิจการและประกอบธุรกิจของตนเอง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงริเริ่มการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งและดำเนินการหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (University Business Incubator: UBI) ขึ้นในปี พ.ศ. 2547 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้เริ่มมีการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจขึ้นในสถาบันเช่นเดียวกัน

ในยุคนี้รัฐบาลมีนโยบายพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาของประเทศไทยเพื่อนบ้าน มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดทำโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย พร้อมผลักดันนโยบายมุ่งส่งเสริมความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาไทย รองรับการเปิดเสรีทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาภายใต้กรอบข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) ที่เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นไป ทำให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนเริ่มพัฒนาไปสู่ความเป็นนานาชาติมากขึ้น ทั้งทางด้านการบริหารจัดการ การทำความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และการเปิดหลักสูตรนานาชาติ เริ่มมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากต่างประเทศเข้ามาขออนุญาตจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย เช่น มหาวิทยาลัยนานาชาติสแตมฟอร์ด และมหาวิทยาลัยเว็บสเตอร์ (ประเทศไทย) เป็นต้น ส่วน

การส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนตามบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้รัฐอุดหนุนและส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้น นอกเหนือจากการดำเนินการในรูปแบบกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 ซึ่งช่วยเพิ่มทางเลือกและโอกาสให้นักศึกษาในการเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากขึ้นแล้ว รัฐยังสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในรูปกองทุนหมุนเวียนโดยการจัดตั้งเงินกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อใช้ในการจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษา การก่อสร้างอาคารเรียน และพัฒนาคณาจารย์ ในยุคนี้ปรัชญาการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามแนวคิดมหาวิทยาลัยบริษัท (Corporate University) เริ่มเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีบริษัทเอกชนหลายแห่งจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้น เช่น สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (เครือเจริญโภคภัณฑ์) สถาบันกันตนา (บริษัทกันตนากรุ๊ป) มหาวิทยาลัยเนชั่น (บริษัท เนชั่นมัลติมีเดียส์กรุ๊ป) และสถาบันวิทยสิริเมธี (บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)) นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะทางเพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาทางเลือก เช่น สถาบันอาศรมศิลป์ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน และสถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย เป็นต้น ส่งผลให้เกิดพัฒนาการในการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีลักษณะเฉพาะทางเพิ่มมากขึ้น

สภาวะการแข่งขันทางการศึกษายังคงเป็นปัญหาสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ เนื่องจากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เพิ่มขึ้นจากแนวคิดการผลักดันให้สถาบัน อุดมศึกษาของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับโดยการสนับสนุนให้ออกนอกระบบราชการ ตลอดจนการปรับเปลี่ยน

สถาบันราชภัฏไปเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระ และยกระดับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ส่งผลให้มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เกิดการแข่งขันในการขยายการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดหลักสูตรภาคพิเศษ และหลักสูตรนานาชาติ ทำให้นักศึกษาเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อยลง เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นที่ยอมรับ และมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่ำกว่า ตลอดระยะเวลา 10 ปีของยุคปฏิรูปการศึกษา ผลสืบเนื่องจากการปฏิรูปการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว มีอิสระในการดำเนินการและบริหารจัดการมากขึ้น ตลอดจนมีความเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มากกว่าในยุคที่ผ่านมา ในช่วงปี พ.ศ. 2542 – 2551 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งใหม่จำนวน 30 แห่ง โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอเปลี่ยนแปลงประเภทเป็นมหาวิทยาลัยจำนวน 13 แห่ง ทำให้สิ้นปี พ.ศ. 2551 มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาอยู่ทั้งสิ้น 69 แห่ง อย่างไรก็ตามการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาของอุดมศึกษาไทย

1.3.2 ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

1) ด้านการเรียนการสอน

ผลสืบเนื่องจากแนวความคิดการปฏิรูปการศึกษาที่กำหนดให้มีการจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยและให้สามารถเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันการศึกษา หรือจากการเรียนรู้นอกระบบการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงานได้ รวมทั้งกำหนดให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มีการนำแนวความคิดเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-center Learning) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ส่งผลให้การเรียนการสอนมีการใช้วิธีการที่หลากหลายและพัฒนาไปจากอดีตค่อนข้างมาก มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนหรือผู้บรรยายไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2542 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ออกประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรทั้งระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา ต่อมามีการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมมากขึ้น โดยออกเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548 และ เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการจัดทำหลักสูตร ทั้งระบบการศึกษา หน่วยงาน กิต โครสร่างหลักสูตร การวัดและประเมินผล ตลอดจนการประกันคุณภาพหลักสูตร และกำหนดให้มีการพัฒนา และประเมินหลักสูตรอย่างน้อยทุก ๆ 5 ปี การจัดทำหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้จึงมีรูปแบบเป็นมาตรฐานเดียวกัน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับระบบสหกิจศึกษาที่กำหนดให้มีรายวิชาสหกิจศึกษา ให้มีช่วงเวลาปฏิบัติสหกิจศึกษาเต็มเวลาไม่ต่ำกว่า 16 สัปดาห์อย่าง

ต่อเนื่อง และต้องทำความเข้าใจกับสถานประกอบการให้มีค่าตอบแทนและสวัสดิการ ตามความเหมาะสม หลักสูตรสหกิจศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาที่ต้องการให้นักศึกษามีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการจริง เช่น สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและท่องเที่ยว สาขาวิชาการจัดการธุรกิจการบิน สาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ และสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการบูรณาการการเรียนการสอน องค์ความรู้ด้านวิชาการ และการวิจัยเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยการสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (University Business Incubator : UBI) สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการตามแนวคิดหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา และมุ่งส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้และประสบการณ์ในการเป็นผู้ประกอบการ และเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับอาจารย์จากการเป็นที่ปรึกษาเพื่อเรียนรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาทางธุรกิจ และนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในการเรียนการสอน

ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ และมาตรการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ทัดเทียมกับสากล ทำให้สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเปิดสอนหลักสูตรนานาชาติ การแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาระหว่างกัน มีความร่วมมือทางวิชาการ และจัดทำหลักสูตรนานาชาติร่วมกันเพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ และสร้างจุดเด่นให้กับหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาไทย สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มพัฒนาหลักสูตรนานาชาติจนเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่ง คือมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ และมหาวิทยาลัยรังสิต มีจำนวนนักศึกษาต่างชาติศึกษาอยู่มากที่สุดใน 5 อันดับแรกของสถาบัน อุดมศึกษาทั้งหมด อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวนมากหันมาเปิดสอนในหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ปริมาณและคุณภาพของนักศึกษาที่จะเข้าศึกษาในหลักสูตรนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนลดลง เนื่องจากมีค่าเล่าเรียนต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และค่านิยมของสังคมไทยส่วนใหญ่ให้การยอมรับและเชื่อมั่นในคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีมาตรการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ โดยสนับสนุนการจัดทำรายวิชาการร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยในการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างมหาวิทยาลัยสมาชิก UMAP (University Mobility in Asia and the Pacific) และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค ภายใต้นโยบายพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาค (Education Hub) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีบทบาทในการสนับสนุนให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ตลอดจนได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลภายใต้โครงการส่งเสริมจากรัฐเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ผลการดำเนินการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ภายหลังการปฏิรูปการศึกษายังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะด้านกลไกการรับนักศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันการศึกษา ยังมีความหลากหลายในวิธีการรับและคัดเลือกนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ขาดระบบเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่ชัดเจน ผลของการปฏิรูปการศึกษาในด้านการขยายการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นการขยายการเปิดหลักสูตรอย่างไร้ขีดจำกัด นิยมเปิดหลักสูตรภาคพิเศษ หรือหลักสูตรนอกเวลาในรูปแบบของการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรทางด้านการศึกษาในสาขาบริหารการศึกษา หลักสูตรและการสอน และประกาศนียบัตรวิชาชีพครู นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ผลจากการขยายการจัดการศึกษาจนส่งผลกระทบต่อคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ทำให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ออกกฎกระทรวง เรื่อง การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง พ.ศ. 2549 เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา และได้เริ่มดำเนินการตรวจประเมินอย่างจริงจัง รวมทั้งออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ส่งผลให้การจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นไป มีรูปแบบการดำเนินการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2) ด้านการวิจัย

พัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพัฒนาการด้านการวิจัยของประเทศ ซึ่งยังช้ากว่านานาประเทศและมีการใช้จ่ายทางการวิจัยรวมถึงงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐน้อยมาก อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ได้มีความพยายามปฏิรูประบบการวิจัยโดยการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการวิจัย มุ่งเน้นผลลัพธ์และการบริหารจัดการระบบการวิจัยอย่างมีเอกภาพ มีการบริหารจัดการงบประมาณด้านการวิจัยและบูรณาการระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบการส่งเสริมการวิจัย ทำให้ระบบการวิจัยของประเทศมีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้น ในยุคนี้บทบาทด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากภาครัฐได้ให้การสนับสนุนการวิจัยอย่างจริงจังผ่านหน่วยงานด้านการวิจัยซึ่งได้บูรณาการกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในการผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาเพิ่มบทบาทด้านการวิจัย ตลอดจนการพัฒนาาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีตัวบ่งชี้ด้านการวิจัยเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาระบบกลไกส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบด้านการวิจัยขึ้นมา โดยเฉพาะ มีการออกระเบียบข้อบังคับ และนโยบายด้านการวิจัยอย่างชัดเจน มีการจัดทำแผนงานและ

กำหนดเป้าหมายด้านการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการจัดทำวารสารวิชาการ และเว็บไซต์เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัย และผลงานทางวิชาการของอาจารย์และบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างกว้างขวาง

ความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมการวิจัยของภาครัฐภายใต้โครงการต่าง ๆ ตลอดหลายปีที่ผ่านมา อาทิ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเศรษฐกิจฐานราก โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก โครงการวิจัยและพัฒนาภาครัฐร่วมเอกชนในเชิงพาณิชย์ โครงการทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังได้จัดตั้งเครือข่ายวิจัยอุดมศึกษาขึ้นเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนร่วมกันพัฒนาผลงานวิจัยภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนตามนโยบายของรัฐบาล และจัดทำโครงการพัฒนาเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) เพื่อเชื่อมโยงห้องสมุดสถาบัน อุดมศึกษาต่าง ๆ สำหรับเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัย นอกจากนี้โครงการส่งเสริมหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา ยังมีส่วนช่วยพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถนำผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมไปสู่กระบวนการใช้งานเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างรายได้ให้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้ให้ความสำคัญและมีการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษาขึ้นอย่างต่อเนื่อง พัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบและกำหนดนโยบายด้านการวิจัยที่ชัดเจน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ และขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัย

3) ด้านการบริการวิชาการ

การดำเนินงานตามภารกิจด้านการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการก้าวหน้าต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งหวังให้สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทในการให้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนากำลังแรงงาน ช่วยพัฒนาประเทศ และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อภารกิจด้านการบริการวิชาการในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่มุ่งผลิตบุคลากรในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ตามความเชี่ยวชาญของสถาบันอุดมศึกษา ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความรู้ด้านวิชาชีพ เช่น การประกอบอาหาร การท่องเที่ยวและนำเที่ยว ทักษะภาษา และความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีการบูรณาการภารกิจบริการวิชาการกับภารกิจด้านอื่น ๆ มากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่กำหนดให้การบริการวิชาการแก่สังคมต้องมีการบูรณาการกับภารกิจอื่น ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการจัดทำโครงการบริการ

ทางวิชาการแก่สังคมที่เชื่อมโยงกับการเรียนการสอน ในช่วงแรกส่วนใหญ่จะมีรูปแบบเป็นกิจกรรม รายวิชาที่ส่งเสริมการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนรอบ ๆ สถาบัน ต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบที่ มุ่งหวังให้ชุมชนและสังคมสามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนมากขึ้น นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังได้บูรณาการภารกิจการให้บริการวิชาการกับภารกิจด้านการวิจัย และ ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมด้วย มีการจัดทำโครงการให้บริการวิชาการแก่สังคมผ่าน ทางหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะการจัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรทั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอง และ บุคลากรจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ตลอดจนบุคคลทั่วไป เช่น การฝึกอบรมด้านเทคนิคการสอน การวัด และประเมินผล และการฝึกอบรมด้านการวิจัย เป็นต้น นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งที่ จัดตั้งหน่วยงานด้านการวิจัย ยังขยายบทบาทไปยังภารกิจด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้อง กับการวิจัย เช่น การจัดทำการศึกษาสำรวจความคิดเห็นประชาชน (Poll) และการดำเนินการหน่วยบ่มเพาะ ธุรกิจภายในสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลให้การดำเนินงานตามภารกิจด้านบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนในยุคนี้มีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งสามารถสร้าง จุดเด่นในการให้บริการวิชาการแก่สังคมให้กับสถาบันจนเป็นที่ยอมรับในสังคม

4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

พัฒนาการตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของ สถาบันอุดมศึกษาเริ่มเด่นชัดขึ้นหลังมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วน ใหญ่ได้พัฒนารูปแบบการดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับแนวทางการ ประเมินของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบาย และ หน่วยงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมทำนุบำรุงศิลปะและ วัฒนธรรมของสถาบันสู่สาธารณะ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้สนับสนุนให้ สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินโครงการค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม และโครงการค่าย เรียนรู้คุณธรรม นำชีวิตพอเพียง ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีโอกาส ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมร่วมกันมากกว่ายุคที่ผ่านมา

1.3.3 ด้านการบริหารและการจัดการ

ในยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา เอกชนในหลายด้าน ทั้งการปรับเปลี่ยนองค์กรกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา และรูปแบบการบริหาร จัดการ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่ให้อิสระในการบริหารจัดการ โดยมีการ กำหนดมาตรฐานการศึกษา มีระบบการกำกับ ตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพเช่นเดียวกับ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ตลอดจนมีการกำหนดมาตรการให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในรูปแบบของกองทุนช่วยเหลือต่าง ๆ รวมทั้งจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อ การศึกษา ซึ่งมีส่วนช่วยให้นักศึกษาสามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม

ตามการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาที่รัฐบาลให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แต่ไม่ได้ให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยตรง ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน ในขณะที่ประสิทธิภาพของการจัดสรรงบประมาณภาครัฐเพื่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา ยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มได้ แม้ว่าจะมีการปฏิรูปการศึกษาไปแล้วระยะเวลาหนึ่ง

ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ได้ปรับเปลี่ยนระบบการบริหารการเงินและงบประมาณของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเพิ่มกองทุนจาก 5 กองทุนตามกฎหมายเดิมเป็น 7 กองทุน ได้แก่ 1) กองทุนทั่วไป 2) กองทุนสินทรัพย์ถาวร 3) กองทุนวิจัย 4) กองทุนห้องสมุดและเทคโนโลยี 5) กองทุนพัฒนาบุคลากร 6) กองทุนสงเคราะห์ และ 7) กองทุนคงเงินต้นหรือกองทุนอื่น เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีเงินงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินการในแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังกำหนดให้สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดสรรผลประโยชน์ให้ผู้รับใบอนุญาตได้ไม่เกินร้อยละ 30 ของเงินรายได้ส่วนที่สูงกว่าค่าใช้จ่ายประจำปีหลังจัดสรรให้แก่กองทุนต่าง ๆ แล้ว รวมทั้งยังกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีที่มาของรายได้มาจากหลายทางเพิ่มขึ้น และยังกำหนดให้ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายจะพยายามกำหนดแนวทางส่งเสริมฐานะทางการเงินไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางการเงิน และสามารถตรวจสอบได้ แต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งยังมีปัญหาสภาพคล่องทางการเงินอยู่ รวมทั้งในทางปฏิบัติรัฐยังไม่มี การจัดสรรงบประมาณประจำปีให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นเพียงการสนับสนุนในรูปแบบเงินกู้ยืม หรือการสนับสนุนผ่านโครงการต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐ

มาตรการสำคัญที่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากในยุคนี้ คือ การจัดตั้งเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา โดยอาศัยพื้นที่ภูมิภาคเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มเครือข่ายเป็น 9 เครือข่าย กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในแต่ละภูมิภาคที่มีศักยภาพและความพร้อมทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย มีวัตถุประสงค์ให้เครือข่ายร่วมกันดำเนินงานตอบสนองนโยบายด้านการอุดมศึกษา เน้นการใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ได้ร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายตามภูมิกษณนั้น ๆ มุ่งดำเนินงานในลักษณะเชิงประเด็นตามนโยบายที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด เช่น เครือข่ายบริหารการวิจัย เครือข่ายบัณฑิตอุดมคติ เครือข่ายนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีส่วนร่วมแสดงบทบาทตามภารกิจสถาบันอุดมศึกษาได้ทัดเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สามารถจัดทำโครงการต่าง ๆ ภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐ ตลอดจนได้เรียนรู้การบริหารจัดการและการทำงานร่วมกันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในเครือข่าย

ผลจากนโยบายส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาไทยให้ยกระดับมาตรฐานการศึกษาไปสู่สากลตามแผนพัฒนาอุดมศึกษา การดำเนินงานในระยะแรกส่วนใหญ่จะเป็นการแลกเปลี่ยนอาจารย์

บุคลากร และนักศึกษา กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศโดยสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะเน้นการส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในด้านการพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน หรือมีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างกัน ในระยะต่อมาทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ได้มุ่งเน้นสู่ความเป็นสากลในทุกด้าน มีการจัดการเรียนการสอนทั้งหลักสูตรนานาชาติ และหลักสูตรสองภาษา มีการจัดทำหลักสูตรร่วมกับต่างประเทศ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษา นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษานานาชาติ ตลอดจนมีการปรับปรุงหลักสูตร และเนื้อหาให้เอื้อต่อการเรียนการสอนของนักศึกษาต่างชาติ อย่างไรก็ตามผลการดำเนินงานด้านความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาไทยยังไม่เป็นที่น่าพอใจมากนัก ผลการจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษาของโลกแสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยยังมีศักยภาพและคุณภาพห่างไกลกับสถาบันอุดมศึกษานานาชาติมาก การยกระดับมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยไปสู่สากล จึงยังคงต้องพัฒนามาตรการและกลยุทธ์ให้มีประสิทธิผลเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้พัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม คือ ระบบประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งกำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในที่เน้นการประเมินปัจจัยนำเข้าและกระบวนการที่มีการประเมินทุกปี ส่วนระบบประกันคุณภาพภายนอกที่เน้นการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ โดยมีการประเมินทุก ๆ 5 ปี ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โดยมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร จัดตั้งหน่วยงานด้านการประกันคุณภาพ และกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรง รวมทั้งเริ่มส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์มีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการเพิ่มขึ้นอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามในระยะแรกการพัฒนาอาจารย์ยังเป็นไปอย่างช้า ๆ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้หันมารับอาจารย์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการจากสถาบันการศึกษาอื่นอยู่แล้วมากขึ้น ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกันอย่างกว้างขวาง ส่วนการประเมินคุณภาพภายนอกในยุคนี้อำนาจงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพรอบแรก (พ.ศ. 2544 – 2548) โดยไม่มีการตัดสินผลการประเมิน และดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง (พ.ศ. 2549 – 2553) ผลการประเมินสถาบันอุดมศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 253 แห่ง พบว่า โดยภาพรวมคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่แตกต่างจากของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากนัก

การกระจายอำนาจจากรัฐไปยังสภาสถาบัน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถบริหารจัดการภายในได้เองเกือบทั้งหมดโดยสภาสถาบัน ทั้งการอนุมัติหลักสูตร การอนุมัติปริญญา การพิจารณาอนุมัติงบประมาณ การบริหารการเงินและทรัพย์สิน รวมถึงการพิจารณาแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งทาง

วิชาการ แม้กฎหมายพยายามลดความแตกต่างระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน โดยให้อำนาจแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านทางสภาสถาบัน ซึ่งมีบุคคลภายนอกร่วมเป็นกรรมการสภาด้วย แต่ความเท่าเทียมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ยังไม่สามารถส่งผลให้เกิดขึ้นจริงได้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวนมากนิยมใช้บุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าของ หรือผู้รับใบอนุญาต และคณะผู้บริหารมาดำรงตำแหน่งกรรมการสภาสถาบันมากกว่าการแต่งตั้งผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิในวงการศึกษาหรือภาคธุรกิจ เพื่อช่วยกำหนดนโยบายและพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นเรื่องของการควบคุมเพื่อให้เกิดคุณภาพมากกว่าการปล่อยให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาคุณภาพระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน อย่างไรก็ตามผลจากการประกันคุณภาพการศึกษาในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการดำเนินงานของสภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีพัฒนาการไปในทิศทางที่โปร่งใสมากขึ้น มีการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสภาสถาบัน ระบบการบริหารงานของสภาสถาบัน และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้อาจเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้บริหารมากกว่าในยุคที่ผ่านมา

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้นี้คือ คุณภาพของการจัดการศึกษา เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอิสระในการเปิดหลักสูตร โดยอ้างเหตุผลเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาและรองรับความต้องการของประชาชน ด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งซึ่งขาดความพร้อมและขาดมาตรฐาน มุ่งสร้างรายได้จนเกิดปัญหาความเชื่อมั่น และไม่ไว้วางใจในคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเกิดปัญหาทั้งในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน หลังการประกาศใช้กฎกระทรวง เรื่อง การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง พ.ศ. 2549 และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเริ่มดำเนินการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา ผลการตรวจประเมินในเบื้องต้นพบปัญหาการดำเนินงานในหลายด้าน ทั้งการเปิดหลักสูตรโดยไม่ผ่านการอนุมัติของสภาสถาบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรมีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนไม่ได้มาตรฐาน เป็นต้น ตลอดระยะเวลาเกือบสิบปีที่ผ่านมา แม้จะมีการปฏิรูปการศึกษาและมีการออกระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา แต่ผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่กลับไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ปัญหาคุณภาพการศึกษาทวีความรุนแรงมากขึ้น คณะกรรมการการอุดมศึกษาเห็นควรต้องมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุดมศึกษา เพื่อให้มีกฎหมายการอุดมศึกษาของชาติที่เป็นกฎหมายกลางใช้เป็นกรอบในการกำกับดูแลมาตรฐานการอุดมศึกษาของชาติ ทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน กฎหมายสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในยุคต่อมา คือ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องปรับปรุง และดำเนินการด้านหลักสูตรให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานดังกล่าว

1.4 ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน)

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคมาตรฐานการศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากยุคปฏิรูปการศึกษา ทั้งจากแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษา และการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้รัฐต้องให้ความสำคัญในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างเต็มที่ผ่านสภาสถาบัน โดยรัฐคอยกำกับดูแลการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล จนนำไปสู่การออกกฎระเบียบและประกาศต่าง ๆ เพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมถึงการกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้นทุกด้านอย่างรวดเร็ว การออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2552 เพื่อให้การจัดการศึกษาและการดำเนินการด้านหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานสากล โดยอาศัยกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นเครื่องมือในการประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคมาตรฐานการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยในแต่ละด้านได้ดังนี้

1.4.1 ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันที่เป็นเอกลักษณ์ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถาบันมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่ได้กำหนดตัวบ่งชี้ด้านนี้ไว้ อย่างชัดเจน นอกจากนี้มีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2552 ตลอดจนมีการปรับระบบการประเมินคุณภาพการศึกษภายในให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษภายนอก เพื่อส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้นสำหรับการประกันคุณภาพภายในรอบที่สอง (พ.ศ. 2553 – 2556) ในขณะที่ระบบการประกันคุณภาพภายในรอบที่ 3 (2557 – 2561) ได้มีการพัฒนารูปแบบการประเมิน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินคุณภาพ โดยให้มีการประกันคุณภาพการศึกษภายใน 3 ระดับ คือ ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน เพื่อมุ่งเน้นการประกันคุณภาพการศึกษภายในระดับหลักสูตร และส่งเสริมให้อาจารย์ประจำหลักสูตรมีบทบาทในการบริหารจัดการหลักสูตร รวมทั้งการออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งกำหนดมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาไว้ 2 ด้าน คือ 1) มาตรฐานด้านความพร้อมในการจัดการศึกษา ที่ประกอบด้วยด้านกายภาพ ด้านวิชาการ ด้านการเงิน และด้านการบริหารจัดการ และ 2) มาตรฐานด้านการดำเนินงาน

ตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังได้กำหนดประเภทหรือกลุ่มสถาบันไว้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ วิทยาลัยชุมชน สถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี สถาบันเฉพาะทาง และสถาบันที่เน้นการวิจัยขั้นสูงและผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะระดับปริญญาเอก เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเลือกประเภทหรือกลุ่มสถาบันตนเองได้ตามความเหมาะสมกับปรัชญา วัตถุประสงค์ และพันธกิจของสถาบัน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา เอกชน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลการประกันคุณภาพการศึกษาพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เลือกอยู่ในกลุ่มสถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี และมีบางส่วนที่เลือกเป็นสถาบันเฉพาะทางที่เน้นระดับปริญญาตรี ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงเน้นภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิต เนื่องจากมักประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการ และยังมีผลงานวิจัยน้อย ส่วนการประเมินคุณภาพภายนอก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสอง (พ.ศ. 2549 – 2553) และรอบสาม (พ.ศ. 2554 – 2558) และกำลังเตรียมการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบ 4 (พ.ศ. 2559 – 2563) โดยจะแบ่งการประเมินออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การประเมินเพื่อพัฒนา โดยอิงผลการดำเนินงานและข้อมูลพื้นฐานตามการประกันคุณภาพภายใน และ 2) การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานตามความสมัครใจ โดยการเทียบเคียงมาตรฐานระดับสากล เพื่อยกระดับสถานศึกษาให้สามารถแข่งขันได้กับนานาชาติ ซึ่งจะใช้รูปแบบการประเมินผ่านระบบออนไลน์ เพื่อลดภาระด้านเอกสาร

ผลจากการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ที่มีเป้าหมายหลัก เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วนของสังคม สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ผลักดันนโยบายให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ดำเนินการผ่านเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถเพิ่มบทบาทในการช่วยพัฒนาประเทศ สังคม และชุมชนมากขึ้น ในยุคนี้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งได้มีการปรับเปลี่ยนวันเวลาการเปิดปิดภาคเรียนเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน โดยเลื่อนวันเปิดภาคเรียนจากกลางเดือนพฤษภาคมของทุกปีไปเป็นกลางเดือนสิงหาคม

พัฒนาการด้านปรัชญาในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้มีลักษณะความเป็นเฉพาะทางมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษาอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก รัฐมีนโยบายควบคุมปริมาณและลดความซ้ำซ้อนของสถาบันอุดมศึกษา โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่ ในช่วงปี พ.ศ. 2552 – 2558 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุญาตให้จัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้นอีก 7 แห่ง ทำให้สิ้นปี พ.ศ. 2558 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 75 แห่ง จำแนกเป็นมหาวิทยาลัย 43 แห่ง สถาบัน 12 แห่งและวิทยาลัย 20 แห่ง แนวทางการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มมีทิศทางที่ชัดเจนใน 2 รูปแบบ กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษา

เอกชนที่ดำเนินการมานานและมีการพัฒนาไปสู่มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ จะมุ่งพัฒนาสถาบันให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่ จะมุ่งพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

1.4.2 ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ

1) ด้านการเรียนการสอน

พัฒนาการด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความก้าวหน้าในทิศทางที่ดีขึ้นตามลำดับนับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาและมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย นำเทคโนโลยีและเครื่องมือทางการสื่อสารมาใช้ในการเรียนการสอน มีการบูรณาการภารกิจการเรียนการสอนกับภารกิจด้านอื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนกับการทำงานในสถานประกอบการและภาคธุรกิจ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านการเรียนการสอน และการดำเนินการด้านหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้คือกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) โดยในช่วงปี พ.ศ. 2552 - 2558 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาไปแล้วจำนวนทั้งสิ้น 17 หลักสูตร เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร อย่างไรก็ตามการจัดการจัดทำหลักสูตรในสาขาวิชาที่ยังไม่ได้มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวทางของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในทุกหลักสูตร โดยเฉพาะมาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในยุคนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้เริ่มดำเนินการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ หลังได้ออกกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2551 ภายหลังมีการตรวจประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งอย่างจริงจัง การเปิดดำเนินการหลักสูตรนอกระบบที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษามีแนวโน้มลดลง มีการหยุดดำเนินการหลักสูตรที่ไม่ผ่านมาตรฐาน หันมาพัฒนาคุณภาพหลักสูตรที่ตั้งที่เปิดดำเนินการอยู่แล้วให้มีคุณภาพ

ปัจจัยสำคัญอีกประการที่ส่งผลต่อพัฒนาการตามภารกิจด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายและมาตรการส่งเสริมด้านการศึกษาของรัฐบาล ได้แก่ การเปิดโอกาสให้นักศึกษาพิการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษาจากหลักสูตรต่อเนื่องไปใช้หลักเกณฑ์การเทียบโอนการเรียนระดับปริญญาเข้าสู่อการศึกษาน

ระบบตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การจัดการศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) ของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 ซึ่งส่งผลให้ผู้ศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ต่างสาขาต้องใช้เวลาศึกษานานขึ้นกว่าหลักสูตรต่อเนื่องเดิมนอกจากนั้นนโยบายส่งเสริมโครงการสหกิจศึกษาที่ยังคงมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาในยุคนี้มุ่งพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานของนักศึกษาโดยการร่วมมือกับสถานประกอบการ ในขณะที่ปัญหาสำคัญของพัฒนาการด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ยังคงมีปัญหาคูณภาพของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่เป็นผลสืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคก่อนหน้า

2) ด้านการวิจัย

พัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้มีความก้าวหน้าต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยอย่างจริงจังของรัฐรวมทั้งระบบประกันคุณภาพการศึกษาได้มีการพัฒนาเกณฑ์การประเมินเพื่อส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาผลงานวิจัยทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมุ่งเน้นพัฒนาระบบกลไกการส่งเสริมการวิจัย และเผยแพร่ผลงานวิจัยทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามแม้ว่าภาครัฐจะมีการส่งเสริมการวิจัยแก่สถาบันอุดมศึกษาผ่านโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ โครงการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยของอาจารย์รุ่นกลางในสถาบันอุดมศึกษา โครงการทุนพัฒนานักวิจัย และโครงการทุนวิจัยความรู้ใหม่ที่เป็นพื้นฐานต่อการพัฒนา เป็นต้น แต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังคงสามารถเข้าถึงงบประมาณการวิจัยจากโครงการดังกล่าวได้น้อยมากเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้มุ่งส่งเสริมบทบาทการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาด้วยการบูรณาการภารกิจวิจัยกับการบริการวิชาการแก่สังคมผ่านโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากต่อเนื่องจากยุคที่ผ่านมา โดยอาศัยเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาและได้ปรับระบบการบริหารงานวิจัยให้มีความคล่องตัวมากขึ้น นอกจากนี้ยังสนับสนุนการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายโครงการ เช่น ทุนอุดหนุนวิจัยเพื่อสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ ทุนอุดหนุนงานวิจัยประเภทวิจัยสถาบัน ทุนอุดหนุนวิจัยโครงการวิจัยเพื่อส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น รวมทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ผ่านโครงการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (UBI) โดยเชื่อมโยงกับนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสร้างวิสาหกิจจากนวัตกรรมผ่านทางกองทุนตั้งตัวได้ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2555

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาภารกิจด้านการวิจัยอย่างจริงจัง โดยการพัฒนากลไกการส่งเสริมการผลิตและเผยแพร่ผลงานวิจัยรวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยระหว่างสถาบันอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม

ตามโดยภาพรวมของพัฒนาการด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแล้ว ส่วนใหญ่ยังมีความก้าวหน้าด้านผลงานวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมน้อยมากเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ทั้งทางด้านคุณภาพของผลงานวิจัยและการเข้าถึงแหล่งทุนการวิจัย

3) ด้านการบริการวิชาการ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มีการพัฒนาระบบและกลไกให้สอดคล้องกับแนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการบูรณาการภารกิจการบริการวิชาการกับภารกิจด้านอื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่มีการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบ มีการกำหนดนโยบาย แผนงาน และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอย่างชัดเจน รูปแบบการให้บริการวิชาการมีความหลากหลายมากขึ้น นอกเหนือจากการให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของสถาบันแล้ว สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งยังมุ่งสร้างชื่อเสียงด้านวิชาการ ด้วยการให้ข้อมูลทางวิชาการแก่สังคมในเรื่องต่าง ๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการภารกิจการบริการวิชาการกับการเรียนการสอนด้วยการส่งเสริมให้อาจารย์และนักศึกษาทำโครงการบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน รวมถึงการบูรณาการกับภารกิจวิจัยในการส่งเสริมโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างจริงจัง บทบาทในการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้เริ่มให้การสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพของสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญและมีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยการเป็นศูนย์ฝึกอบรม หรือศูนย์ทดสอบเพื่อให้การรับรองคุณวุฒิวิชาชีพในสาขาอาชีพต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีสนับสนุนกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในการดำเนินการพัฒนาบุคลากรวิชาชีพการท่องเที่ยวตามข้อตกลงว่าด้วยการยอมรับคุณสมบัติบุคลากรวิชาชีพการท่องเที่ยวอาเซียน ในการจัดทำหลักสูตร และเอกสารประกอบการฝึกอบรม รวมถึงการจัดอบรมผู้สอน และผู้ประเมินสมรรถนะบุคลากรวิชาชีพการท่องเที่ยวด้วย

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นไปรูปแบบการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพรอบใหม่ เนื่องจากระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา ได้ปรับเปลี่ยนเกณฑ์การประเมินคุณภาพด้านการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติของสถาบันอุดมศึกษา โดยให้ดำเนินการตามความถนัดและความเชี่ยวชาญ อาจเป็นการให้เปล่าหรือคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม กำหนดรูปแบบการให้บริการทางวิชาการไว้หลากหลาย ทั้งการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของสถาบัน เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ การให้คำปรึกษา การฝึกอบรม จัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ และการทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามหรือชี้แนะสังคม

4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงส่งเสริมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไทยผ่านการจัดกิจกรรมประจำปีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีไทยอย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งมีการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบภารกิจการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม และมีการพัฒนารูปแบบการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งบูรณาการกับภารกิจด้านอื่น ๆ รวมทั้งมีการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกับชุมชนและสังคมมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อภารกิจการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมในลักษณะของ พหุวัฒนธรรม (Multicultural) ที่มีความหลากหลายตามกระแสโลกาภิวัตน์และการขยายตัวของการจัดการศึกษานานาชาติ ทั้งรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมนานาชาติ และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติ ในขณะเดียวกันภาครัฐมีบทบาทสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาในการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น งานดนตรีไทย อุดมศึกษา และงานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา รวมทั้งโครงการค่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม เป็นต้น การส่งเสริมบทบาทตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ของสถาบันอุดมศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในรอบใหม่ (พ.ศ. 2557 - 2561) ได้ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดจุดเน้นเฉพาะที่แตกต่างกันตามปรัชญาและธรรมชาติของแต่ละสถาบัน และให้บูรณาการเข้ากับพันธกิจอื่นโดยเฉพาะการผลิตบัณฑิต รวมทั้งเน้นการจัดกิจกรรมที่ช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4.3 ด้านการบริหารและการจัดการ

พัฒนาการด้านการบริหารและการจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงด้านกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา โครงสร้างการบริหารและรูปแบบบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่ง อาจแตกต่างกันตามเอกลักษณ์และจุดเน้นของแต่ละสถาบัน แต่ส่วนใหญ่จะกำหนดโครงสร้างการบริหารให้มีผู้รับผิดชอบครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มให้ความสำคัญต่อการสรรหากรรมการสภาสถาบัน และผู้บริหารระดับสูงที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ประสบการณ์ และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม นอกเหนือจากบุคคลผู้ใกล้ชิดกับเจ้าของเหมือนยุคที่ผ่านมา ผลจากระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และบุคลากรทั้งด้านคุณวุฒิ การศึกษาและตำแหน่งทางวิชาการ มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกและตำแหน่งวิชาการ รวมถึงการเคลื่อนย้ายผู้บริหารจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไปยังสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การปรับเปลี่ยนรูปแบบการประเมินคุณภาพการศึกษารอบใหม่สำหรับปีการศึกษา

2557 ที่เพิ่มการประเมินคุณภาพในระดับหลักสูตร ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการใหม่ โดยการเพิ่มการบริหารระดับหลักสูตรด้วย

การสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้านงบประมาณจากภาครัฐ ผ่านเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเป็นเงินกู้ยืมเพื่อสมทบในการจัดซื้อและจัดหาอุปกรณ์การศึกษา และกู้ยืมเพื่อพัฒนาคณาจารย์ ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะมีแนวโน้มการกู้ยืมเพื่อพัฒนาคณาจารย์เพิ่มสูงขึ้น แต่ก็ยังคงมีจำนวนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก และมีตำแหน่งทางวิชาการต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานสากล ปัญหาสำคัญของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ยังคงเป็นปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาที่เป็นผลสืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคปฏิรูปการศึกษาที่มีการขยายการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามหลังจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานและมีการตรวจประเมิน รวมถึงมีการประเมินคุณภาพการศึกษาตามระบบการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกอย่างจริงจัง ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งยุติการจัดการเรียนการสอนในบางหลักสูตร และยกเลิกการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ในยุคนี้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 แห่งเกิดปัญหาการบริหารจัดการจนสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาต้องเข้าควบคุมการดำเนินงาน คือ มหาวิทยาลัยอีสาน และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ โดยมหาวิทยาลัยอีสานมีปัญหาการเงินและบัญชี และการบริหารงานไม่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน จึงถูกเพิกถอนใบอนุญาต ในขณะที่มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เกิดปัญหาความขัดแย้งในการบริหารงานภายใน จนส่งผลกระทบต่อนักศึกษาและภาพลักษณ์ของสถาบัน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าควบคุมเพื่อแก้ไขปัญหาและบริหารจัดการชั่วคราวจนกว่าจะกลับสู่ภาวะปกติ

ตอนที่ 2 แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การศึกษาแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยการนำสาระสำคัญที่ได้จากผลการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน วิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และกระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว และการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อกำหนดภาพอนาคต (Scenario Planning) ที่เป็นไปได้ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย และนำเสนอแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะเวลา 10 ข้างหน้า โดยการจำแนกและสรุปผลการศึกษาออกเป็น 3 ด้านดังนี้

- 2.1. ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ
- 2.2. ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ
 - 2.2.1 ด้านการเรียนการสอน

- 2.2.2 ด้านการวิจัย
- 2.2.3 ด้านการบริการวิชาการ
- 2.2.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 2.3. ด้านการบริหารและจัดการ

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวโน้มในอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย สามารถสังเคราะห์สรุปเป็นภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้าตามขอบเขตการศึกษาทั้ง 3 ด้านข้างต้นได้จำนวนทั้งสิ้น 91 ภาพอนาคต เมื่อนำมาวิเคราะห์จำแนกภาพอนาคตแต่ละด้านออกเป็นกลุ่มโดยใช้เกณฑ์ความเป็นไปได้ และสิ่งที่พึงประสงค์สำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต เพื่อนำไปกำหนดแนวทางส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีแนวโน้มเป็นไปได้มากที่สุดและเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จัดเป็น **ภาพอนาคตที่ควรส่งเสริมเพื่อดำเนินการ** มีจำนวนทั้งสิ้น 53 ภาพอนาคต ได้แก่

- (1) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน
- (2) สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทาง
- (3) พัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญ
- (4) มุ่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน
- (5) พัฒนาความเป็นสากล
- (7) อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารในการจัดการศึกษา
- (9) จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- (10) เน้นการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรม
- (11) มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย
- (12) เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (15) พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ
- (20) ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการเรียนการสอน
- (21) พัฒนาการเรียนการสอนบนฐานอิเล็กทรอนิกส์
- (22) เน้นการเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติ
- (23) เน้นการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงานจริง
- (25) ให้ความสำคัญต่อหลักสูตรที่เป็นช่วยพัฒนาประเทศ

- (26) พัฒนาหลักสูตรทางไกลและการเรียนผ่านออนไลน์
- (31) กำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยที่ชัดเจน
- (32) สร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิผล
- (33) มีหน่วยงานด้านการวิจัยที่ชัดเจน
- (34) เน้นโจทย์วิจัยเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ
- (35) บูรณาการการวิจัยกับการสอนและการบริการวิชาการ
- (36) กำหนดระเบียบข้อบังคับให้อาจารย์ต้องทำวิจัย
- (37) พัฒนากลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำวิจัย
- (38) พัฒนาระบบประเมินผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- (39) สร้างเครือข่ายการวิจัย
- (40) พัฒนาคุณภาพวิทยานิพนธ์และงานวิจัยของนักศึกษา
- (41) ส่งเสริมงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา
- (47) เน้นให้บริการวิชาการตามความเชี่ยวชาญ
- (48) พัฒนาหลักสูตรบริการวิชาการที่หลากหลาย
- (49) เพิ่มสัดส่วนรายได้จากการให้บริการวิชาการ
- (50) บูรณาการบทบาทการให้บริการวิชาการกับการสอนและการวิจัย
- (53) ให้ความสำคัญต่อการให้บริการวิชาการในสาขาอาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา
ประเทศ
- (54) สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการให้บริการวิชาการ
- (55) ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการให้บริการวิชาการแก่สังคม
- (61) ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และสถาบัน
พระมหากษัตริย์
- (62) ส่งเสริมกิจกรรมรูปแบบพหุลักษณะและพหุวัฒนธรรม
- (63) เผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมแก่สังคม
- (64) พัฒนาร่วมมือกับชุมชนและสังคมเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและ
วัฒนธรรม
- (65) ปลูกฝังความมีจิตอาสาและรับผิดชอบต่อสังคม
- (70) บริหารจัดการด้วยระบบธรรมาภิบาล
- (72) ปฏิรูประบบบริหารการเงิน
- (73) พัฒนาระบบการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ
- (74) จัดตั้งเงินกองทุนคงยอดเงินต้นโดยมีมืออาชีพเป็นผู้บริหาร

- (76) พัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้งานงบประมาณ
- (78) บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- (79) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ
- (80) สร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน และสถานประกอบการ
- (81) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นผู้มืออาชีพ
- (83) ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาอาจารย์
- (84) ปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์
- (85) จัดสรรงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- (87) มีการควมรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

กลุ่มที่ 2 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีแนวโน้มเป็นไปได้มากที่สุด แต่เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต จัดเป็น ภาพอนาคตที่ควรระวังเพื่อการพัฒนา มีจำนวนทั้งสิ้น 9 ภาพอนาคต ได้แก่

- (27) ประสบปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน
- (28) เน้นผลิตบัณฑิตในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ
- (29) การผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ
- (30) การสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมไม่มีประสิทธิผล
- (44) ขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัย
- (45) จำนวนผลงานวิจัยต่ำกว่าเป้าหมาย
- (46) ผลงานวิจัยยังไม่มีคุณภาพ
- (89) ประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์
- (90) ประสบปัญหาด้านคุณภาพอาจารย์

กลุ่มที่ 3 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีแนวโน้มอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ แต่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จัดเป็น ภาพอนาคตที่ควรมีมาตรการสนับสนุน มีจำนวนทั้งสิ้น 24 ภาพอนาคต ได้แก่

- (6) ขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศ
- (8) จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนลักษณะ Corporate University
- (14) พัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น
- (16) พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
- (17) พัฒนาหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น

- (18) พัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานวิชาชีพ
- (19) พัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (24) ขยายหลักสูตรด้านบริการและการท่องเที่ยวมากขึ้น
- (42) สร้างวงจรรายได้จากผลงานวิจัย
- (43) พัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันจากผลงานวิจัย
- (51) มุ่งส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพแก่คนวัยทำงาน
- (52) พัฒนาระบบบริการให้ บริการวิชาการแก่บัณฑิตหลังจบการศึกษา
- (58) จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- (59) บูรณาการการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน
- (60) พัฒนาระบบบริการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยอาศัยการวิจัย
- (66) พัฒนาสถาบันให้เป็นเลิศด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- (67) ขยายบทบาทการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไปยังต่างประเทศ
- (68) สร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภาสถาบันและผู้บริหาร
- (69) ปรับโครงสร้างสภาสถาบันให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกเป็นหลัก
- (71) บริหารจัดการตามแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (75) พัฒนากลไกการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายสถาบัน
- (77) เพิ่มแหล่งที่มาของรายได้ให้หลากหลาย
- (82) สร้างกลไกการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาให้เป็นอาจารย์
- (86) สร้างเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน

กลุ่มที่ 4 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีแนวโน้มอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ และเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จัดเป็น ภาพอนาคตที่ควรมีมาตรการป้องกัน มีจำนวนทั้งสิ้น 5 ภาพอนาคต ได้แก่

- (13) มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่มากขึ้นจนเกินความต้องการ
- (56) เน้นการให้บริการวิชาการเชิงพาณิชย์
- (57) ละเลยการให้บริการสังคม
- (88) มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา
- (91) มีการปรับขึ้นค่าใช้จ่ายในการศึกษา

ผลการศึกษานวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่สามารถสังเคราะห์ภาพอนาคตได้ทั้งสิ้นจำนวน 91 ภาพอนาคต และจัดกลุ่มตามความเป็นไปได้และสิ่งที่พึงประสงค์ออกได้เป็น 4 กลุ่ม เมื่อนำมาสรุปผลการศึกษาเชื่อมโยงกับผลการศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแล้ว สามารถสังเคราะห์ได้เป็นข้อค้นพบจากผลการวิจัยสำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตที่สรุปว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตอยู่ได้ด้วย “คุณภาพและความมั่นคงทางการเงิน” โดยสามารถอธิบายเหตุผลสนับสนุนได้ดังนี้

1. คุณภาพ

ผลการศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพในทุกด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้น สามารถแข่งขันในการจัดการศึกษากับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่ภาพอนาคตสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายภาพอนาคตที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพในแต่ละด้านอย่างชัดเจน โดยมีตัวอย่างภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนดังกล่าว ได้แก่

- 1.1 พัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญ
- 1.2 มุ่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน
- 1.3 พัฒนาความเป็นสากล
- 1.4 ขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศ
- 1.5 จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 1.6 เน้นการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรม
- 1.7 มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย
- 1.8 เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.9 เน้นการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงานจริง
- 1.10 สร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิผล
- 1.11 เน้นโจทย์วิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ
- 1.12 พัฒนากลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำวิจัย
- 1.13 พัฒนาคุณภาพวิทยานิพนธ์และงานวิจัยของนักศึกษา
- 1.14 ส่งเสริมงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา
- 1.15 พัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันจากผลงานวิจัย
- 1.16 บูรณาการบทบาทการให้บริการวิชาการกับการสอนและการวิจัย
- 1.17 มุ่งส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพแก่คนวัยทำงาน

- 1.18 พัฒนาบทบาทการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยอาศัยการวิจัย
- 1.19 พัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและสังคมเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม
- 1.20 ขยายบทบาทการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไปยังต่างประเทศ
- 1.21 สร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสถานสถาบันและผู้บริหาร
- 1.22 ปรับโครงสร้างสถานสถาบันให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกเป็นหลัก
- 1.23 บริหารจัดการด้วยระบบธรรมาภิบาล
- 1.24 ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นผู้มืออาชีพ
- 1.25 สร้างกลไกการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาให้เป็นอาจารย์

2. ความมั่นคงทางการเงิน

ความมั่นคงทางการเงินนับเป็นปัจจัยหลักสำคัญของการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เนื่องจากผลการศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบ่งชี้ว่าการเลิกกิจการหรือการเพิกถอนใบอนุญาตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในทุกยุคที่ผ่านมา ล้วนมีสาเหตุมาจากปัญหาด้านการเงินที่เป็นผลมาจากการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ดังนั้น ภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายภาพอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารและจัดการที่เป็นภาพอนาคตสำหรับการดำเนินงานที่นำไปสู่การมีความมั่นคงทางด้านการเงิน ได้แก่

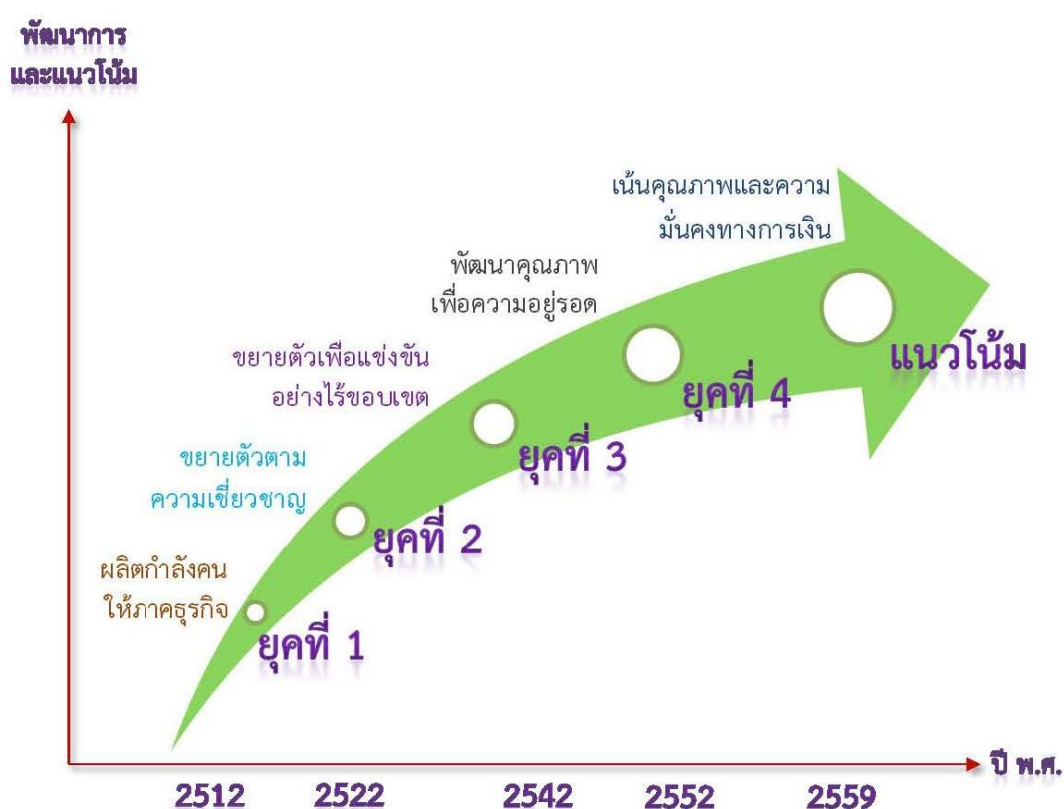
- 2.1 สร้างวงจรรายได้จากผลงานวิจัย
- 2.2 เพิ่มสัดส่วนรายได้จากการให้บริการวิชาการ
- 2.3 ปฏิรูประบบบริหารการเงิน
- 2.4 พัฒนาระบบการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ
- 2.5 จัดตั้งเงินกองทุนคงยอดเงินต้นโดยมีมืออาชีพเป็นผู้บริหาร
- 2.6 พัฒนากลไกการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายสถาบัน
- 2.7 พัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้งบประมาณ
- 2.8 เพิ่มแหล่งที่มาของรายได้ให้หลากหลาย
- 2.9 บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- 2.10 จัดสรรงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- 2.11 สร้างเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน

จากผลการศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในครั้งนี สามารถสรุปผลการศึกษาเป็นประเด็นค้นพบสำคัญสำหรับพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละยุค และแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้ดังตารางที่ 8-1

ตารางที่ 8-1 สรุปประเด็นค้นพบจากผลการวิจัยพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

พัฒนาการ และแนวโน้ม	ด้านที่ศึกษา		
	ปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ	การดำเนินงานตามภารกิจ	การบริหารและจัดการ
ยุคที่ 1 ยุคก่อกำเนิด (พ.ศ. 2512 – 2522)	ผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองความต้องการแรงงานภาคธุรกิจ	เน้นภารกิจการสอนเพื่อผลิตบัณฑิตให้กับภาคธุรกิจ	บริหารจัดการตามกฎหมายโดยกลุ่มผู้ก่อตั้ง
ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 – 2542)	มุ่งขยายตัวเพื่อรองรับการแข่งขันและกระแสโลกาภิวัตน์	จัดการสอนตามความเชี่ยวชาญ เริ่มพัฒนาบทบาทตามภารกิจอื่น	ปรับโครงสร้างการบริหารตามกฎหมายเน้นบริหารเพื่อขยายตัวด้านปริมาณ
ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2552)	ขยายการจัดการศึกษาอย่างไร้ขอบเขตตามภาวะการแข่งขัน	เปิดหลักสูตรตามความนิยม ขยายภารกิจให้ครอบคลุมเกณฑ์การประกันคุณภาพ	บริหารจัดการเพื่อมุ่งเพิ่มรายได้มากกว่าการพัฒนาคุณภาพ
ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน)	มุ่งสร้างเอกลักษณ์และพัฒนาคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานเพื่อความอยู่รอดจากการแข่งขัน	สร้างจุดแข็งหลักสูตรตามความเชี่ยวชาญเน้นการสอนให้ปฏิบัติงานได้	ปฏิรูประบบบริหารจัดการ เน้นประสิทธิภาพในการดำเนินงาน
แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	สร้างเอกลักษณ์ตามความเชี่ยวชาญ มุ่งพัฒนาคุณภาพทุกด้าน	ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ เร่งพัฒนาคุณภาพงานวิจัย	บริหารอย่างมืออาชีพ เน้นความมั่นคงทางการเงิน

จากผลการศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในครั้งนี สามารถสรุปผลการศึกษาเป็นประเด็นค้นพบสำคัญ ได้ดังภาพที่ 8-1 โดยสรุปประเด็นสำคัญที่สื่อถึงรูปแบบการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละยุคเพื่อเชื่อมโยงพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไปสู่แนวโน้มที่เริ่มต้นมาจากการจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนให้กับภาคธุรกิจ พัฒนาและขยายตัวไปตามการแข่งขันและระบบประกันคุณภาพการศึกษา จนนำไปสู่แนวโน้มในอนาคตที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องมุ่งเน้นคุณภาพและความมั่นคงทางการเงินเป็นสำคัญ

ภาพที่ 8-1 สรุปประเด็นค้นพบจากผลการวิจัยพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

จากผลการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 – ปัจจุบัน และแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถสรุปเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแต่ละยุค ตั้งแต่ยุคที่ 1 ยุคก่อกำเนิด จนถึงยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา พร้อมทั้งสรุปประเด็นค้นพบจากพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยจำแนกตามบริบทในแต่ละด้านตามขอบเขตการวิจัยทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ 2) ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ และ 3) ด้านการบริหารและการจัดการ โดยสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 8-2

ตารางที่ 8-2 สรุปเหตุการณ์สำคัญ พัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

<p>ยุคที่ 1 ยุคก่อตั้ง (พ.ศ. 2512 - 2522)</p>	<p>- ปี 2512 ประกาศใช้ พ.ร.บ.วิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 - ปี 2513 อนุญาตให้จัดตั้งวิทยาลัยเอกชนครั้งแรกจำนวน 6 แห่ง - ปี 2513 วิทยาลัยเอกชนกลุ่มแรกส่วนใหญ่เคยเปิดโรงเรียนและรร.อาชีวะ - ปี 2520 วิทยาลัยพัฒนาถูกเพิกถอนใบอนุญาตสิ้นปี 2522 เหลือวิทยาลัยเอกชนจำนวน 10 แห่ง</p>	<p>- ปี 2522 ประกาศใช้ พ.ร.บ.สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 - ปี 2525 เริ่มนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษา - ปี 2527 อนุญาตให้มีการเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย - ปี 2528 เริ่มมีแนวคิดพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล - ปี 2538 รัฐจัดตั้งกองทุน กยศ. - ปี 2540 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ</p>	<p>- ปี 2542 ประกาศใช้ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ และเริ่มปฏิรูปการศึกษา - ปี 2546 ประกาศใช้ พ.ร.บ.สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 - ปี 2546 กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา - ปี 2550 ปรับปรุง พ.ร.บ. เพื่อกระจายอำนาจให้สถาบัน - ปี 2550 มีการจัดตั้งสถาบันเฉพาะทางตามแนวคิดบรรษัท</p>	<p>- ปี 2552 ประกาศใช้ พ.ร.บ.มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ - ปี 2552 ออกกฎหมายส่งเสริมคุณวุฒิการ - ปี 2553 ประกันคุณภาพภายในรอบ 3 - ปี 2553 เริ่มมีการกำหนดปรัชญาและวิสัยทัศน์อย่างเป็นทางการ - ปี 2557 พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้มีการประเมิน 3 ระดับ</p>	<p>พัฒนาจากการผลิตกำลังคนไปสู่การรองรับกระแสโลกาภิวัตน์และเพื่อความอยู่รอดจากการแข่งขัน</p>	<p>สร้างเอกลักษณ์ ตามความเชี่ยวชาญ มุ่งพัฒนาคุณภาพ ทุกด้าน</p>
<p>ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 - 2542)</p>	<p>- ปี 2512 กฎหมายไม่ได้อำนาจการผลิต จึงเน้นการฝึกงานผลิตบัณฑิต - ปี 2513 อนุญาตให้โอนเพียง 3 ปี แรกจนปี 2514 จึงขยายเป็น 4 ปี - ปี 2513 ส่วนใหญ่เปิดสอนหลักสูตรบริหารธุรกิจ บัญชี และเศรษฐศาสตร์ - ปี 2516 เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม กิจกรรมนักศึกษาจึงเน้นประชาธิปไตย - ปี 2513 - 2522 การบริการสังคมเน้นการออกค่ายอาสา</p>	<p>- ปี 2522 กฎหมายกำหนดให้มีภารกิจหลัก 4 ด้าน - ปี 2524 เปิดหลักสูตรวิทยภาคอุตสาหกรรม และวิศวกรรม - ปี 2525 เริ่มนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสอน - ปี 2525 เริ่มมีการพัฒนาระบบการสอนทางไกล - ปี 2540 มีแนวคิดปฏิรูประบบส่งเสริมการวิจัยของชาติ</p>	<p>- ปี 2542 จัดการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ - ปี 2545 เริ่มใช้หลักสูตรสหกิจศึกษา - ปี 2547 เริ่มจัดตั้ง UBI - ปี 2547 สก. จัดตั้งเครือข่ายพัฒนาอุดมศึกษา - ปี 2548 ประกาศใช้เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร - ปี 2549 ประกาศกฎกระทรวงเรื่องการศึกษาเอกชนออกสถานที่ตั้ง</p>	<p>- ปี 2552 เริ่มพัฒนาหลักสูตรตาม TQF - ปี 2552 ปรับปรุงแนวทางการส่งเสริมการวิจัยผ่านเครือข่ายอุดมศึกษา - ปี 2553 ให้ความสำคัญกับไอเอ็มแมกการเปิดหลักสูตรต่อเนื่อง - ปี 2553 รัฐจัดทำโครงการหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด - ปี 2558 ประกาศใช้เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร พ.ศ. 2558</p>	<p>ขยายบทบาทจาก การผลิตบัณฑิต ไปยังภารกิจอื่น โดยบูรณาการตาม เกณฑ์การประกัน คุณภาพ</p>	<p>ผลิตบัณฑิตให้มี คุณภาพตามความ ต้องการของสถาน ประกอบการและ เร่งพัฒนาคุณภาพ งานวิจัย</p>
<p>ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 - 2552)</p>	<p>- ปี 2522 ให้อธิการบดีหรืออธิการ เป็นผู้บริหารสูงสุด - ปี 2522 ให้อธิการบดีบริหาร ผ่านสภาสถาบัน - ปี 2530 เชงชันกับราชภัฏและ ราชภัฏ - ปี 2532 รัฐตั้งกองทุนหมุนเวียน เพื่อพัฒนาส.เอกชน - ปี 2533 และ 2540 ถูกเพิกถอน ใบอนุญาต 2 แห่ง</p>	<p>- ปี 2544 สมศ. เริ่มประเมิน คุณภาพภายนอกครั้งแรก - ปี 2546 ออกกฎหมายใหม่ให้ เพิ่มกองทุนจาก 5 เป็น 7 - ปี 2546 เริ่มพัฒนาระบบประกัน คุณภาพภายใน - ปี 2547 ขยายการจัดการศึกษา ไปยังส่วนภูมิภาคอย่างกว้างขวาง จนเกิดปัญหาคุณภาพ</p>	<p>- ปี 2552 ปรับรูปแบบการบริหาร ตามหลักการมาภิบาลมากขึ้น - ปี 2555 สก. เริ่มตรวจประเมิน การจัดการศึกษาเอกชนออกที่ตง - ปี 2555 เกิดข้อเสนอผู้จัดตั้ง มหาวิทยาลัยอีสาน - ปี 2559 แต่งตั้งกรรมการเพื่อควบคุม มหาวิทยาลัยอัยลักษณ์ - ปี 2559 เกิดปัญหากรมการเทศมนตรี รับนักศึกษาเกินจำนวน</p>	<p>- ปี 2552 ปรับรูปแบบการบริหาร ตามหลักการมาภิบาลมากขึ้น - ปี 2555 สก. เริ่มตรวจประเมิน การจัดการศึกษาเอกชนออกที่ตง - ปี 2555 เกิดข้อเสนอผู้จัดตั้ง มหาวิทยาลัยอีสาน - ปี 2559 แต่งตั้งกรรมการเพื่อควบคุม มหาวิทยาลัยอัยลักษณ์ - ปี 2559 เกิดปัญหากรมการเทศมนตรี รับนักศึกษาเกินจำนวน</p>	<p>ปรับปรุงแบบการ บริหารไปตาม กฎหมายและเกณฑ์ การประกันคุณภาพ</p>	<p>บริหารอย่างมืออาชีพ มุ่งเน้นคุณภาพและ ความมั่นคงทาง การเงิน</p>
<p>ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน)</p>	<p>ยุคที่ 1 ยุคก่อตั้ง (พ.ศ. 2512 - 2522)</p>	<p>ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 - 2542)</p>	<p>ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 - 2552)</p>	<p>ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 - ปัจจุบัน)</p>	<p>พัฒนาการ</p>	<p>แนวโน้ม</p>

ยุคที่ 1 ยุคก่อตั้ง

ยุคที่ 2 ยุคขยายตัว

ยุคที่ 3 ยุคปฏิรูปการศึกษา

ยุคที่ 4 ยุคมาตรฐานการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยสามารถอภิปรายจำแนกตามผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และ 2) แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

1.1 จากผลการศึกษาปรัชญาการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยตั้งแต่ยุคก่อตั้งหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ สถาบันที่จัดตั้งโดยกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศาสนา สถาบันที่จัดตั้งโดยนักธุรกิจหรือนักวิชาการ และสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับความต้องการการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยของปราชญาณี ประภามอนตริพงษ์ (Praphamontripong, 2008) ที่ได้จำแนกประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามแนวคิดของเลวี (Levy, 1986 อ้างใน Praphamontripong, 2008) ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) Religious-oriented Institutes 2) Semi-elite Institutes และ 3) Demand-absorbing Institutes แม้ว่าในระยะหลังจะมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางขึ้นตามแนวคิดมหาวิทยาลัยบริษัท (Corporate University) แต่จัดได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับความต้องการศึกษา อย่างไรก็ตาม การกำหนดประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้จำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ วิทยาลัย สถาบัน และมหาวิทยาลัย ในขณะที่ผลการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมุ่งพัฒนาสถาบันตามความพร้อมใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) สถาบันอุดมศึกษาสมบูรณ์แบบ และ 2) สถาบัน อุดมศึกษาที่เน้นบางกลุ่มสาขาหรือสถาบันเฉพาะทาง ที่สอดคล้องกับแนวทางศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546) ที่เสนอให้มีการแบ่งกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนออกเป็น 2 ประเภท คือ สถาบันอุดมศึกษาสมบูรณ์แบบ และสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นบางกลุ่มสาขา เพื่อให้สามารถกำกับดูแลและส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าแม้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่บางแห่งมุ่งพัฒนาไปสู่สถาบันอุดมศึกษาสมบูรณ์แบบ แต่ก็มี ความพยายามสร้างจุดเด่นเฉพาะด้านเพื่อความเป็นเอกลักษณ์แก่สถาบันอย่างต่อเนื่อง

1.2 พัฒนาการในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากแนวคิดการให้อิสระในการจัดการศึกษาแก่สถาบันอุดมศึกษาตามหลักการอุดมศึกษาที่ระบุให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งยึดหลักการอุดมศึกษาในการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ ความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) ความเป็นอิสระในการบริหาร (Academic Autonomy) และ เสรีภาพทาง

วิชาการ (Academic Freedom) (วิจิตร ศรีสอาน, 2518; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524; พรชูลี อาชวอำรุง, 2546) ทั้งนี้การส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยการให้อิสระในการจัดการศึกษาผ่านสภาสถาบันเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา เพื่อมุ่งหวังให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพได้อิสระมีความเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สอดคล้องกับแนวคิดของ ภาวิช ทองโรจน์ (2554) ที่สนับสนุนให้ภาครัฐลดบทบาทการควบคุมและยึดหลักการกระจายอำนาจการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอิสระคล่องตัวในการจัดการศึกษาและสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามแม้ว่าผลการศึกษาจะบ่งชี้ว่าในบางช่วงเวลาการให้อิสระแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นส่วนหนึ่งส่งผลให้เกิดการขยายการจัดการศึกษาอย่างไร้ขีดจำกัดจนนำไปสู่ปัญหาคุณภาพก็ตาม แต่จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2553) พบว่าโดยภาพรวมคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่แตกต่างจากของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากนัก

1.3 ผลการศึกษาพัฒนาการตามภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการกิจการสอนหรือการผลิตบัณฑิต โดยในยุคแรก ๆ เน้นหนักการจัดการศึกษาในหลักสูตรด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะหลักสูตรบริหารธุรกิจ และมีการขยายไปยังหลักสูตรด้านอุตสาหกรรมและวิศวกรรมศาสตร์ เพื่อรองรับการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ สอดคล้องกับการศึกษาของ อมรวิชิ นาคทรพรพ และคณะ (2556) ที่กล่าวว่า การขยายการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อรองรับการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมของประเทศและการพัฒนาประเทศในอนาคต แม้ว่าในยุคแรกของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน กลุ่มสาขาวิชาที่เปิดสอนส่วนใหญ่ยังไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศตามผลการศึกษาของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ในระยะต่อมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้ขยายการจัดการหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น แต่โดยภาพรวมยังคงให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์น้อยมากเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เป็นไปตามผลการศึกษาของอุไรวรรณ ธนสถิตย์ (2541) ที่แสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเน้นผลิตบัณฑิตทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มากกว่าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างไรก็ตามในยุคต่อมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่มีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้กับการศึกษาและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้ขยายการจัดการศึกษาในด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสาขาที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

1.4 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความก้าวหน้าด้านการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการขยายการจัดการศึกษาในหลักสูตรนานาชาติ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเปิดสอนหลักสูตรนานาชาติทั้งในรูปแบบของหลักสูตรนานาชาติที่ดำเนินการเอง และหลักสูตรร่วมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยกับสถาบัน อุดมศึกษาต่างประเทศ ซึ่งได้รับการยอมรับจากนักศึกษาต่างชาติ จนมีจำนวนนักศึกษาต่างชาติศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อยู่ในอันดับต้น ๆ หลายสถาบัน ตลอดจนมีการพัฒนาความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง เป็นไปตามนโยบายมุ่งส่งเสริมความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาไทยของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2548) ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเฉพาะหลักสูตรนานาชาติมาตั้งแต่เริ่มจัดตั้ง รวมทั้งสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนบางแห่งจัดตั้งโดยสถาบันอุดมศึกษาจากต่างประเทศ สอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ที่ระบุว่าความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศ มีลักษณะเป็นข้อตกลงร่วมระหว่างสถาบันกับสถาบัน มีความร่วมมือในการจัดทำหลักสูตรนานาชาติร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ส่วนใหญ่เป็นด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ในขณะที่ด้านอื่น ๆ โดยภาพรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังไม่สามารถพัฒนาความเป็นสากลได้ตามเกณฑ์มาตรฐานนานาชาติหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับนานาชาติและด้านคุณภาพของอาจารย์ตามเกณฑ์มาตรฐานสากล

1.5 ผลการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกือบทุกด้าน พบว่ามีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้นตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ปัจจัยสำคัญเป็นผลมาจากการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูปการศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาระบบกลไก และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาที่มีการปรับปรุงให้เข้มข้นขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการนำระบบประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2551) ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าการนำระบบประกันคุณภาพการศึกษามาใช้กับอุดมศึกษา เพื่อส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาให้เกิดความตระหนักและมุ่งเน้นจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกษม วัฒนชัย (2555) ที่กล่าวว่าประเทศและสังคมคาดหวังให้พันธกิจของสถาบันอุดมศึกษามุ่งตอบสนองการพัฒนาประเทศ โดยคำนึงถึงด้านคุณภาพมากกว่าปริมาณ อย่างไรก็ตามแม้ว่าระบบประกันคุณภาพการศึกษามีส่วนทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกด้านก็ตาม แต่ส่วนใหญ่ยังคงเน้นภารกิจหลักในการผลิตบัณฑิตมากกว่าด้านอื่น และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งยังคงประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการ ตลอดจนการดำเนินงานตามภารกิจด้านการวิจัยยังไม่สามารถบรรลุผลตามเกณฑ์คุณภาพได้ ในขณะเดียวกัน กลไกการประกันคุณภาพการศึกษาก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยเช่นกัน เนื่องจากมีการใช้เกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาเดียวกันกับสถาบันอุดมศึกษาทุกประเภท

สอดคล้องกับแนวคิดของ สมภพ มานะรังสรรค์ (2559, สัมภาษณ์) ที่เสนอให้หน่วยงานกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการปรับเกณฑ์การประเมินคุณภาพบางส่วนให้เหมาะสมกับประเภทของสถาบัน เนื่องจากที่ผ่านมาระบบประกันคุณภาพการศึกษาเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

1.6 ผลการดำเนินงานตามภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่าจะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าไปมากโดยเฉพาะหลังยุคปฏิรูปการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา แต่ผลการศึกษาพบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถพัฒนาบทบาทด้านการวิจัยได้ตามเป้าหมาย เนื่องจากส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพและความเชี่ยวชาญด้านการวิจัย เป็นไปตามผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยในการดำเนินงานตามภารกิจด้านการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2552) ที่พบว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัย รวมทั้งขาดอัตรากำลังของบุคลากรในด้านนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ นพวรรณ บุญธรรม (2553) ที่ระบุว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังขาดแคลนอาจารย์ที่ทำวิจัยทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ขาดระบบจูงใจส่งเสริม และขาดงบประมาณในการลงทุนระบบฐานข้อมูลวิจัย แม้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มุ่งเน้นพัฒนาระบบกลไกการส่งเสริมการวิจัย และสนับสนุนการผลิตผลงานวิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานวิจัยทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับรัฐบาลได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยอย่างจริงจัง โดยการจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยเพื่อการอุดหนุนโครงการวิจัยผ่านสถาบัน อุดมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ตามข้อมูลของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สวทช.) จิตพมลมาศ, มปป.) ก็ตาม แต่ผลการศึกษาบ่งชี้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังขาดศักยภาพในการพัฒนาผลงานด้านการวิจัย และสามารถเข้าถึงงบประมาณการวิจัยน้อยมากเมื่อเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2556) ที่ระบุว่าอาจารย์และนักวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยเพียงร้อยละ 6 ของทุนอุดหนุนการวิจัยทั้งหมดเท่านั้น นับว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก

1.7 ผลการวิจัยพัฒนาการด้านการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า มีการพัฒนาก้าวหน้าขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลังยุคปฏิรูปการศึกษาที่มีการพัฒนารูปแบบการให้บริการวิชาการที่หลากหลาย และบูรณาการกับภารกิจด้านอื่นมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากยุคแรกที่สถาบันอุดมศึกษายังมีบทบาทด้านการให้บริการวิชาการค่อนข้างน้อย ดังผลการศึกษาของ ประกอบ คู่ปรรัตน์ และคณะ (2529) ที่พบว่ารูปแบบการให้บริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังไม่ค่อยเด่นชัดและเป็นรูปธรรมมากนัก ส่วนใหญ่มีดำเนินการอยู่บ้างตามนโยบาย และความพร้อมของสถาบันแต่ละแห่ง การพัฒนาบทบาทด้านการให้บริการของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน ส่วนใหญ่มักเน้นรูปแบบการให้บริการวิชาการตามความเชี่ยวชาญและเอกลักษณ์ของสถาบัน สอดคล้องกับผลการศึกษา

ของ อุไรวรรณ ธนสถิตย์ (2541) ในขณะเดียวกันสถาบันอุดมศึกษาเอกชนพยายามพัฒนาบทบาทการให้บริการวิชาการไปตามแนวคิดของคณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา (2542) ที่ระบุไว้ว่าสถาบันอุดมศึกษาต้องมีบทบาทในการให้การศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนากำลังแรงงานในทุกระดับให้มากขึ้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งและศักยภาพในการพัฒนาประเทศ และเปิดโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาและฝึกอบรมให้มีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งรูปแบบที่เป็นความร่วมมือกับสถานประกอบการ และกับหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ทั้งระดับเดียวกันและต่างระดับ นอกจากนี้สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนยังมุ่งสร้างบทบาทด้านบริการวิชาการให้สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2558ก) ระบุแนวทางการให้บริการวิชาการไว้ว่าควรมีการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของสถาบันเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ ให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม พัฒนาการในการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปัจจุบันจึงมีความหลากหลายและบูรณาการกับภารกิจด้านอื่นอย่างเป็นรูปธรรม มีความเชื่อมโยงกับการให้บริการสังคมและชุมชนอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง

1.8 ผลการศึกษาพัฒนาการตามภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนับตั้งแต่ยุคเริ่มมีการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นต้นมา ส่วนใหญ่มุ่งส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของไทย ด้วยการจัดกิจกรรมภายในสถาบันในวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและพระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุไรวรรณ ธนสถิตย์ (2541) ที่พบว่าภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นไทยและการธำรงไว้ซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมไทย มักเป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อจุดมุ่งหมายเฉพาะกลุ่มนักศึกษา บุคลากร และคณาจารย์ภายในสถาบัน ส่วนใหญ่เป็นวันสำคัญทางศาสนาและของสถาบันกษัตริย์ เช่น วันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา วันแม่ และวันพ่อ เป็นต้น (เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ, 2541) ต่อมาเมื่อมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้พัฒนารูปแบบการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้มีความหลากหลายตามจุดเน้นเฉพาะแตกต่างกันตามปรัชญาและเอกลักษณ์ของแต่ละสถาบัน มีการบูรณาการเข้ากับภารกิจอื่น โดยเฉพาะการผลิตบัณฑิต รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมที่มุ่งฟื้นฟู อนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ รวมถึงส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2558ก) ระบุไว้ในแนวทางปฏิบัติตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งได้มีการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมเพื่อรองรับกระแสโลกาภิวัตน์และความเป็นสากล โดยการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติ และการจัดกิจกรรมในรูปแบบพหุวัฒนธรรม (Multicultural) ทั้งนี้พัฒนาการด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทย ศิลปวัฒนธรรม และการสร้างความรู้ความเข้าใจในสังคมพหุวัฒนธรรมและ พหุวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐมี บทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรมผ่านมาตรการและโครงการต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

1.9 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ พัฒนาการด้านการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เนื่องจากกฎหมายได้มีการกำหนด โครงสร้างการบริหารและแนวทางการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาตั้งแต่ยุคเริ่มมีการ ก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นต้นมา จากผลการศึกษาพบว่าการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา หลังยุคปฏิรูปการศึกษา ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ ในยุคแรกสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังมีขนาดเล็ก การบริหารจัดการ จึงมักดำเนินการโดยเจ้าของหรือผู้ใกล้ชิด เมื่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวและเจริญเติบโตขึ้น โครงสร้างการบริหารได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมเพื่อให้ครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน ส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบเดียวกันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีพัฒนาการมาก่อน และมีการกระจาย อำนาจการบริหารงานและงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ พรชูลี อาชาวาร์จ (2546) และ ไพฑูรย์ สินารัตน์ (2542) อังใน สุวิมล ธนะผลเลิศ, 2547) ที่กล่าวถึง หลักการบริหารจัดการอุดมศึกษาควรวีตหลักกระจายอำนาจ กระจายความรับผิดชอบและการตัดสินใจ ในการดำเนินงานตามความรู้ความสามารถ ตลอดจนมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อความคล่องตัวในการ บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาพบว่าแม้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุก ฉบับได้กำหนดที่มาของสภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีความหลากหลายและวางแนวทางการบริหาร จัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ตลอดระยะเวลา ที่ผ่านมายังคงมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบทบาทของคณะกรรมการสภาสถาบันและผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน บางส่วนที่ขาดตระหนักรู้และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการช่วยพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ชวลิต หมิ่นนุช (2559, สัมภาษณ์) ที่ กล่าวว่าปัญหาสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ไม่ได้เป็นผลมาจากการขาด ความหลากหลายของคณะกรรมการบริหารสถาบัน แต่มักเป็นผลมาจากผู้บริหารบางคนที่ไม่ตระหนักถึง บทบาทหน้าที่ และไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในการกำหนดนโยบายและบริหารงานสถาบันอุดมศึกษา เอกชนให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ปัญหาการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงไม่ได้มี สาเหตุมาจากกฎหมาย แต่มักเป็นผลมาจากกรรมการและผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน บางแห่งที่ขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามหน้าที่

2. แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2.1 ผลการศึกษาแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจมีความเป็นไปได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ สร้างเอกลักษณ์เฉพาะด้านให้ชัดเจน และพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญ รวมทั้งต้องมุ่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมั่นคงภายใต้แนวโน้มการแข่งขันทางการศึกษาที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2554ก; 2554ข) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) และ พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ (2549) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตไว้ว่า ต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน ค้นหาสิ่งที่ถนัดและทำได้ดี สร้างความแตกต่างให้เป็นเอกลักษณ์และจุดแข็ง รวมทั้งกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาสถาบันไปสู่ความเป็นเลิศในสาขาที่เชี่ยวชาญ การพัฒนาคุณภาพในทุกด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะเป็นปัจจัยสำคัญในอนาคตที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับการยอมรับจากผู้เรียนและสังคม ทำให้สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นได้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ อัมพา สุวรรณศรี (2559, สัมภาษณ์) และ สมภพ มานะรังสรรค์ (2559, สัมภาษณ์) ที่ให้ความเห็นว่าแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตต้องเน้นคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ เนื่องจากแนวโน้มอนาคตผู้เรียนและผู้ปกครองจะคำนึงถึงคุณภาพในการเลือกสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลัก นอกจากนี้ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของ จรัส สุวรรณเวลา (2555) ที่เสนอแนวคิดว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องมีหลากหลายรูปแบบ จึงจะสนองความจำเป็นของชาติในอนาคตได้ แต่ละรูปแบบจะต้องมีเป้าหมายเฉพาะและมีค่านิยมของตนเอง ระบบต้องยอมให้แต่ละสถาบันมีเป้าหมายและเอกลักษณ์ของตนเองที่เหมาะสม และจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

2.2 ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีแนวโน้มพัฒนาการจัดการศึกษาไปสู่ความเป็นสากลมากขึ้น รวมทั้งมีความเป็นไปได้ที่จะขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศ และรองรับความต้องการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคใกล้เคียง โดยเฉพาะจีนและประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการศึกษาของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ที่ระบุว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีแนวโน้มการจัดการศึกษาที่เป็นสากลเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับความต้องการศึกษาของนักศึกษาต่างชาติ และนักศึกษาไทยที่ต้องการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสากล โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความพร้อมอาจมีการขยายตลาดการศึกษาไทยไปต่างประเทศ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า การขยายการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไปยังต่างประเทศ อาจมีความเป็นไปได้ที่สถาบันอุดมศึกษาเพียงบางแห่งที่มีศักยภาพและความพร้อมในการขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศได้ เนื่องจากการแข่งขันสูงและสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการยอมรับในระดับสากล สอดคล้องกับแนวคิดของ

ชวลิต หมั่นนุช (2559, สัมภาษณ์) และ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2559, สัมภาษณ์) ที่กล่าวว่า การขยายการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยไปยังต่างประเทศเป็นไปได้บ้างน้อยมาก มีสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนเพียง 4 – 5 แห่งเท่านั้นที่มีความพร้อม แนวโน้มที่เป็นไปได้คือการดึงดูดนักศึกษาต่างชาติให้เข้ามาศึกษาในประเทศไทยให้มากขึ้น

2.3 ผลการวิจัยแนวโน้มการจัดการศึกษาด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตให้มีทักษะและประสบการณ์เพื่อให้สามารถทำงานได้จริง ซึ่งเป็นพัฒนาการที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่หลังยุคปฏิรูปการศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปัญหาคุณภาพบัณฑิตที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ สอดคล้องกับแนวคิดของ สมภพ มานะรังสรรค์ (2559, สัมภาษณ์) ที่ระบุว่าแนวโน้มการจัดการเรียนการสอนในอนาคตต้องเน้นผู้เรียนให้สามารถปฏิบัติและทำงานได้จริง ผลจากการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาผลิตบัณฑิตให้มีทักษะปฏิบัติตรงกับความต้องการของสถานประกอบการในช่วงหลายปีที่ผ่านมา นำไปสู่ความกังวลของผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตที่มุ่งเน้นการผลิตกำลังแรงงานมากกว่าการสร้างบุคลากรให้มีความรู้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อมรวิรัช นาคทรพรพ และคณะ (2556) ที่ระบุว่าปัญหาสำคัญของการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทย คือการที่สถาบันอุดมศึกษาไทยส่วนใหญ่เน้นการผลิตกำลังคนทางวิชาชีพมากกว่าการสร้างปัญญาชนและความรู้ ในขณะที่ วีรา พาสพัฒนพาณิชย์ (2559, สัมภาษณ์) ให้ความเห็นว่าการเน้นการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติต้องควบคู่กับความรู้ภาคทฤษฎี ซึ่งขึ้นอยู่กับสาขาวิชาที่เป็นสาขาวิชาชีพเฉพาะ คงไม่สามารถเน้นภาคปฏิบัติได้ทุกสาขา นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าแนวโน้มการจัดการหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มประชากร โดยการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและมีรูปแบบที่หลากหลาย ขยายการจัดการศึกษาไปยังกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่วัยเรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิณสุตา สิริธรรังศรี (2552) และ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2550) ที่ระบุว่าสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตควรเน้นการศึกษาต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนงานและอาชีพ ต้องส่งเสริมผู้สูงอายุ และสร้างสังคมให้มีพื้นฐานแข็งแกร่ง เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรให้ความสำคัญต่อทิศทางการพัฒนาประเทศที่จะมี แนวโน้มในการนำแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) มาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในอนาคต สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งจึงมีแนวโน้มการจัดการศึกษาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งเป็นไปตามแนวทางศึกษาของ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2558ข) ที่ระบุว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นการใช้กลไกและรูปแบบทางธุรกิจเข้ามาแก้ไขปัญหาสังคม โดยมุ่งหวังผลตอบแทนเชิงสังคมมากกว่าผลตอบแทนเชิงธุรกิจ โดยประเทศไทยจะใช้แนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมในการพัฒนาประเทศเช่นเดียวกับหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว

2.4 แนวโน้มด้านการสร้างกลไกในการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แม้ว่ากฎหมายได้กำหนดที่มาของคณะกรรมการสภาสถาบันไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความหลากหลาย แต่ในทางปฏิบัติโดยส่วนใหญ่เจ้าของและผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังมีบทบาทสำคัญในการเลือกคณะกรรมการสภาสถาบันและผู้บริหารระดับสูง ดังนั้นแนวโน้มในการกำหนดนโยบายและทิศทางของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงขึ้นอยู่กับความตระหนักในภาระหน้าที่ของคณะกรรมการสภาสถาบัน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ อมรวิรัช นาครทรพร และคณะ (2556) ที่เสนอไว้ว่ากลไกสำคัญในการกำกับดูแลตนเองของสถาบันอุดมศึกษา ขึ้นอยู่กับบุคคลต่าง ๆ ทั้งระดับสภาสถาบันจนถึงคณะผู้บริหาร (Governing Board) ที่ต้องมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ ชวลิต หมิ่นนุช (2559, สัมภาษณ์) ที่กล่าวว่าสภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มักมีความหลากหลายอยู่แล้ว เนื่องจากตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้กำหนดสัดส่วนที่มาของคณะกรรมการให้มีความหลากหลาย แต่บทบาทการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะขึ้นอยู่กับความตระหนักของคณะกรรมการแต่ละคนที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการให้ความเห็นและเสนอแนะเชิงนโยบายแก่สถาบัน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง สภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตจะต้องมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นคุณภาพในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ จรัส สุวรรณเวลา (มปป.) ที่ให้เห็นความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาว่าต้องมีการบริหารจัดการแนวใหม่ แนวทางบริหารจัดการอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องเน้นด้านคุณภาพ ความเป็นมืออาชีพของอาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษา รวมถึงความรับผิดชอบของสภาสถาบัน เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2550) ที่ระบุไว้ในการจัดทำกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 โดยเสนอแนวทางการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตว่า ต้องปรับปรุงและสร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภาสถาบันและผู้บริหารระดับต่าง ๆ ปรับระบบธรรมาภิบาลซึ่งรวมถึงโครงสร้างสภาสถาบันให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกเป็นหลัก

2.5 ผลการวิจัยพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการในทิศทางที่ก้าวหน้าขึ้นทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ และคุณภาพของผลงานวิจัย เนื่องจากเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญของเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา และถือเป็นปัจจัยแสดงถึงเกณฑ์คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาตามมาตรฐานสากล ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานของการประกันคุณภาพการศึกษา และยังคงมีแนวโน้มพัฒนาคุณภาพในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไปสู่มาตรฐานสากล และรองรับแนวโน้มการแข่งขันทางการศึกษาที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น สอดคล้องกับผล

การศึกษาแนวโน้มนโยบายสถาบันอุดมศึกษาเอกชนครั้งนี้ที่ค้นพบว่า “คุณภาพ” นับเป็นปัจจัยสำคัญแห่งความอยู่รอดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตท่ามกลางการแข่งขันสูงทางการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2554ค) ที่เสนอว่ากลยุทธ์การปรับตัวเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อให้สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศได้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องเร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านหลักสูตร คุณภาพอาจารย์ เพิ่มประสิทธิภาพการ จัดสรรทรัพยากร การบริหารจัดการ และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการทางการศึกษา อย่างไรก็ตามการพัฒนาคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอาจทำให้มีต้นทุนค่าใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ในอนาคตสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำเป็นต้องปรับขึ้นค่าเล่าเรียน ผลการศึกษาแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบ่งชี้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับข้อสังเกตของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2554ค) ที่ระบุว่า การปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่าสากล จะส่งผลดีให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการศึกษาที่สูงขึ้นได้ แต่จะส่งผลให้ต้นทุนการจัดการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามภายใต้ภาวะการแข่งขันที่รุนแรงทั้งปัจจุบันและอนาคตสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ คงไม่สามารถปรับขึ้นค่าเล่าเรียนได้มากนัก ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรบริหารจัดการต้นทุนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการปฏิรูประบบบริหารการเงิน พัฒนาระบบการวิเคราะห์ต้นทุน และพัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้งบประมาณให้เกิดประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชวลิต หมื่นนุช (2559, สัมภาษณ์) และ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2559, สัมภาษณ์) ที่ให้ความเห็นในทิศทางเดียวกันว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนคงสามารถปรับขึ้นค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้ยาก เนื่องจากมีการแข่งขันสูง แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นไปได้จึงควรมุ่งลดต้นทุนโดยอาศัยการจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2550) ได้เสนอแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาควรควรวรรณการเรียนการสอน การทำงานและการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน เพื่อช่วยลดต้นทุนในการจัดการศึกษา ใช้กลไกมาตรฐานและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อลดเลิกหลักสูตรที่ไม่ใช่ความต้องการของสังคมหรือช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชาติ ปิดหน่วยงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพต่ำ ส่งเสริมระบบอุดมศึกษาที่แบ่งงานกันทำ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นค้นพบจากการวิจัยแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในครั้งนี้ที่พบว่า “ความมั่นคงทางการเงิน” ถือเป็นอีกประเด็นหนึ่งนอกเหนือจากเรื่องคุณภาพ ที่จะเป็ปัจจัยหลักทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตสามารถอยู่รอดได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

2.6 ผลการศึกษาปัญหาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา คุณภาพอาจารย์ และการขาดแคลนอาจารย์ เป็นปัญหาสำคัญที่ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะยังคงเป็นปัญหาหลักของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต

เนื่องจากปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากคุณภาพอาจารย์และการขาดแคลนอาจารย์ แม้ว่าตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มีการพัฒนาอาจารย์อย่างต่อเนื่องทั้งด้านคุณวุฒิการศึกษาและตำแหน่งทางวิชาการ แต่ผลการศึกษาบ่งชี้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงไม่สามารถพัฒนาคุณภาพอาจารย์ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษาแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงแสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำเป็นต้องสร้างกลไกและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์อย่างจริงจัง อาศัยเทคโนโลยีในการพัฒนาอาจารย์ ตลอดจนปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์ เพื่อสร้างแรงจูงใจและความมั่นคงในอาชีพ สอดคล้องกับแนวทางของ คณะกรรมการการอุดมศึกษา (2555) และ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องสร้างระบบพัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ และพัฒนาผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพให้เป็นอาจารย์ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์พัฒนาตนเองมากขึ้น มุ่งพัฒนาคุณภาพอาจารย์ในด้านการทำวิจัย และปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์

2.7 แนวโน้มการแข่งขันทางการศึกษาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากจำนวนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาที่มีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องตามทิศทางการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเห็นได้ว่า การลดลงของจำนวนผู้เรียนในแต่ละยุคตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษาแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังบ่งชี้ว่าจำนวนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษายังคงมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องด้วยสาเหตุสำคัญหลายประการ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงต้องเตรียมความพร้อมในการรับมือกับจำนวนผู้เรียนที่ลดลง และภาวะการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่มีจำนวนมากและมีการจัดตั้งเพิ่มเติมอีกในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ พิณสุตา สิริธรรังศรี (2552) และ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2550) ที่เสนอแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาปรับรูปแบบการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประชากรวัยอุดมศึกษาและและกลุ่มเป้าหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต ในขณะที่คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา (2542) ได้เสนอแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชนปรับขอบเขตภารกิจและพันธกิจไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน เพื่อให้จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อจำนวนผู้ต้องการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากผลการศึกษาพัฒนาการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในบางช่วงเวลาแสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีจำนวนนักศึกษาลดลงเมื่อเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีค่าใช้จ่ายสูง ครอบครัวหรือผู้ปกครองของนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจไม่สามารถ

สนับสนุนเงินค่าใช้จ่ายได้ เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของ วิทยากร เชียงกุล (2542) ที่พบว่า เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจนักศึกษาบางส่วนต้องหยุดเรียนหรือลาออกกลางคันเพราะครอบครัวประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ และจำนวนนักศึกษาใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งแนวโน้มเศรษฐกิจโลกที่อาจได้รับผลกระทบจากการออกจากประชาคมยุโรปของสหราชอาณาจักร ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (2559) ระบุว่าอาจส่งผลกระทบให้เกิดความผันผวนต่อตลาดการเงินโลก นำมาซึ่งวิกฤติเศรษฐกิจโลกและของไทยในอนาคต อันอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตได้

2.8 การศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในครั้ง นี้ เป็นการศึกษาวิจัยตามแนวทางการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) เพื่อการวิเคราะห์และสังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากประวัติศาสตร์ นำไปสู่การเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และกำหนดแนวทางที่เหมาะสมสำหรับอนาคต ผลการศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทำให้ได้บทเรียนสำคัญจากประวัติศาสตร์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายประการ ที่สามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับการแข่งขันในสภาวะการณ์ปัจจุบัน และกำหนดแนวทางการดำเนินการที่เหมาะสมสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต ทั้งนี้เป็นไปตามแนวทางการวิจัยประวัติศาสตร์ของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2545) และ Gall and Others (1999) ที่ระบุว่า การวิจัยทางประวัติศาสตร์เป็นการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ในอดีตอย่างลึกซึ้ง กว้างขวาง เพื่อให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจน เชื่อมโยงกับวิธีการวิจัยอนาคตของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549) ที่กล่าวว่า การศึกษาเกี่ยวกับอนาคตเป็นการศึกษาอดีตและปัจจุบันเพื่อให้สามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ที่ถือเป็นบทเรียนสำคัญจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้แก่ การให้อิสระในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนของรัฐ ในขณะที่ยังขาดกลไกและความพร้อมในการกำกับดูแลคุณภาพของการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าภาครัฐได้พยายามประกาศเกณฑ์มาตรฐาน และกำกับดูแล รวมถึงการตรวจประเมินการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจังในภายหลัง โดยภาพรวมถือว่ายังไม่สามารถจัดการปัญหาด้านคุณภาพอุดมศึกษาได้อย่างน่าพอใจ จึงนับเป็นบทเรียนสำคัญของภาครัฐที่ควรนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในอนาคตที่ว่า การให้อิสระแก่สถาบันอุดมศึกษาในเรื่องใดก็ตามควรดำเนินการไปพร้อมกันกับเกณฑ์มาตรฐานและกลไกการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ภาวิช ทองโรจน์ (2554) ที่เสนอให้ภาครัฐลดบทบาทการควบคุมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไปเป็นการกำกับ โดยมอบอำนาจให้สภาสถาบันรับผิดชอบให้มากที่สุด แล้วมีระบบสอบทานหรือประเมินผลว่าเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ นอกจากนี้สิ่งที่ได้เรียนรู้จากผลการศึกษาประวัติศาสตร์พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอีกประการหนึ่ง คือ การมีระบบประกัน

คุณภาพการศึกษา ที่ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง จึงสามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งปัจจุบันและในอนาคต ให้คำนึงถึงปัจจัยด้านคุณภาพในทุกด้าน เพราะถือเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนภายใต้สภาวะการแข่งขันและกระแสโลกาภิวัตน์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องพัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผลการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบ่งชี้ว่าการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้นทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งจึงควรให้ความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายด้านการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม โดยมุ่งดำเนินงานตามระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น นโยบายด้านการประกันคุณภาพการศึกษา : ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานทุกด้าน โดยให้ทุกหน่วยงานปฏิบัติงานตามระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกิจวัตร เป็นต้น นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรมุ่งเน้นกำหนดนโยบายสำหรับการพัฒนาคุณภาพในด้านที่ยังคงประสบปัญหาและยังไม่สามารถดำเนินงานได้ตามเกณฑ์มาตรฐานอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ทั้งด้านคุณวุฒิการศึกษา และตำแหน่งทางวิชาการ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพด้านการวิจัย โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตผลงานวิจัยที่เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยทั้งระดับชาติและนานาชาติให้มากขึ้น เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีคุณภาพและได้รับการยอมรับในระดับสากล เนื่องจากผู้เรียนจะให้ความสำคัญต่อปัจจัยคุณภาพการศึกษาในยุคที่มีการแข่งขันทางการศึกษาสูงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ แนวทางการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาอาจารย์ เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านคุณวุฒิการศึกษา การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ การพัฒนาองค์ความรู้ และความก้าวหน้าทางวิชาชีพ เป็นต้น ส่วนแนวทางการกำหนดนโยบายด้านการวิจัย อาทิ การส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์และบุคลากรผลิตผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ โดยการบูรณาการกับภารกิจด้านอื่น ตลอดจนส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้แพร่หลาย เป็นต้น

1.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ควรกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยเฉพาะ เนื่องจากผล

การศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แสดงให้เห็นว่าตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา นโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้มีเครือข่ายการวิจัย การพัฒนาอาจารย์ การจัดหลักสูตรสหกิจศึกษา และการสนับสนุนหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา (UBI) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐจะให้การส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนภายใต้ความเท่าเทียมกัน แต่ผลการศึกษาบ่งชี้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีศักยภาพในการเข้าถึงงบประมาณภาครัฐน้อยกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐอย่างชัดเจน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรกำหนดนโยบาย มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้นมาโดยเฉพาะ เพื่อมุ่งเป้าในการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ขาดศักยภาพสามารถได้รับโอกาสในการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐเช่นเดียวกับสถาบันที่มีศักยภาพและความพร้อมอยู่แล้ว เช่น นโยบายและมาตรการสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อการพัฒนาวิจัยรุ่นใหม่ หรือนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนโครงการวิจัยร่วมสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ยังขาดศักยภาพด้านการวิจัย เป็นต้น

1.3 ภาพอนาคตแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพอนาคตในกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นภาพอนาคตที่มีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุดและเป็นสิ่งที่พึงประสงค์สำหรับแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรนำภาพอนาคตดังกล่าวไปใช้ในการกำหนดนโยบาย จัดทำยุทธศาสตร์และกลยุทธ์เพื่อผลักดันสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนให้สามารถดำเนินการไปสู่ภาพอนาคตดังกล่าวได้อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมเอกลักษณ์ นโยบายด้านความเป็นสากล นโยบายด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ นโยบายด้านการบริหารจัดการ และนโยบายด้านการเงินและงบประมาณ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรอาศัยภาพอนาคตแนวโน้มของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นภาพอนาคตที่มีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด แต่เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ นำมากำหนดแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน เช่น กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน กลยุทธ์พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม แก่นักศึกษา กลยุทธ์การสรรหาอาจารย์และนักวิจัย และมาตรการส่งเสริมคุณภาพงานวิจัย เป็นต้น นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรนำภาพอนาคตดังกล่าวไปใช้กำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อการส่งเสริมการดำเนินงานให้เกิดภาพอนาคตที่พึงประสงค์ รวมทั้งกำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์หรือเกิดขึ้นน้อยที่สุด เช่น นโยบายและมาตรการส่งเสริมความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นโยบายและมาตรการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน นโยบายและมาตรการส่งเสริมความเป็นสากล เป็นต้น ตลอดจนความกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้มี

ความหลากหลายตามประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สามารถพัฒนาสถาบันไปสู่ความเชี่ยวชาญจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะสถาบันได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

2.1 ผลการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ตลอดระยะเวลาเกือบ 5 ทศวรรษที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของไทยอย่างมากในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการผลิตบัณฑิตเพื่อรองรับการขยายตัวของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในยุคเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตามในระยะต่อมา เมื่อมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และประเทศต้องการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังมีบทบาทในการผลิตบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนี้้อย่างน้อยมาก รวมถึงยังไม่สามารถพัฒนาบทบาทด้านการวิจัยเพื่อสนับสนุนประเทศไทยให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรหันมาให้ความสำคัญต่อการผลิตบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และส่งเสริมบทบาทด้านการวิจัยอย่างจริงจัง โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดดำเนินการมานานและมีความพร้อม นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรมุ่งสร้างความโดดเด่นตามเอกลักษณ์ของสถาบันให้ชัดเจน พัฒนาหลักสูตรให้มีความแตกต่างไม่ซ้ำซ้อนกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น เพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขัน โดยคำนึงถึงคุณภาพของหลักสูตรและบัณฑิตเป็นสำคัญ

2.2 ผลการวิจัยพบว่าปัญหาคุณภาพอาจารย์และการขาดแคลนอาจารย์เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพอาจารย์อย่างจริงจังทั้งการพัฒนา คุณวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ และการพัฒนาทักษะการสอน และการวิจัย โดยการสร้างกลไก การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการศึกษาต่อและการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ สร้างกระบวนการพัฒนาอาจารย์ให้ป็นมืออาชีพ พัฒนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาให้เป็นอาจารย์ รวมถึง การปฏิรูประบบค่าตอบแทนและสวัสดิการ เพื่อการจูงใจและธำรงรักษาอาจารย์ให้มีความภาคภูมิใจและ มุ่งคงในอาชีพ หากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอาจารย์ที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ จะส่งผลให้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้

2.3 หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ควรมุ่งส่งเสริมและ สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถดำเนินงานตามภารกิจต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพตาม ศักยภาพและความเชี่ยวชาญ โดยกำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อช่วยลดปัญหาของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะการขาดแคลนอาจารย์และบุคลากร รวมถึงการขาดศักยภาพในการ วิจัย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาแม้หน่วยงานภาครัฐพยายามส่งเสริมบทบาทสถาบันอุดมศึกษาตาม

ภารกิจต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนด้วยความเท่าเทียมกัน แต่จากผลการศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในโครงการต่าง ๆ น้อยกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมาก เนื่องจากยังขาดบุคลากรที่มีศักยภาพในการดำเนินโครงการ ภาครัฐจึงควรทบทวนและปรับปรุงมาตรการส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถพัฒนาศักยภาพในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.4 จากผลการวิจัยพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบ่งชี้ว่า ระบบประกันคุณภาพการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งด้านบวกและด้านลบ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีการพัฒนาและปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่พบว่าระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของไทยยังไม่สามารถช่วยส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดความหลากหลายได้ เนื่องจากส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์มาตรฐานเดียวกันสำหรับการประเมินสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่ง ในขณะที่ผลการศึกษาพบว่า แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรมีความหลากหลาย มุ่งสร้างเอกลักษณ์ และพัฒนาสถาบันไปสู่ความเป็นเลิศเฉพาะด้าน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา จึงควรระดมความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ไปเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไปสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลที่สามารถดำรงเอกลักษณ์ของตนไว้ได้อย่างโดดเด่น

2.5 ผลการวิจัยพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดการแข่งขันขยายการจัดการศึกษาและนำไปสู่ปัญหาคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมากฎหมายกำหนดให้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ 3 ประเภท คือ มหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย ในขณะที่ค่านิยมของสังคมไทยให้ความสำคัญต่อประเภทของสถาบัน ทำให้ในช่วงที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งมีการขอเปลี่ยนแปลงประเภทจากวิทยาลัยไปเป็นมหาวิทยาลัย โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งอาศัยการเปลี่ยนแปลงประเภทเพื่ออ้างการยกระดับคุณภาพและดึงดูดนักศึกษา นับเป็นการเพิ่มปัญหาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้น ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนและหน่วยงานด้านการศึกษาคงควรมีบทบาทร่วมกันในการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับสังคมในเรื่องค่านิยมการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ไม่ควรยึดติดกับประเภทของสถาบัน โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกประเภทควรมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา สร้างเอกลักษณ์สถาบันให้โดดเด่น กำหนดบทบาทตามภารกิจแต่ละด้านให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและผู้เรียน

2.6 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งควรมีภาพอนาคตแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ไปใช้ในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาและการดำเนินงานของสถาบันให้สามารถเป็นไปตาม

ภาพอนาคตแต่ละด้านอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ แข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นได้อย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และภาวะการแข่งขันที่รุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพอนาคตสำคัญ ๆ เช่น มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทาง พัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญ มุ่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน สร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรอาศัยภาพอนาคตที่สะท้อนให้เห็นปัญหาและอุปสรรคของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อมุ่งพัฒนาสถาบันให้เกิดปัญหาตามภาพอนาคตดังกล่าวให้น้อยที่สุด อาทิ ประสบปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน การผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ผลงานวิจัยยังไม่มีคุณภาพ และประสบปัญหาด้านคุณภาพอาจารย์ เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยสามารถเสนอประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

3.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาพรวม การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมุ่งศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยการจำแนกตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละประเภท

3.2 เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.3 ควรศึกษาพัฒนาการของบทบาทตามภารกิจอุดมศึกษาในเชิงลึกเป็นรายด้าน โดยเฉพาะด้านการสอนหรือการผลิตบัณฑิต และด้านการวิจัย ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งยังคงประสบปัญหาในการดำเนินงานตามภารกิจดังกล่าว เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการหาแนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนาบทบาทการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

3.4 ควรศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาผลการดำเนินงานเฉพาะด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่ยังคงเป็นปัญหาอย่างด้านการวิจัย การพัฒนาคุณภาพอาจารย์ และการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต

3.5 ควรนำผลการวิจัยด้านแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเด็นสำคัญ ไปศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางหรือกลยุทธ์พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถดำเนินการไปสู่แนวโน้มที่พึงประสงค์ได้ อาทิ การวิจัยแนวทางการควรวรมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด แนวทางการพัฒนาระบบการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นผู้มืออาชีพ และแนวทางการปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฎกระทรวง กำหนดลักษณะและเนื้อที่ที่ดิน ที่จะใช้เป็นที่ตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2549.

ราชกิจจานุเบกษา. 123 (ตอนที่ 83 ก) 8 – 10.

กฎทบทวน ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525). **ราชกิจจานุเบกษา.** 99 (ตอนที่ 119) 13 – 15.

กฎกระทรวง ว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2551.

ราชกิจจานุเบกษา. 125 (ตอนที่ 28 ก) 78 – 80.

กฎกระทรวง ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2546. **ราชกิจจานุเบกษา.** 120 (ตอนที่ 75 ก) 10 – 13.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558ก). **ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 – 2560.**

กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558ข). **ผลการดำเนินงานและรายงานความก้าวหน้าในการเตรียม**

ความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประจำปี

งบประมาณ 2557. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง การหลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการ**

เรียนระดับปริญญาเข้าสู่การศึกษาในระบบ พ.ศ. 2545. เอกสารอัดสำเนา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). **กฎกระทรวงกำหนดลักษณะของมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย**

ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2549. กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.**

2551. เอกสารอัดสำเนา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ**

ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. เอกสารอัดสำเนา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การจัดการศึกษาหลักสูตรระดับ**

ปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) ของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2553. เอกสารอัดสำเนา.

กระทรวงศึกษาธิการ.(2554). **การปฏิรูปการศึกษา** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก

<http://www.moe.go.th/main/edu-reform/edu-reform.htm#b-4> [28 กรกฎาคม 2554].

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). คำสั่งที่ 715/2555 เรื่อง เพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้งมหาวิทยาลัยอีสาน.

ราชกิจจานุเบกษา. 129 (ตอนพิเศษ 162 ง) 74 - 75.

- กรรชรส วันดี. (2550). **การบังคับใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546.**
 วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
 กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา. (2558). **ความเป็นมา** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก
<http://www.studentloan.or.th/detail.php?cid=1466> [18 กรกฎาคม 2558].
- กัญญนันท์ ยุคต์แผน. (2552). **รูปแบบการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชนไทย.** วิทยานิพนธ์
 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
 กาญจนา เกียรติกานนท์. (2552). **วิวัฒนาการบทบาทมิชชันนารีต่อการจัดการศึกษาพยาบาล
 ศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). **พื้นฐานอนาคตศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2(1), 3 - 12.**
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2554ก). **ทศวรรษแห่งการขับเคลื่อนเต็ม 5 ภารกิจใหม่ของฮาร์วาร์ด.**
 เอกสารประกอบการสัมมนา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2554ข). **ยุทธศาสตร์พัฒนาอุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ.** เอกสาร
 ประกอบการสัมมนา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2554ค). **เตรียมพร้อมรับเปิดเสรีอุดมศึกษา.** เอกสารประกอบการสัมมนา.
- เกษม พิพัฒน์เสรีธรรม. (2552). **สร้างแบรนด์มหาวิทยาลัยเอกชน. Productivity World. May
 - Jun. 2009, 57 - 62.**
- เกษม วัฒนชัย. (2555). **วิกฤตอุดมศึกษาไทย.** เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ.
- กฤษณพงศ์ กีรติกร. (2552). **วิกฤติ กระบวนทัศน์ มโนทัศน์ เพื่อการปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพฯ:
 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- กำจร หลุยยะพงศ์ และดวงมน จิตรจ่านงค์. (2550). **สังคมไทยในพุทธศักราช 2520 - 2547 โดยสังเขป.
 วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 3(1), 73 - 95.**
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2555). **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ.
 2555 - 2559).** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา. (2542). **แนวทางปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา
 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา. (2558). **คู่มือการประกันคุณภาพภายใน
 ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557.** สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

- คณะกรรมการปฐมประวัติศาสตร์มหิดลเพื่อประชาธิปไตย. (2546). **รายงานผลการศึกษายุวมประวัติศาสตร์มหิดลเพื่อประชาธิปไตย ภาคที่ 1 (พ.ศ. 2510 – 2516)**. นนทบุรี : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- คณะทำงานจัดระบบบริหารและการจัดการอุดมศึกษา. (2543). **แนวคิดการปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการอุดมศึกษา**. ทบวงมหาวิทยาลัย
- ศีกฤทธิ์ ปราโมช. (2537). **การศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายทอดวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดขนอน**. เอกสารอัดสำเนา
- จรัญญา เทพพรบัญชากิจ. (2556). **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรนานาชาติของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย**. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ. 23(2), 25 – 46.
- จรัส สุวรรณเวลา. (มปป.). **อุดมศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง : สถานการณ์โลก สถานการณ์ประเทศ**. เอกสารอัดสำเนา.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2555). **วิกฤติอุดมศึกษาไทย**. ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (บรรณาธิการ), **วิกฤติอุดมศึกษาไทย : ที่มาและที่ไป** (หน้า 74 – 92). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2554). **การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีสยาม
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2548). **ปฏิบัติการวิจัยอนาคตด้วย EDRF**. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 1(2), 19 - 31.
- จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์. (2558). **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอุดมศึกษาโดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทย**. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. 21(1), 22 – 35.
- เฉลิมพงษ์ คงเจริญ. (2553). **ระบบเศรษฐกิจไทยก่อนวิกฤติการณ์การเงิน พ.ศ. 2540 (พ.ศ. 2530 – 2540)**. รายงานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชวลิต หมื่นนุช. (2535). **อิทธิพลของภาวะผู้นำของคณบดีที่มีต่อประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2551). **จาก 14 ตุลา ถึง 6 ตุลา**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

- ชมพูชัช ร่วมชาติ. (2548). **อนาคตภาพของหลักสูตรวิชาชีพครูในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2550 –2559)**. ปริญญาานิพนธ์ ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชำนาญ บูรณ์ไอสด. (2547). **การศึกษากระบวนการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ. (2550). **การลงทุนทางการศึกษาของประเทศไทย** รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ณรงค์ อยู่ถนอม. (2554). **นโยบายการบริหารงานด้านการสนับสนุนการศึกษา**. เอกสารสรุปการบรรยายหลักการบริหารสถาบันอุดมศึกษา. เอกสารอัดสำเนา.
- เดลินิวส์. (2557, 2 กรกฎาคม). **สกอ.ตามพืนมหา'ลัยเปิดหลักสูตรเดือน** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.dailynews.co.th/Content/education/219079>. [2 กรกฎาคม 2557].
- ถนอมพร เลาจรัสแสง. (2540). **แนวโน้มและบทบาทของเทคโนโลยีการศึกษาในอนาคต**. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 2(3), 31 – 57.
- ทวีศักดิ์ กอนันต์กุล. (2544). **ความก้าวหน้าของอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.nectec.or.th/users/htk/milestones-th.html>. [20 สิงหาคม 2558].
- ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง. (2545). **รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบริษัทในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุขฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แฉวมณี. (2545). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558, 22 ตุลาคม). **15 ปีการศึกษาไทยวิ่งไล่การศึกษาโลก** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/533819> [22 ตุลาคม 2558].
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559, 28 พฤษภาคม). **2,500 มหาบัณฑิต ม.กรุงเทพธนบุรีช่วย** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/627063> [21 มิถุนายน 2559].
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559, 10 มิถุนายน). **นำร่องประเมินคุณภาพรอบ 4**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/21325> [10 มิถุนายน 2559].
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559ก). **ภาวะเศรษฐกิจไทย**. เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions/Pages/default.aspx>. [27 เมษายน 2559].
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559ข). **ประเมินผลกระทบเบื้องต้นต่อระบบเศรษฐกิจการเงินไทย กรณีอังกฤษออกจากอียู**. เข้าถึงได้จาก http://www.isranews.org/isranews-article/item/47961-artical_47961.html. [24 มิถุนายน 2559].

- ธนีนาถ ภู สุนทร. (2545). การพัฒนารูปแบบและกลยุทธ์การบริหารคุณภาพสำหรับกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญรัตน์ จันทร์ปลั่ง. (2550). การศึกษาวิวัฒนาการภารกิจทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของ สถาบันอุดมศึกษาไทย (พุทธศักราช 2459 – 2549). วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรารัตน์ รัตนภานุเดช. (2553). ยุทธศาสตร์การบริหารงานสถาบันอุดมศึกษาเอกชนของไทยตามหลัก ธรรมาภิบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพดล ปกรณ์นิมิตดี. (2551). ศึกษาขอบอำนาจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามพระราชบัญญัติ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546. ศรีปทุมปริทัศน์. 8(1), 31 – 43.
- นพรัตน์ ต้นประสิทธิ์. (2532). ศักยภาพและการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพวรรณ บุญธรรม. (2553). กลยุทธ์การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยสู่การเป็นมหาวิทยาลัย วิจัย. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยสารผู้จัดการ. (2530, เมษายน). บทสรุปจากคณาจารย์เมื่อสถาบันการศึกษาเป็นโดมิโนทางธุรกิจ ตัวหนึ่ง [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=8162#sthash.bvK0loe9.uak3qEo.dpuf> [5 กุมภาพันธ์ 2556].
- บุรินทร์ เทพสาร. (2557). ยุทธศาสตร์การบริหารการเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสู่การเป็น องค์การแห่งความสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัญชา ศอกจะบก. (2544). ปัญหาของการประกอบธุรกิจการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วย สถาบันอุดมศึกษาเอกชน วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เบญจา มังคละพฤกษ์. (2552). บทบาทมหาวิทยาลัยเอกชนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลงานด้านการ ประกันคุณภาพการศึกษา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.krirk.ac.th/th/office/qa/pdf/98.pdf [5 กุมภาพันธ์ 2556].
- ปทุมพร เปี้ยถนอม. (2554). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงบูรณาการสำหรับผู้บริหาร สถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548. **ราชกิจจานุเบกษา**. 122 (ตอนพิเศษ 39 ง) 7 – 13.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา. **ราชกิจจานุเบกษา**. 123 (ตอนที่ 105ง) 5 – 7.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554. **ราชกิจจานุเบกษา**. 128 (ตอนพิเศษ 47 ง) 44 – 46.
- ประกอบ คูปรรัตน์ และคณะ. (2529). **บทบาทสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**. รายงานวิจัย. สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เป็รื่อง กิจรัตน์ภร. (มปป.). **มุมมองต่อการกำกับดูแลมหาวิทยาลัย**. เอกสารอัดสำเนา.
- พงษ์ภิญโญ แม้นโกศล. (2556). กลยุทธ์การบริหารเพื่อความเป็นเลิศในงานวิจัยของคณะมนุษยศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน. **วารสารสุทธิปริทัศน์**. 27 (83), 16 – 35.
- พนม หวัดสว่าง. (2542). **ความคิดเห็นของอาจารย์ต่อหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. **ราชกิจจานุเบกษา**. 116 (ตอนที่ 74ก) 1 – 23.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. **ราชกิจจานุเบกษา**. 119 (ตอนที่ 123ก) 16 – 21.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. **ราชกิจจานุเบกษา**. 127 (ตอนที่ 45ก) 1 – 3.
- พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522. **ราชกิจจานุเบกษา**. 96 (ตอนที่ 63) 1 – 39.
- พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546. **ราชกิจจานุเบกษา**. 120 (ตอนที่ 107ก) 1 – 32.
- พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550. **ราชกิจจานุเบกษา**. 120 (ตอนที่ 107 ก) และ 124 (ตอนที่ 101 ก) 1 – 35.
- พรชูลี อาชาวอำรุง. (2546). **การบริหารอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรราวลัย วงศ์บุญสิน และคณะ. (2549). **การวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน**. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์. (2549). **การศึกษาแนวโน้มเพื่อการวิจัยและพัฒนาการศึกษาสำหรับอนาคต**. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พิเชษฐ ดุรงค์เวโรจน์. (2546). **บทบาทอุดมศึกษาในระบบวิจัยแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : บริษัทกราฟโก้ ซิสเต็มส์ จำกัด.

- พิชญ์ รัตนเพียร. (2554). **การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิณสุดา สิริธรงค์ศรี. (2552). **ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 – 20 ปี** รายงานการวิจัย. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. (2549). **พัฒนาการของการศึกษาไทยระหว่างปี พ.ศ. 2489 – ปัจจุบัน**. วารสารรามคำแหง. 23(1), 87 – 94.
- พิศสุภา ปัจฉิมสวัสดิ์. (2552). **การวิเคราะห์ปัจจัยภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของภาควิชาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญประภา เปี่ยมพุก. (2551). **ประสิทธิภาพการจัดการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2516). **พัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2523). **ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2524). **หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2526). **ระบบการศึกษาไทยในรอบสามทศวรรษ (พ.ศ. 2490 – 2520) : การศึกษาเพื่อสนองตอบและเป็นตัวของตัวเอง**. รายงานวิจัย. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. CHULALONGKORN UNIVERSITY
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2540). **การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์. ใน แบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา**, ทิศนา ขัมมณี และสร้อยสน สกลรักษ์ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2543ก). **การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษา**. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2543ข). **ปฏิรูปการศึกษา : แนวคิดและหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2545). **การเรียนการสอนที่มีการวิจัยเป็นฐาน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ บรรณาธิการ. (2554). **กรมการศึกษามหาวิทยาลัย : ภารกิจใหม่กับอุดมศึกษาใหม่** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ที่ประชุมกรรมการศึกษามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย.

- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ บรรณาธิการ (2555). **วิกฤติอุดมศึกษาไทย : ที่มาและที่ไป**. กรุงเทพฯ : สมาคมสมาคมมหาวิทยาลัย (ประเทศไทย).
- ภาวิช ทองโรจน์. (2554). **สถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาอุดมศึกษา**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก www.naksit.org/hrlearning/index.php?option. [15 กันยายน 2555].
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2552). **หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**. ชลบุรี : สำนักพิมพ์มนตรี.
- มติชนออนไลน์. (2557, 25 กุมภาพันธ์). **สกอ.เร่งตรวจหลักสูตรปริญญาเอกไร้คุณภาพ** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1393318661. [2 กรกฎาคม 2557].
- มหาวิทยาลัยศรีปทุม. (2559). **ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.spu.ac.th/spubi/about/history>. [2 กุมภาพันธ์ 2559].
- มูลนิธิเพื่อสถาบันการศึกษาวิชาการจัดการแห่งประเทศไทย. (2555). **ข้อสรุปจากการประชุมผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา**. เอกสารอัดสำเนา.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2522). **พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522**. เอกสารอัดสำเนา.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2525). **กฎหมาย ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525)**. เล่ม 99 ตอนที่ 119.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2552). **ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552**. เอกสารอัดสำเนา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). **บทวิทยุรายการ "รู้รักภาษาไทย" ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2553**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=3381>. [15 กันยายน 2555].
- รุ่งลาวัลย์ สกุลมาลัยทอง. (2557). **กลยุทธ์การเสริมสร้างวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรวดีทรรศน์ รอบคอบ. (2550). **การศึกษาวิวัฒนาการของบทบาทสตรีในการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรือนแก้ว ภัทรานุประวัตติ. (2541). **บทบาทของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมไทย**. รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- รังสรรค์ ธาระพรพันธุ์. (2540). **มหาวิทยาลัยในฐานะโรงพิมพ์ปริญญาบัตร**. **ผู้จัดการรายสัปดาห์**. (ฉบับ 14 – 20 เมษายน 2540).

- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. (2545). **กำเนิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540**. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชต์วรรณ กาญจนปัญญาคม และก้องกิติ พุสวัตต์. (2545). **การพัฒนาดัชนีและเกณฑ์การประเมินระบบประกันคุณภาพการศึกษาระดับคณะวิชาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ**. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ : ทริปปี้ล อาร์ต พรินต์ติ้ง.
- วิรัช พงกษากุลนันท์. (2549). การเปลี่ยนแปลงจากยุคสู่ยุคของนักเทคโนโลยีการศึกษา. **วารสารวิทยบริการ**. 17 (2), 29 – 45
- วรภรณ์ คล้ายประยงค์. (2556). การบริหารจัดการหลักสูตรนานาชาติของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**. 5(1), 181 – 193.
- วรุตม์ วรรณะเอี่ยมพิกุล และคณะ. (2556). การพัฒนารูปแบบสหกิจศึกษา สาขาอุตสาหกรรมบริการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. **วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา**. 7(2), 66 – 73.
- วรรณดี สุทธิรินากร. (2556). **การวิจัยเชิงคุณภาพ : การวิจัยในกระบวนทัศน์ทางเลือก**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2518). **หลักการอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2550). **ผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- วิทยากร เชียงกุล. (2541). **รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2540**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วิทยากร เชียงกุล. (2542). **รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2541 : วิฤติและโอกาสในการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วิทยากร เชียงกุล. (2546). **สามทศวรรษทบวงมหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : ทบวงมหาวิทยาลัย.
- วิทวัส สัตยารักษ์ (2552). **กลยุทธ์การสร้างแบรนด์มหาวิทยาลัยเอกชน**. ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ คุษภูบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วุฒิชัย ธนาพงศธร และคณะ. (2552). **การพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อกำกับติดตามการจัดการอุดมศึกษาตามกรอบมาตรฐานการอุดมศึกษาและกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – 2565)** รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- ศรเนตร อารีโสภณพิเชษฐ. (มปป.). **กรอบคุณวุฒิแห่งสหภาพยุโรป : บทเรียนสำหรับประเทศไทย**. เอกสารอัดสำเนา.
- ศักดิ์ดา ศิริภัทรโสภณ. (2558). **การศึกษากรอบแนวคิดเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย**. **วารสารสมาคมนักวิจัย**, 20 (2), 30 – 47.

- คັນสนีย์ จะสุวรรณ. (2532). **ทิศทางของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2531 – 2545.**
 วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). GATS และ FTA ทางการศึกษา : แนวโน้มของผลกระทบและข้อเสนอแนะ.
 ใน **อนาคตอุดมศึกษาไทยภายใต้กระแสการค้าเสรีข้ามชาติ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพงศ์ รักใหม่ และภูวเรศ อับดุลสตา. (2555). **แนวทางพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้
 ภาษาอังกฤษตามมาตรฐานสมรรถนะอาเซียน** รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการ
 อุดมศึกษา.
- ศรีพัชรา สิทธิกำจร แก้วพิจิตร. (2551). **การใช้หลักธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน.**
 ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรุดา ชัยสุวรรณ. (2550). ปัจจัยที่เอื้อต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย
 เอกชน. **วารสารศึกษาศาสตร์**, 18(2), 85 – 98.
- สถาบันคลังสมองของชาติ. (2554). **พัฒนาการและจุดเปลี่ยนของระบบบริหารมหาวิทยาลัยเอกชน.**
 เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา.
- สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ. (2559). **วัตถุประสงค์การจัดตั้ง.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก
<http://www.tpqi.go.th/aboutus.php> [28 กุมภาพันธ์ 2559].
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2550). **สตรีนามทศวรรษของเศรษฐกิจไทย.** [ออนไลน์].
 เข้าถึงได้จาก <http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2012/09/wb52.pdf>. [20
 พฤศจิกายน 2556].
- สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. (2539). **การอุดมศึกษาเอกชนไทย.** รายงานวิจัย.
 กรุงเทพฯ : สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย.
- สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. (2556). **ประวัติความเป็นมา** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้
 จาก <http://www.apheit.org/2012-07-06-02-16-26> [12 ธันวาคม 2556].
- สมาคมสหกิจศึกษาไทย. (2552). **มาตรฐานและการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา.**
 กรุงเทพฯ : สมาคมสหกิจศึกษาไทย.
- สมาคมสหกิจศึกษาไทย. (มปป). **รายงานการสำรวจสถานภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษาในประเทศ
 และนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศอาเซียน.** สำนักงานคณะกรรมการการ
 อุดมศึกษา.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และอารียา มนัสบุญเพิ่มพูน. (2549). **การประเมินนโยบายกองทุนเงินให้กู้ยืม
 เพื่อการศึกษา.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

- สมยศ ชี้แจง. (2556). **การพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง ธีระวณิชตระกูล. (2545). นโยบายพัฒนาการศึกษาชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9. **วารสารศึกษาศาสตร์**, 14(1), 15 – 30.
- สิริลักษณ์ คอมันตร์. (2533). **สภาพปัจจุบันของอุดมศึกษาในประเทศไทย**. รายงานวิจัย. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริวิมล ปิณฑราช. (2547). **ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนในมุมมองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและนักเรียนสายอาชีวศึกษา**. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สินธรวา คามดิษฐ์. (2555). การนำเสนอนโยบายการส่งเสริมการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. **วารสารสุทธิปริทัศน์**. 26(79), 91 – 108.
- เสนห์ จามริก. (2555). มหาวิทยาลัยตายแล้ว : ทางเลือกอุดมศึกษาเพื่อความเป็นไทย. ใน ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน (บรรณาธิการ), **วิกฤติอุดมศึกษาไทย : ที่มาและที่ไป** (หน้า 9 – 34). กรุงเทพฯ : สมาคมสภามหาวิทยาลัย (ประเทศไทย).
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2557). **ธุรกิจการศึกษาในมหาวิทยาลัย ความเป็นไทยกับการศึกษา** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.sujitwongthes.com/2014/03/siam03032557/ [2 กรกฎาคม 2557].
- สุดาวดี ลิ้มไพบูลย์. (2553). **อนาคตศาสตร์และการวิจัยอนาคต**. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <http://gotoknow.org/blog/sudawadee/11995> [1 กรกฎาคม 2553].
- สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ. (มปป.). **บทบาทของมหาวิทยาลัยต่อการพัฒนาประเทศด้วยการวิจัย**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.cupt.thailand.net/research/presentation/p019.pdf [29 กุมภาพันธ์ 2559].
- สุธรรม อารีกุล. (2540). **อุดมศึกษา : วิกฤตและทางออก**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุธรรม อารีกุล. (2541). **การอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุธรรม อารีกุล. (2542). **วิกฤติอุดมศึกษาไทยและทางออก : เอกภาพในเชิงนโยบายและการกระจายโอกาส**. **อนุสารอุดมศึกษา**. 25(251), 13 – 16.
- สุธรรม อารีกุล. (2543). **รูปแบบและภารกิจอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา.
- สุนทรี วรรณไพเราะ. (2555). **ยุทธศาสตร์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุบิน ยุระรัช และคณะ. (2554). **ความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน** รายงานวิจัย. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย.
- สุพร ชัยเดชสุริยะ (2550). การพัฒนาทางการศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม. **วารสารครุศาสตร์**, 35(3), 95 – 103.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2551). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์. (2550). **การพัฒนาเครื่องมือตรวจวินิจฉัยองค์การสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัทร จำปาทอง. (2553). **การนำนโยบายเงินทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไปปฏิบัติ**. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุภัทร บุญสง. (2557). **ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย**. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ณะผลเลิศ. (2547). **วิวัฒนาการของหลักการอุดมศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล ศรีบุญทรง. (2553). **บทบาทของกรรมการสภามหาวิทยาลัยกับการปฏิรูปอุดมศึกษา**. **ธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย**. 2 (3), 12 – 21.
- สุรพล ศรีบุญทรง. (2555). **มหาวิทยาลัยกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. ใน **ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (บรรณาธิการ), วิกฤติอุดมศึกษาไทย : ที่มาและที่ไป** (หน้า 121 – 145). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ. (2548). **สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา** รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์.
- สำนักกิจการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. (2546). **คู่มือปฏิบัติเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงข้อกำหนดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้เป็นปัจจุบัน**. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับ อุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องภาพอนาคตและกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ : สกศ.

- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2548). **แนวปฏิบัติสำหรับการศึกษานานาชาติในสถาบันอุดมศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2550). **กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – 2565)**. กรุงเทพฯ : สกอ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2551). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับปรับปรุง**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552ก). **UBI กับเส้นทางพัฒนาประเทศไทย**. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552ข). **รายงานประจำปี 2551**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552ค). **คู่มือการดำเนินงานเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553ก). **กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552**. กรุงเทพฯ : สกอ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553ข). **รายงานประจำปี 2552**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553ค). **สถาบันอุดมศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553ง). **ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอก ล็อก.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553จ). **คู่มือการดำเนินงานโครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง**. เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553ฉ). **การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาที่แจ้งมายังสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.mua.go.th/users/bhes/front_home/off_campus_15102553.pdf [20 ธันวาคม 2558].
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554ก). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.(2554ข). **รายงานประจำปี 2553**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2555ก). **รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษา เอกชน**. เอกสารอัดสำเนา. กลุ่มกฎหมาย สำนักส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร.

- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.(2555ข). **รายงานประจำปี 2554**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2556). **รายงานประจำปี 2555**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2557). **รายงานประจำปี 2556**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558ก). **รายงานประจำปี 2557**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558ข). **สถาบันอุดมศึกษาในสังกัด** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/> [7 กันยายน 2558].
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558ค). **สถิติอุดมศึกษา** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/information/> [7 กันยายน 2558].
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558ง). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). **พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535**. เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2551). **บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การชำระบัญชีวิทยาลัยบัณฑิตสกลนคร**. เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2527). **รายงานการประชุมคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ครั้งที่ 5/2527**. ทบวงมหาวิทยาลัย.
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). **แผนการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 9**. ทบวงมหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2543). **ศูนย์คาดการณ์เทคโนโลยีเอเปคกับการมองอนาคตเพื่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. (2512). **รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรกและสมัยสามัญ พ.ศ. 2512 เล่ม 2**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2546). **รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). **การวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปี**
ข้างหน้า. กรุงเทพฯ : ออฟเซ็ท เพรส จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551ก). **กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนา**
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2552 – 2561) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา
แห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551ข). **รายงานการศึกษาไทยในเวทีโลก พ.ศ. 2549.** กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552ก). **สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปีของการปฏิรูปการศึกษา**
(2542 – 2551). กรุงเทพฯ : หจก.วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552ข). **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.**
2552 -2561). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552ค). **สรุปผลการประชุมวิชาการระดับชาติ 2552.** เอกสาร
 เผยแพร่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (มปป.). **เป้าหมายยุทธศาสตร์และตัวบ่งชี้ การปฏิรูปการศึกษาใน**
ทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) เอกสารเผยแพร่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2546). **รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่**
 รายงานวิจัย. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558ก). **เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) : นโยบาย**
ขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558ข). **สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ วาระปฏิรูปพิเศษ 1 : วิสาหกิจ**
เพื่อสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2550). **คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอก**
ระดับอุดมศึกษา รอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 – 2553). สมศ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2553ก). **มาตรฐานการอุดมศึกษาและ**
เกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2553ข). **รายงานสรุปผลการประเมิน**
คุณภาพภายนอกรอบสอง. กรุงเทพฯ : แม็ทซ์พอยท์.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.(2554). **อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ มาตรการ**
ส่งเสริม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม. จุลสาร สมศ. 9 (1), 3.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2555ก). **คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอก**
รอบสาม (พ.ศ. 2554 – 2558) ระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : ออฟเซ็ท พลัส.

- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2555ข). **ผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสามประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 (ระดับอุดมศึกษา)**. เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2558, 29 กันยายน). “สมศ.เผยกรอบ ประเมินคุณภาพสถานศึกษารอบ 4 เพื่อช่วยผู้ปกครองเลือกที่เรียนมากขึ้น” **มติชนออนไลน์**. เข้าถึงได้จาก <http://www.matichon.co.th/news/detail.php?newsid=1443527606>. [30 กันยายน 2558].
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). **มหาวิทยาลัยของไทยกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ.
- สำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา. (มปป.). **คู่มือการปฏิบัติงานเรื่องการส่งเสริมการวิจัยใน สถาบันอุดมศึกษา**. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา.(2558). **กองทุนตั้งตัวได้**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/users/bphe/bs/money.html>. [20 กรกฎาคม 2558].
- สำราญ บุญเจริญ. (2547). **การพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หนึ่งฤทัย ทิมย้ายงาม. (2552). **การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงจากการจัดหลักสูตร สาขาวิชาการบริหารการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์ อนันตริยเวช. (2539). **การมีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย : การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรวิรัช นาครทรรพ และคณะ. (2556). **อุดมศึกษาไทยในรอบศตวรรษ**. กรุงเทพฯ : หิริน หยาง การพิมพ์.
- อรทัย โพธิสุข. (2530). **พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณี ม่วงน้อยเจริญ. (2548). **บทบาทอำนาจหน้าที่ของสภาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน บริบทใหม่ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 : บทวิเคราะห์แนวคิด และข้อคิดเห็น**. **วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย**. 13(1), 5-8.
- อุทุมพร จามรมาน. (2531). **มหาวิทยาลัยเอกชนกับผลประโยชน์ของคนในชาติ**. แปลจาก The University and The Public Interest โดย A. Bartlet Giamatti. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- อุราเพ็ญ ยิ้มประเสริฐ และภณพร สิงหรา ณ อยุธยา. (2557). **มหาวิทยาลัยบรุษเพื่อการผลิตบัณฑิตยุคใหม่**. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**. 5(ฉบับพิเศษ), 123 – 133.

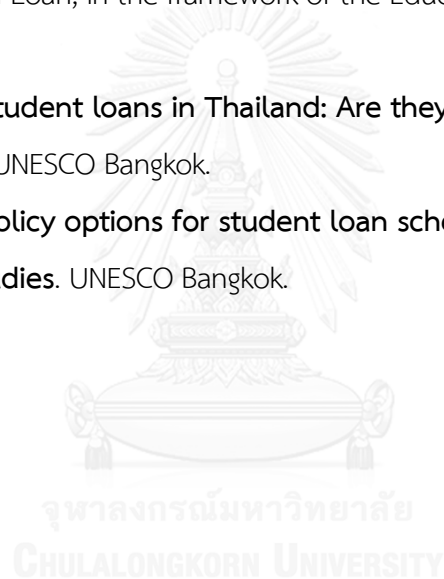
- อุไรวรรณ ชนสสิต. (2541). **ภารกิจของมหาวิทยาลัยเอกชนในการจัดการอุดมศึกษาของชาติ**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2538). **สองนคราประชาธิปไตย : แนวทางปฏิรูปการเมืองเศรษฐกิจเพื่อประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ASTVผู้จัดการออนไลน์. (2558, 26 มิถุนายน). “**แจ่งข้อดี เปิด-ปิดตามอาเซียน**”. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Qol/ViewNews.aspx?NewsID=9580000072410>. [26 มิถุนายน 2558].

ภาษาอังกฤษ

- Altbach, P. (2005). **Private Higher Education: A Global Revolution**. Rotterdam: Sense Publishers.
- Boyce, C. and Neale, P. (2006). **Conducting In-depth Interviews: A Guide for Designing and Conducting In-Depth Interviews for Evaluation Input**. Available from http://www.cpc.unc.edu/measure/training/materials/data-quality-portuguese/m_e_tool_series_indepth_interviews.pdf (24 Jul. 2014).
- Cohen, L. and Others. (2007). **Research Methods in Education**. 6th Edition. New York : Routledge.
- Commission on Higher Education. (2010). **Study in Thailand 2010**. Bangkok: Commission on Higher Education.
- Elo, S. and Kyngas, H. (2007). The qualitative content analysis process. **Journal of Advanced Nursing**, 62(1), 107 – 115.
- Gall, J. and Others. (1999). **Applying Educational Research A Practical Guide**. 4th Edition. New York : Longman.
- Jensen, C. (1996). **Delphi in Depth: Power Techinques from the Experts Berkeley**. Singapore: McGraw-Hill.
- Krippendorff, K. (1980). **Content Analysis: An Introduction to its Methodology**. Sage Publications, Newbury Park.
- Krippendorff K. (1989). “Content Analysis”. **International Encyclopedia of Communication**, Vol. 1. New York: Oxford University Press.

- Levy, D. (2004). **The New Institutionalism: Mismatches with Private Higher Education's Global Growth.** แปลโดย ปราชญ์ภาณี ประภามณฑรีพงศ์. Available from <http://www.albany.edu/dept/eaps/prophe/publication/paper.html#WP3> [14 Aug. 2011].
- Levy, D. (2006). **Private-Public Interfaces in Higher Education Development: Two Sectors in Sync?.** Paper for Conference on Higher Education and Development, Beijing, January, 16 – 17.
- Lindlof, T. R. and Taylor B. C..(2002). **Qualitative Communication Research Methods.** (2nd edition). CA: Sage Publication.
- Office of the Higher Education Commission. (2015). **Foreign Students in Thai HEIs.** Bureau of International Cooperation Strategy.
- Praphamontriphong, P. (2008). **Inside Thai Private Higher Education: Exploring Private Growth in International Context.** University at Albany, New York.
- Praphamontriphong, P. (2011). **Asian Trend in Private Higher Education.** Paper presented at the conference in the Philippines, April 7 - 8.
- Sakurai, Y. (2002). **A comparative Study of Higher Education in Thailand and Japan: Several Issues Regarding the Independent State University Administrative Corporations.** Hokkaido University, Japan.
- Sharma, Y. (2009). **Expansion of private higher education.** [Online] Available from http://www.universityworldnews.com/article.php?story=2009070715_2445674 (14 Aug. 2011)
- Stemler, S. (2001). An Overview of Content Analysis. **Practical Assessment, Research & Evaluation, 7(17).**
- Textor, B. R. (1980). **A Handbook on Ethnographic Futures Research.** Stanford Calif. : Stanford University.
- The World Bank. (2016). **Global Economic Prospects 2016.** Available from <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>. [27 April 2016].
- Toffler, A. (1970). **Future Shock.** Bantam Books, Available from http://en.wikipedia.org/wiki/Alvin_Toffler [1 July 2010].

- Weingand, E. D. (1995). **Futures Research Methodologies: Linking Today's Decisions With Tomorrow's Possibilities**. Available from <http://archive.ifla.org/IV/ifla61/61-weid.htm>. [Access on 28 July 2010].
- Yoshihide, S. (2002). **A Comparative Study of Higher Education In Thailand and Japan: Several Issues Regarding the Independent State University Administrative Corporations**. Hokkaido University, Japan.
- Ziderman, A. (1999). **The student loans scheme in Thailand: A review and recommendations for efficient and equitable functioning of the scheme**. Report prepared for UNESCO Bangkok as Part of Asian Development Bank Social Sector Program Loan, in the framework of the Education Management and Finance Study.
- Ziderman, A. (2003). **Student loans in Thailand: Are they effective, equitable, sustainable?**. UNESCO Bangkok.
- Ziderman, A. (2004). **Policy options for student loan schemes: Lessons from five Asian case studies**. UNESCO Bangkok.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิและสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ศาสตราจารย์กิติคุณ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์
คณบดีวิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
อดีตรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ประธานกรรมการคุรุสภา
2. รศ.ดร.สมภพ มานะรังสรรค์
อธิการบดีสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
3. ดร.ชวลิต หมื่นนุช
อุปนายกสภาสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ
อดีตรองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
อดีตเลขาธิการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)
4. นางวีรา พาสพัฒนพานิชย์
อธิการบดีวิทยาลัยดุสิตธานี
อดีตกรรมการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)
Board member of APacCHRIE (สถาบันการศึกษาด้านอุตสาหกรรมบริการในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก)
5. นางสาวอัมพา สุวรรณศรี
ผู้เชี่ยวชาญติดตามและประเมินผล สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)
อดีตผู้อำนวยการสำนักติดตามและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
6. รศ.ดร.สมสรณ์ วงษ์อยู่น้อย
ที่ปรึกษาอธิการบดี วิทยาลัยดุสิตธานี
ประธานคณะกรรมการตรวจเยี่ยมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย
คณะอนุกรรมการ กกอ. และประธานคณะกรรมการอำนวยการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษา (Admissions)

สรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์
วันที่สัมภาษณ์ : 8 มิถุนายน พ.ศ. 2559
<p>การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอดีตส่วนใหญ่จัดตั้งโดยกลุ่มที่จัดการศึกษาในระดับอื่นอยู่แล้ว ในยุคหลัง ๆ มีการจัดตั้งโดยสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศและกลุ่มผู้ก่อตั้งที่เน้นคุณธรรม ในอนาคตจะเป็นยุคโลกาภิวัตน์จะมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่มีความหลากหลายมากขึ้น ในลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อท้องถิ่น สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะกิจ สถาบันอุดมศึกษาที่เน้นอุดมการณ์ และสถาบันอุดมศึกษาจากต่างประเทศ</p> <p>การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องทำงานในรูปของเครือข่ายมากขึ้น โดยให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการด้านต้นทุน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่พยายามค้นหาความเชี่ยวชาญและสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตนเพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันด้วยการสร้างความแตกต่าง แม้ว่าจะจัดการศึกษาในหลักสูตรคล้ายกันก็ตาม</p> <p>แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย ยืดหยุ่น เน้นทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้และสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ในด้านการวิจัยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศมากขึ้น อย่างไรก็ตามคงมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพียงไม่กี่แห่งที่จะประสบความสำเร็จในการสร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิผล เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัย</p> <p>ส่วนแนวโน้มด้านการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตจะต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพ โดยการปฏิรูประบบการจัดการงบประมาณและต้นทุนให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อาจมีการควบรวมหรือจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชน</p>

ผู้ทรงคุณวุฒิ : รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์

วันที่สัมภาษณ์ : 13 มิถุนายน พ.ศ. 2559

การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงเริ่มต้นอาจเน้นจัดการศึกษาตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในระยะต่อมาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีจุดเน้นอยู่แล้วควรขยายการจัดการศึกษาในด้านที่มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกัน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาภาวะการแข่งขันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมุ่งรับนักศึกษาโดยคำนึงถึงปริมาณมากกว่าคุณภาพ เนื่องจากจำนวนนักศึกษาที่มีแนวโน้มลดลง

การดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องมุ่งสร้างจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์และพัฒนาคุณภาพให้เป็นที่ยอมรับของผู้เรียนและสังคม คงเป็นเรื่องยากที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนไทยส่วนใหญ่จะขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศ คงสามารถดำเนินการได้เพียงการดึงดูดนักศึกษาต่างชาติให้เข้ามาเรียนในประเทศไทยเท่านั้น ในส่วนของภาครัฐตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ มาตรการต่าง ๆ หลายมาตรการที่ใช้กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นการเพิ่มภาระมากกว่าการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษา

แนวโน้มที่เป็นไปได้สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตต้องมีการพัฒนาคุณภาพและสร้างเอกลักษณ์ให้ชัดเจน โดยมุ่งขยายการจัดการศึกษาไปในทิศทางที่เชื่อมโยงกับความเชี่ยวชาญของสถาบัน ในขณะที่ภาครัฐจะต้องปรับเปลี่ยนระบบการกำกับดูแลคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อมุ่งส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถพัฒนาสถาบันไปสู่ความเป็นเลิศตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งได้

ผู้ทรงคุณวุฒิ : **ดร.ชวลิต หมิ่นนุช**

วันที่สัมภาษณ์ : 3 มิถุนายน พ.ศ. 2559

การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคแรก ๆ ผู้ก่อตั้งจะมีความเกี่ยวข้องกับศาสนา และภาคธุรกิจ ต่อมาเมื่อเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถดำเนินธุรกิจอยู่ได้และมีผลกำไร จึงมีผู้สนใจเข้ามาก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเอกชนที่จัดการศึกษาในระดับ อื่นอยู่ก่อนแล้ว การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่จะมุ่งตอบสนองความต้องการ ของภาคธุรกิจ ในบางช่วงเวลากการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบางแห่งโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเปิด อย่างรามคำแหง อาจส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะสั้น ๆ เมื่อผ่านไประยะหนึ่ง ความต้องการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกลับสู่ภาวะปกติ เนื่องจากผู้เรียนมีความเชื่อว่าการ ศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องเข้าเรียนในชั้นเรียน

การให้อิสระแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่หลังประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวสูงอย่าง ต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากวิทยาลัยไปเป็นมหาวิทยาลัยจำนวนมาก สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งหวังผลจากการเป็นประเภทเป็นมหาวิทยาลัย เพื่อให้ผู้เรียนและ สังคมเข้าใจว่าสถาบันสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพจึงได้รับอนุมัติให้ยกฐานะขึ้นเป็น มหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเท็จจริงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงประเภทสถาบันอุดมศึกษาเป็นสิทธิตาม กฎหมายไม่ได้เป็นผลมาจากการประเมินคุณภาพ ภาครัฐจึงต้องมีการประเมินสถาบันอุดมศึกษา เอกชนที่มีการเปลี่ยนแปลงประเภทเป็นมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง

แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตต้องสร้างเอกสร้งตามความเชี่ยวชาญ การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ผ่านมามีส่วนใหญกำหนดให้สวดยหรุแต่ยากที่จะไปถึง จึงควรคำนึงถึงความเป็นไปได้ จะมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพียงบางแห่งเท่านั้นที่มีศักยภาพและความพร้อมในการขยายการจัด การศึกษาไปยังต่างประเทศ และเปิดสอนในหลักสูตรนานาชาติ การพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ ทำได้ยาก เนื่องจากมีเกณฑ์มาตรฐานและกฎระเบียบที่เข้มงวดมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังเน้น ภารกิจผลิตบัณฑิตและมีรายได้หลักมาจากนักศึกษา การปฏิบัติการกิจอื่น ๆ เป็นเพียงการปฏิบัติให้ ครบตามภารกิจเท่านั้น ในส่วนของการบริหารจัดการจะต้องดำเนินการไปตามกรอบของกฎหมาย ที่มาของสภาสถาบันมีความหลากหลายอยู่แล้วตามกฎหมาย ประสิทธิภาพในการบริหารจึงขึ้นอยู่กับ ความรับผิดชอบในหน้าที่ของกรรมการสภาแต่ละคน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : นางวิรา พาสพัฒนพาณิชย์

วันที่สัมภาษณ์ : 4 มิถุนายน พ.ศ. 2559

การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นธุรกิจค่อนข้างมาก เจ้าของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีลักษณะเฉพาะทางจะทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน สามารถสร้างจุดเด่นและเอกลักษณ์ได้ง่าย อย่างเช่น วิทยาลัยดุสิตธานีและสถาบันการจัดการปัญญาภิวัตน์ เป็นต้น ในระยะหลัง ๆ สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งมีเป้าหมายในการดำเนินงานที่ชัดเจนขึ้น

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีลักษณะเฉพาะทาง จำเป็นต้องเน้นภาคปฏิบัติควบคู่ไปกับภาคทฤษฎี เพื่อให้บัณฑิตสามารถปฏิบัติงานได้จริงและมีความรู้ตามสาขาวิชาชีพ การจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีไม่จำเป็นต้องเน้นความรู้เชิงทฤษฎีเพื่อสร้างปัญญาชนเสมอไป ขึ้นอยู่กับสาขาวิชาที่จัดการศึกษาว่ามีลักษณะความเป็นวิชาชีพมากน้อยเพียงใด แม้แต่สาขาแพทย์ ยังต้องมีการปฏิบัติและฝึกประสบการณ์เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริง ปัญหาในการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากกฎหมาย ภาครัฐไม่ควรเหมารวมว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมดไม่ดีหรือไม่มีคุณภาพ หากพบว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใดไม่มีคุณภาพก็ควรกำหนดมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้น ๆ

แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องเน้นการพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ เนื่องจากเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องหาจุดเด่นของตนเองให้ได้ เพื่อสร้างจุดแข็งให้เป็นที่ยอมรับของผู้เรียนและสังคม สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องให้ความสำคัญกับการควบคุมและจัดการด้านต้นทุน เนื่องจากจำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงต้องจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการร่วมมือกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยกันเองยังทำได้ยาก เนื่องจากแต่ละสถาบันยังคงมีแนวคิดมุ่งแข่งขันกันเป็นหลัก

ผู้ทรงคุณวุฒิ : นางสาวอัมพา สุวรรณศรี

วันที่สัมภาษณ์ : 8 มิถุนายน พ.ศ. 2559

การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยปัจจุบันค่อนข้างมีความหลากหลาย และยังคงมีความต้องการขอจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะมีสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก และมีการแข่งขันสูงก็ตาม สาเหตุสำคัญของการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีสาเหตุมาจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ การแข่งขันด้านปริมาณเพื่อแย่งชิงจำนวนนักศึกษาเนื่องจากมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษามาก มีการขยายหลักสูตรอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่จำนวนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นน้อย และมีแนวโน้มชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่อง ส่วนสาเหตุสำคัญอีกประการ คือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐโดยตรง ทำให้ต้องมุ่งสร้างรายได้โดยการเพิ่มจำนวนนักศึกษาเพื่อความอยู่รอด

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมามีส่วนสำคัญทำให้เกิดปัญหาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย เนื่องจากมีการขยายตัวเชิงปริมาณมากเกินไปโดยไม่ได้คำนึงคุณภาพแม้รัฐจะพยายามกำหนดเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไว้แล้วก็ตาม การมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการตรวจประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน จึงถือเป็นมาตรการสำคัญที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งหันมาให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาและการดำเนินงานให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานมากขึ้น

แนวโน้มการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตอาจยังคงมีปัญหาอยู่บ้าง ในบางสถาบัน อย่างไรก็ตามแนวโน้มด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง ผู้เรียนและผู้ปกครองจะให้ความสำคัญกับคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น กลไกการตลาดจะผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ พัฒนาคุณภาพให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและผู้เรียน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : รองศาสตราจารย์ ดร.สมสรณ์ วงศ์อยู่น้อย
วันที่สัมภาษณ์ : 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2559
<p>การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยส่วนใหญ่จัดตั้งโดยผู้ที่ดำเนินธุรกิจโรงเรียนเอกชนหรือโรงเรียนอาชีวะอยู่แล้ว ส่วนใหญ่เปิดสอนหลักสูตรที่คนนิยมเรียนและไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก เจ้าของหรือผู้รับใบอนุญาตมีบทบาทในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง</p> <p>ปัญหาหลักของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน คือ การแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ トラบใดที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีการเปิดรับสมัครนักศึกษาได้ปีละหลายครั้ง จะทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้นักศึกษาที่มีคุณภาพเข้าเรียนน้อยลง ส่วนปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนค่อนข้างมาก คือ กฎระเบียบของรัฐที่เข้มงวด การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการศึกษาอย่างมีมาตรฐานและมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล แม้จะเป็นสิ่งที่ดีแต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งยังไม่สามารถทำตามเกณฑ์มาตรฐานได้</p> <p>การประกันคุณภาพการศึกษา นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกด้าน เนื่องจากมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องปรับตัวเพื่อให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ประเมินและเป็นที่ยอมรับของสังคม</p> <p>แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องมีการแข่งขันกันมากขึ้นทั้งระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยกัน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาจากต่างประเทศ สิ่งที่จะควรจะเป็นในอนาคตสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ควรหันมาเน้นการจัดการศึกษาเฉพาะสาขาที่มีความเชี่ยวชาญและถนัด เพื่อใช้เป็นจุดแข็งและให้สามารถแข่งขันได้</p>

แบบประเมินเอกสาร

ประเภทเอกสาร	เกณฑ์ภายนอก						เกณฑ์ภายใน			
	ผู้บันทึก	ปีที่บันทึก	ลักษณะเอกสาร	วัตถุประสงค์	ผู้อ่าน	แหล่งที่มา	ความสามารถในการบันทึก	ความเต็มใจในการบันทึก	ผู้บันทึกอยู่ในเหตุการณ์	มีหลักฐานสนับสนุน

เกณฑ์การประเมินเอกสาร

ประเภทเอกสาร	เกณฑ์ภายนอก						เกณฑ์ภายใน			
	ผู้บันทึก	ปีที่บันทึก	ลักษณะเอกสาร	วัตถุประสงค์การบันทึก	ผู้อ่าน	แหล่งที่มา	ความสมบูรณ์ในการบันทึก	ความเต็มใจในการบันทึก	ผู้บันทึกอยู่ในเหตุการณ์	มีหลักฐานสนับสนุน
เอกสารชั้นต้น 1. กฎหมาย พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ประกาศ	หน่วยงาน ราชการ	ตามที่ปรากฏ	ต้นฉบับ// อัดสำเนา// อิเล็กทรอนิกส์	ระเบียบปฏิบัติ , กฎหมาย กำกับ บริหารงาน	ผู้ปฏิบัติงาน ผู้สนใจ ทั่วไป	หน่วยงาน ราชการ				
เอกสารชั้นรอง 2. รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์	ผู้วิจัย	ตามที่ปรากฏในเอกสาร	ต้นฉบับ/ อัดสำเนา	สร้างองค์ ความรู้ใหม่	นักวิชาการ ผู้สนใจ ทั่วไป	สถาบัน การศึกษา หน่วยงาน	ผู้วิจัยเป็นผู้ บันทึกเอง	ผู้บันทึกได้รับ ข้อมูลถูกต้อง	ผู้บันทึกอยู่ใน เหตุการณ์	มีแหล่งที่มาของ ข้อมูล

แบบบันทึกข้อมูล

รหัส _____

ชื่อเอกสาร _____

ประเภทเอกสาร _____

แหล่งที่มา _____

รายการอ้างอิง _____

คำหลัก _____

➤ ประเด็นที่ 1 _____

➤ ประเด็นที่ 2 _____

➤ ประเด็นที่ 3 _____

■ ข้อความที่สกัดจากเอกสาร

■ สรุปสาระสำคัญ

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่อง พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

คำชี้แจงก่อนการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและแนวโน้มของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในบริบทที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ รวมถึงการดำเนินงานตามภารกิจ และการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งแต่เริ่มมีพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาอย่างยาวนาน การให้สัมภาษณ์ของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล และตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี)
2. ตำแหน่งปัจจุบัน หน่วยงานที่สังกัด
3. ประสบการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
4. วันและเวลาที่ให้สัมภาษณ์ สถานที่ให้สัมภาษณ์

คำถามในการสัมภาษณ์

1. การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งมีที่มาแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไรบ้าง
2. ปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษามีการเปลี่ยนแปลง หรือมีพัฒนาการในแต่ละยุคสมัยอย่างไรบ้าง
3. การเปลี่ยนแปลงของกฎหมายสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละครั้ง ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างไรบ้าง
4. การปฏิบัติตามภารกิจทั้ง 4 ด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีพัฒนาการอย่างไรบ้าง มีปัจจัยสำคัญอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของแต่ละด้าน
5. พัฒนาการในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นอย่างไร มีปัจจัยสำคัญใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดจุดเปลี่ยนสำคัญ

คำถามในการสัมภาษณ์ (ต่อ)

6. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ หรือปัจจัยอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในช่วงสมัยใด อย่างไรบ้าง
7. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มักประสบปัญหาและอุปสรรคในแต่ละยุคสมัยอย่างไรบ้าง ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านใดบ้าง
8. เครือข่ายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีอะไรบ้าง มีพัฒนาการมาอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
9. สภาพปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยภาพรวมเป็นอย่างไร ยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคสำคัญใดอยู่บ้าง ควรมีแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างไร
10. บทบาทของรัฐที่มีต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด รัฐบาลควรส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในลักษณะใด
11. มีปัจจัยสำคัญใดบ้างที่คาดว่าจะส่งผลต่อแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต
12. แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคตระยะ 10 ปี ข้างหน้า ควรเป็นไปในทิศทางใด เมื่อพิจารณาจากแนวโน้มด้านวิสัยทัศน์ หลักสูตร การเรียนการสอน คณาจารย์ การวิจัย การบริการ วิชาการ การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงการบริหารจัดการ
13. โปรดพิจารณาเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า (ตามเอกสารแนบ) โดยพิจารณาว่าภาพอนาคตด้านใดที่คาดว่าจะเป็นไปได้มากที่สุด และภาพอนาคตด้านใดที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ แต่เป็นสิ่งที่ควรจะเป็นสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต
14. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม หรือสิ่งที่ต้องการจะแนะนำสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หรือผู้เกี่ยวข้อง

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

นายศิริพงษ์ รักใหม่

นิสิตปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา
ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย

ภาพอนาคตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในระยะ 10 ปีข้างหน้า

คำชี้แจง : ในความคิดเห็นของท่านภาพอนาคตใดที่มีโอกาสเกิดขึ้นแน่และเป็นไปได้มากที่สุด และภาพอนาคตใดที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้แต่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต

ข้อ	แนวโน้มอนาคต	ภาพอนาคต		เหตุผลสนับสนุน
		อาจเกิดหรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้มากที่สุด	
1.	ด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ			
(1)	มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน			
(2)	สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทาง			
(3)	พัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามความเชี่ยวชาญ			
(4)	มุ่งพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน			
(5)	พัฒนาความเป็นสากล			
(6)	ขยายการจัดการศึกษาไปยังต่างประเทศ			
(7)	อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารในการจัดการศึกษา			
(8)	จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนลักษณะ Corporate University			
2.	ด้านการดำเนินงานตามภารกิจ			
2.1	ด้านการเรียนการสอน			
(9)	จัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ			
(10)	เน้นการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรม			
(11)	มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย			
(12)	เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต			
(13)	มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่มากขึ้นจนเกินความต้องการ			
(14)	พัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น			
(15)	พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ			

ข้อ	แนวโน้มอนาคต	ภาพอนาคต		เหตุผลสนับสนุน
		อาจเกิดหรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้มากที่สุด	
(16)	พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ			
(17)	พัฒนาหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น			
(18)	พัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานวิชาชีพ			
(19)	พัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม			
(20)	ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในการเรียนการสอน			
(21)	พัฒนาการเรียนการสอนบนฐานอิเล็กทรอนิกส์			
(22)	เน้นการเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติ			
(23)	เน้นการสร้างเสริมประสบการณ์จากการทำงานจริง			
(24)	ขยายหลักสูตรด้านบริการและการท่องเที่ยวมากขึ้น			
(25)	ให้ความสำคัญต่อหลักสูตรที่เป็นช่วยพัฒนาประเทศ			
(26)	พัฒนาหลักสูตรทางไกลและการเรียนผ่านออนไลน์			
(27)	ประสบปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน			
(28)	เน้นผลิตบัณฑิตในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ			
(29)	การผลิตบัณฑิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ			
(30)	การสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมไม่มีประสิทธิผล			
2.2	ด้านการวิจัย			
(31)	มีหน่วยงานด้านการวิจัยที่ชัดเจน			
(32)	สร้างระบบและกลไกส่งเสริมการวิจัยที่มีประสิทธิผล			

ข้อ	แนวโน้มนาคต	ภาพอนาคต		เหตุผลสนับสนุน
		อาจเกิดหรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้มากที่สุด	
(33)	กำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยที่ชัดเจน			
(34)	เน้นโจทย์วิจัยเป็นเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ			
(35)	บูรณาการการวิจัยกับการสอนและภารกิจอื่น			
(36)	กำหนดระเบียบข้อบังคับให้อาจารย์ต้องทำวิจัย			
(37)	พัฒนากลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจและบทลงโทษในการทำวิจัย			
(38)	พัฒนาระบบประเมินผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย			
(39)	สร้างเครือข่ายวิจัย			
(40)	พัฒนาคุณภาพวิทยานิพนธ์และงานวิจัยของนักศึกษา			
(41)	สร้างวงจรรายได้จากผลงานวิจัย			
(42)	ส่งเสริมงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา			
(43)	พัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันจากผลงานวิจัย			
(44)	ขาดแคลนอาจารย์และนักวิจัยที่มีศักยภาพด้านการวิจัย			
(45)	ไม่สามารถพัฒนาผลงานวิจัยได้ตามเป้าหมาย			
(46)	ผลงานวิจัยยังไม่มีคุณภาพ			
2.3	ด้านการบริการวิชาการ			
(47)	เน้นให้บริการวิชาการตามความเชี่ยวชาญ			
(48)	พัฒนาหลักสูตรบริการวิชาการที่หลากหลาย			
(49)	เพิ่มสัดส่วนรายได้จากการให้บริการวิชาการ			
(50)	บูรณาการบทบาทการให้บริการวิชาการกับภารกิจอื่น			

ข้อ	แนวโน้มนาคต	ภาพอนาคต		เหตุผลสนับสนุน
		อาจเกิดหรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้มากที่สุด	
(51)	มุ่งส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพแก่คนวัยทำงาน			
(52)	พัฒนาบทบาทการให้บริการวิชาการแก่บัณฑิตหลังจบการศึกษา			
(53)	ให้ความสำคัญต่อการให้บริการวิชาการในสาขาอาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ			
(54)	สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการให้บริการวิชาการ			
(55)	ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการให้บริการวิชาการแก่สังคม			
(56)	เน้นการให้บริการวิชาการเชิงพาณิชย์			
(57)	ละเลยการให้บริการสังคม			
2.4	ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม			
(58)	จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม			
(59)	บูรณาการการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน			
(60)	พัฒนาบทบาทการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยอาศัย การวิจัย			
(61)	ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมวันสำคัญ ทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และสถาบันพระมหากษัตริย์			
(62)	ส่งเสริมกิจกรรมรูปแบบพหุลักษณะและพหุวัฒนธรรม			
(63)	เผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม แก่สังคม			

ข้อ	แนวโน้มนาคต	ภาพอนาคต		เหตุผล สนับสนุน
		อาจเกิด หรือไม่ ก็ได้	เป็นไปได้ มากที่สุด	
(64)	พัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและสังคมเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม			
(65)	ปลูกฝังความมีจิตอาสาและรับผิดชอบต่อสังคม			
(66)	พัฒนาสถาบันให้เป็นเลิศด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม			
(67)	ขยายบทบาทการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมไปยังต่างประเทศ			
3.	ด้านการบริหารและจัดการ			
(68)	สร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภาสถาบันและผู้บริหาร			
(69)	ปรับโครงสร้างสภาสถาบันให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก เป็นหลัก			
(70)	บริหารจัดการด้วยระบบธรรมาภิบาล			
(71)	บริหารจัดการตามแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม			
(72)	ปฏิรูประบบบริหารการเงิน			
(73)	พัฒนาระบบการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายต่อหน่วยคุณภาพ			
(74)	จัดตั้งเงินกองทุนคงยอดเงินต้นโดยมีมืออาชีพเป็นผู้บริหาร			
(75)	พัฒนากลไกการจัดทำแผนกลยุทธ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายสถาบัน			
(76)	พัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้งบประมาณ			
(77)	เพิ่มแหล่งที่มาของรายได้ให้หลากหลาย			

ข้อ	แนวโน้มอนาคต	ภาพอนาคต		เหตุผลสนับสนุน
		อาจเกิดหรือไม่ก็ได้	เป็นไปได้มากที่สุด	
(78)	บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด			
(79)	นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ			
(80)	สร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาภาคเอกชน และสถานประกอบการ			
(81)	ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอาจารย์และพัฒนาอาจารย์ให้เป็นผู้มืออาชีพ			
(82)	สร้างกลไกการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาให้เป็นอาจารย์			
(83)	ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาอาจารย์			
(84)	ปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์			
(85)	จัดสรรงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด			
(86)	สร้างเครือข่ายเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน			
(87)	มีการควบรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน			
(88)	มีการเคลื่อนย้ายอาจารย์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา			
(89)	ประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์			
(90)	ประสบปัญหาด้านคุณภาพอาจารย์			
(91)	มีการปรับขึ้นค่าใช้จ่ายในการศึกษา			

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายศิริพงศ์ รักใหม่ เกิดวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2510 ที่จังหวัดพัทลุง สำเร็จการศึกษาเศรษฐศาสตร์บัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2534 และสำเร็จการศึกษาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกียรตินิยม) สาขาสถิติประยุกต์ จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2542 ได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2553 ประสบการณ์ทำงาน เริ่มปฏิบัติงานที่วิทยาลัยดุสิตธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 – ปัจจุบัน เคยดำรงตำแหน่งคณบดีคณะบริหารธุรกิจ ระหว่างปี พ.ศ. 2548 – 2551 ตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2557 และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ถึง ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและวางแผน

